This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

+ *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.

+ *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.

+ *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.

+ *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse `http://books.google.com`

Digitized by Google

Belg. 213t Publications

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PUBLICATIONS

DE LA SOCIÉTÉ

Historique et Archéologique

DANS

LE DUCHÉ DE LIMBOURG.

TOME XVII.

Vis unita major.

1880.

RUREMONDE,
TYPOGRAPHIE DE J. J. ROMEN ET FILS.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Digitized by Google

NECROLOGIUM

van het Klooster St. Elisabeths-dal

IN HET VOORMALIG GRAAFSCHAP HORNE.

Necrologiën of doodelijsten vormen belangrijke bijdragen tot de kennis van ons voorgeslacht. Uit dien hoofde worden soortgelijke documenten alom met zorg opgespeurd en, zoo doenlijk, door den druk aan de vergetelheid onttrokken.

In deze Publicatiën leverde ons de WelEerw. Heer Jos. Habets onder anderen een Memorieboek van het St. Hieronymus-klooster te Roermond alsmede een merkwaardige Doodelijst van het adellijk klooster van St. Gerlach te Houthem. Een niet minder belangrijk Necrologium van het adellijk Munsterstift te Roermond werd onlangs door den Heer rijks-archivaris Sivré in het licht gegeven (1).

Op hun voetspoor volgen wij met de uitgave van een Necrologium of zooals de titel luidt: *Liber anniversariorum Vallis sanctæ Elisabethæ.*

Ons handschrift op zwaar papier geschreven, vormt een boekdeel in quarto van 120 bladzijden; het voorlaatste blad echter ontbreekt daarin. Op de binnenzijde van het schutblad leest men het jaartal 1757. Het boek schijnt aangelegd te zijn in de tweede helft der 17de eeuw en is later, blijkbaar door verscheidene handen, voortgezet gewor-

(1) Zie Public. etc. du Limb. VI. p. 171. IX. p. 311 en XIII p. 169.

Digitized by Google

den tot aan de opheffing des kloosters. Den oorspronkelijken tekst zal men in grootere letter, de aanvullingen en bijvoegsels in kleiner schrift gedrukt vinden. Daarop volgt eene: *Resolutio et ordinatio quoad onera domûs nostræ vallis St^æ Elisabethæ* uit het jaar 1715, en eindelijk eene beschrijving van de wijze waarop de oude kloosterlingen hun jubilé vierden. Ook beide laatste stukken verdienen bewaard te blijven.

Over het klooster van *St. Elisabeths-dal* zijn slechts weinig bijzonderheden bekend. Wat Knippenbergh en Wolters daarvan verhalen is niet veel beduidend (1). De archieven des kloosters zijn verloren geraakt, althans zij zijn — behalven die hierna in analyse volgen — ons onbekend. De bescheiden, die wij hier geven, zijn de vrucht der navorschingen van onzen vriend den WelEerw. Heer Jos Habets, die ze ons ter openbaarmaking welwillend heeft afgestaan. Zij volgen hier als inleiding voor ons Necrologium.

»In het jaar 1211 vertrok de jeugdige Dirk (Theodoricus) van Horne als pelgrim naar Spanje, om zijn hulde te brengen aan het graf van den H. Jacobus te Compostella in Gallicië. Op zijne terugreis overviel hem eene ziekte. Hij werd in het klooster der Cauliten bij Dijon in Burgondië liefderijk opgenomen en uitmuntend verpleegd. Uit dankbaarheid voor de genoten gastvrijheid en teedere verzorging, bood hij den kloosterlingen rijke aalmoezen aan; deze echter weigerden standvastig elke liefdegift; alleen stemden zij toe, dat de edelman een klooster van hunne Orde zou stichten in het land van Horne. Diensvolgens nam Dirk eenige kloosterlingen van de Orde der Cauliten met zich naar zijn vaderland.

(1) Knippenbergh. Hist. duc. Gelriæ pag. 77. — Wolters. Notice sur Horne p. 166.

Digitized by Google

Toenmaals bewoonde zeker krijgsman, Vreholt genaamd, een gebouw, dat in een woesten landstreek der gemeente Nunhem, op den oever van het riviertje de Neer gelegen was. Dit verblijf scheen den kloosterlingen de geschikte plaats toe, voor de vestiging van een nieuw klooster. Dirk van Horne kocht dat huis, en de Cauliten namen hunnen intrek daarin ten jare 1212. Het duurde evenwel nog tot het jaar 1240, eer de kloostergebouwen voltrokken waren. Het gesticht werd toegewijd aan de H. Moeder Gods en aan de H. Elisabeth van Hongarije, die vijf jaren te voren door de Kerk onder het getal der Heiligen was opgenomen.

Dirk van Horne, intusschen Heer van Altena geworden, begiftigde het klooster met vele goederen en rechten, zoo-als blijkt uit het volgende Charter van den 3 October 1240 (1).

Ego Theodoricus, dominus de Althena, notum facio presentibus et futuris, quod, intuitu divine renumerationis et honore beate Marie et sancte Elisabeth, fratribus de ordine *vallis Caulium* Deo servientibus et servituris in perpetuum in domo, que dicitur Vallis Sancte Elisabeth, sita in allodio meo, dedi et concessi in liberam et perpetuam eleemosynam, tertiam partem totius decime de *Brede* (2), libere et pacifice in perpetuum possidendam, cum jure patronatus ecclesie ejusdem ville ad me pertinente, quod eisdem fratribus dedi in perpetuum et concessi. Preterea dictis fratribus dedi in perpetuum decem et septem bonaria terre de allodio meo apud *Werde* (3), que emi a domino Watghero de Werde: donec pro predicta terra assignaverim, si voluero, alium redditum triginta et quatuor maldera siliginis sufficienter valentem. Et tunc dicta terra ad me libere revertetur.

Dedi similiter in perpetuum predictis fratribus duodecim maldera frumenti sufficientis in curia mea de *Werde* (3), reddenda singulis

(1) Miræus. Op dipl. IV. p. 549.
(2) Bree bij Maeseyk.
(3) De stad Weert.

Digitized by Google

annis in perpetuum ab his, qui ibidem coluerint vel tenuerint terras meas curie predicte : donec alium redditum, qui gratus sit fratribus, eis assignavero competentem in permutationem ejusdem frumenti. Dedi insuper sepedictis fratribus in perpetuum pro vestibus eorum annuis tres marcas, scilicet triginta solidos colonienses reddendos singulis annis ab his qui tenent vel tenebunt in perpetuum terram meam de *Hedel* (1), que vocatur *Bremete*, quam emi a domino Florentio de *Horst*. Et dimidiam marcam percipiendam singulis annis in minuta decima de *Brede*. Pro vino etiam emendo assignavi supradictis fratribus triginta solidos colonienses, percipiendos singulis annis in perpetuum in piscaria mea de *Waltreche*. Assignavi similiter in perpetuum eisdem fratribus duo millia alleciorum reddenda singulis annis in *Waltreche* in festo Sancti Luce evangeliste (2). Ad equos autem predicte domus sustentendos dedi in perpetuum eisdem fratribus unum bonarium prati situm apud *Kessenic*. Dedi etiam jamdictis fratribus quidquid pertinet ad me de jure patronatus ecclesie de *Waltfucht*, et ecclesie de *Brunesrode* (3).

Locum vero prenominatum *Vallis sancte Elisabeth*, cum omnibus appenditiis et cum omnibus ausiamentis fluminis subjacentis dedi in perpetuum fratribus supradictis et totum boscum quod cum fundo terre emi a Wilhelmo de *Undorthens* de consensu uxoris sue, predicte domui proximum. Concessi etiam eisdem perpetuum usuarium in bosco, qui dicitur *Rogelabroe* et *Gestele* (4) et in toto communi usuario de *Buchnem*, *Nuhenem* et *Roggele* et *Halen* (5).

In hujus rei testimonium et confirmationem perpetuam, presentem cartam feci et sigilli mei munimine roboravi, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo, mense Octobri, in festo sancti Dionisii.

---

(1) Heel bij Thorn.

(2) *Alex* en *Halex*, haring. *Waltreche* misschien te lezen *Waltrichem*, is Woudrichem in Noord-Holland. In den Woudrichemerwaard bezat Dirk van Horne vele eigendommen die hij in 1230 van den graaf van Holland in leen ontving. Zie WOLTERS *Notice sur le comté de Horne* p. 18.

(3) Waltfeucht en Brounsrath twee dorpen bij Heinsberg.

(4) Het Roggelerbroek en de Gestel twee bekende plaatsen.

(5) Buggenum, Nunhem, Roggel en Halen.

Digitized by Google

De Cauliten ontleenen hunnen naam aan het hoofdprioraat hunner Orde: *Val des Choux* (vallis caulium) geheeten en gelegen nabij Dijon in Burgondië. Hun vrome stichter, Virardus genaamd, verwierf omstreeks het jaar 1188 van Paus Innocentius III de goedkeuring der kloosterregels. De monniken onderhielden den regel van den H. Benedictus volgens de Constitutiën der Cisterciensers. Hunne bezigheid bestond hoofdzakelijk in stille afzondering, boete, gebed en overweging; zij mochten hun klooster nimmer verlaten; grondontginning, akkerbouw of veeteeld lagen geheel buiten het doel hunner Orde. Hun kleed verschilde weinig van dat der Cisterciensers; zij droegen een wit habijt met een zwart schapulier en kap (1).

Deze Orde was in ons land weinig verspreid. Zij bezat, voor zoover wij weten, geen andere kloosters in onze streken dan te St. Joost (2) tusschen Maasbracht en Echt en te St. Elisabeths-dal nabij Nunhem. In dit laatste verblijf toefden de Cauliten ongeveer twee eeuwen.

Dan, wat is bestendig op aarde? Daar de hoofdpriorij op zeer verren afstand lag en uit dien hoofde een behoorlijk toezicht over dit klooster voortdurend moeilijk was, begon er na verloop van jaren de tucht te verslappen. Omstreeks het jaar 1430 bleven er slechts twee monniken over: Godfriedus Nobis en Martinus Naus beide uit Weert herkomstig. Deze wendden zich tot het Concilie van

(1) *Histoire du clergé séculier et regulier* II, p. 278. Zie ook MARTENE en DURAND Ampl. Coll. VI p. 213, alwaar de oorsprong der Cauliten en het klooster van St. Elisabeth beschreven wordt. Men betoogt daar, dat de Heeren van Horne afstammen uit het geslacht der Heeren van Montcorné, de medestichters der priorij van *Val des choux*.

(2) De bouwvallen van dit klooster zijn thans nog zichtbaar. Sommige schrijvers meenen ten onrechte, dat de Beguarden daar in gewoond hebben. Het volk van den omtrek beschouwt deze overblijfsels als herkomstig van de orde der Templiers.

Digitized by Google

Basel en verwierven de vergunning om hun klooster aan de Congregatie van Windesheim, die destijds in hoog aanzien stond, te mogen overdragen. Zij werden in hunne onderneming ondersteund door Frederik van Meurs, die toen het graafschap Horne bestierde, als voogd zijner dochter, welke met Jacob van Horne verloofd was.

Paus Eugenius IV benoemde in 1434 den deken van het St. Servatius-gesticht te Maastricht: Joannes de Novo Lapide en den deken der H. Geestkerk te Roermond: Dirk Pollart tot zijne afgevaardigden, met last om deze zaak tot een goed einde te brengen. Deze zaakgelastigden beslisten den 7 April 1435, dat het klooster der Cauliten onverwijld zou ingelijfd worden bij de Congregatie van Windesheim, welke onder de regels stond van den H. Augustinus. Reeds den 11 Augustus daaropvolgende had de overdracht plaats. De plechtigheid werd voltrokken door den algemeenen Overste van Windesheim: Willem Vorncken. Na de plechtige hoogmis, legden bovengenoemde paters het habijt der Cauliten af en trokken dat der Reguliere Kanunniken aan; nogtans behielden zij, krachtens de pauslijke bul, het voorrecht van, hun leven lang, den regel der Cauliten te mogen volgen.

Onder den nieuwen tuchtregel beleefde het klooster van St. Elisabeths-dal zijn tijdvak van bloei en verval. Aanvankelijk klom zijn roem zoo hoog, dat, in 1453, bij de oprichting van het klooster der H. Gertrudis te 's Hertogenbosch, ook van de Orde der Augustijnen, uitdrukkelijk bepaald werd, dat de prior van St. Elisabeths-dal en de overste der Augustinessen te Maeseyk het recht van visitatie in dat klooster ten eeuwigen dage zouden bezitten.

In hetzelfde jaar waarin Juan van Oostenrijk stierf en zijn goeverneurschap aan Alexander Farnesius, hertog van Parma overging, namelijk in 1578, staken eenige Spaansche soldaten, die hunnen intrek in het klooster genomen had-

Digitized by Google

den, de gebouwen in brand. Wel is het niet gebleken, dat zulks door moedwil geschied was, doch daarom was de ramp, die het klooster trof, niet minder ontzettend groot; veel van hetgeen aan de vlammen ontsnapte, werd geplunderd en vernield. Onder anderen had men het verlies te betreuren der prachtige bibliotheek, waarin tal van kostbare handschriften en pergamenten bewaard werden.

Dit onheil dreef de kanunniken op de vlucht. De meesten hunner namen voorloopig hunnen intrek te Keizerbosch bij Neer en vestigden zich later te Aken, waar allen, uitgenomen zekere Tilman Voest, aan de pest overleden. Joachim van den Eertweg, geboortig van Maeseyk, en negende prior van het klooster sedert de hernieuwing, overleed mede te Aken in hoedanigheid van prior der kanunniken van St. Jan Baptist, den 4 September 1579 (1).

Het klooster zelf met al zijne goederen en renten stond op het punt van geheel vernietigd te worden. Den 26 Mei 1595 wendde het domkapittel van Luik zich tot den prinsbisschop aldaar: Ernest van Beijeren, en vroeg vergunning om in het bezit te mogen treden van de inkomsten des kloosters St. Elisabeths-dal, omdat de dagelijksche distributiën der domheeren te gering waren. De bisschop echter wenschte deze inkomsten aan te wenden tot ondersteuning en uitbreiding van het onderwijs in zijn bisdom, en wel bepaaldelijk tot onderhoud van een college, dat hij voornemens was te Maeseyk op te richten en toe te vertrouwen aan de orde der Jesuïten, die er in de Grammatica, Rhetorica en andere wetenschappen zouden onderricht geven (2). De renten van gemeld klooster en zijne goederen, die meest allen in het graafschap Horne en in het land van

(1) Quix. Die St. Peterspfarrkirche zu Aachen, p. 53.
(2) Archief der stad Roermond.

Digitized by Google

Gulik gelegen waren, brachten toenmaals jaarlijks eene som op van 800 dukaten.

Den 9 September 1599 gaf Paus Clemens VIII een rescript, waarbij hij Joannes Dullard, kanunnik officiaal der kathedraal van Luik, belastte met de opheffing van het klooster St. Elisabeths-dal. Deze officiaal vaardigde, den 12 September 1600, een mandaat van executie uit, dat echter geen gevolg schijnt gehad te hebben. Ook het college van Maeseyk kwam niet tot stand. De generaal der Congregatie van Windesheim en de graaf van Millendonck, heer van Ghoor en afstammeling der graven van Horne, trokken zich het lot van St. Elisabeths-dal aan. Zij herstelden het klooster op zijn ouden voet en zorgden, dat het weêr bevolkt werd met kanunniken uit de Congregatie van Windesheim. Het generaal-kapittel benoemde in 1603 den kanunnik Petrus Stegmans tot 10den prior des kloosters. Deze bracht de gebouwen weêr in bewoonbaren toestand.

In 1635 kwam een nieuw onheil de rustige bewoners van St. Elisabeths-dal opschrikken. De Hessische troepen plunderden hun klooster dermate, dat de kloosterlingen genoodzaakt waren voor een tijdlang de wijk naar elders te nemen. Eerst op 1 Januari 1643 keerden zij terug, doch men schreef reeds 1650 alvorens de gebouwen tot hun oorspronkelijken toestand waren teruggebracht.

In 1719 stond als prior aan het hoofd van dit klooster een man, die door zijne deugd en geleerdheid een schitterend sieraad zijner Orde geweest is. Henricus Pisart wordt door zijnen tijdgenoot Foppens een kloosterling genoemd: *pietate, eruditione et scriptis clarus* (1). Hij werd te Tongeren in 1661 geboren en overleed te St. Elisabeths-dal

(1) Miræus *Op dipl.* V. p. 549. Zijne biographie komt noch bij Paquot, noch bij Goethals, noch bij Bec-Delièvre voor.

Digitized by Google

den 16 Maart 1736, in den ouderdom van 75 jaren. Van Pisart kennen wij de volgende werkjes:

1. *Kort verhael van de nieuwe ontdeckte kennissen der zeer oude en hooghgepresen fonteyne der stadt Tongeren, door Henricus Pisart, canonik regulier in S. Elisabethsdael.* Roermond by P. Vallen boekdrucker, 1701, in 12°.

De burgemeesters van Tongeren verkregen het recht om dit zeldzaam werkje te laten drukken en verkoopen.

2. *Praxis pœnitentialis, sive manuductio ad dignam sacramenti pœnitentiæ susceptionem et administrationem, deducta ex sacris paginis et conciliis sanctorumque Patrum auctoritate fulta. Concinnabat fr. Henric. Pisart.* Maastricht bij Lambert Bertus, stadsdrukker. 1715. Klein 8° van 378 bladz.

Dit werkje is voorzien met tien kerkelijke goedkeuringen, waaronder ook die van onzen bekenden landgenoot Sebastiaan Knippenbergh, gedagteekend uit Keulen den 13 Juni 1715. Pisart schijnt deze studie voornamelijk geput te hebben uit de werken van de H. H. Carolus Borromëus, Franciscus van Sales, Franciscus Xaverius en andere gezag hebbende schrijvers. Het werk is opgedragen aan den bisschop van Roermond, d'Ongnies, graaf van Estrées, baron van Roulencourt enz. De schrijver neemt zijne taak grondig op en behandelt zijne stof in den geest der tutioristen van zijnen tijd. Bladz. 227 verhaalt hij een oud gebruik uit de omstreken van Weert, hetwelk veelal aanleiding tot misbruiken gaf: »Mirandum est — zegt hij — quod pauci reflectant ad ea quæ apud rusticos fiunt; conventicula nocturna utriusque sexûs in morte alicujus juvenis vel puellæ vel infantis, puellis serta (*kransjes*), juvenibus vero cruces conficientibus quæ sepulcris imponi solent; et totam noctem, quæ sepulturam præcedit, in risu, jocis, potu, discursibus et sæpe gestis non castis transigentibus; ac deinde vesperâ sepulturam sequente, a parentibus defuncti

Digitized by Google

vel defunctæ in potu etc. tractari solitis. Hujus dein scenæ epilogus est puellarum ad domum propriam per juvenes deductio, et ita fit ut diabolus non solum in nuptiis sed et in excequiis censum petat et occasione cadaveris tributum accipiat."

3. *Expositio Rubricarum missalis romani.* Keulen bij W. Metternich, 1727, in 4° van 289 bladz.

De 57 laatste bladzijden van dit werk bevatten eene levensbeschrijving van den vermaarden Joannes Thauler, die in 1350 te Keulen leefde. De schrijver, met het oog op de schaarschheid der werken, die over de Lythurgie handelen, alsmede uit hoofde der onvolledigheid van het werk van Bartholomeus Gavantus, dat ten gevolge der nieuwe dekreten der S. C. R. verouderd was, vervaardigde zijn boek tot eigen gebruik. Hij gaf het in druk op aanraden zijner oversten. De bouwstoffen zijn getrokken uit het *Ceremoniale episcoporum*, het *Missale* en het *Rituale romanum*, alsmede uit de beste schrijvers, die over de lithurgie handelen. Dit werk van Pisart is voorzien met zes kerkelijke goedkeuringen. Een der keurders Dr. Georg Molitoris noemt het: een *liber nervose et docte conscriptus.* Een tweede getuigt: *In eo reprehendimus profundam religiosi auctoris eruditionem, pietatem eximiam et ardentem zelum pro animarum salute.* Eindelijk een derde acht het waardig om in de kloosters voorgelezen te worden onder het middagmaal.

In 1741 stond F. G. Florax als prior aan het hoofd des kloosters. Tijdens zijn bestuur (1744) werd Elisabethsdal door den bekenden P. L. Saumery bezocht, die er in zijne *Délices du Pays de Liége* de volgende beschrijving van geeft. »A une demie lieue de Keizerbosch, en retournant vers l'Occident on trouve un grand bois, planté sur un terrain ingrat et sabloneux, que traverse la petite rivière

Digitized by Google

de Neer. C'est sur ses bords et dans ce lieu, qu'est situé le monastère de St. Elisabeth, où l'on aborde par de larges routes tirées au cordeau et plantées d'arbres de toute espèce, qui bordent et séparent de grandes prairies enfermées par des fossés pleins d'eau, qui font aussi l'enceinte de la maison.

»La première entrée regarde l'Orient et fait face à une longue avenue de sapins et de chênes. Après avoir passé un pont et une barrière, on vient entre deux petites pépinières pour arriver à une porte d'ordre rustique, surmontée d'une niche, qui renferme la statue de St. Elisabeth de Hongrie, patronne de cette maison. On trouve d'abord une cour carrée, bordée à droite par quelques bâtiments de commodité et à gauche par le réfectoire. Les deux autres côtés, poussés jusqu' à l'église, sont deux grands corps-de-logis, qui embrassent sur une même ligne la cour et les cloîtres. L'église à laquelle ils sont adossés, est un beau vaisseau à voûte surbaisseé, entière et sans collatéraux; il est orné de trois autels de bon goût et d'un jubé d'ordre ionique. Cet édifice, qui est nouvellement bâti, n'est séparé du jardin, que par une longue allée, qui en borde le flanc méridional.

»Le jardin est un carré long de 240 pieds sur 160, que partagent six carrés bordés de plates-bandes, où naissent des fleurs entre des ifs taillés en pyramide par une main habile. La principale allée conduit à un beau pavillon composé de trois pièces et qui fait face à l'entrée. Des fosses larges et profonds, ou l'on introduit les eaux de la rivière, font à ce lieu un rempart impénétrable, qui est accompagné d'une haie vive, sur laquelle s'appuyent deux jolis berceaux d'ifs."

Het klooster van St. Elisabeths-dal werd op het einde der vorige eeuw, tijdens de Fransche omwenteling gesupprimeerd. Alle gebouwen, de kerk, een watermolen met

Digitized by Google

de aanhoorige bosschen, bouw- en weilanden, groot negentien bunder, werden den 26 Februari 1799 te Maastricht in het openbaar geveild en toegewezen aan den burger van Mulbracht te Roermond, die de kerk liet afbreken en de kloostergebouwen tot pachthoeve en landgoed inrichtte."

Bij de voorgaande notitie van den eerw. heer Habets, voegen wij de lijst der priors van St. Elisabeths-dal die ons uit het necrologium, op éénen na, bekend zijn geworden. Zij waren A: *Uit de orde der Caulisten.* Theodoricus Marsilii van Thorn, Joannes Rodermont, Joannes van Geistingen, Godefridus van Weert, Joannes Berselman, Henricus Walman en Hilbrandus Starck, die de laatste was.

B. *Uit de orde der Augustijnen van Windesheim.*

1. Gerardus Wyl, van Emmerich.
2. Joannes Lap † 16 Mei 1454.
3. Emondus Wetsels.
4. Petrus van Gulich, van Aldekerk.
5. Reinerus Koep, van Emmerich.
6. Henricus Pistor, van Deventer.
7. Gisbertus Corvers, van Wessem.
8. Michaël Reneri, van Horne.
9. Joachim Van den Eertwegh, van Maeseyk † 4 Sept. 1579 te Aken als prior van St. Jans-klooster aldaar.
10. Petrus Stegmans van Aldekerk, restaurator des kloosters in 1603 (1).

(1) In de kronijk van het klooster Sand bij Straelen, door pastoor Schroers, medegedeeld in »*der Niederrhein*," jaargang 1878, bladz. 62, wordt gemeld, dat Petrus Stegmans van Greefraed te huis was en dat hij in 1598 tot prior verkozen werd van het klooster Sand; dat hij in 1610 als zoodanig afstand deed, en den 5 December van dat jaar tot prior der verwoeste canonie van St. Elisabethsdal bevestigd werd. Nadat hij dit klooster hersteld had, werd hij weder tot prior van Sand gekozen, waar hij, zes weken na zijne intrede door eene beroerte getroffen, den 3 Februarij 1628 stierf. Hij was een vroom, beleidvol en standvastig man, die veel ter eere Gods en tot welzijn zijner Orde verrichtte.

Digitized by Google

11. Henricus Haemeker.
12. Godschalcus Meynsfort, dankte af
13. Wilhelmus Pex, van Tongeren.
14. Is ons onbekend, deze stierf denkelijk in de maand December, uit welke maand een blad in het handschrift ontbreekt.
15. Wilhelmus Vinckedes.
16. Augustinus Huens, van Leuven.
17. Carolus Peusens, van Tongeren, was tevens commissaris-generaal der orde.
18. Henricus Pisart, van Tongeren, † 16 Maart 1736.
19. Godefridus Florax, van Maeseyk † 1 Junij 1772; hij was tevens commiss. gener.
20. Hermanus Portugaels, van Rutten, bij Tongeren, † 1789.
21. Joannes Mathias Van den Mortel, van Maeseyk, † 15 October 1795. (1)

Ten opzichte der nagedachtenis, die in het klooster van St. Elisabeths-dal voor de overledenen en de weldoeners gehouden werd, bestonden er in gemeld klooster de volgende bepalingen:

Voor elken prior die kwam te overlijden, moest ieder priester 7 h. Missen lezen.

Voor elken koorbroeder moest de h. Mis gelezen worden volgens de bepalingen, die vervat waren in het Liber principalis, dat ons niet bekend is.

Voor de donaat- en leekebroeders, las ieder priester 1

(1) Uit gemelde kronijk vernemen wij, dat in de Canonie van Sand de volgende priors uit het klooster van St. Elisabethsdal gekozen werden, namelijk: *Michaël ter Horst*, 3e prior van Sand † 1507; *Wilhelmus Doncel*, van Tongeren, 26e prior, den 25 Aug. 1721 gekozen, resigneert den 18 Sept. 1740; *Hubertus Jacobi*, 30e prior, den 31 Julij 1753 gekozen, resigneert en sterft als rector in het klooster Nazareth te Gelder; *Jacobus Antonius Houppen*, 32e en laatste prior, den 3 Mei 1786 gekozen, stierf te Straelen in het huis »de Coel."

Digitized by Google

h. Mis telken jare. Voor dezen moesten de kloosterlingen, die niet-priesters waren, het officium Defunctorum of een rozekrans van 15 tientjes bidden.

Voorts werden de namen der priors, der koor- en conversbroeders, alsmede ook van hunne ouders, enz. die der stichters van beneficiën of cellen, in een bijzonder register opgeschreven, waaruit in de kapittelkamer de gedachtenis werd gehouden. Het is dit register dat bekend was onder den naam van *Liber anniversariorum*, dat wij mededeelen.

Vier voorname weldoeners worden als stichters van cellen genoemd. Voor hen moesten aangewezen priesters dagelijks een memento houden, te weten voor 1. *Gerard Haex*, van Thorn en *Catharina van Ghoor* zijne huisvrouw. 2. *Florentius Mirlaer* v. Horst. 3. *Sophia van Bocholt*. 4. *Willem Haen*, van Buggenum, voorheen kanunnik te Arnhem.

Drie algemeene jaargetijden werden voor de overleden broeders en zusters, hun ouders, enz. gehouden op den Octaafdag van Driekoningen, van H. Sacramentsdag en op Allerzielen.

In iedere maand werden voorts tweemaal de namen van de overledene weldoeners afgelezen, en daarvoor een conventueel gebed gehouden. De *versicularius* verkondigde alsdan »dat de algemeene gedachtenis zou gehouden worden voor alle broeders en zusters van de Orde, voor hunne ouders, voor de weldoeners en voor de andere overledenen, die in hunne gebeden waren aanbevolen." Daarop zeide de Prior: »Zij rusten in vrede" en het koor antwoordde: »Amen" waarna de psalm *De Profundis* met het passend gebed gelezen werd.

Roosteren, April 1878.

Alb. WOLTERS,
pastoor van Roosteren.

Digitized by Google

§ I.

ANNIUERSARIORUM LIBER

Canonicorum Regularium Vallis Stæ Elisabethæ prope Ruremundam.

Pro quocumque Priore huius domus professo, siue aliunde assumpto, siue in prioratu siue post eius resignaōnem obierit, quisque tenetur legere 7 sacra.

Idem fit pro quolibet Frē chorali professo; vide proæmium libri principalioris.

Pro f f donatis (1) et laïcis familiaribus in Congregatione nrā defunctis, sacerdotes oēs semel in anno legunt missam defunctorum, et clerici non sacerdotes, uti etiam conuersi, semel Vigilias defunctorum 9 lectionum vel Rosarium 15 decadum.

(1) *Fratres donati*, ook genoemd *fratres oblati*, *commissi*, *coadjutores* of *semifratres*, zijn degenen, die zich aan den dienst van een klooster verbinden, *qui se obtulere vel commiserunt*, en de verzorging der uitwendige aangelegenheden op zich nemen, terwijl de *fratres conversi* den dienst binnen het klooster verrichten. Zij zorgen dat de kloosterlingen zich uitsluitend met godsdienstoefeningen kunnen bezig houden en worden daarom ook *coadjutores* of *semifratres* genoemd. Bij bulle van Paus Eugenius IV werden zij deelachtig verklaard aan de privilegiën der Orde waaraan zij zich verbonden hadden; zij deelden, even als de *fratres conversi*, in de suffragiën en gebeden voor de levenden en overledenen. Fratres donati konden zoowel priester als leek zijn. De priesters volgden in de H. Mis, in het brevier en in de andere goddelijke diensten de regels en gebruiken der kloosterorde. De fratres donati deden belofte van zuiverheid, gehoorzaamheid en armoede. Op bladzijde 190 van den jaargang 1876 der Publ. archéol. deelde de heer Sivré, de eedsformule mede, die de fratres donati van het O. L. V. Munsterstift te Roermond aflegden.

Digitized by Google

Libellus memoriarum, solummodo continens kalendarium, in quo Priorum, fratrum choralium etc. conuersorum ac eorumdem Parentem etc. ac aliorum familiarium professorum huius domus, nec non fundatoris aliorumque benefactorum ac fautorum noia et cognomina, sine beneficijs eorum, inscribuntur, ex quo in domo capitulari suis temporibus anniuersaria eorum pronunciari debent. Qui vero beneficium aliquod alicuius benefactoris scire optauerit, aut quid aliquis e fratribus monasterio contulerit, ad alium librum principaliorem debet recurrere, et ideo ob faciliorem inuentionem, noia et cognomina utrorumque librorum kalendarijs contenta, in æquali littera siue alicuius festi die. sunt inscripta.

Vallis S 'Elisabeth Ordinis Canonicorum Regularium B Augustini Epi in Comitatu Hornensi Leodiensis Diœcesis 1643.

Prologus.

Quoniam melius est rodere ossa mortuorum quam viuere de eleemosynis eorum, pro quibus non oramus ut oportet, et quæ nunc in delicijs percipimus, postea in tormentis miserabiliter euomemus, ea propter, ut a nobis prædicta mala eo melius excludi possent, diligenter considerare debemus, quæ nobis apponuntur, ut dona et beneficia percepta, gratiarum actione siue satisfactione debita non frustrentur, ne etiam indignos nos dandis reddamus, quando gratas debitas, ut oportet, de datis non agimus; ne igitur cuiuscumque negligentiæ et ingratitudinis culpam causare seu incurrere conuincamur, quæ viam nobis obstruat pietatis et insuper pœnæ adjiciat grauiori, ex obliuione vel incuria, quod absit, beneficiorum aut gratiæ: notum sit præsentibus et futuris quatuor esse præcipuos benefactores, qui in isto

Digitized by Google

monasterio cellas fundauerunt, et quilibet, cui hoc onus iniungitur, tenetur in suis missis et orationibus semper orare pro illo vel illis, qui cellas fundauerunt; ut renouatum est anno 1643 ipso Circumcisionis Dni.

Primus Fundator fuit Domicellus Gerardus Haecx de Thoren et Catharina de Goor eius coniux quam modo seruat Fr Guilielmus Pex, Prior, modo Fr Joes Danielis.

Secundus fundator cellæ fuit Florentius Mirlaer de Horst, quam modo seruat Fr Richardus Roberti supprior, modo Fr Joes ab Heer.

Tertia præcipua fautrix cellæ fuit Domicella Sophia de Bocholt; has oraones seruat Fr Arnoldus Collinet, procurator.

Quartus fundator et institutor cellæ fuit honorabilis Dnus Wilhelmus Haen de Buggenum, olim Canonicus Arnemensis, seruat Fr Mathias Van den Camp.

Tres grales memoriæ defunctorum ter in anno faciendæ, sct: post Octauam Epiphaniæ, post Octauam Ven. Sacramenti et post Comm: aiarum.

In primis pro fribus et sororibus domorum nrarum, parentibus et benefactoribus, ac cæteris defunctis in oratione nobis commendatis.

Sic autem pnuntiabitur.

Gralis memoria pro oibus fribus et sororibus domorum nrarum, parentibus ac benefactoribus et cæteris defunctis nobis in oraone commendatis.

Prior dicit: *Requiescant in pace.*

Chorus Respondet: *Amen.*

Psalmus *De profundis.* Oratio *Deus veniæ. Fidelium.*

Nota ex ordinario nro diuini Officij.

Infra singulos menses kalendarij, duo ad minus habeantur anniuersaria, quæ 2dum prouidentiam cantoris, ibidem congruis

Digitized by Google

diebus, diuisim semper sunt pnuncianda et seruanda. Hæc autem nota § diuidit, ita ut incipiens pronuntiare ab unoquoque mense ad illam notam exclusiue cesset.

Nota ex eodem.

Si alicuius obitus cum anniuersario concurrerit memoria recenter defuncti, sed et aliorum pro quibus conuentualiter orandum est primum locum habebunt, tunc subiungit versicularius: Comm. eius vel eorum et oium fidelium defunctorum, et Prior subiungit: *Requiescant in pace. Amen.*

Et post psalmum *De profundis*, congrua pro ipso vel ipsis collecta dicitur.

Et si plures defuncti pariter fuerint denuntiati, etiamsi anniuersarium concurrerit, sub eodem officio conuentuali comprehendi debent.

IANUARIUS.

Anniuersarium 1mum.

Anniuersarium fraternitatis fris nri Emundi Wetsels, de Antiqua Ecclesia prope geldriam, quinti Regularis professi et et 3ij Prioris huius domus et parentum eius.

Anniuersarium ftis honesti viri et fidelis famuli nri et fautoris Simonis van der Haegen de Heithuisen et Catharinæ eius matris.

Anniuersarium ftis nobilis domini Geldolphi de Nunem, milites, parentum, filiorum ac heredum eius.

Anniuersarium ftis fris nri Jois Bijn de Ruremunda pbri in hac domo professi, et parentum eius.

Aniuersarium ftis fris nri Jeronimi Toyt de Nouiomagio pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersarium fris honorabilis et strenui viri Jois de Goor, militis.

Digitized by Google

Aniuersarium ſtis fris Guilielmi Smetgiens, conuersi.

Nota post oct. Epip. seruari debet, præter duo anniuersaria, gralis memoria defunctorum, de qua dictum est supra folio 19.

+ (1) Anniuersarium ſtis illustrium dni Wilhelmi de Horn et dnæ Joannæ de Montengijs conthoralis eius ac parentum eorum.

Anniuersarium ſtis generosi dni Frederici Comitis de Moersa autoris et fautoris nri præcipui.

Anniversarium ſtis fris nri Guilielmi Collinet pbri et jubilarij in hac domo professi Tungrensis et parentum eius.

Anniversarium ſtis fris nostri Georgii Van Damme presb. Maeseykensis in hac domo professi et parentum ejus &. 1764.

Secundum Anniuersarium Januarij.

Anniuersarium ſtis fris nri Goswini de Traiecto superioris pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis honesti domicelli Florentij de Mirlaer, præcipui benefactoris domus huius et parentum, frum ac sororum eius ac oium, pro quibus desiderauit.

Anniuers. ſtis fris nri Bartholomei Bischops de Heithuisen supprioris nri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Gerardi Teiskens de Orsoy pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Theodorici Coppen de Nederweert, quondam supprioris nri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Leonardi Cremer a Ruremunda pbri, in hac domo professi et parentum eius.

(1) Anniversaria, hoc † signo signata, servantur particulariter et non sunt pronuntianda cum alijs coibus.

Deze noot, alsmede het teeken † bij enkele jaargetijden, zijn van een andere hand.

Digitized by Google

Anniuersaria coia.

Trici de Helden quondam famuli nri. Jois Gallici, Jois van der Vorst de Daventria, Borchardi Kemerlinx de Daventria.

Annivers. ftis fris nri Theodori Winckelmans, conversi, Tungrensis in hac domo professi et parentum eius.

Annivers. ftis fris nostri Quintini Poilvache, presbyteri et jubilarii in hac domo professi et parentum ejus.

Annivers. fraternitatis fris nostri Antonii Ludovici Gielen, presbyteri Mosacensis in hac domo professi et parentum ejus. 1789—31.

Annivers. fraternitatis fris nostri Petri Colson, quondam procuratoris, presbyteri et supperioris 17$\frac{1}{23}$93 Mosætrajectensis in hac domo professi et parentum ejus.

FEBRUARIUS.

Anniuersarium 1mum.

Anniuers. ftis honesti viri Henrici Nesen, de Embrica, et Elisabeth vxoris eius et fris nri Winandi eiusdem filii et oium pro quibus desiderauit.

Annivers. ftis honesti viri Jois de Loosen de Heithuisen, scabini et Gertrudis van den Ven, vxoris eius et filiorum suorum.

Anniuers. ftis honestæ feminæ Heilkens, quondam famulæ dni Eustachij Roijuers, olim pastoris in Bree prope Venlonam, ac parentum et consanguineorum ipsius, oiumque pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Walteri Gruysen, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honesti viri Jois Vinck, scabini Venlonensis et Tewydis vxoris eius, ac oium prolium suorum.

Digitized by Google

Anniuers. ftis fris nri Godefridi Bosmans de Nederweert, pbri in hac domo professi.

Anniuers. ftis fundatorum Capellæ Sti Judoci, prope Echt (1).

Anniuers. ftis fris nri Gerardi de Buel, Ruremundensis pbri, in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Cornelij a Breugel, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersarium venerabilis Patris Petri Stegmans, decimi Prioris et restauratoris huius Monasterij.

Anniuers. ftis parentum, amicorum et consanguineorum Prioris et frum choralium huius domus adhuc viventium.

Annivers. ftis fratris nri Andreæ Driesens Tungrensis, præsbyteri in hac domo professi et parentum eius.

Annivers. ftis fris nri Hermanni Theodori Minderjhan, Venlonensis, jubilarij et pbri, in hac domo professi et parentum ejus... 1766.

---

(1) Het klooster van St. Joost (Sti Judoci) bij Echt, heeft eene geschiedenis, die nog in het duister ligt. Het volk schrijft, ook volgens Bachiene, aangehaald Publ. arch. IV p. 102, de nog bestaande overblijfsels van dit klooster toe aan de *Templiers*. Elders vindt men het genoemd: een klooster der *Begarden*. In de vorige eeuw vergaderden, in de verlaten kapel van dit klooster, de leden van een geheim genootschap, die het land onveilig maakten (Zie Publ. arch. T. IV, pag. 102.

Den 26 Maart 1491, kocht pater Hendr. Korstgen en broeder Goessen, procurator, namens het klooster St. Joost, van Lodew. In der Horst van Echt, en van Belen zijne huisvrouw eenen griend en aanwas aan de Maas.

Vóór 1650 betaalde het zoogenaamde convent St. Joost een jaarlijksche pachtrente aan den pastoor van Echt, die zorg droeg, dat er elken Vrijdag de H. Mis werd opgedragen. Na dien tijd werd deze rente gelost door het Seminarie van Roermond, dat sinds ook het onderhoud der kapel tot last had.

In 1696, 29 Mei, gaf Reginaldus Cools, Bisschop van Roermond, 800 imperialen aan den professor der Theologie en 600 aan dien der philosophie uit de opbrengsten der parochie Maasbracht (Knipp. p. 279). Wij bezitten nog een zegelafdruk met schuinschen balk, waarop drie visschen, met het randschrift: Sigill. curiæ cens. in St. Joost et Roosteren.

Digitized by Google

Anniuersarium 2dum February (1).

Anniuers. ftis fris nri Michaelis Scriptoris, de Horst, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Richardi Roberti, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis dni Conrardi Wellyn de Herbipoli, Canonici Coloniensis.

Anniuers. ftis fris nri Jois Danielis, Tungrensis, supprioris in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis dni Wilhelmi de Breede, vtriusque iuris doctoris ac præpositi Sti Cumberti Coloniensis.

Anniuers. ftis fris nri Jois Vinck, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis religiosæ et venerabilis Mechtildis Tassons de Nouimagio, regularissæ inclusæ ad S. Amorem in Traiecto superiori, parentum, amicorum, benefactorum eiusdem et pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Everardi Sluyter de Arnhem, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis viri domicelli Florentij de Meerloe, præcipui benefactoris et fundatoris unius cellæ huius domus et parentum, frum ac sororum eius, ac oium pro quibus desiderauit.

---

(1) Te dezer plaatse is in het handschrift de volgende noot afzonderlijk bijgehecht: »Pro memoria notandum: als dat den gouden penninck oft medallie »van de H. Elisabeth onse Patronesse, geslagen ontrent den selven tyt, dat ons »clooster gefundeert is, aen ons venerabel gegeven is, op den 25 9bre 1743 »door Haere Durchlucht Princesse van Hessen, Decanisse van Thorn en Essen; »en hiervoor naer haere doot versocht een Hooghmisse de Requiem *eens* »Meretur inscribi in Libro Anniv. voor dit raer presentie.

fr. G. Forax, prior.

Digitized by Google

Anniuers. ftis honesti viri Petri Straelen et Catharinæ vxoris eius, et parentum eorum.

Anniuers ftis nobilis viri dni Lamberti Scroyen de Nederweert, pbri in choro sepulti.

Anniuers. ftis Petri Gerlinx, fidelis famuli nri et parentum et oium pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis frum Caulitarum, Theodorici, Marsilij de Thoren, Jois Rodermont, Jois de Geistingen, Godefridi de Weert, Jois Berselman, Henrici et dni Walmanni, Priorum, item Arnoldi Andreæ, Gerardi Krekel, Jois, Petri, Arnoldi, de Capnia, Marsilij de Weshem, Jois de Tráiecto, Petri Jois de Haelen, Jois Rodermont, Jois de Tylia, Rutgeri Henrici de Echt, Jois de Eyck, Henrici de Horn, et Mathei presbiterorum et monachorum. Godefridi conuersi, Helwidis conuersæ, Petri Krekel novitij ac oium frum Caulitarum, benefactorum et familiarium huius domus, qui obierunt ante introitum Regularium, quorum noia seu beneficia ad nram notitiam non peruenerunt.

Anniuersaria coia.

Dni Jois van den Valderen de Neer pbri, quondam pastoris in Buggenum; dni Gerardi Rycken, pbri de Weert.

Annivers. honesti viri Henrici Florax Mosacensis, commensalis nri ac patris rdi dni Godefridi Florax, hujus domus Prioris.

Annivers. fraternitatis fris nostri Hermanni Portugaels, 20 Prioris hujus domus, ex Rutten prope Tungros, in hac domo professi et parentum ejus. 1789.

MARTIUS.

Anniuersarium 1mum.

Anniuers. ftis Joannæ, filiæ Martini de Niecken de Roggel, parentum eius et pro quibus desiderauit.

Digitized by Google

Anniuers. ftis fris nri Guilielmi Vaes, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis viri dni Henrici Scroyen de Weert, pbri.

Anniuers. ftis honesti dni Seuerini Loesen, pbri de Heithuisen siue de Leuelroy, in ambitu nro sepulti.

+ Anniuers. solemne nobilis viri dni Theodorici de Horn, dni de Althena, primi fundatoris huius monasterij; et oes tenentur celebrare. (1)

Anniuers. ftis fris nri Henrici Straelen de Weert, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Reineri Juer, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftatis fris nostri Petri Briers de Heusden, prope Beringen, conuersi, in hac domo professi et parentum eius.

Anniversar. ftis fris nri Jacobi Gravers ex Terborgh, conversi, in hac domo professi et parentum eius.

Annivers. ftatis fratris nostri Henrici Pisart, decimi 8vi Prioris huius domus, Tungrensis, et parentum ejus.

Annivers. ftatis fratris nostri August Schepers, propositi generalis ad S Joannem Baptistam Aquensis, Prioris, in hac domo professi, Tungrensis, et parentum eius.

Anniversarium ftis fris nri Wirici Herckenroode, quondam supprioris, Tungrensis, in hac domo professi et parentum ejus.

Anniversarium frtis fratris nri Francisci Kessels, Werthensis, in hac domo professi et parentum ejus 1783.

---

(1) Dirk van Horne, heer van Altena, zoon van Willem III, heer van Horne, en van Hetwig van Wickrode, erfvrouw van Eindhoven en Cranendonck, stichtte het klooster St. Elisabeths-dal in 1240 en overleed in 1270.

Digitized by Google

Anniuersarium 2dum

Martij.

Anniuers. ftis fris nri Wilhelmi Christiani de Tongerloo, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. fris honesti viri Rutgheri Schopmans, alias dicti de Guylick, et Margaritæ vxoris eius de Antiqua Ecclesia. (1)

Anniuers. ftis honesti viri Petri Specks de Horn.

Anniuers. ftis fris nri Petri Deckers, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honesti viri dni Jois Andreæ (2) pbri de Nederweert, et oium pro quibus desiderauit; et pro suis beneficijs semel in hebdomada desiderauit missam seu memoriam pro se et pro quibus desideravit; ut tamen sine onere esset fribus celebrantibus pro quocumq debito.

+ Anniuers. ftis nobilium dni Wilhelmi de Horn et dnæ Joannæ de Montengijs eius conthoralis, ac parentum eorum. (3)

Anniuers ftis illustris dni Frederici, comitis de Moissa, fautoris huius monasterij.

Anniuers. ftis honorabilis viri dni Gerardi de Leensel, quondam pastoris in Beeckden, et parentum eius, et Elisabeth Maeslenders, ancillæ eius.

Anniuers. ftis honesti viri Laurentij Coolen de Horn et vxoris eius et pro quibus desiderauit.

Anniuersaria coia D. Jois Vroeden, quondam pastoris in Meyl, dni Henrici de Blerick, pbri.

Anniuers. ftis fris nri Martini Gravers ex Terborgh in hac domo professi et parentum eius.

(1) Aldenkerk bij Geldern.

(2) Joannes Andreæ stichtte een wekelijksche h. Mis voor zich en de zijnen.

(3) Willem VIII, heer van Horne, overleed den 23 Juli 1433. Hij was sedert den 23 Januari 1407 gehuwd met Joanna de Montigny.

Digitized by Google

APRILIS.

Anniuersarium 1mum.

+ Anniuers. nobilis dnæ Joannæ de Moirsa, primæ comitessæ de Horn et dnæ de Althena de Montengijs et de Cranendonck, in choro sepultæ. In cuius anniuersario oes sacerdotes pro tunc presentes, secundum tenorem litteræ desuper confectæ, obligantur ad celebrandum pro ea. Et ad missam duo ministrabunt, cum nigris dalmaticis cum quatuor candelis in quatuor partibus sepulchri positis et accensis, tam ad missam quam ad vigilias. (1)

Anniuers. ftis honorabilis viri dni Wilhelmi de Gerdinghen, sacerdotis senis, et parentum, frum et sororum eius in ecclesia nra sepulti.

Anniuers. ftis honorabilis viri dni Henrici Custodis, quondam pastoris in Beeck prope Bockholt.

Anniuers. ftis fris nri Jois van der Aa, de Beeck prope Bree, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Gerardi Vaes, de Heze, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Wilhelmi Lapicidæ, de Colonia, septimi regularis professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis viri Arnoldi de Goor, de Haelen, et domicellæ Alfradis de Oist de Hellenray vxoris eius. (2)

Anniuers. ftis fris nri Henrici Pistoris de Dauentria, sexti prioris huius domus, et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Nicolai Loosen de Heithuisen, supprioris in hac domo professi, et parentum eius.

---

(1) Joanna van Meurs, eerste gravin van Horne, overleed den 2 April 1461.

(2) Arnold van Goor overleed omstreeks 1490. Zijne weduwe hertrouwde met Werner van Palant, drost te Wassenberg. Zie Publ. Arch. du Limb. XVI, 34.

Digitized by Google

Anniuers ftis fris nri Tilmanni Woesthorstij, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Wilhelmi Brodermanni pbri, pastoris in Kirckhoeuen.

Annivers. ftis fris nostri Nicolai Dauwiers Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersarium 2dum
Aprilis.

Anniuers. ftis honesti viri Lamboy, de Traiecto, et honestæ domicellæ Joannæ de Elderen, et parentum ac prolium eorumdem.

Anniuers. ftis fris Hilbrandi Starck, vltimi Prioris Caulitarum huius domus.

Anniuers. ftis nbilis dni Petri de Meraed, canonici ad Stum Seuerinum in Colonia.

Anniuers. ftis honorabilis dni Silberti, pastoris in Halderen prope Rees.

Anniuersaria coia dni Jacobi de Oteren pbri, canonici Thorensis, Reineri de Horn, laici professi, Judoci de Heithuysen, donati professi, Theodorici van den Ven, quondam nri famuli, Jacobi Venray, honestæ matronæ Leonardæ van der Moelen.

Annivers. ftis fris nostri Joannis Corstjens ex Achelen, conversi in hac domo professi et parentum ejus.

Anniv. fis. fris. nostri Godefridi van der Heyden ex Eyndhoven, conversi in hac domo professi et parentum ejus 1713.

Anniv. ftis fratris nostri Theodori Adami Brammerts, in hac domo professi et parentum ejus, Aquisgranensis, nec non rectoris monialium in Pascuis (1) Venlonæ 1794.

(1) Het klooster den H. Ursula te Venlo, *Maria-Weide* genaamd, volgde de Orde van den H. Augustinus, en was in de eerste helft der 15de eeuw gesticht. Den 4 Nov. 1455, gaf de bisschop van Luik verlof aan de Augustines-

Digitized by Google

Anniv. frtis fris nostri Josephi van den Mortel, Mosacensis conversi in hac domo professi et parentum ejus 1796—20.

MAIUS.

Anniuersarium 1mum.

Anniuers. ftis nobilis dni Jacobi de Horn, fris minoris de obseruantia, et primi comitis de Horn, precipui benefactoris et fautoris huius monasterij. (1)

Anniuers. ftis fris nri Gerardi Wyl, de Embrica, primi prioris regularium huius monasterij, et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Liberti Beaurieux, Leodiensis, donati in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers ftis fris nri Cornelij Janssens, ex Nederpelt, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Fabiani Fabens, de Nederweert, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Augustini Tilmans, de Weert, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Jois Lap, 2di prioris regularium huius domus et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Engel Puytfincks, præconis ciuitatis Ruremundensis.

Anniuersarium fraternitatis fris nri Jacobi de Latour ex Hoddet propa Leodium, presbiteri, in hac domo professi et parentum eius.

Annivers. fraternitatis fris nostri Ferdinandi Vraets ex Saevelen, supprioris in hac domo professi et parentum ejus 1785—13.

---

sen van Venlo, Roermond, Maeseyk en 's Hertogenbosch om zich tot eene Congregatie, als die van Windesheim, te vereenigen. Zulks werd den 7 Dec. 1456 door Paus Calistus III goedgekeurd.

(1). Jacobus, graaf van Horne, weduwenaar van Joanna van Meurs, overleed, den 3 Mei 1488, als priester en monnik, in het kloster der Franciskanen te Weert, alwaar hij ook begraven ligt.

Digitized by Google

Anniuersarium 2dum

May.

Anniuers. ftis nobilium dni Godefridi a Bockholt et dnæ Margaritæ de Groesbeeck coniugis eius, et frum, parentum, sororum ac oium pro quibus desiderauit. (1)

Anniuers. honorabilis domicellæ Sophiæ de Bockholt, fundatricis vnius cellæ huius domus, et parentum eius.

Anniuers. dnæ Aleidis de Bockholt, priorissæ in Keiserbosch, et Catharinæ germanæ eius, et pro quibus desiderarunt.

Item Guilielmi a Bockholt et Odæ de Cortenbach, Tirij de Groesbeeck et Ceciliæ de Rougraeff.

Item Guilielmi, Jois, Francisci, de Bockholt, fratrum. (2)

Anniuers. ftis fris nri Godefridi Wirtz, de Bracht, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Neudonis de Roustinout, de Cliuis, conuersi in hac domo professi et parentum eius.

+ Anniuers. ftis nobilium dni Wilhelmi de Horn et dnæ Joæ de Montengijs conthoralis, et parentum eorum.

Anniuers. ftis nobilis dni Frederici, comitis de Moirsa, benefactoris præcipui huius domus. (3)

Anniuers. ftis honesti viri Theodorici Naegels, de Cordil, et parentum eius et oium pro quibus ordinauit. Pro oibus suis beneficijs desiderauit fieri in conuentu nro vnam mis-

(1) Godfried van Bockholt, heer tot Bockholt en Orey, drost van Pelt en Grevenbroeck sedert 1616, huwde 1° Margareta van Baedberg en 2° Margareta van Groesbeeck. Zijn vader was: Willem van Bockholt, drost te Wageningen, geboren 1522, overleden 1595, en zijne moeder Oda van Cortenbach.

(2) Willem, Jan en Frans van Bockholt waren broeders van voornoemden Godfried. Willem en Frans waren kanunniken. De laatste overleed voor 1616.

(3) Frederik, graaf van Meurs, was de vader van Joanna van Meurs, gravin van Horne.

Digitized by Google

sam quotidianam, vel quotidie pro se et parentibus suis et amicis (1).

Anniuers. ſtis fris nri Winandi Neesen, de Embrica, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria coia.

Alardi van den Veld et Margaretæ eius vxoris, Petri Sartoris, donati, de Oosterwijck, Wolteri de Tongerloo.

Nota post oct. V. Sacramenti seruatur gralis memoria defunctorum, præter 2 anniuersaria, ut super dictum fol. 19.

Annivers. ſtis fris Theodori Maes, jubilarij, Mosacensis pbri in hac domo professi et parent. ejus 1772.

JUNIUS.

Anniuersarium 1mum.

+ Anniuers. ſtis honorabilis domicelli Florentij de Merloo et oium pro quibus desiderauit.

Anniuers. ſtis fris nri Michaelis Reneri, natione Hornensis, octaui Prioris huius domus et parentum eius.

Anniuers. ſtis illustrissimæ domicellæ Philippæ de Wirtzenborch, 2dæ comitissæ de Horn. (2)

Anniuers. ſtis domicelli Theodorici Lamboij, de Traiecto, superioris et dnæ Christinæ, vxoris eius, de Rijckel.

Anniuers. ſtis fris nri Guilielmi Pex, decimi tertij Prioris huius domus et parentum eius, Tungrensis.

Anniuers. ſtis fris nri Henrici Louwe de Aelrebeeck pbri in hac domo professi et parentum eius.

(1) *Theodoricus Nagels* van Caulil stichtte in het jaar 1502 een dagelijksche H. Mis, die onmiddelijk na de conventuele Mis gehouden werd door den primissarius.

(2) Philippa van Wurtenberg, eerste gemalin van Jacobus II, graaf van Horne, overleed den 4 Juni 1475 en werd te Weert in het klooster der Minderbroeders in het familiegraf van haren man en haren schoonvader begraven.

Digitized by Google

Anniuers. ftis fris nri Jois de Gulick, de Antiqua Ecclesia, presbiteri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis viri Arnoldi Steck, de Haegen, armigeri, et domicellæ Beelæ van der Horst, conthoralis eius et prolium eorum.

Anniuers ftis fris nri Leonardi Lozen, de Buggenum, olim supprioris et multis annis procuratoris, in hac domo professi et parentum eius.

Annivers. ftis fratris nostri Joannis Thysmans, Mosacensis, conversi in hac domo professi et parentum ejus.

Anniv. ftis fris nostri Henrici Lekens, ex Honthaelen, presbyteri in hac domo professi et parentum ejus.

Anniv. ftis fris nostri Ferdinandi Schiffers, ex Buscherhof prope Erkliniam, diaconi in hac domo professi, et parentum ejus.

Anniversarium Serenissimæ Principissæ Hassiæ, olim Decanissæ Thorensis (1).

Anniv. ftis fris nostri Godefridi Florax, Mosacensis, 19 Prioris hujus domus, ac Capituli nostri Windesimensis commissarii dignissimi, et parentum ejus. 1772. — 1.

Anniv. ftatis fris nostri Godefridi Ferdinandi Hoelen, Hasselensis, presbiteri in hac domo professi et parentum ejus 1795. 11 junii.

Anniuersarium 2dum

Junij.

Anniuers. ftis honorabilis viri dni Martini Moirkens, de Weerdt, sacerdotis, et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Godefridi Verheijden, de Aersen, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis venerabilis magistri Brunonis Bockim, canonici Leodiensis.

(1) Zie de noot in de maand Februari betrekkelijk deze dekanes van Thorn.

Digitized by Google

+ Anniuers. ſtis honorabilis domini Jois Steck et parentum eius, præcipui benefactoris monasterij nri, in choro sepulti. In cuius anniuersario omnes fratres præsentes obligantur celebrare missam pro eo.

Anniuers. ſtis honesti viri Rutgheri de Wijnhauen, scabini Nouimagensis et Windelmodis uxoris eius.

Anniuers. ſtis fris nri Sebastiani a Viuario, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria coia Godefridi Heesmans et Mechtildis coniugis eius et prolium eorum, dni Thomæ Maes de Helden presbiteri.

Anniuers. ſtis fris nri Leonardi Nabben, de Sevenum, pbri et jubilarii in hac domo professi, et parentum eius.

JULIUS.

Anniuersarium 1mum

Anniuers. ſtis fris nri Godefridi Nobis, de Weert, pbri, primi regularis professi huius domus et parentum eius.

Anniuers. ſtis honestæ feminæ Beliæ de Paeleijck et parentum eius.

Anniuers. ſtis honesti viri Lamberti de Ruijter, de Heithuisen, et Theodorici Wolff et parentum eorum.

Anniuers. ſtis honesti viri Marcilij Stoetlinck, de Heithuisen, parentum et amicorum eius.

Anniuers. ſtis Florentij de Werrenberch et domicellæ Lijse de Wijer vxoris eius, Roberti de Werrenberch, militis, et dnæ Meynæ parentum prædicti Florentij.

Anniuers. ſtis fris Jois de Reppel, sacerdotis Caulitæ.

Anniuers. ſtis fris nri Henrici Someren, pbri, 43 regularis in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Jois Hamont, de Horst, pbri, 47 regularis in hac domo professi et parentum eius.

Digitized by Google

Anniuers. ftis fris nri Anthonij Ipelaer de Heusden, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Simonis Pisart, Tungrensis, conversi in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Caspari Henrici Charlier, Aquisgranensis presbyteri in hac domo professi et parentum eius. 1774.

Anniuersarium 2dum

Julij.

Anniuers. ftis fris nri Petri Leu, de Oosterwijck, pbri, 57 regularis in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Reineri Koep, de Embrica, 54 Prioris huius domus et parentum eius.

+ Anniuers. ftis nobilium dni Wilhelmi de Horn, et dnæ Joæ de Montengijs et parentum eorum.

Anniuers. ftis Petri Bluetkens, de Nederweert, et parentum et sororum eius.

Anniuersaria communia magistri et domini Joannis Tollenaer, de Ruremunda, Krayn Pollart, scabini Ruremundensis, honorabilis dni Jois Linen.

Anniuers. ftis fris nostri Guilielmi Aquarius, de Assel prope Ruremundam, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fratris nostri Joannis van den Born, Tungrensis, presbyteri in hac domo profeessi et parentum etc. eius.

Anniuers, ftis honesti viri Conrardi Vermeulen, ex Nuijnhem, et omnium pro quibus ipse desideravit.

AUGUSTUS.

Anniuersarium 1mum

Anniuers. ftis Jois Straelen, et parentum suorum et fratris ac sororis suæ.

Anniuers. ftis honorabilis dni Jois Bree.

Digitized by Google

Anniuers. ftis dni Gerardi Lozen, de Heithuisen pbri, et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Nicolai Naus, de Weert, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis dni Theodorici de Spina, canonici Præmonstratensis monasterij Auerbodiensis, præpositi sanctimonialium in Keiserbosch et Gostunæ neptis eius.

Anniuers. ftis fris Godefridi de Kessel, pbri de ordine Caulitarum.

Anniuers. ftis Richardi van den Broeck de Busco et parentum eius.

Anniuers. ftis nobilis viri dni Jacobi, 3ij comitis de Horn, et dnæ Claudiæ de Zauoijen vxoris eius, qui comes fuit præcipuus fautor et defensor monasterij nri.

Anniuers. ftis honestæ feminæ Beliæ Smits, de Nederweert et parentum eius.

Anniuers. ftis honesti viri Henrici Kessel de Roesterom (1), et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Egidij Vinckedes, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Gerardi Jacarts, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Joannis Lamberti, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersarium 2dum

Augusti.

Anniuers. ftis honorabilis viri Gerardi Haeck, militaris, de Thoren, et dnæ Catharinæ de Goor, vxoris eius.

(1) *Roesterom.* Het klooster van St. Elisabethsdal had te Roosteren eene hofstede. De naam van *Kessel* was aldaar niet onbekend. Onder de leenen van de leenkamer van Dieteren, behoorde onder anderen het *Kesselsteen* te Roosteren.

Digitized by Google

Anniuers. ftis honestæ matronæ Mariæ Vincken, de Venlo, et parentum et oium pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Jois Pijls de Neer, supprioris in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Jois Crompvoet, Ruremundani, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Hermanni Wienhouen de Nouimagio, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria coia honorabilis dni Bernardi de Della, canonici Embricensis, dni Jois Cupermans, de Bree in terra Lossensi, honesti viri Henrici de Dulcken.

Anniuers. ftis fris nri Francisci Nolmans, in hac domo professi et parentum eius, ex Hardere prope Tongros, nec non rectoris monialium in Deursen, prope Ravestinum.

SEPTEMBRIS.

Anniuersarium 1mum

Anniuers. ftis honesti viri Arnoldi Vinck, scabini Venlonensis, et parentum ac fratrum et sororum eius.

Anniuers. ftis honorabilis dni Jois Heldemans, quondam pastoris in Helden.

Anniuers. ftis honorabilis dni Jois Pollart, utriusque iuris doctoris et præpositi Arnhemiensis, ac parentum et oium pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Thomæ Haes, primi conuersi in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honestæ feminæ Elisabeth Heynens de Baexem.

Anniuers. ftis fris nri Gerardi Millinghen, de Embrica, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. fraternitatis fratris nostri Jacobi Caris de Weerth, pbri in hac domo professi et parentum eius. 1785.

Digitized by Google

Anniuersarium 2dum
Septembris.

Anniuers. ftis fris nri Joachimi van den Eertwech, Maesekensis, noni prioris huius domus et parentum eius.

+ Anniuers. ftis honorabilis dni Florentij de Merloe, et eorum pro quibus desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Augustini Peumans, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis dni Derick de Baer, et vxoris eius et oium prolium suorum, et præcipuæ dnæ Mechtildis de Baer, filiæ prædicti Theodorici de Baer, quæ fuit hospita oium religiosorum in Rothum.

Anniuers. ftis fris nri Henrici Coloniæ, de Embrica, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honesti viri Wilhelmi Arnoldi, de Buggenum, et Immelæ de Loozen, vxoris eius et prolium eorumdem.

Anniuers. ftis honesti viri Jois Tierteijs, ciuis Ruremundensis, et vxoris eius ac prolium eorumdem nec non et Mechthildis Heesmans, secundæ vxoris eius et oium pro quibus desiderauerunt.

Anniuers. ftis fris nri Jois de Horst, diaconi in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria coia Jois Wijnans et vxoris eius Elisabeth Voghels, dni Theodorici ten Dijck, canonici S. Lamberti, Godschalci siue Schaeck Mooren de Roggel.

Anniuers. ftis fris nri Jois Francisci Van Meldert, pbri in hac domo professi et parentum eius, Tungrensis, ac procuratoris nostri vigilantissimi.

Anniuers. ftis fris nri Joannis Francisci van Sitart, presbiteri de Weerdt in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersarium ftis fris nri Francisci Ververs, conversi, Tungrensis, in hac domo professi et parentum eius.

Digitized by Google

OCTOBRIS.

Anniuersarium 1mum

Anniuers. ſtis fris nri Cornelij Zijgeri de Neer, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Martini Naus de Weerdt, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis honorabilis dni Jacobi Lijcop, alias Cæsarij, pbri secularis in Ruremunda et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Sanderi Vinck, de Venlo, conuersi in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Jois Buscoducensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Reineri Tilborch, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Leonardi Hanson, de Leodio, olim supprioris in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Claudij de Tailly, in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Henrici Haemeker pbri, vndecimi Prioris huius domus et parentum eius, Cranenburgensis.

+ Anniuers. ſtis fris nri Guilielmi Vinckedes, decimi quinti Prioris huius domus et parentum eius, Tungrensis.

Anniuers. ſtis Cheerman Heesmans, ciuis Ruremundensis et vxoris eius.

Anniuers. ſtis fris nri Wilhelmi de Lamboij, de Traiecto, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis honestæ feminæ Joæ de Kyrhoirn.

Anniuers. fratertis fris nostri Joannis Bellens, conversi in hac domo professi et parentum eius, ex Horpmaal. 1792—11.

(1) De prior Vincquedes bracht veel toe tot den bloei van het klooster St. Elisabethsdal. Uit dankbaarheid bepaalde de prior Pisart, dat te zijner intentie wekelijks een H. Mis ter eere van het bitter Lijden zoude opgedragen worden.

Digitized by Google

Anniuersarium 2dum

Octobris.

Anniuers. ftis honesti viri Egidij Kremers, de Ruremunda et Kunegundis vxoris et liberorum eorumdem.

Anniuers. ftis honesti viri Alberti de Loosen et Mariæ vxoris eius.

Anniuers. ftis fris nri Gerardi ab Eijck, donati huius domus et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Patritij ab Henis, pbri et jubilarij, Tungrensis in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria communia dni Jois Knor, pbri de Thoren, quondam pastoris in Baexem, honesti viri Martini de Baexem, dni Tilmanni, canonici Thorensis, Godefridi Munnes.

Anniuers. ftis honestæ matronæ domicellæ Elisabeth Cremers, quondam vxoris honorabilis domini Jois Vogels, consulis oppidi Maesekensis. Item honorabilis domini Arnoldi Pollart secretarii et ciuis Ruremundensis, ac oium pro quibus ipse desiderauit.

Anniuers. fraternitatis fris nostri Joannis Mathiæ van den Mortel, Mosacensis 21 Prioris huius domus, ac jubilarij in hoc domo professi et parentum eius. 1795. 15 8bris.

NOVEMBRIS.

Anniuersarium 1mum

Nota post commemorationem animarum, præter 2 anniuersaria, seruatur gralis memoria defunctorum, pro ut dictum est supra folio 19.

+ Anniuers. ftis nobilium dni Wilhelmi de Horn et dnæ Joæ de Montengijs, conthoralis eius et parentum eorum.

Anniuers. ftis illustris dni Frederici, comitis de Moersa.

Digitized by Google

Anniuers. ftis dni Wilhelmi Haen de Buggenum, et oium pro quibus ipse desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Henrici Eggardi de Beerka, decimi septimi regularis in hac domo professi ac rectoris monialium regularissarum in monte B. M. V. prope Nouimagium, et parentum eius.

Anniuers. ftis honorabilis dni Theodorici Lijndeman, pbri.

Anniuers. ftis honesti viri Pauli desuper Aa et Catharinæ coniugis eius et parentum eorum.

Anniuers. ftis Godefridi Bijsmans et Margaritæ vxoris eius.

Anniuers. ftis fris nri Jois Bijns, de Ruremunda et parentum eius.

Anniuers. ftis dni Henrici de Barich et Euæ de Bree, vxoris eius ac oium pro quibus desiderauerunt. (1)

Anniuers. ftis honesti viri Jois Euerardi de Dauentria et Aleidis vxoris eius et Lutgardis sororis Aleidis prædictæ.

Anniuers. ftis fris nri Folkeri Menardi, de Halwird prope Groeninghen, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nostri Caroli Peusens, Tungrensis, decimi septimi Prioris huius domus, ac multis annis capituli nostri Windesemensis commissarij generalis dignissimi, et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Marcelli Wagemans, Werthensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis prænobilis dni Joannis Melchioris ab Elreborne, coniugis eius, ac omnium pro quibus desiderauit. (2)

Anniuers ftis fris nostri Francisci de Schadenberg, Hagensis, subdiaconi in hac domo professi, ac parentum eius.

---

(1) Over Hendrik van Barich stadhouder van het leenhof van Horne en Eva van Bree zijne huisvrouw, zie Publ. etc. de Limburg XVI. p. 9, 35 en 110. Zij leefden in 1505.

(2) Jan Melchior van Ellerborn, heer van Warenberg en diens huisvrouw Elisabeth van Eijck leefden in 1660.

Digitized by Google

Anniv. ftis fris nri Augustini Schepers, capituli nri Windesimensis præpositi generalis nec non S. Jois Baptistæ in Aquisgrano prioris, in hac domo professi Tungrensis. (Dit laatste anniv. is te dezer plaatse op een los papier bijgevoegd).

NOVEMBRIS.

Anniuersarium 2dum

Anniuers. ftis honesti viri Jois Vinck, scabini Venlonensis et Lewidis vxoris eius et prolium ipsorum.

Anniuers. ftis honesti viri Theodorici Korfs, ciuis Embricensis et honestæ matronæ Kunegundis vxoris eius et prolium ipsorum.

Anniuers. ftis dni Siberti de Bree et pro quibus ipse desiderauit.

Anniuers. ftis fris nri Bartholomei Henrici, de Heithuijsen, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Petri de Gulick, de Antiqua Ecclesia pbri, quarti Prioris huius domus.

Anniuers. ftis fris nri Godscalci Meynsfort, duodecimi Prioris huius domus Endouianæ canonicæ qui officium prioratus resignauit.

Anniuers. ftis fris nri Arnoldi Collinet, Tungrensis, subprioris in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis nobilis dnæ Mechtildis de Ghoor, abbatissæ in Thorn et parentum eius. (1)

Anniuers. ftis fris nri Theodorici Van der Haeghen, de Heithuijsen, conuersi in hac domo professi et parentnm eius.

Anniuers, ftis fris nri Gisberti Coruers, de Weshem, pbri, septimi Prioris huius domus et parentum eius.

(1) Deze abdis komt op de lijst, bij Wolters: *Notice sur Thorn* p. 74, voor onder den naam van Mechtildis van Horne. Zij dankte af wegens ouderdom in 1446.

Digitized by Google

Anniuers. ſtis fris nri Jois de Balen, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis honorabilis dni Henrici Strael, pbri de Heithuijsen, et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Francisci Haeren, de Ruremunda, diaconi in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria communia dnæ Aleidis de Dumer, decanissæ Thorensis, sororis Elisabeth de Zommeren, dni Wisseli pbri, de Wisshe.

Anniuers. ſtis fris nostri Joannis Christiani Van Estvelt, de Emmenes, quondam procuratoris et subprioris, pbri jubilarii in hac domo professi et parentum eius. 1782.

DECEMBRIS.

Anniuersarium 1mum

Anniuers. ſtis honorabilis dni Tilmanni Coloniæ, de Embrica, vicarij collegij Sti Martini ibidem, et Gudulæ sororis eius et parentum ipsorum.

Anniuers. ſtis Mariæ Van den Keijser de Neer, et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Augustini Huens, Louaniensis, decimi sexti Prioris, huius domus et parentum eius.

Anniuers. ſtis fris nri Jois Genen, de Weerdt, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ſtis honesti viri dni Henrici Cop, ciuis Embricensis et parentum eius.

Anniuers. ſtis nobilis dni Jois de Horn, 4ti comitis patriæ istius. (1)

---

(1) *Joannes de Horne* (✠ 1540) was de stichter der H. Sacramentsmis, die wekelijks gezongen werd.

Digitized by Google

Anniuers. ftis fris nri Jois Vaes, de Nederweert, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Mathiæ Van den Camp, de Thorn, supprioris et jubilarij in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis Nicolai de Eppel.

Anniuers. ftis fris nri Jois Vaes, Tungrensis, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis honestæ et humilis virginis Mettæ Naus, de Weert, et matris eius.

Anniuers. ftis Jois Seruatij, de Nederweert.

Anniuers. ftis fris nri Jois Oosterwijck, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nri Cornelij de Breughel, pbri in hac domo professi et parentum eius.

Anniuersaria communia honestæ matronæ Margaritæ de Holthoren, dnæ Gertrudis de Goor de Haelen, Berthæ Schurmans et parentum eius.

Anniuers. ftis fris nostri Josephi Claessens, pbri in hac domo professi et parentum eius, Leodij.

Anniu. ftis fris nostri Jois Huberti Jacobi, Gelriæ rectoris, ex Wessem, pbri in hac domo professi et parentum eius.

In het handschrift staan op de vier eerste bladzijden welke in blanco gelaten waren, de volgende door een latere hand bijgeschreven jaardiensten, die wij daarom als aanhangsel vermelden. Deze kerkelijke diensten worden in het hierna volgend stuk nader omschreven.

Anniversaria particulariter servanda præter duo anniversaria singulis mensibus servari solita.

Imprimis Anniv: pro *Gulielmo de Horne* et *Joanna de Montengis (ac parentum eorum*, is later bijgeschreven). Juxta

Digitized by Google

fundationem debet servari quater in anno, post quatuor principaliora festa, scilicet Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, et Omnium Sanctorum, quod servabitur 1mo loco in mensibus Januario, Aprili, Junio et Novembri.

Deinde Anniv. *Florentii de Merloe (parentum, fratrum, sororum ac omnium pro quibus desideravit*, is bijgevoegd). Etiam debet juxta fundationem servari quater in anno, circa quatuor tempora.

Secunda die Januarii servabitur Anniv. seu summum sacrum absque officio, pro *Joanne de Ghoor;* et pridie pronuntiabitur in choro hoc modo Anniversarium seu summvm sacrum pro Joanne de Ghoor, commemoratio ejus et omnium fidelium defunctorum. Et sic in sequentibus et dicantur ab hebdomadario vers. et orationes prout in anniversariis.

Prima Februarii servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Petro Gerlinx* eodem modo, quo supra pro Joanne de Ghoor.

Tertia Februarii servabitur Anniv. seu summum sacrum pro *Lamberto Schroyen* et parentibus ejus et pro omnibus pro quibus desideravit, modo quo supra.

Prima die Martii servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Aleide de Bochholt*, modo quo supra.

Die conveniente in Martio servabitur anniv. solemne pro fundatore nostro *Theodorico de Horne* sine officio; et omnes sacerdotes tenentur celebrare pro eo.

Die conveniente in Aprili servabitur anniv. pro *Joanne de Moirsa* cum officio et debent duo cum nigris dalmaticis administrare ad missam et quatuor honestæ candelæ accendi in quatuor partibus sepulchri, tam ad missam quam in officio, et omnes tenentur celebrare.

Prima die Maii servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Frederico comite de Moirsa*, modo quo supra.

Digitized by Google

Prima die Junii servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Jacobo primo comite de Horne*, modo quo supra.

Die conveniente in Junio servabitur anniv. *Joannis Stech* et parentum ejus, cum officio, et omnes tenentur celebrare.

Prima Julii servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Jacobo* 3tio *comite de Horne*, modo quo supra.

Tertio die Julii servabitur anniv, seu summum sacrum pro *Lamberto de Ruyster* et *Theodoro de Wolf*, modo quo supra.

Prima die Septembris servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Mechtilde de Baer* et pro omnibus pro quibus desideravit, modo quo supra.

Trigesima Septembris servabitur anniv. seu summum sacrum pro *Joanne Horrichman*, uxore et pro quibus desideravit, modo quo supra.

Prima Octobris servabitur anniv. seu summum sacrum pro Domino *Jacobo Lycop*, presbytero, modo quo supra.

Die conveniente in Octobri servabitur anniv, seu summum sacrum pro R. P. priore *Vinguedes*, et pro iis quibus ipse applicari voluerit, et inservient ad sacrum diaconus et subdiaconus, modo quo supra.

Quarta die Novembris Anniv. seu summum sacrum pro *Joanne Melchiore van Elreborne*, conjuge ejus et omnibus pro quibus desideravit, *(Istud sacrum antea servavit semper junior sacerdos*, is later bijgevoegd).

Digitized by Google

§ II.

Resolutio et Ordinatio quoad onera Domûs nostræ Vallis St. Elisabethæ, facta de scitu et assensu Communitatis, anno 1715.

PRAEFATIO.

Cum jam inde a multis annis varia inter Religiosos orta essent dubia circa domûs nræ onera, statui ego fr. ff. Pisart, Prior, iis expediendis me totum impendere, prout feci per menses aliquot, inquirendo et pervestigando omnia et singula, quæ huic fini servire possent. Inter hæc præcipua erant documenta quædam originalia, sive litteræ et earum copiæ in unum libellum redactæ, ac dein liber alius breviter referens fundatores et benefactores, anniversaria aliaque onera, qui scriptus fuit seu scribi inchoatus anno 1470 per R^d Petrum de Gulick de Antiqua Ecclesiæ, quartum Priorem Regularium post defectionem Caulitarum et translationem ad Ordinem Regularium, prout partim colligitur ex Prologo eidem præfixo, partim ex folio 3 et 85. Contigit hæc translatio et Caplo Windesemensi incorporatio anno 1437. Titulus libri est hic: *Liber memoriarum etc.*

Hunc igitur librum (cujus prologus plurium exagerat obligationem orandi pro benefactoribus et satisfaciendi oneribus, de quibus prædecessores scripta certa reliquerunt) pervolvens diligenter, notavi plurima, extraxi multa provisionaliter et ruditer et varia implevi folia, quæ fratribus videnda et volvenda extradidi.

Digitized by Google

Reperi fundationem domus nræ factam esse per modum puræ eleemosynæ, nullo adjecto onere ex parte fundatoris, qui fuit Theodoricus, dominus terræ de Althena, filius domini terræ de Horne. Contigit autem fundatio anno 1240. Refert idem liber varias fundationes Anniversariorum, sed quæ per singulos menses ita destributæ sunt ut simul et semel pro pluribus nonnisi unicum fiat Anniversarium.

Plures insuper reperiuntur ibidem obligationes dubiæ, tam quoad substantiam quam quoad modum, quæ hactenus sic peractæ sunt, ut ab aliis ante nos fieri vidimus, ex ea utique suppositione, quod is Prior, qui præfatum librum scripsit, et fratres qui tunc vixerunt tempori fundationum vicini, poterant et debebant scire mentem eorum, qui missas et anniversaria fundaverunt. At quoniam obstare videbatur, quod præfatus Prior forte non tam conscientiosus et exactus fuerit (utpote qui post nonum sui prioratûs annum ab officio absolutus fuit, et ad bonas consuetudines redactus ad chorum, ut dicitur ibid. fol. 85) item quod defectio Caulitarum satis inordinate viventium, non multis annis ante contigerit, sicque magnus in istis neglectus esse potuerit; item quod quisque censeatur fundare anniversarium pro se et suis tantum, item missas fundatas sibi suisque applicari, sicque post summam diligentiam ortum dubium exhauriri non posset, pro omnimoda satisfactione et conscientiarum nostrarum securitate, demissis incertis, certiora tenenda duximus et practicam resolutionem quoad singula respective, prout infra subnectitur, faciendam et hoc pariter, modo ea quæ forte omissa fuere, supplenda duximus, ita nos Deus adjuvet.

Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur. II Machab. XII. 26.

Digitized by Google

Grati estote. ad Coloss. III. 15.

Grati simus ex eo quod habemus, ut addatur quod non habemus, St. Aug. Serm. 16 de verbis Apost.

De Missa conventuali.

Primarius et specialis fructus sacrificii Missæ conventualis, specialem obligationem non habentis, hactenus applicatus fundatori Theodorico Guilielmo de Horne, fratribus capituli et benefactoribus tam vivis quam defunctis, prout in tabella, deinceps applicabitur omnibus iis fundatoribus et benefactoribus aliisque pro quibus Dnus Deus nos scit obligatos fuisse et non satisfecisse, aut etiam forte pro futuro ad mentem eorum non recte satisfacere. Si autem, vel quando, tam de præterito quam de futuro, omnibus pro debito rite satisfactum fuerit (aut si forte in aliquo puncto non rite satisfieret in quantum simul fieri potest, modo justitiæ et charitati ac divinæ voluntati magis consono) applicabitur Fundatori nro, aliisque benefactoribus, et iis pro quibus desideraverunt et pro quibus specialiter orare obligati sumus, et pro communi Ecclesiæ ac domûs nostræ tam temporali quam spirituali bono, item defunctis parentibus nostris, item pro fratribus capli, benefactoribus tam vivis quam defunctis. Intentioni hic expressæ conforment suam tam is, qui missam conventualem servat quam fratres, qui in choro cantu et orationibus Deum laudant, invocant et deprecantur.

De Missa prima quotidiana.

Theodoricus Nagels de Caulil unam quotidie missam in conventu nro fieri petiit et fundavit pro se et parentibus suis, aliisque pro quibus ordinavit, anno 1502.

Digitized by Google

Hanc missam procurat is, qui finito hebdomadariatu, missæ conventualis primissarius dicitur. Possunt hæ missæ sine dubio anticipari, cum bene solvat, qui solutionis terminum prævenit.

De Missa de venerabili Sacramento.

Singulis septimanis facienda est missa de Venerabili, ex fundatione Joannis de Horne (in margine legitur: obiit 1540) quarti et ultimi comitis Hornensis, qui, quoniam de applicatione missæ nihil expressisse invenitur et tamen intendisse potuit, pro omnimoda satisfactione et nostrarum conscientiarum exoneratione, omni feriâ quintâ per annum, si semiduplex fuerit vel infra, cantabitur summa missa de Venerabili Sacramento, ut ejus intentioni satisfiat. Et sacrificium missæ ei et pro quibus forte requisivit applicabitur conditionate, casu quo sit sic applicandi obligatio; alias ad intentionem summæ missæ supra expressam. Si autem feria V non possit fieri votiva, tunc hebdomadarius applicabit fructum missæ ut supra, et faciet commem. de Venerabili (quod per decreta Pontificia licet) et primissarius in eadem hebdomada dicet votivam de Venerabili, habens liberam intentionem 1. missæ vel aliam. At si et hæc votiva fieri non possit, tunc hebdomadarius per commemorationem etc. satisfaciet. Vide lib. benef. fol. LXXXVIII verso.

De Missa de Passione Domini.

Quamvis verosimilius aut moraliter certum videatur non esse stricte dictam obligationem, quoad hanc missam, juxta fundamenta alibi posita, attentis scilicet iis, quæ hac de re scripta seu notata reperimus, quia tamen pariter verosimi-

Digitized by Google

lius est pecunias eum in finem monasterio esse datas, vel gratis relictas, et aliunde evidens est quam magna bona et beneficia huic domui præstiterit R. Prior Vincquedes, hinc eo partim intuitu, partim ex gratitudinis debito curabit primissarius celebrare missam votivam de Passione Domini, et sacrificii fructum applicabit præfato Priori Vincquedes et iis pro quibus desideravit, adimpleto prævie uno onere primæ missæ.

Si quis hujus missæ de Passione fructum conditionate applicare voluerit, videlicet: si et in quantum est obligatio quæcumque sic applicandi, alias sibi vel parentibus etc. non prohibetur.

De alia missa seu memoria hebdomadali.

Joannes Andreæ presbyter, commensalis noster, pro magnis domui nræ collatis beneficiis, petiit semel in septimana missam seu memoriam pro se aliisque pro quibus intendit, cum hoc addito: *ut tamen sine onere esset fratribus celebrantibus pro quocumque debito.*

Hanc memoriam in *memento mortuorum* habeat primissarius, fructum missæ secundarium ei et pro quibus desideravit, applicans et si votivam aut de Requiem legat, penultimam, e collectis quinque, pro ipso aliisque ut supra, eam scilicet, quæ pro pluribus defunctis est, persolvens.

Et quoniam hic quoque magnus benefactor fuit, si primas missas prævenerit et onus non habens pro ipso etc. unam missam offerat, gratitudinis obsequium præstabit laudabiliter.

De quatuor Cellarum fundatoribus.

Quatuor sunt fundatores, quorum singuli unam cellam fundaverunt, scilicet: Florentius Mierlaer de Horst, Sophia

Digitized by Google

de Bocholt, Wilhelmus Haen de Buggenum, Gerardus Haeck et Catharina de Ghoor conjuges.

Olim ii, qui cellas has inhabitabant, in suis missis et orationibus pro eis respective semper orare tenebantur; nunc id limitatum est ad quatuor juniores sacerdotes, ita ut quisque pro uno respective hoc onus persolvat.

RESOLUTIO ET ORDINATIO CIRCA ANNIVERSARIA.

De Anniversario solemni prò fundatore Theodorico de Horne, Domino de Althena.

Prima die convenienti in mense Martio celebrabitur anniversarium solemne pro fundatore nostro Theodorico de Horne, domino de Althena, et omnes pro tunc præsentes celebrabunt pro eo; si autem ipse non indigeat amplius, applicabuntur missæ pro omnibus ejus consanguineis et affinibus, qui fundationem ratam habuerunt, approbarunt et in eam consenserunt (in margine legitur: contigit 1240).

Officium Prioris sine Vigiliis.

Notandum quod antiquus noster divini officii Ordinarius triplicis generis Anniversaria ponat, ad quæ etiam se refert citatus liber memor. et benefic. (in margine habitur fol. 64).

De Anniversario Guilielmi de Horne et Joannæ de Montengiis.

Guil. de Horne et Joan. de Montengiis anno 1427, datis nobis cuniculis per litteras, quæ incipiunt: *Wyr Willem*, quatuor requisiverunt anniversaria, post quatuor anni festivitates principales immediàte, cum vigiliis et missa, pro se et parentibus etc.

Hoc igitur anniversarium celebrabitur in mensibus Januario, Aprili, Junio et Novembri, prima die vacante, cum vigiliis, ad intentionem, quam prænominati benefactores habuerunt, idque singulatim.

Digitized by Google

De Anniversario Joannæ de Moirsa.

Joanna filia Joannæ et Frederici Comitis de Moirsa, conjux Jacobi primi Comitis Hornensis, qui de post factus est Minorita, fundavit anniversarium cum hoc onere, quod omnes teneantur celebrare pro ea, item quod 4 candelæ accendi debeant in missa et vigiliis, in die anniversario obitus sui, juxta tenorem litteræ, quæ continetur in libro omnes litteras copiatim continente fol. XXV.

Hoc igitur anniversarium etiam in mense Aprili singulariter servabitur pro ea. Prior si velit, poterit facere anniversarium solemne.

De Anniversario Florentii de Meerloe.

Obligatur conventus noster ad quatuor anniversaria circa 4 anni tempora servanda pro Florentio de Meerloe aliisque pro quibus fieri voluit. Fiant et hæc singulatim cum vigiliis completis. Vide lib. benef. fol. XXIII et LXXXIX.

De Anniversario Joannis Steck magni benefactoris.

In lib. benefic. fol. 58 habetur anniversarium nobilis viri Joannis Steck, qui fuit noster commensalis circa annum 1444, adduturque: quod omnes tunc præsentes pro eo celebrare teneantur; at instrumentum reperitur nullum.

Hoc anniversarium peculiariter servetur, vel si dies impediti sint duplicibus, summa missa pro eo applicetur, sicut et aliæ aliquo die in mense Junio, et fiant vigiliæ ut supra.

De Friderico Comite Moirsensi.

Comes Moirsensis Fridericus anno 1437 ursit extinctionem Caulitarum et multa alia bona præstitit, at nullum imposuisse onus invenitur. Singulariter pro eo applicetur summa

Digitized by Google

missa die prima mensis Maji et pridie pronuntietur in choro sic: Anniversarium seu summa missa pro Friderico Comite Moirsensi, commemoratio ejus et omnium fidelium defunctorum.

De Jacobo primo Comite Hornensi et Jacobo Comite tertio.

Fundatores in lib. benef. referuntur tamquam magni benefactores, at de nullo fit onere mentio. Pro primo applicetur summa missa die 1 mensis Junii, pro alio die 1 mensis Julii. Et pridie, finita summa missa pronuntietur sic: Anniversarium seu summa missa pro tali etc.

De anniversario Joannis de Ghoor militis.

In lib. memor. et benef. fol. XXVII verso dicitur; quod strenuus vir Joannes de Ghoor pro anniversario suo legaverit nobis unum mald. siliginis annuatim recipiendum ex molendino suo in Neer, juxta litteram reservatam in fabrica ecclesiæ de Neer.

De anniversario Petri Geerlinx famuli nostri.

Petrus Geerlinx legavit 10 flor. Ruremund. annue pro anniversario pro se et amicis suis anno 16.. prout tunc hic fieri solebat, at quia hoc forte non intellexit, nec ita putavit, applicetur summa missa pro ipso die 1 mensis Februarii, et pro iis pro quibus intellexit.

De anniversario R. P. Prioris Vincquedes.

In antiquo quodam Manuali, signato litt. S, de anno 1633 usque ad 1667 fol. 15, scribit prior Vincquedes: quod certæ pecuniæ datæ sint a suis fratribus et sororibus, tam intuitu missæ de Passione, de qua ante, sibi, parentibus, fratribus et sororibus applicandæ, quam ut sin-

Digitized by Google

gulis annis in Octobri cantetur missa, missa cum diacono et subdiacono, quibus ipse addidit 70 flor. ut exactius fieret, et fratres habeant portionem vini. Videtur igitur hæc missa non pro ipso solo, sed et pro aliis, ut supra, dicenda. Applicetur iis, quibus ipse applicari voluit.

Pro Lamberto Scroyen et parentibus ejus, aliisque pro quibus desideravit 1501.

Applicetur summa missa conditionate pro iis, si sit peculiaris obligatio die 3 mensis Febr.

Pro sorore Aleide de Bocholt, religiosa in Keysersbosch.

Applicetur conditionate, si sit obligatio peculiaris, summa missa, die 1 Martii.

Pro Lamberto de Ruyter et Theodora de Wolf.

Summa missa (casu quo obligemur particulariter) conditionate applicetur summa missa die 3 Julii.

Pro Mechtilde de Baar et omnibus pro quibus ordinavit.

Applicabitur (similiter conditionate) summa missa die 1 Septembris, vide in lib. benef. fol. 74, verso.

Pro Joanne Horrichman et uxore et pro quibus desiderarunt.

Conditionate applicetur summæ missæ fructus die ultima Septembris, vide ibid. fol. 76.

Pro Jacobo Lycop presbytero.

Summa missa conditionate applicabitur die 1 Octobris, vide lib. fol. 77.

Digitized by Google

Reliqui benefactores sub summa missa comprehenduntur, et nihilominus hi omnes in anniversariis ordinariis pronuntientur et gaudeant.

Alia quædam notantur.

In sæpe citato lib. benefic. fol. 40, dicitur; quod Rutgerus Schopmans contulerit conventui nro 40 flor. Renenses aureos, ad hoc, ut ardeat jugiter lampas coram imagine et altari B. M. Virginis.

Huic intentioni satisfieri videtur per lampadem, quæ modo jugiter ardet coram SS. Sacramento et summo altari, quod est altare B. Mariæ et coram ejus imagine. An olim in antiqua ecclesia coram Venerabili fuerit lampas, non constat.

Magis tamen adimplendæ piæ huic intentioni ac nostræ fovendæ devotioni circa honorem Deiparæ Virginis, servabitur imposterum id, quod ex statutis nostris ponitur cap. 8. *de Sacrista* § 4. verbis: »præscriptum numerum cere»orum in fine Completorii, ad Laudes B. Virginis accendi, »pia consuetudo obtinuit" id est in semidup. 1. in dup. 2 in festis 2 cl. 4. in festis 1 classis sex cerei accendentur. Denique supplebitur hoc ædificando novum chorum.

De infirmaria.

Quoad relicta in solatium infirmorum, bene eis de omnibus provideatur.

De Concurrentia primæ missæ et anniversarii in quo omnes tenentur celebrare.

In hoc casu primissarius, si non prævenerit ipse vel alii fratris in ejus favorem, legat quam primum poterit pro anniversario.

Fundationes ac omnia nitide descripsit D. van de Borx, et in suo cubiculo conservat.

Digitized by Google

Forma celebrandi jubileum.

Quando contingit religiosum aliquem in ordine fieri jubilarium, id est a die professionis suæ quinquagesimum annum in sancta religione complesse, hujusmodi persona cum quadam solemnitate, secundum formam infra scriptam, jubileum celebrare consuevit. In ipso nempe die statuto, si jubilarius sacerdos fuerit, summam missam (si tamen valuerit) celebrabit, quæ (nisi festum primæ vel secundæ classis præpedierit) cum cultioribus ornamentis de S. Spiritu cantabitur. Post finem vero missæ jubilarius sacris se vestribus exuens, habitu proprio id est cappa vel superpellicio indutus ad stallum suum solitum in choro redibit. Deinde prior superpellicium induens et stolam assumens, ante medium altaris conversus ad conventum stabit. Quod si jubilarius missam non cantaverit, tunc prior, vel cui ipse commisserit, eam celebrabit, interim, tempore missæ, jubilario in stallo suo residente, et post *Agnus Dei* de manu celebrantis communionem more solito sumente. Missâ finitâ et benedictione data, prior casula exuens ante medium altaris conversus ad conventum stabit. Interim jubilarius a subpriore et seniore fratre, de stalle suo usque ad gradum sanctuarij deducitur, ferens in manibus cereum accensum, illucque accurentes ministri altaris in vestibus sacris, jubilarium usque ad locum coram summo altari præparatum adducunt, qui ibidem continuo prosternitur, et accensus cereus juxta eum super candelabrum collocatur, ministris stantibus hinc inde. Deinde interrogatus à priore: *Frater quæ est petitio tua?* erectus respondebit: *Peto a Deo remissionem omnium negligentiarum mearum in ordine commissarum, et gratiam perseverandi usque in finem.*

Digitized by Google

Hinc prior petitionem ejus resumet, vel alius à priore constitutus, desuper collationem seu exhortationem faciet, admonens eum, ut de sua vocatione Domino gratus sit, et ex occasione hujusmodi jubilei non se putet ab illius servitio emancipandum, sed magis in sancto proposito renovandum, ut cum sinceritate bonæ conscienciæ, et exemplo bonæ vitæ paratus semper a Domino valeat inveniri. Cæteraque similia prior, vel substitutus subjunget, declarans quid annus jubileus in Veteri Lege notissimus mystice significaverit.

Collatione facta ministri jubilarium cereum deferentem ad altare deducunt, ibi oblato cereo et osculato altari, ad locum priorem per eosdem ministros deducitur, illucque prosternitur. Statim prior sequentem intonet.

ANTIPHONAM.

Ne projicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

Post antiphonam leguntur psalmi sequentes :

Psalmus 50.

Miserere mei Deus &c.

Psalmus 100.

Misericordiam et judicium &c.

Psalmus 150.

Laudate Dominum in Sanctis ejus &c.

His dictis resumitur Antiphona :

Ne projicias me in tempore senectutis cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Secreto.

Digitized by Google

§ III.

NOG EENIGE BESCHEIDEN

OVER HET

KLOOSTER Ste ELISABETHS-DAL.

Als bijlage tot de geschiedenis van het necrologium des kloosters van Ste Elisabeth te Nunhem deelen wij hier de analyse mede van dertig charters, die nu deel maken van het provinciaal archief van Belgisch Limburg, te Hasselt. Zij werden, maar weinig jaren geleden, ten voordeele van dit depot aangekocht. De Wel Edele Heer van Neuss, archivaris en secretaris der stad, verstrekte ons den korten inhoud dezer stukken, waarvoor wij hem gaarne onzen hartelijken dank betuigen.

JOS. HABETS.

1240. Octobre, le jour de la St Denis. — Théodore Seigneur d'Althena donne au couvent de St Elisabeth, entre autres droits et libéralités, le tiers de la dîme de Brede avec le patronat de l'église du lieu, dix-sept bonniers de terre situés dans son alleu de Weerde et douze mesures de froment.

Original sur parchemin. Sceau enlevé.

1280. Godefroid, fils de Floremannus et Florentius, fils de feu Goswin le Roux, échevins du duc de Brabant à

Digitized by Google

Maestricht attestent avoir vu un acte daté du jour de la Toussaint 1268 par lequel la supérieure et tout le *couvent de Marie Madeleine à Maestricht* empruntent de Th... chanoine de St Marie à Maestricht, une certaine somme d'argent pour reconstuire leurs batiments détruits par un incendie et cela, moyennant une rente de 20 mesures de seigle, du consentement de maitre Adam, écolatre de St Servais.

Original, sur parchemin. Sceaux enlevés.

1387. 8 mars. Marguerite de Hornes, abbesse de Thorne, donne en bail emphytéotique à Godefroid van Hoerack le moulin de Leymerloo, qui lui a été adjuyè par autorité de justice.

Original sur parchemin, avec le sceau de l'abbesse légèrement ébréché.

1406 et 1567. Copie authentique 1° d'une charte par laquelle Jacques Comte de Horne exempte le couvent de Val St Elisabeth de toute taxe ou imposition et 2° d'un accord entre le dit couvent et la commune de Heythusen touchant pareille exemption.

La charte de 1406, l'accord de 1567; la copie sur parchemin avec un sceau endommagé de 1620.

1435. Le couvent de Ste Elisabeth est placé par le synode général de Bâle sous la règle de St Augustin et sous l'autorité du prieur du monastère de Windesem, avec confirmation de tous les biens et priviléges du couvent.

Original sur parchemin, revêtu du monogramme et de la devise du notaire Haerd de Maestricht.

1443. Le jour de l'invention de la Ste Croix. Jean Holtmoelen et son épouse Christine Van der Horst vendent

Digitized by Google

leur ferme de Mylenborgh, sous Buggenum à Agnes Van Mirlaer et à son fils Floris et ce du consentement de Zeger de Horst, Seigneur féodal de la dite ferme.

Original sur parchemin, sceaux enlevés.

1460 24 mai. Philippe Van der Schueren vend au couvent de Ste Elisabeth, comme tuteur des enfants mineurs de son frère, un pré situé à Leymerloo.

Original sur parchemin, sceau enlevé.

1461. 3 Janvier. Acte d'inféodation de Conrard Steckx dans la dîme de Heythusen.

Original sur parchemin: sceau manque.

1461. Le Vendredi aprés la Ste Catherine. — Elisabeth Van Nuynheim vend au couvent de Val Ste Elisabeth la dîme appelée »die heestiende."

Original sur parchemin avec un sceau endommagé.

1467. 13 Août. Conrard Steck vend au couvent de Ste Elisabeth une rente de six florins de Rhin garantie par les dîmes qu'il a à Heythusen.

Original sur parchemin avec quatre debris de sceaux.

1470. Le jour de Ste Agathe. Conrard Van der Horst et son épouse Catherine vendent au couvent de Ste Elisabeth une terre appelée »dat maesland", située sous la jurisdiction de Lewen.

Original sur parchemin, sceau enlevé.

Digitized by Google

1471. Le jour de St Jean Baptiste. Floris Van Mierlo, donne, sous certaines conditions, au couvent du Val Ste Elisabeth, sa ferme de Mylenborch, située au pays de Horne.

Original sur parchemin, avec le sceau du couvent et deux petits sceaux plus ou moins endommagés; deux sceaux enlevés.

1471. La veille de la fête de St Thomas apôtre. — Le couvent de St Corneille de l'ordre de la Ste Croix à Ruremonde garantit le couvent de St Elisabeth contre les prétentions éventuelles des héritiers de la dame Catherine de Ghoir, veuve de Gerard Haeck.

Original, sur parchemin; le sceau enlevé (Pièce double).

1471. Le jour de la St Jean Baptiste. Floris Van Mierloo donne sous certaines conditions au couvent du Val Ste Elisabeth, sa ferme de Mylenborch située au pays de Horne.

Original sur parchemin avec deux sceau endommagés.

1471. Le jour de l'invention de la Ste Croix. Zeger Van der Horst promet à Floris Van Meerlaar de le rendre indemne dans toute action judiciaire qui pourrait lui être intentée du chef de la possession du bien de Mylenborch.

Original sur parchemin; sceau manque.

1472. Le jour de la conversion de St Paul. — Inféodation du couvent de Val Ste Elisabeth dans la possession de la ferme de Mylenborch.

Original; sceau enlevé.

1474. Le samedi après la St Jean-Baptiste. — Déclaration des echevins de Thorn relative à un pré appelé Philips Baemt, vendu au couvent de Ste Elisabeth.

Original; sceau enlevé.

Digitized by Google

1478. Le lendemain de la St Lambert. — Jacques comte de Horne et Jeanne van den Cruythyns son épouse, vendent par devant les échevins de Heythuysen, la dîme du village de Roggel à Gilis Kiemer, bourgeois de Ruremonde.

Original; les sceaux enlevés.

1481. Le jour de la St. Agnes. — Jacques comte de Horne accorde à Jean Steke exemption, sa vie durant, de toute taxe, corvée etc. qui grèverait les biens qu'il tient en fief du dit comte.

Original. Sceau enlevé.

1484. Le jour de la Ste Lucie. — Gisbert Van Moeffert cède à son fils naturel Egbert Van Moeffert certaines prétentions qu'il a sur Jean Stekken.

Original sur parchemin, sceau enlevé.

1484. Le jour de la St Servais. — Titre d'une rente de 18 florins du Rhin des Chanoines réguliers de l'ordre de St Augustin de Horne (couvent Ste Elisabeth) à charge des communes de Heythusen et de Roggel.

Original, avec un débris de sceau.

1485. Le mardi après Letare. — Acte de partage de biens entre les enfants de Jean Vynck et sa femme *Seveth;* au nombre des enfants se trouve Zanderus Vynck, frère convers au monastère de Ste Elisabeth.

N.B. Un des copartageants est Hector Vilain époux de Koetse Vynck.

1489. Le jour de St Thomas apôtre. Egbert Van Moeffert reconnaît avoir été pleinement satisfait par Jean Stekken.

Digitized by Google

Déclaration originale faite devant les Echevins de Heythusen en présence du Prieur du couvent de Ste Elisabeth.

Original; sceau enlevé.

1490. 20 fevrier. Consentement de Jacques comte de Horne à la cession faite par Jean Steck des dîmes de Heythusen en faveur du couvent de Ste Elisabeth.

Original revêtu de la signature du comte.

1492. Consentement du comte de Morse à la cession faite par Jean Steck des dîmes de Heythusen en faveur du couvent Ste Elisabeth.

Original.

1492. Le mardi après la St Matthieu. — Lettre d'inféodation du couvent de Val Ste Elisabeth dans la dîme de Heythusen.

Original sur parchemin; avec deux sceaux endommagés et trois débris de sceaux.

1494. Le jour de la Ste Etienne. — Egbert Van Moeffert transporte au couvent de Ste Elisabeth, situé au pays de Horne, une créance à charge de dâme Bely Stebben. — Acte passé par devant les Echevins de Neer.

Original sur parchemin. Le sceau enlevé.

1499. 11 juin. Testament de Jean Steck faisant diverses liberalités et fondant un anniversaire au couvent de Ste Elisabeth, où il sera enterré.

Original sur parchemin, avec la signature et le monogramme de notaire.

1503. Le jour de la Purification de la Ste Vierge. — Lettre scabinale des Echevins de Haelen relative à une rente de 12 florins sur des biens situés à Heythusen.

Original, avec un débris de sceau.

Digitized by Google

1498. Gérard de Hailin, abbé de St Jacques à Liége menace d'excommunication ceux qui porteraient atteinte aux droits du couvent de Ste Elisabeth.

Original sur parchemin, sceau enlevé.

Na de suppressie van het klooster van Ste Elisabeth verspreiden zich de kanunniken naar alle kanten. De meesten keerden naar hunne familie terug. Anderen werden met de parochiale zielzorg belast. Onder dezen behoorden:

1 J. van *Loosen*, die overleed als pastoor te Ell, bij Weert.

2 Jan Willem *Wijckmans* werd in 1812 pastoor te Hunsel en in 1817 te Herten bij Roermond, waar hij den 6 December 1824 in den ouderdom van 58 jaren overleed. Wijckmans was geboortig van Roermond.

3 Joannes Godfridus *Scheijven*, geboren te Heythuizen den 12 Sept. 1768, werd den 17 Juli 1791 priester gewijd; den 31 Maart 1804 pastoor te *Phaltsdorf* en den 24 Dec. 1811 cantonnaal pastoor te *Goch*. Hij overleed te Goch, den 10 Dec. 1823.

4 Joannes *Hulskens* geboren te Leveroy den 24 April 1769 en aldaar overleden den 20 Maart 1842.

5 Joannes Josephus *Stocken*, subprior en laatste kanunnik van het klooster, werd geboren te Weert den 18 December 1767, deed zijne beloften te Ste Elisabethsdal, den 14 Nov. 1787 werd priester gewijd den 18 Dec. 1790 en onderging de suppressie van zijn klooster, den 17 Febr. 1797. Na verscheidene kerkelijke bedieningen werd hij pastoor benoemd te Bocholt bij Weert, welke parochie hij in 1834 vaarwel zeide. Stocken overleed te Weert den 3 Februari 1848.

Digitized by Google

HET PORTRET

DER LAATSTE

VORSTIN-ABDIS

VAN

THORN.

De edele vrouw, die als laatste vorstin over de adellijke stiften en landen van Thorn en Essen den kromstaf voerde, en wier aandenken nog in zegening is bij velen, was Hare Koninklijke Hoogheid Maria Cunigondis, prinses van Saxen en Polen, geboren te Warschau den 10 November 1740. Zij aanvaardde het bewind te Essen in 1775 en te Thorn in de maand Juli van het volgende jaar. Zij overleed te Dresden, in den schoot harer familie den 8 April 1826, nadat zij in 1796 hare abdij en Vorstendom Thorn, en in 1802 haar vorstendom en stift Essen, ten gevolge der fransche overweldiging, had zien te niet gaan.

Overbodig zou het zijn haar leven nogmaals te bespreken ter gelegenheid van dit kleine bijschrift haar portret toegewijd. Wij verwijzen den lezer, die dienaangaande iets wil weten, naar twee opstellen die over haar openbaar en huisselijk leven in deze Publicatiën het licht hebben gezien. (Zie Deel IX p. 157—183 en Deel XIII p. 124—132). Hier bespreken wij alleen hare beeltenis,

Digitized by Google

Hand. Lith. Hermond. Van Loo.

MARIE CUNIGONDE DE SAXE,

Princesse et Abesse d'Essen et de Thorn ✝ 1826

Digitized by Google

Digitized by Google

zooals het in dit boekdeel wordt voorgesteld, alsmede een paar harer portretten die ons bekend zijn geworden.

Een dezer schilderstukken, een paneel op doek, was aanvankelijk in bezit van Frans Philippe Biesten, kanunnik te Essen, één man die in bijzondere betrekking stond tot Maria Cunigondis en bekend is als de schrijver eener in het fransch geschreven geschiedenis der abdij Essen. Op dit tafereel, gevat in een rijkvergulde lijst, is de vorstin voorgesteld zittende in eenen leuningstoel, het hoofd zeer sierlijk omgeven door eenen doek; eene pels dekt schouders en borst; zij houdt in haar rechter hand een zakhorlogie, terwijl zij de linker verbergt in eenen mof van pels. Haar gelaat verraad eene vrouw van 40 tot 50 jaren, met regelmatige trekken en oogen die vrij in het leven zien. De kanunnik Biesten roemt dan ook: »Son air humain et ouvert, son affabilité, sa douceur et ses manières gracieuses et pleines de bonté". Haar beeld is dat eener deftige vrouw.

Na den dood van den kanunnik F. Ph. Biesten, in 1812 kwam dit portret in bezit van diens familie te Essen, alwaar het zich nog heden bevindt. Door de welwillende tusschenkomst van den Wel Eerw. Heer J. W. Biesten, eertijds rector in hetk looster der Urselinen te Valkenburg, werd ons van dit prachtige beeld eene photographie verstrekt, die tot model heeft gediend ter vervaardiging van het welgelijkend portret hetwelk dit deel onzer Publicatiën versiert.

Met behulp van voormelde photographie zijn wij op het spoor gekomen van een tweede afbeeldsel van Cunigonde van Saxen. Wij vonden dit ten huize van den Heer Th. Theelen oud-notaris te Thorn, die tevens in bezit is van meerdere kunstvoorwerpen, afkomstig uit de voormalige abdij Thorn. Dit portret verschilt bijna niet van dat der

Digitized by Google

familie Biesten te Essen, en schijnt daarvan eene copie te zijn. Het is afkomstig uit de nalatenschap van den kanunnik Jan Renier Broekmeulen, een der laatst overgebleven leden van het Thornsche stift. Het ware te wenschen dat de Heer Theelen, wiens hart van liefde klopt voor zijn geboortegrond, dit laatste aandenken aan Thorn's onafhankelijk bestaan, aan de kerk of aan het raadhuis van Thorn overdroeg, anders zal het gevaar loopen vroeg of laat naar het buitenland te vertrekken of op andere wijze spoorloos te verdwijnen.

Andere portretten der laatste vorstin-abdis van Thorn zijn ons niet bekend. Het wapen dat onze lithographie versiert, is geteekend, volgens haar cachet waarmede zij, in 1788, eene akte bezegelde.

Jos. Habets.

Digitized by Google

De voormalige Heerlijkheid
NUTH.

Eene bijdrage tot de Geschiedenis van het land van

VALKENBURG.

VOORWOORD.

Deze aanteekeningen hebben wij voor het grootste gedeelte getrokken uit het slotarchief van Reymersbeek, alsmede uit de archieven der kerk en der Gemeente Nuth. Wanneer wij uit andere bronnen putten, wordt zulks aan den voet der bladzijde gemeld.

De drie hoofdstukken waarin deze arbeid vervat is, zullen handelen over de heerlijkheid en de gemeente, over de parochie en haar onderhoorige kapellen, eindelijk over het huis Reymersbeek, als stamzetel der dorpsheeren. De bescheiden die wij in den tekst niet gevoegelijk konden inlasschen zijn op het einde van ons werk als bijlagen geplaatst.

JOS. HABETS.

Wilré bij Maastricht 19 *Maart* 1880.

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

De Heerlijkheid en gemeente Nuth. Omschrijving der plaats. Oudste bescheiden. Oprichting der heerlijkheid. De schepenbank. Pachthoeven en landgoederen. Het Nieuwenhof en de tiende van Nuth.

De voormalige heerlijkheid en tegenwoordige gemeente Nuth is gelegen op een afstand van anderhalve uur van Valkenburg, voor het grootste gedeelte in een bekoorlijke valei, waar een waterrijke beek ontspringt, die zich in de nabijheid van Kathagen met de Geleen vereenigt. De huizen, des dorps regelmatig gebouwd, liggen ten deele rond om de kerk, ten deele langs den landweg.

De grenzen tusschen deze gemeenten en die van Spaubeek bleven lange jaren onafgebakend. De ingezetenen van Spaubeek beweerden, dat de zoogenaamde Wijenweg, loopende van Schimmert naar Schinnen, de grens der beide dorpen uitmaakte. De gebiedende Heer van Nuth oefende zijn jachtrecht, en de pastoor zijn tienderecht uit tot over dien weg. Daarom verlangden de ingezetenen van Spaubeek, in 1764, dat de pastoor van Nuth, als tiendeheffer, deel zou nemen aan de bekostiging eener nieuwe tiendeklok voor de kerk van Spaubeek. Zulks weigerde de herder van Nuth, op grond dat deze tiende leenroerig was van het adellijk huis van Schinnen.

Met zijn onderhoorige buurten en gehuchten: Hellebroeck (212 inw.), Hunnecum (114 inw.), Ter-Straten (89 inw.), Neerhoven (86 inw.), Helle (61 inw.) en Grijsegrubben

Digitized by Google

(171 inw.), benevens een gedeelte van Vaesrade (137 inw.) beslaat de gemeente eene oppervlakte van 932 bunder en telt 1325 inwoners.

Het dorp Vaesrade, een halve uur ten Oosten van Nuth, was voor de fransche revolutie een vrije rijksheerlijkheid (1) met eigen civiel bestuur en schepenbank, die oordeelde in zaken van hooge, middelbare en lage justitie (2). Heeren dier plaats waren de kanunniken van het kapittel van St. Servaas te Maastricht, die blijkens een pauslijke breve van het jaar 1139, reeds toenmaals in bezit daarvan waren (3). De laatste scholtis aldaar heette Karel Lotharius de Limpens, overleden te Klimmen den 9 Augustus 1830. Vaesraede bleef gedurende de fransche overheersching zijne autonomie bewaren, maar werd bij koninklijk besluit van 21 Juli 1821 als gemeente afgeschaft en bij het naburige Nuth ingelijfd. (Zie bijlage n° 12).

In de tegenwoordige gemeente Nuth bevonden zich reeds ten tijde der Romeinsche overheersching woonhuizen en landhoeven. Twee zoogenaamde villa's zijn ons aldaar bekend.

In Juni 1871 herstelde men den weg van Kathagen naar Nagelbeek en vond ten Zuiden van het kasteel Reymersbeek de sporen van een romeinsch gebouw, hetwelk ten deele in den weg, ten deele in den akker ge-

(1) Zie bijlage n° 10.

(2) Over Vaesrade raadplege men SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroek* p. 214. Het justitiezegel der schepenen dezer plaats was rond van vorm en verbeeldde den H. Servatius in bisschoppelijk ornaat houdende in eene hand den staf en in de andere den sleutel. Omschrift: ✠ *Sigillum inredictionis* (sic) *de Vaesrade.* ✠ *Sanctus Servatius patronus.*

(3) Eenige huizen van Hommert hebben van oudsher tot Vaesrade behoord terwijl een klein gedeelte van Vaesrade steeds deel heeft gemaakt van Hoensbroeck.

Digitized by Google

legen was. De bouwsteenen, in de grondvesten gevonden, waren afkomstig uit de groeven van Valkenburg en Kunrade. Eene der kamers was bevloerd met *testa concusa*. Een rondvormige waterput, uit Valkenburgschen steen gebouwd, lag in den weg ten Oosten van de huizing. De bovenste opening van den put mat in doorsnede 1.40, maar werd lager steeds enger. Rond in den omtrek was de akker bezaaid met fragmenten van romeinsche tegels, imbrices en potscherven. Uit de omstandigheid dat de grond vele sporen droeg van asschen en houtskool kan men besluiten dat de villa van Reymersbeek door brand is vernield geworden.

Een tweede romeinsche standplaats lag te Vaesrade, op de hoogte, genaamd: op den Ruelinck, naast den weg die naar Oirsbeek leidt. Wij hebben deze grondvesten in het voorjaar 1870, in gezelschap van onzen vriend den Wel Eerw. Heer M. Crousen rector te Vaesrade, onderzocht. Ook hier bevonden zich grondvesten uit mergelsteen en scheen brand de oorzaak geweest te zijn van den ondergang der villa. Tusschen de honderde potscherven, stukken tegels en plavuizen, die voor den dag kwamen, vonden wij den bodem van een samische vaas met een inschrift, hetwelk wij meenen te lezen IACIANII. De eerste en de laatste letter van dezen naam zijn echter niet duidelijk. Een platte tegel droeg de letters M HF in een cirkel. Deze stempel werd ook te Steenbosch onder 's Gravenvoeren gevonden alsmede in de villa van Herkenberg onder Meerssen. In den stempel dezer laatste plaats was echter de letter H niet met de letter F verbonden. Deze vondst bewijst, onzes inziens genoegzaam, dat de romeinsche landhuizen van Steenbosch, van Herkenberg en Ruelinck hunne dakpannen uit dezelfde fabriek hebben gekregen en bijgevolg tijdgenooten zijn geweest. Die van Herkenberg en van Steenbosch

Digitized by Google

bestonden in de tweede eeuw onzer tijdrekening en schijnen omstreeks het jaar 176 of 177 door een inval der Chauken, een barbaarsch volk hetwelk uit het Noorden van Duitschland kwam afzakken, te gronde te zijn gegaan (1).

Ten gevolge dezer ontdekkingen kunnen wij den oorsprong van Nuth tot in de tweede eeuw onzer tijdrekening achtervolgen. Jammer dat ons uit de vroege middeleeuwen over die plaats hoegenaamd niets bekend is. De eerste diplomatische melding van Nuth dagteekent uit het jaar 1262, wanneer Adam van *Nutta*, ridder, als scheidsrechter optreedt in een geschil over het landgoed Laar, bij Wijnantsrade (2).

Een tweede melding van dit dorp geschiedt in eene akte des jaars 1274. Toen belastte Waleram heer van Valkenburg de goederen, die zekere Hendrik de Vrije binnen Amstenraedt en Nuth (Mitte) in leen bezat of aan anderen in onderleen had uitgegeven, met eene rente van 100 ponden. De bezitters dezer onderleenen waren: Goswijn van Haren wegens zestig mark te Nuth, Raso de Fie wegens de tiende van Vaesrade en Adam van Nuth wegens vijf en twintig mark te Nuth (3).

Toenmaals reeds maakte Nuth deel uit van het uitgestrekte land van Valkenburg en deelde verder de lotgevallen der Spaansche en later Oostenrijksche Nederlanden. Voor hare oprichting tot afzonderlijke heerlijkheid behoorde de gemeente tot de hoofdbank *Klimmen*. Deze bestond in 1521 uit het dorp van dien naam en de dorpen Hulsberg,

---

(1) Jos. Habets, *Découvertes d'Antiquités dans le duché de Limbourg*, I p. 232 en 246.

(2) Wauters, *Tables des diplômes*, IV p. 277.

(3) Butkens, *Trophées du Brabant*, I Preuves p. 106. De naam Mitte, die in dit charter voorkomt, is gewis eene druk- of schrijffout en moet *Nutte* gelezen worden.

Digitized by Google

Schin-op-Geul, Nuth en Schimmert ten deele (1), en uit de onderbanken Eysden, Strucht en Oud-Valkenburg.

Toen in het eerste gedeelte der XVII^de^ eeuw, de koning van Spanje een aantal dorpen der landen van Overmaas verpandde, om de oorlogskosten, door de Nederlandsche beroerten veroorzaakt te dekken, werd ook Nuth verpand. Het *Recueil des engagères fait l'an* 1636 meldt daaromtrent het volgende: »Nuth, paroisse au banc de Climmen, avec toute sa justice, sans autre revenu, avec les hameaux de Hellenbroeck, Grysegrubben et Hunnecum a été engagé le 11 Août 1626 à Henri van den Berghe dit Trips parmi la somme de 4300 florins de brabant" (2).

Deze verpanding schijnt niet goedgekeurd te zijn geworden, immers eenige dagen later zien wij Steven van Eynatten, tot Reymersbeek, als pandheer optreden. Uit de archiefstukken, die voor ons liggen blijkt, dat Steven van Eynatten, den 20 Augustus 1626, het kerspel Nuth, deel makende van de bank Klimmen, had te pand genomen voor 4300 ponden vleemsch, aan 40 grooten ieder pond. Diensvolgens vergaderden, den 26 December daaropvolgende, de ingezetenen van het kerspel Nuth, op de gemeene straat voor de kerk, en Steven van Eynatten maakte hun door den luitenant-drossard des lands van Valkenburg, Frederik van Randenraedt, met hun nieuwen toestand bekend. De akte van verpanding en beleening, zoo als die den 22 Augustus 1626 door de Infante Isabella was uitgevaardigd, werd voorgelezen, waarop de inwoners, na eene »korte samenspraeck en deliberatie"

(1) Groot- en Klein Haesdaet behoorden onder de bank Meerssen met hunne erfgronden en tot Klimmen met hunne gereide goederen. Zie *Publ. etc. du Limb.* IV p. 36.

(2) Handschrift in het Rijksarchief te Brussel fol. 44. Zie ook Le Roy, *Institution de la chambre des comptes* p. 84.

Digitized by Google

eendrachtelijk verklaarden met deze verpanding te vrede te zijn »mits dat sy souden blyven by hon oude ende gewonelyke costuymen, banckrecht, privilegiën vryheden ende immuniteiten". Deze verklaring van wege de inwoners vernemende, beloofde de Heer van Eynatten van zijnen kant: »die inwoenderen daerby te laeten, hun naer syn vermogen daerby te bandhaven ende voerts niemant van die ondersaten anders te behandelen dan nae land- en banckrecht".

Op deze voorwaarden werd Jr Steven van Eynatten als Heer van Nuth erkend en aangenomen »om dese heerlyckheyt in possessie te treden ende die te administreeren tot bescherming der goeden ende straffe der quaeden". Waarop alle inwoonderen den nieuwen Heer »trouw ende hold" hebben beloofd. Zijn zoon Jan Ulrich van Eynatten werd in 1642, door aankoop, eigenaar der heerlijkheid, die dan ook tot op het einde der vorige eeuw in bezit is gebleven van zijne afstammelingen. Bijzonderheden omtrent dien aankoop zijn ons niet bekend.

Verklaringen en wederzijdsche beloften, zoo als boven, hadden plaats bij elke inhuldiging van een nieuwen Heer. Na den dood van Jan Ulrich van Eynatten verklaart den 12 Maart 1692 zijne weduwe, Ferdinanda Juliana Salome van Bergh genaamd Trips, met haar oudsten zoon Herman Theodoor van Eynatten: dat zij hunne onderdanen van Nuth volgens de wetten en plakaten zijner Majesteit zullen beschermen, voorstaan en behulpzaam wezen, gelijk een goede overheid zulks verplicht is te doen. Den 23 Februari 1696 legde Jan Steven B^on van Eynatten, die nu heer van Nuth geworden was een dergelijke verklaring af, daarbijvoegende: dat hij zou handelen gelijk zijne moeder die met hare kinderen tot hieraan de heerlijkheid bestierd had.

Nadat Nuth in 1626 tot heerlijkheid was verheven werd er eene schepenbank ingevoerd met hooge, middelbare en

Digitized by Google

lage rechtsmagt. Deze bestond uit zeven schepenen die vonnisden, uit eenen scholtis, die president der rechtbank was en tevens als aanklager optrad, alsmede uit eenen secretaris, belast met het schrijfwerk. De scholtis, de schepenen, de secretaris en de gerechtsbode werden door den gebiedenden heer aangesteld. Bij onze voorouders verstond men door *hooge* justitie het recht van te oordeelen over crimineele zaken en het plaatsen van een gevangenhok, eene kaak, eene galg en andere strafwerktuigen. De *lage* justitie bestond in de civiele en de correctioneele rechtspleging. Onder het *middelbare* recht was begrepen het oordeelen over eenige laat- en cijnsgoederen en het inboeken der hypotheken en overdrachten der goederen. In crimineele zaken oordeelde het schepenrecht zonder hooger beroep; in civiele zaken werd geappeleerd naar het leenhof van Valkenburg en van daar voor de eindberoepen naar het hof van Brabant te Brussel. Zoo was het gesteld in al de heerlijkheden van Spaansch Valkenburg. Den 16 Januari 1627 benoemde de heer van Nuth de eerste schepenen: Hendrik Simons en Jan Corten. Deze laatste overleed als scholtis der Heerlijkheid den 12 Februari 1646. Hem volgde in dit ambt zekere Van den Hoeff, die voorkomt in 1666. Van 1667 tot 1691 vinden wij als scholtis vermeld Peter Brouns, die den 26 Maart 1691 overleed. Zijne huisvrouw Anna De Band overleed den 17 Mei 1684. Louis Protin, wonende te Overbunde onder Bunde, alwaar hij gehuwd was met Maria Wyers, vinden wij 't eerst vermeld als scholtis te Nuth in 1696. Hij was een alom geacht magistraat, die meermalen de betrekking bediend heeft van commissaris van den derden stand binnen het land van Valkenburg. De schout Protin overleed te Overbunde den 22 April 1735. Zijn secretaris te Nuth was Willem Canisius, die in 1708 overleden is.

Digitized by Google

Wijnand Habets, geboren te Houthem den 9 October 1711, komt voor als scholtis van Nuth in 1763, hij was ook rentmeester te Reymersbeek en substituut-griffier van het Oostenrijksch leenhof van Valkenburg. Wijnand Habets overleed te Nuth den 21 Juni 1774. Zijn secretaris te Nuth was Jacobus Bavo Meys, scholtis te Vaesrade, geb. te Nuth den 14 Maart 1701 en aldaar overleden den 17 Januari 1781. Philippus Jacobus van der Meer was scholtis te Nuth in 1786 en 1794.

Gedurende de uitoefening zijner functie bij de rechtbank droeg de scholtis, als teeken van zijn gezag, de roede der justitie. Zulk eene roede wordt nog heden op het raadhuis te Nuth in bewaring gehouden. Het is een rood geverwd haagdoornen stokje van een vinger dik, hebbende eene lengte van ongeveer 1½ meter en voorzien van lange stompe doornen. De handvat bestaat uit een gedraaide cylinder en de top der roede uit eene kroon van vier vergulde houten eikels.

De vergaderingen van het schepengerecht werden op het kasteel Reimersbeek gehouden; dáár bevonden zich ook de gevangenissen en de strafwerktuigen der crimineele justitie. Over den toestand en de bewaking dezer gevangenissen levert ons eene schepenakte des jaars 1781 het volgende bescheid. Karel Joseph Gestener, alias Awou, een struikroover en dief, geboortig van Aken, brak den 29 Juni van voormeld jaar uit een der torens van het kasteel. De schepenbank liet diensvolgens de gevangenissen door de schepenen J. Gorissen, L. Nuchelmans, J. H. Ackermans en den secretaris J. W. Frissen gerechtelijk onderzoeken. Het uitgebracht rapport over deze zaak komt hierop neêr: »De trappen van het casteel naer het prison leidende zyn omtrent veertig in getal. Boven gekomen zynde hebben zy bevonden eene caemer onder het dak

Digitized by Google

waervan de deur open stond, en alwaer de wachten werden gehouden; ende soo deselve caemer doorgaende syn gecomen in eene andere caemer waervan oock de deur open stont, synde dese het prison, alwaer de gedetineerde in hechtenisse geweest is, ende soo aldaer bevonden dat den criminelyck beklaegden uyt het prison geëvadeert was ende de cluysters van de handen aldaer neffens den block waeraen hy gehecht was alsnoch gesloten vinden liggen, ende soo apparentelyck deselve over syne handen uytgestroopt hadde oftewel dat deselve naderhand wederom toegesloten waren; oock dat het slot der cluysters van de voeten geopend was ende dat hetzelve tegelyck met de cluysters oock aldaer was liggende; in welck slot een houten stock was gestoken, dien hem apparentelyck iemant moet gegeven hebben, oftwel dat denzelven nae des beclaegden evasie daerin gestoken is. Ende wyders bevonden dat den gedetineerde door de deur van het prison over de wachtcaemer is gepassiert en toen, de voormelde veertig trappen descendeerende, door de onderste deur ontvlucht is; ende alsnoch eene pistool medegenomen heeft van den wachthouder Bartel Drummen, gelyck ons door de andere wachthouders is gerelateerd. De apparentelycke oorzaeck dezer ontvluchtinge zal alzoo geweest syn het feit, dat de wacht niet by den gedetineerden is gebleven, dat zy de deuren open en hem alleen gelaeten hebben".

De strafplaats der heerlijkheid Nuth bevond zich bij Kathagen, op een driehoek, gevormd door den provinciale weg en de wegen komende van Kamp en van Reymersbeek. Dáár stond de galg die ook tot kaak diende en waarvan ik voor dertig jaren de overblijfsels nog gezien heb. Het laatste crimineele vonnis door de schepenen van

(1) *Crimineele Rol der Heerlijkheid Nuth begonst* 10 *Dec.* 1774, op het Raadhuis aldaar.

Digitized by Google

Nuth gestreken, was eene geesseling. De veroordeelde, zekere Joannes Meulekens, was overtuigd van moord en diefstal. Zijn vonnis luidt als volgt: »Tot reparatie van welcke misdaeden condemneeren denselven gedetineerden van anderen ten exempel op eene publicke plaetse gevoerd te worden, om aldaer gegeesseld met tien roeden en met ieder roede ses slaegen en voorts gebrandmerckt te worden; verder verbannen denzelven buyten dese jurisdictie voor syn leven, met bevel van dit bannissement te houden op pene van met den doot gestraft te worden; verklaeren deszelfs goederen en effecten te confisqueeren ten behoeve van den geene die recht daertoe heeft, vooraf nochtans te nemen de kosten en miesen van justitie. Aldus beraemt in judicio extraordinario te Nuth den 5. Dec. 1793" (1).

Over de tenuitvoerlegging van dit vonnis staat nog het volgende geboekt: »Den 12 December 1793 's morgens ten 10 uren is voormeld vonnis aen de trappen van het casteel Reymersbeeck aen den beklaegden Joannes Meulekens voorgelesen en naeders omtrent ten 11 uren te Cathaegen op de ordinaire strafplaets nogmaels aen denselven voorgelesen in presentie van den heer Schoutet, ons justiciers en eene menigte volck, alswanneer voormeld vonnis volgens zynen inhoud aen den persoon van Joannes Meulekens is ter executie gestelt door Nicolaes Hamel, scherpregter tot Aecken. Quod attestamur J. Gorissen, J. H. Ackermans, J. F. Kerckhoffs, L. Cloots schepenen en J. W. Frissen secretaris" (2).

Zoo ver onze bronnen. Onder de nieuwsgierigen, die de executie van dit vonnis bijwoonden, bevond zich een mijner oud-oomen, Frans Widdershoven, uit Hoensbroeck, die mij de volgende bijzonderheid mededeelde. Gedurende

(1) *Crimineele Rollen enz.*
(2) *Crimineele Rollen enz.* te Nuth.

Digitized by Google

de terechtstelling hield zich Meuleken's huisvrouw Maria Catharina Tumers achter de heg van een naburigen boomgaard verborgen; toen het beulswerk was afgeloopen kwam zij uit haren schuilhoek te voorschijn en schonk haren echtgenoot een kleine hartversterking, bestaande in eene flesch jenever met een krentenbroodje. Meulekens vluchtte naar het Staatsland van Valkenburg, werd er gevat, en wegens moord op den Lommelenberg, bij Valkenburg met de galg gestraft (1).

Weinige weken later verschenen de Franschen in het land en het schepengerecht van Nuth met de geheele heerlijkheid ging te gronde.

Het schepenzegel van Nuth verbeeldde den H. Bavo patroon der kerk, ten vollen lijve, houdende in de rechterhand een zwaard en op den linker arm een gekroonden valk. In den rechter bovenhoek het blazoen der familie van Eynatten. Dit wapen werd, bij koninklijk besluit van 26 Juli 1821, ook aan de tegenwoordige gemeente verleend.

De Heerlijkheid Nuth met alle hare dependentiën en gerechtigheden, zoo als zij, in 1626, door hare katholieke Majesteit verpand was geworden, was een groot leen van het manhuis van Valkenburg, dat bij ieder versterf door de gebiedende Heeren in ontvangst werd genomen. Men betaalde bij zulke gelegenheid 15 goudgulden voor heergeweide en 50 schellingen voor hofrechten. Na de verovering van Maastricht in 1632 hadden de Hollandsche Staten zich meester gemaakt van een groot gedeelte van het land van Valkenburg. Zij belaadden de inwoners met zware lasten en schattingen en vervolgden de geestelijken. Te 's Gravenhage hadden zij een leenhof opgericht, genoemd het *Leen-*

(1) Ook deze bijzonderheid is schrijver dezes verhaald geworden door een ooggetuige.

Digitized by Google

hof van Brabant, waarvoor alle beleeningen, ook die der Valkenburgsche goederen, moesten geschieden. Den 20 December 1633 verscheen voor dat leenhof Mr. Lambert Rietraet, gevolmachtigde van Jhr. Steven van Eynatten, heer te Reymersbeek en pandheer van Nuth, en werd van wegen de Staten-generaal met de heerlijkheid Nuth beleend, zoo als die den 20 Augustus 1626 was verpand geworden. De heer van Nuth werd in hulde, eed en trouw genomen (1).

De latere beleeningen geschiedden voor 's konings leenhof van Valkenburg. De Heerlijkheid Nuth werd aldaar verheven den 6 September 1642 door Jhr. Steven van Eynatten; den 26 Augustus 1741 door Jan Bavo Meys in naam van Frans Joseph baron van Eynatten na dood van zijn vader Jan Steven baron van Eynatten; eindelijk in 1792 door Karel Theodoor baron van Eynatten tot Reymersbeek, kamerheer van den keurvorst van den Palts en ambtman te Euskirchen.

In zaken van contestatie over beden en schattingen appeleerden de inwoners van Nuth naar het souverein tribunaal van het hertogdom Limburg. Zulks blijkt uit een proces door de gemeente gevoerd in 1704, betrekkelijk de schatvrijheid der pachthoeve Leeuw behoorende aan de Duitsche Orde te Aldenbiessen.

Behalve het slot Reijmersbeek, waarover wij hierna afzonderlijk handelen, behoorden tot de Heerlijkheid Nuth eenige landgoederen en hoeven, die wij in korte trekken aangeven en wier bezitters wij zoo veel doenlijk bekend maken.

Het landgoed Neerhoven.

Dit fraaie landgoed, gelegen in de buurt Neerhoven of Nierven, op den oever eener kleine beek is achtervolgens

(1) Parkement met zegel in rooden was waarop zich de Brabantsche leeuw bevindt. Omschrift: *Sigillum curiæ feudalis Brabantiæ.*

Digitized by Google

in bezit geweest der familiën Canisius, van der Meer en De Limpens.

Uit de familie Canisius, ook genoemd Hundjens, te Nuth, sproten: Leonard Hundjens alias Canisius, pastoor te Nuth van 1579 tot 1623 en diens broederszoon Steven Canisius pastoor te Schinnen en deken van het land Valkenburg in 1639; verder Steven Canisius rector van het altaar van den H. Gregorius in het gasthuis te Gangelt die den 26 Juni 1622 overleed en in de kerk van Amstenraede begraven werd.

Servaas Canisius, te Neerhoven, was gehuwd met Maria Hamers, overleden den 24 Maart 1672, en telde onder andere kinderen:

1. Servaas Canisius, alias Hundjens, J. U. L., geboren te Nuth den 1 September 1629, kanunnik der collegiale kerk van St. Paul te Luik en raadsheer van den prinsbisschop Joseph Clemens van Beijeren, in 1690 (1).

2. Steven Canisius, geb. te Nuth den 28 Februari 1632.

3. Melchior Canisius geb. te Nuth den 14 Januari 1634, achtervolgens kanunnik der collegiale kerken van het H. Kruis en van St. Paul te Luik, overleden te Luik den 18 Januari 1711.

4. Willem Canisius, secretaris der schepenbank te Nuth, overleden in 1708.

Uit de familie Canisius, alias Hundjens, ging het landgoed Neerhoven, bij erfenis, over aan de familie van der Meer te Tongeren (2). Jan Willem van der Meer, J. U. L., zoon van Willem van der Meer, scholtis te Tongeren en Agnes van Hamont, huwde te Nuth den 5 Augustus 1731, Maria

(1) In 1730 was Joannes Canisius kanunnik van St. Paul te Luik; hij was vroeger kanunnik te Hougarden geweest. Zijn broeder Servaas Canisius residerende in de D. O. Aldenbiessen bezat goederen te Schimmert.

(2) De familie van der Meer voert: d'argent à la fasce d'or, accompagné en chef de trois coqs mal ordonnés de gueules, et en pointe neuf pelisses ou cloches de vair, posées 4, 3 et 2.

Digitized by Google

Elisabeth Canisius, dochter van Michiel Canisius en Catharina Elisabeth Franssen eigenaren van het landgoed Neerhoven. Uit dit huwelijk sproten :

1. Maria Barbara Bernardina van der Meer , geb. te Nuth, den 21 Aug. 1732.

2. Willem Joseph van der Meer, die volgt Litt. A.

3. Catharina Elisabeth van der Meer, geb. te Nuth den 7 Augustus 1738.

4. Agnes Theresia Josepha Begga van der Meer, geb. te Nuth den 17 Dec. 1739, begijn te Tongeren, overleden te Nuth den 27 Januari 1786.

5. Maria Catharina Josepha van der Meer, geb. te Nuth den 2 Juli 1741.

6. Willem Servaas Joseph Justinus van der Meer, geb. te Nuth, den 14 Nov. 1742.

7. Barbara Bernardina van der Meer, geb. te Nuth, den 15 Dec. 1743.

8. Mathias Philippus van der Meer, geb. te Nuth den 1 Mei 1745. Volgt Litt. B.

9. Joannes Ludovicus Maximus van der Meer, geb. te Nuth den 20 Oct. 1746.

10. Joannes Ludovicus Andreas Joseph van der Meer, geb. te Nuth den 9 Januari 1748.

11. Jan Frederik Frans van der Meer, geb. te Nuth den 6 Aug. 1751.

Litt. A. Willem Joseph van der Meer, heer te Sassebroeck en Manshoven, huwde te Brussel Maria Catharina de Kinder. Uit dit huwelijk sproten 1° Philip Jacob Pieter Jan van der Meer, geb. te Sassenbroeck den 4 Febr. 1770, en 2° Catharina Josephina Philippina van der Meer, geb. te Nuth den 17 Aug. 1771 en aldaar overleden den 7 Febr. 1772.

Litt. B. Mathias Philippus van der Meer, heer te Sas-

Digitized by Google

sebroeck en Manshoven (1) en Scholtis te Nuth, huwde te Heinsberg met Aloysia von Brinck, geboren te Gratz in Styrië. Uit dit huwelijk sproten :

1. Jan Antoon Hendrik van der Meer, geb. te Drummen (land van Gulik) den 29 Aug. 1774, meijer van Brouckum 1800—1806, huwde Barbara Cuisset de Mellet.

2. Anna Elisabeth van der Meer, geb. te Brouckum den 19 April 1777.

3. Theresia Aloysia, geb. te Brouckum den 20 Sept. 1778, huwde 1° Pieter Robert de Bellefroid 2° Jan Frans Lesire, kapitein in Franschen dienst.

4. Frederica Catharina Elisabeth van der Meer, geb. den 15 Juli 1781, huwde Frans Bocaert.

5. Helena Antonetta Joanna geb. te Nuth den 27 Jan. 1787.

De erfgenamen van Mathias Phillippus van der Meer, verkochten het landgoed Neerhoven aan Frans Nicolaas Augustinus de Limpens, priester, geb. te Hoensbroeck den 4 Aug. 1736 en overleden te Nuth den 11 Febr. 1811. Deze man was een vriend van den Limburgschen geschiedschrijver Simon Pieter Ernst, pastoor te Affden, en met hem een voorstander van het gevoelen dat de geestelijken zonder gewetensbezwaar den eed van getrouwheid aan de Fransche Republiek mochten afleggen. Hij vertaalde twee Fransche vlugschriften van Ernst over deze strijdvraag, namelijk : *Entretien d'un curé et d'un laïc* (2) en : *Examen de la seconde lettre d'un Jurisconsulte français sur la question si on peut communiquer in divinis avec les assermentés* (3).

(1) Hij had deze twee heerlijkheden van zijn broeder gekocht.

(2) *Eene korte onderwijzinge* enz. Maastricht 1797 in 8°.

(3) *Dit is den oprechten Christelijcken wegwijzer* enz. Maastricht 1798 in 8°. Over de Limpens zie Jos. Daris, *Histoire du diocèse et de la principauté de Liége* (1724—1852) tome III p. 148 en 154 en Eug. Poswick, *Histoire biographique et généalogique du Limbourg* p. 194.

Digitized by Google

De Limpens heeft voormelden eed gedaan den 6 October 1797, zoo als blijkt uit het volgend uittreksel uit een brief van H. G. Crahay, commissaris bij het Crimineele gerechtshof te Maastricht, aan Jan Arnold Daniëls pastoor te Schaesberg, die dezelfde gevoelens aankleefde als de Limpens en ook den eed had afgelegd :

»Maestricht den 7 October 1797.

. . . . . Reeds hebben zeven priesters sedert gisteren morgen den voormelden eed alhier gedaan, waaronder den heer pastoor Roemers , broeder van den commissaris der uitvoerende magt, en onzen gemeenschappelijken vriend den Eerw. heer priester de Limpens. Den Scholaster Cruts heeft gisteren in de municipale vergaderinge van alhier, in bijwezen van een menigte capitulairen en andere priesters, opentlijk verklaart, dat hij heden den voornoemden eed zoude doen. Het doet mij leed en spijt mij ten hoogsten dat de pastoor Penners, te Heerlen, die als een raisonnabel en verstandig man bekent is, U Eerwaardes exempel niet opgevolgt heeft" (1).

Bij het overlijden van den Eerw. Heer de Limpens kwam Neerhoven aan zijn neef Leonardus Bernardus Maria Maximilianus Joseph de Limpens geboren te Maastricht den 1 Juli 1775 en aldaar overleden den 2 Maart 1847. Deze liet Neerhoven aan Karel de Limpens , kantonrechter te Heerlen en lid der tweede kamer der Staten Generaal, een zoon van zijn broeder Karel Lotharius. Het behoort nu aan diens erfgenamen.

---

(1) Geschiedkundige Aanteekeningen van Dionysius Penners pastoor te Heerlen, handschrift in mijn bezit. De »geestelijken" die te Maastricht het eerst den eed hebben gedaan, waren: Juda Sauel rabbijn, E. Mulders en P. Schillemans minderbroeders, M. Hormans en H. Piette priesters, J. M. Roux, A. M. de Rouville en J. Verloren gereformeerde predikanten.

Digitized by Google

Het hofken te Grijsegrubben.

Quix in zijn genealogische bijdragen tot de geschiedenis der Heeren van Schaesberg (1), heeft eenen tak dezer Limburgsche edellieden, die te Grijsegrubben onder Nuth gevestigd waren, niet herdacht; wij zullen zoo veel mogelijk in deze leemte voorzien. De hoeve Grijsegrubben vormde een leengoed, dat aan het adellijk huis Schinnen leenroerig was.

Jonker Julius van Schaesberg gehuwd met Maria van Hoensbroeck woonde »op het hofken" te Grijsegrubben reeds voor 1583. Hij was gesproten uit een bastaardtak der edele familie van Schaesberg, zoo als blijkt uit zijn familiezegel, dat voorzien is van eene baar. Hij bekleedde het ambt van scholtis te Hoensbroeck, Wijnantsrade en Borgharen en was in 1604 nog in leven. Hij is stichter van een jaargetijde in de kerk te Nuth (2). Zijne afstammelingen die in de parochieregisters van Nuth voorkomen, dragen allen het predikaat van *prænobilis dominus* of *nobilis domicella*. Zijn zoon Ulrich van Schaesberg, die in 1662 overleed, was de vader van

1° Jonker Frans van Schaesberg en van;

2° Jonker Eduard van Schaesberg, ruiter in spaanschen dienst, overleden te Nuth den 21 November 1682.

Een andere Eduard van Schaesberg (3) was gehuwd met Catharina Gertrudis Kamps, die na den dood van haren man hertrouwde met Jan Creuwen en den 13 Januari 1730

(1) Chr. Quix, *Die Reichsgraven van Schaesberg* etc. Aachen 1841. Zie ook *Publ. etc. du Limb.* II p. 426. De Heer Slanghen, (*Het Markgraafschap Hoensbroeck* p. 212) vermoedt dat deze van Schaesberg te Grijsegrubben dezelfden zouden zijn als de familie van Retersbeek genaamd van Nuth maar staaft zijn gevoelen door geen enkel bewijs.

(2) Over hem vgl. *Publ. etc. du Limb.* X p. 490.

(3) Deze Eduard van Schaesberg had twee broeders Frans en Alexander, die beiden in 1670 als ruiters in spaanschen dienst stonden.

Digitized by Google

te Nuth overleden is. Uit het huwelijk van dezen laatsten Eduard van Schaesberg sproten:

1° Jacoba Gertrudis van Schaesberg, geb. te Nuth den 11 Febr. 1681. Zij huwde Joannes Nijsten te Maastricht en overleed te Nuth den 16 Nov. 1726.

2° Joanna Gertrudis van Schaesberg, geb. te Nuth den 26 Febr. 1683.

3° Jan Wolter van Schaesberg, overleden te Nuth den 13 Nov. 1759, huwde Joanna Theresia de Châtelain, geb. te Echt en overleden te Nuth den 20 Decemder 1757.

3° Frans Joachim Steven van Schaesberg geb. te Nuth den 18 Dec. 1696 en aldaar overleden den 9 Juni 1734, nalatende bij Joanna Meys een natuurlijke dochter, Catharina Mechtildis van Schaesberg, geb. te Nuth den 14 Maart 1733.

5° Anna Maria Rosa van Schaesberg, geb. te Nuth den 30 Aug. 1698, huwde aldaar den 11 Sept. 1703 met Jhr. Gerard Arnold van *Bronsfeld*, zoon van Willem Godfried van Bronsfeldt, te Schinveld en Hallen en van Anna Elisabeth Bercken (1).

Weduwe geworden hertrouwde Rosa met Jonker Dyonisius de Gaverelle, die den 17 November 1734, na dood van zijn zwager Frans Steven Joachim van Schaesberg, en als voorganger van zijn stiefzoon Frans Willem Adriaan van Bronsfeld, op het huis Schinnen met de hoeve Grijsegrubben beleend werd.

De familie de Gaverelle, die uit Luik stamde (2) en te Geleen woonde, is in de laatste helft der vorige eeuw het slachtoffer geworden eener dier gerechtelijke méprises, die destijds ten gevolge der strenge wetten en onvoldoende

(1) Bronsfeldt voert: »d'azur à la croix alisée d'argent cantonnée de quatre roses de six feuilles de même".

(2) In 1705 was Adriaan Gaverelle advokaat te Luik.

Digitized by Google

rechtskennis niet zelden voorvielen. Willem de Gaverelle broeder van den bovenvermelden Dyonis Gaverelle woonde te Geleen en had met zijne huisvrouw Maria Anna van Hoven drie dochters: Joanna Elisabeth, gehuwd met Renier Vermin te Maastricht, Joanna Rosa gehuwd met Jan Julianus Spel, luitenant in Staatschen dienst en eene derde, die getrouwd was met Frans Meyer en moeder werd van onzen kundigen rechtsgeleerden J. J. F. Meyer, overleden in 1808 als president van het keizerlijk gerechtshof van Maastricht (1). In 1760 hadden eenige kwade tongen Jonker Willem de Gaverelle beticht van deelgenomen te hebben aan de toen alom beruchte dievenbende der Bokkenrijders. De Heer Russel noemt hem, op het voetspoor van J. A. Daniëls, zelfs een kapitein dier bende (2). Uit de procesakten en de revisie daarvan door het hof van Brussel is ons echter gebleken, dat deze aanklacht zoo niet valsch dan toch onbewezen is. Gaverelle werd op last der schepenbank van Geleen in hechtenis genomen en stierf in de gevangenis op het slot Amstenrade, terwijl zijn proces nog aanhangig was. De familie verlangde diensvolgens dat het lijk, hetzij te Amstenrade, hetzij te Geleen op gewijden grond mocht begraven worden, of in geval van weigering in de gevangenis zou vertoeven, totdat de rechterlijke uitspraak was gevallen. Zij grondde zich hierop: dat de overledene niet gevonnisd was, dat hij bij de Sebastianen te Neuss christelijk had geleefd en dat hij ook zeer stichtelijk was afgestorven.

Den 4 Juni moest zij echter vernemen, dat de schepenen van Geleen, uit haat der familie Gaverelle, het lijk door den vilder hadden doen begraven onder de galg. Toen deed Frans Meijer, die nog alleen als lid der familie te Geleen

(1) Over Meijer raadplege men *Publ. etc. du Limbourg*. VII. p. 508.

(2) Jos. Russel, *De Rooverbenden in de landen van Overmaas* enz. p. 13.

Digitized by Google

woonde, uit naam der kinderen en kindskinderen van den overledene eene aanklacht bij den hoogen raad van Brussel, die bij vonnis van den 17 November 1760 de familie Gavarelle geheel en al in hare eer herstelde. Het lijk van jonker Willem Gaverelle werd uit het smaadvolle graf gehaald en onverwijld, maar zonder plechtigheid, op het gewijde kerkhof van Amstenrade begraven. De schepenbank van Geleen werd tot het dragen der kosten gevonnisd. Doch keeren wij tot ons onderwerp terug.

Uit het huwelijk van Anna Mara Rosa van Schaesberg met haren eersten man sproten:

1° Gerard van Bronsfeld geb. te Nuth den 5 Augustus 1704.

2° Eduard Bartholomeus Willem Godfried van Bronsfeld geb. te Nuth den 15 April 1708.

3° Cecilia Elisabeth van Bronsfeld, gehuwd in 1748 met Jan Frans Kerckhoffs, overleden als burgemeester te Nuth, den 29 Augustus 1783.

4° Frans Willem Adriaan van Bronsfeld, die in 1734 op elfjarigen leeftijd met de hoeve Grijsegrubben beleend werd.

De familie de Rahier te Grijsegrubben.

Den 10 Dec. 1755 werd te Grijsegrubben geboren Ferdinand Joseph Hendrik baron de *Rahier* (1), zoon van Louis Claude Joseph baron de Rahier, heer te Bomal, en van Maria Anna Hautvast, te Grijsegrubben. Als doopborgen komen voor: Ferdinand Joseph Hendrik baron de Rahier en Fraipont, graaf van Esseneux, heer te Florssé en Sprimont, en diens huisvrouw Maria Agnes Florentia barones de Rahier, geboren gravin de Barlaymont. Deze

(1) Rahier voert: De gueules à trois forces de tondeur d'argent les pointes en bas.

Digitized by Google

waren waarschijnlijk de grootouders van het kind. Maria Anna Houtvast, geboren te Nuth den 16 April 1728, was de dochter van Mathias Houtvast en Catharina Meijs, akkerlieden te Grijsegrubben.

In den geslachtsboom der familie de Rahier, uitgegeven in het *Annuaire de la Noblesse belge* tome XXII jaargang 1868, p. 300, wordt vermeld dat uit het huwelijk van Ferdinand Joseph Hendrik baron de Rahier met Maria Agnes de Barlaymont maar eene dochter sproot, namelijk Maria Antonetta Henrietta de Rahier, kanunnikes te Maubeuge, die gehuwd is geweest met Philips Joseph Dieudonné graaf van Weustenraedt, drossard van Limburg en den 29 Febr. 1816, te Luik, als laatste naamdraagster van haar geslacht zou overleden zijn. Uit het bovengemelde blijkt dat er aan deze geslachtslijst der vrijheeren de Rahier het een en ander ontbreekt.

Het kasteel Rahier gelegen in het dorp van dien naam tusschen Malmedy en La-Roche bestaat niet meer. De familie de Rahier, zegt men, is uitgestorven, althans hare eigendommen zijn aan de graven van Barlaymont overgegaan (1).

Bergerhof tot Nuth.

Deze hoeve, groot aan landerijen, weiden en beemden, 45 bunder en 2 morgen was gelegen tusschen Driessche en Grijsegrubben. Hij vormde met mannen, laten, capuinen en andere gerechtigheden een groot leen van de mankamer van Valkenburg. Telkenmaal als de eigenaar van dezen hof kwam te sterven betaalden de erfgenamen, die op

(1) In 1808 verscheen te Luik het volgend rechterlijk advies: Consultation pour Mr. Louis Claude Joseph de Rahier, demeurant à Florzé, département de l'Ourthe, contre Maximilien de Hoen, domicilié à Neufchateau et consors appelants. Zie DE THEUX, *Bibl. Liégeoise* p. 373.

Digitized by Google

nieuw daarmede beleend werden, aan de mankamer de som van 15 goudgulden voor heergewijde en 15 schellingen voor hofrechten. Bij deze hoeve behoorde eene laathof met cijnskaart. Dit hof bestond uit eenen stadhouder en zeven laatschepenen, die oordeelden over alle breuken, achterstallen van cijnsen en andere overtredingen door de laten, in betrekking tot hunnen laathof, begaan. Zij beurden tevens de cijnsen in en realiseerden de overdracht der goederen. In 1444 was dit laathof samengesteld uit de volgende leden: Willem Buyr pastoor te Nuth, stadhouder, Leonard van Retersbeek, Jan Vroeghop, Reynart van Hellenbroeck, Peter Keechts, Claes van Grijsegrubben en Mathijs Heutchen laten. (Zie bijlage n° 5).

De hoeve van Berge is achtervolgens in bezit geweest van de volgende familiën: van Stein, van Bergh genaamt Trips, van Welkenhausen, van Palant, Huyn van Amstenraed, van Dietrichsteyn, van Salm, de Ligne en de Limpens.

Arnold van Stein werd omstreeks het jaar 1381 met de hoeve van Nuth beleend. De oudste leenregisters van Valkenburg, opgemaakt door Godart Dobbelsteyn van Doenrade in de eerste week van Juli 1444, bespreken dit relief volgender wijze: »Heer Arnold van Steyne is man van den hoeve te Berge by Nutte mit sinnen ackerlande, beemde, chinsen, capuynen, erfpacht, laeten inde kormeden inde mit allen sinnen toebehoeren".

In 1381 verpandde Arnold van Stein zijn slot, heerlijkheid en goederen van Limbricht bij Sittard, aan den ridder Adam van Berge, die ook in bezit schijnt gekomen te zijn der hoeve van Nuth. Diens dochter Agnes van Berge, erfvrouw te Limbricht huwde Hendrik van Welkenhousen, opperstalmeester van het hertogdom Brabant, heer van Clermont en Astenet, die in 1426 met Limbricht beleend werd en als eigenaar der hoeve van Berge te Nuth voorkomt.

Digitized by Google

In 1428 had te Nuth tusschen Hendrik van Welkenhousen en het Munsterstift te Aken eene ruiling van akkerland plaats. Van Welkenhousen ontving uit den Nieuwenhof, een eigendom des kapittels, acht bunder land, die leenroerig waren bij het leenhof van Merkelbeek en het Munsterstift 8 bunder uit den Bergerhof, leenroerig te Valkenburg. De ruiling had plaats voor de Valkenburgsche mankamer. (Bijlage N° 4.)

Later zien wij den hof van Berge wederom teruggekeerd tot de familie van Berge genaamd Trips. Adam van Berge werd in 1470, te Valkenburg, met dit landgoed beleend. Hij was de kleinzoon van bovengenoemden Adam van Berge en zoon van Willem van Berge, gehuwd met Margaretha van Palant.

In de eerste helft der XVI^de^ eeuw vinden wij den Bergerhof in bezit der heeren van Palant tot Withem. In 1537 werd daarmede beleend Arnold Cloeps, in naam van Gerard van Palant, baron tot Palant en Wittem, heer van Wildenberg, Kintzweiler, Dahlen, Engelsdorff, Borsele, Maurick, Culenborg etc. drossard van het land van Valkenburg en maarschalk van het bovenkwartier van Utrecht. Hij overleed in 1540 en liet met zijne vrouw Margaretha De Lalain tien kinderen na, waarvan de zonen, op een na, jong stierven.

In 1541 werd de Bergerhof beleend aan Arnold Huyn van Amstenraedt, in naam van Floris I graaf van Culenburg, vrijheer van Palant en Withem, als eenige zoon van Gerard van Palant tot Withem. Hij werd den 18 December 1560, door zijnen gevolmachtigde Wolter Dylslaeck nogmaals met dit goed beleend. Deze Floris was een ijverige aanhanger der hervorming en een der hoofden der Nederlandsche geuzen. Hij had te Wittem in 1566 de reformatie ingevoerd en werd den 28 Mei 1568 door den hertog van Alba wegens hoog verraad veroordeeld. Zijne goederen,

Digitized by Google

onder Spaansche heerschappij gelegen, werden in beslag genomen. De Koning schonk aan zijne zuster Anna van Palant, gravin van Culenburg, weduwe van Philips van Stavelles, vrijheer van Haveskerke en heer van Glayon het vruchtgebruik der heerlijkheid Wittem en andere Valkenburgsche goederen gedurende twintig jaren (1). Zij werd, na den dood harer moeder Margaretha De Lalain, in 1593 door Johan van Roest drossard van Wittem met Bergerhof beleend.

De confiscatie van Wittem en der Culenburgsche goederen op Spaanschen bodem gelegen schijnt eenigen tijd na 1604 te zijn opgeheven; althans den 19 Mei 1610 vinden wij dat Floris II van Palant, zoon van Floris I en van diens tweede gemalin Philippine Sidonia, gravin van Manderscheidt-Gerolstein, door Jhr. Simon van Belven, drossard van Wittem te Valkenburg, met den Bergerhof beleend werd.

Hij verkocht dezen winhof eenigen tijd later aan Werner Huyn van Amstenraedt, heer tot Hausen in het land van Gulik, die in 1621 als heer van Amstenraedt overleden is. Uit zijn huwelijk met Lijfart van Lerode tot Hunsdorff sproot: Edmond Huyn van Amstenrade, die den 2 Mei 1622, door zijn gevolmachtigde Merten Snijders, scholtis der heerlijkheid Amstenraedt, met den Bergerhof beleend werd. Edmond Huyn werd den 20 Maart 1624 tot kanunnik der Luiksche domkerk gekozen en overleed den 2 November 1631 (2). Nu kwam Bergerhof aan diens broeders Wijnand Huyn en Hans Werner Huyn, die door zekeren Herman Pessers den 21 Febr. 1632 daarmede beleend werden.

---

(1) Anna van Palant was erfgename van »Slot ende vryheelicheit van Wittem, mitsgaders oic de goederen incompsten ende vervallen van Wach en Roerdorp," in gevolge het testament van haar vader Floris I des jaars 1559. Zie Schotel *Floris I en Floris II van Palant*. Bijlagen p. 68.

(2) De Theux *Le chapitre de St Lambert à Liége* III p. 255.

Digitized by Google

Toen kort daarna ook Heer Johan Werner Huyn stierf, liet hunne zuster Maria Huyn van Amstenraedt den 2 Mei 1643 Bergerhof verheffen door haren gevolmachtigde Jan Knoren.

Deze hoeve deelde later in de lotgevallen der Amstenraadsche goederen, die na het uitsterven der mannelijke familie Huyn van Amstenraedt, door huwelijk achtervolgens zijn gekomen aan de prinsen van Salm, de graven van Dietrichstein en de prinsen de Ligne. Den 6 Mei 1740 na den dood van Elisabeth prinses van Salm werd prins Charles de Ligne, de beroemde dichter, diplomaat en veldheer, met de hoeve Bergerhof beleend.

In geldverlegenheid geraakt zijnde verkocht de prins de Ligne deze hoeve, met eene weide en eenig houtgewas gelegen achter den Nieuwenhof, bij akte van den 27 October 1754, aan den advokaat de Limpens voor 4000 kroonen (1).

Deze hoeve is over langen tijd afgebroken; een gedeelte der goederen behoort heden aan de erven van wijlen Alfred graaf d'Amsenbourg te Brussel, als opvolger der prinsen de Ligne te Amstenrade.

Het huis Oelsbroeck of de Dael (2).

Dit schoone landgoed, doorgaans naar zijne ligging in eene waterrijke valei, de Dael genoemd, bevindt zich in de nabijheid van den landweg, tusschen de dorpen Nuth en Vaesrade. De huizing — behalve een klein gedeelte van oudere dagteekening — is in de XVII^{de} en XVIII^{de} eeuw opgetrokken en draagt het kenmerk der meeste oude landgoederen van onze streken, die te gelijk tot buitenverblijf

(1) Franquinet *Inventaris der archieven des Kloosters van St Gerlach* p. 261.

(2) Oelsbroeck is wellicht hetzelfde als Elsbroeck en beduit dan een veengrond met elzen beplant.

Digitized by Google

en burgslot dienden. Oelsbroeck werd gebouwd rondom een vierkant plein, een zoogenaamde *basse-court* en is van buiten door vijvers en watergrachten, die door een beekje worden gevoed, langs alle kanten omgeven. Een steenen brug voert ons tot een zware eiken poort, de eenige toegang tot deze vesting *en miniature*. Met zijne leien daken, zijne weinig talrijke vensters, zijne roodgekleurde muren met lagen van witte mergelblokken doorstreept, schijnt dit landgoed uit de verte gezien weinig aantrekkelijkheid te bezitten, doch heeft men eens den drempel des huizes overschreden dan komt de bezoeker tot beteren dunk. Hij bevindt zich in groote, luchtige vertrekken in hooggewelfde kamers, waar hem het gemak en het genoegen van het huisselijk leven vriendelijk tegenlachen.

»Die adelycke en ridderlycke hofstede ten Daele ofte Oelsbroeck, gelegen onder Nuth, — zoo lezen wij in eene akte des jaars 1731 — groot omtrent vier en dertich boenders, soo lant als bempden" en reinende naer den Sittarder wegh en ook naer Cathagen der gemeyne voetpat gaende van Nuth naer Sittard, is van ouds her een groot leen van den hoogen leenhof der Proostdye van S' Servaes tot Maastricht." Zij kwam achtervolgens in bezit der familiën van Elsrack, van Passart genaamd Blitterswyck, von Hartsleben, van Elmpt, Joppen en Strens.

Eigenaars uit de middeleeuwen kennen wij niet. Ten gevolge eener scheiding en deeling van familiegoederen, die den 27 Januari 1504 tusschen Laurens Meys, schepen der stad Maastricht, en zijn zwager Frambach van Caldenberch plaats had gehad, werd Gerard van Meer den 27 Januari 1550 beleend met eene erfrente van drie mud rogge en twaalf kerpen ten laste van het ridderleen Oelsbroeck. Bij eene akte van 11 Nov. daaropvolgende verklaarde van Meer, dat de rente van twaalf kerpen geredimeerd was.

Digitized by Google

De adellijke familie van Elsrack, die wij sedert 1571 als eigenares van Oelsbroeck zien optreden, was zeer verspreid in het land van Loon en had ook vertakkingen te Aken (1). Den 1 Sept. 1571, met toestemming zijner huisvrouw Elisabeth van Oensel, belastte Wolter van Elsrack, drost te Wittem en schepen te Aken, zijne hoeve Oelsbroeck met eene rente van 60 brab. gulden ten voordeele van Jonker Wolter Hoen van Hoensbroeck tot Geul, welke rente echter in 1598 reeds was afgelost.

In 1583 droeg zijne weduwe, geassisteerd door haren momber Thomas van Suetendael, het riddergoed Oelsbroeck aan hare kinderen jonker Joost van Elsrack en jonker Gerard van Elsrack over, die het met eene rente van vijftig gulden brab. ten voordeele van Jr Julius van Schaesberg en diens huisvrouw Maria van Hoensbroeck belastten. Deze rente werd den 18 April 1624 door Jr Gerard van Blitterswyck, genaamd Passarts, bij Ulrick van Schaesberg, den zoon van Jr Julius afgelegd.

Den 16 Januari 1621 verkreeg Jr Hendrik van Blitterswyck genaamd Passart, bij erfmangel, het ridderleen Oelsbroeck van Michiel Coenen. De nieuwe eigenaar belastte het, den 12 Februari daaropvolgende, met een kapitaal van 1400 fl. brab., den penning zestien, ten voordeele van Antonius de Laval, secretaris der stad Maastricht. Dit kapitaal werd echter reeds in 1624 afgelegd.

Eenige jaren later was Oelbroeck in bezit van het Duitsch geslacht von Hartsleben of Hartsleber. »Anno 1665 den 24 September hebben die edele Heeren van Strythagen en den Capiteyn von Hartslever tam conjunctim quam divisim het groot ridderleen van Oelsbroeck gereleveert." De kapitein Hendrik van Hartsleben bewoonde het huis De Dael

(1) Wij vinden het wapen der Elsrack geblasoneerd en beschreven in: De Herkenrode *Tombes et épitaphes de la Hesbaye* p. 314 en 341.

Digitized by Google

met zijn gezin. Hij was in een kostbaar proces gewikkeld met Hans Hendrik van Strythagen; zijn advokaat Pieter Wyers te Overbunde, die de zaak voor het leenhof te Valkenburg en te 's Gravenhage bepleit had, vroeg 200 patagons voor vacatuur en deboursementen. Maar de kapitein was niet van gereede penningen voorzien. Daarom werd besloten dat de advokaat Wyers zich zou te vreden stellen »tot extinctie ende volle betalinghe van de voors. salaris en deboursementen met een bonder akkerland los en vrij af te meten uit den hof ten Daele." De drie kinderen van den kapitein waren bij de notarieele akte, die over dit accoord, te Sittard den 19 Januari 1673 werd opgemaakt, tegenwoordig. Zij waren:

1. Hans Hendrik van Hartsleben,
2. Judocus Ulricus von Hartsleben en
3. Elisabeth Cecilia von Hartsleben.

Den 8 Mei 1674 was er bruiloft op de Dael. Dien dag huwde in de kerk te Nuth Cecilia von Hartsleben met Jacob van Gessel (1).

Een jonker Jan van Hartsleben woonde, gedurende vele jaren te Valkenburg, alwaar hij gehuwd was met Helena de Longueville. Van zijne kinderen kennen wij:

1°. Cecilia von Hartsleben, geboren te Valkenburg den 2 Maart 1675.

2°. Jan Hendrik von Hartsleben, geb. te Valkenburg den 17 Maart 1685 en aldaar overleden den 14 Aug. 1708.

---

(1) Het is moeielijk te bepalen wie deze Cecilia was. Er schijnen destijds te Dael behalve de kinderen van den kapitein nog meer Hartsleben vertoefd te hebben. Een jonker Joseph von Hartsleben pleegde er een verboden omgang met zekere Catharina Beckers, die te Nuth, den 17 December 1682, moeder werd van Cecilia von Hartsleben, welke huwde met Bartholomeus Crans te Nuth en den 16 April 1735 in de buurt Neerhoven, overleden is.

Digitized by Google

3°. Anna Catharina von Hartsleben, geb. te Valkenburg den 16 Febr. 1687 (1).

Den 2 Februari 1694 was er andermaal bruiloft op het huis de Dael. Jonkvrouw Cecilia Elisabeth von Hartsleben trad er in huwelijk met den HoogEdelen Heer Johan Georg Sigismond von Sussekern, kapitein der grenadiers van zijne keurvorstelijke doorluchtigheid van den Palts. De huwelijksvoorwaarde had reeds te voren op den 17 Nov. 1693 plaats gehad. Er was gestipuleerd geworden »dat soo door den heer bruydigom geredimeert soude worden den jaerlyxen pacht van twaalf malder rogge staande op het huys van den Dael, sulx soude syn ten profyte van de voorkinderen van den heer Bruydegom, soo lang tot dat de penningen ten volle gerestitueert souden syn." Kapitein von Sussekern was dus weduwenaar. Als gesproten uit zij eerste huwelijk mogen wij noemen Sophia Agnes von Sussekern, die huwde met den kapitein de Mac-Mahon en den 20 Juli 1711, te Grunberg in Silesie in het kraambed overleden is (2). Uit het tweede huwelijk sproot Agnes

---

(1) De familie van Hartsleben te Valkenburg, woonde te Cauberg even buiten het stadje, onder de parochie Bergh en Terblijt. Wij lezen in de sterfregisters dezer laatste parochie: »1708 die 14 Aug. obiit prope Valkenburg generosus dominus jonckerius Joannes Henricus von Hartsleben et sepultus est postridie in ecclesia de Valkenburg, salvis juribus decani nostri ruralis, eo quod spectent ad eum jura sepulturæ nobilium et consensi in hac sepultura quia familia elegisset sepulturam in ecclesia de Falckenburg ab multus annis." Sedert het jaar 1823 hebben zich de pastoors van Valkenburg van dit gedeelte der parochie Bergh eigenmachtig meester gemaakt, zoo dat Cauberg nu feitelijk bij Valkenburg behoord.

(2) De familie Mac-Mahon, waartoe de voormalige president der fransche Republiek behoort, verliet haren stamzetel in Ierland in 1691 en vestigde zich in Frankrijk en België. Den 28 Augustus 1712 huwde in de kerk van den H. Martinus te Wyck, de Edele Francis de Mac-Mahon, woonachtig aldaar, kapitein in het Regiment van Ebert, met Adolf Elisabeth Lehm uit Duren.

Digitized by Google

Sibilla van Sussekern, die te Voerendael in huwelijk trad met Jonker Gaspar van Elmpt, heer te Dammerscheid en Boirberg.

Cecilia Elisabeth was in 1714 reeds weduwe. Of zij dezelfde persoon is geweest als Cecilia van Hartsleben die in 1675 te Valkenburg geboren werd, weten wij niet. Zij had een broeder Joost Ulrich van Hartsleben wien zij, bij notarieele acte van 13 Januari 1714, het landgoed Oelsbroeck voor verscheidene kapitalen veronderpande. Een andere broeder, die bij haar inwoonde, overleed te Dael den 31 Januari 1721.

Beide broeders stierven ongehuwd. Joost Ulrich maakte den 23 Januari 1722 zijn testament, waarbij hij onder anderen legateerde: een bonder land aan de armen der parochie Nuth, onder voorwaarde: dat de jaarlijksche opbrengst daarvan daags na St Andries door den tijdelijken kapellaan aan de huisarmen zou besteed worden voor kousen, schoenen en andere kleeding »opdat desen by gebreck aen dien den godsdienst ofte Christelycke leering niet en behoefden te verzuymen." Voorts schonk hij 150 patacons tot fundatie eener vroegmis in de maanden Januari, Februari en Maart op de Zon- en geboden Heilige dagen. Eene som van 400 patacons liet hij aan jufvrouw Maria Gertrudis, jongste dochter van zijn zwager, den kapitein Sussekern, om na den dood zijner zuster in een klooster te kunnen opgenomen worden. Aan de oudste dochter van Gaspar van Elmpt en Sibilla van Sussekern tot Dammerscheidt, gaf hij 250 patacons tot hare geestelijke of wereldlijke dote. Eindelijk stelde hij tot zijn universeele erfgenaam aan zijne zuster Cecilia Elisabeth, weduwe van Sussekern tot Oelsbroeck en tot uitvoerder van zijn uitersten wil den tijdelijken Heer van Nuth.

Digitized by Google

Cecilia Elisabeth von Sussekern overleed te Dael den 12 September 1730. Nu gingen de goederen en het ridderleen Oelsbroeck door erfopvolging over aan Gaspar van Elmpt, wonende op het slot Dammerscheid onder Voerendael, en diens gemalin Sibilla van Sussekern.

De familie van Elmpt stamt uit de omstreken van Roermond en is sedert 1233 in de geschiedenis van het bovenkwartier van Gelderland bekend. Haar wapen is: »in een gulden veld eene roode lelie, waarop twee groene papegaaijen met gulden halsbanden zitten. Op den helm eene lelie tusschen twee buffelhorens." Zij heeft deze lelie gemeen met de van Eyll, Wachtendonck en andere familiën, die dit wapenstuk uit het blazoen der stad Roermond schijnen genomen te hebben.

In de kerk van Voerendael bevindt zich een schoone grafsteen, versiert met de blazoenen van Elmpt en Dammerscheidt, die voorheen den grafkelder der familie dekte. Het inschrift luidt:

MONVMENTVM
FAMILIÆ AB ELMPT
ET DAMMERSCHEYT
RENOVATVM A° 1710.

De genealogie der familie van Elmpt is meermalen uitgegeven (1), maar de tak van Voerendaal, die nog heden in Rusland voortbloeit en in den gravenstand werd verheven, is tot hieraan maar weinig bekend. Wat wij hier aanhalen is meestal getrokken uit de doop-, sterf- en trouwregisters der parochie Voerendael. De van Elmpt bewoonden in die parochie het oude riddergoed Dammerscheidt, dat in de eerste tientallen dezer eeuw werd afgebroken en

(1) Onder anderen door Fahne in zijne *Geschichte der Kölnischen Geschlechter*.

Digitized by Google

aan den landweg van Maastricht naar Heerlen gelegen heeft. Ziehier een brokstuk hunner genealogie:

Theodoor van Dammerscheidt, heer tot Dammerscheidt, geb. te Voerendael den 13 Nov. 1622, liet, uit zijn huwelijk met Maria von Relraedt, eene dochter na, Maria van Dammerscheidt, geb. te Voerendael den 15 Aug. 1653 en aldaar overleden in April 1725. Deze huwde met Jr Jan Willem van Elmpt, tweeden zoon van Jan Hendrik; heer van en tot Elmpt en van Christina von Frentz. Hunne kinderen waren:

1. Gaspar baron van Elmpt, die volgt. *Litt. A.*

2. Anna Maria Henrica van Elmpt, geb. te Voerendael den 27 Mei 1680, leefde nog in 1768.

3. Maria Elisabeth van Elmpt geb. te Voerendael den 18 Nov. 1681.

4. Anna Catharina van Elmpt, overleden te Voerendael den 5 Mei 1770, huwde 1° den 15 December 1710 Jan Willem von Holthausen; 2° Herman Antoon, graaf van Spinola en 3° Jan de Rooth, te Welten.

5. Christina Henrica van Elmpt, geb. te Voerendael den 8 Januari 1684.

6. Odilia van Elmpt, geb. te Voerendael den 7 December 1684.

7. Margaretha Christina van Elmpt, geb. te Voerendael den 30 Sept. 1690.

8. Cecilia Elisabeth van Elmpt, geb. te Voerendael den 9 Maart 1693, huwde aldaar, den 9 Juli 1719, Jan Christiaan von Wolfse. Hun zoon Jan Frederik von Wolfse werd geb. te Voerendael den 20 Mei 1720.

---

(1) De familie van Dammerscheidt voerde in goud twee herthorens van kee
Het adellijk slot Dammerscheidt, gelegen te Voerendaal, tusschen de kerk en d
hoeve Lindenhof, werd over een vijftigtal jaren gesloopt en de goederen ver
kocht.

Digitized by Google

9. Catharina Agnes van Elmpt, geb. te Voerendael den 12 Juni 1695. Zij woonde te Voerendael in 1711.

Litt. A. Gaspar van Elmpt trouwde, zooals wij hierboven vermeld hebben, met Agnes Sibilla van Sussekern, erfvrouw van het ridderleen de Dael of Oelsbroeck. In gevolge keizerlijke volmacht van den 11 Nov. 1730, maakten deze echtelieden den 21 December daaraanvolgende een testament, waarin zij elkander wederkeerig tot universeelen erfgenaam van al hunne goederen stelden »zoo leen als allodiael niets ter wereld uitgezondert."

Gaspar van Elmpt schijnt kort daarna overleden te zijn, want den 26 Mei 1731 reikte de griffier van het hooge leenhof der Proostdij van St Servaas aan de »weduwe van Elmpt" eene declaratie uit van de schulden, waarmede het ridderleen Oelsbroeck belast was. Hunne kinderen waren:

1°. Anna Maria van Elmpt geb. op het huis Dammerscheidt te Voerendael den 3 Juni 1717. Zij kreeg in 1722, bij testamentaire beschikking van haar oom Joost Ulrich van Sussekern, een legaat van 150 patacons en overleed ongehuwd te Voerendael den 7 Januari 1809, in den ouderdom van 90 jaren.

2°. Jan Willem »baron" van Elmpt geb. te Voerendael den 24 Juni 1718.

3°. Karel Joseph »baron" van Elmpt geb. te Voerendael den 8 Febr. 1720, officier bij het regiment von Birkenfeld in dienst van den Palts (1778.)

4°. Jan Leonard van Elmpt geb. te Voerendael den 21 Januari 1723, woonde aldaar in 1736.

5°. Frans Philips »baron" van Elmpt, kolonel in keizerlijken dienst, ridder der Maria Theresia-Orde (1778.)

6°. Jan Martin »baron" van Elmpt tot Dammerscheidt geb. te Voerendael den 13 Sept. 1726. Zijne doopborgen waren: Jan Martin baron de Haime, heer te Puth en

Digitized by Google

kanunnik van St Servaas te Maastricht, en Florentina barones de Negri tot Bronssum. Jan Martin van Elmpt trad in russischen dienst en was in 1778 keizerlijke generaal-luitenant, generaal kommandant in Liefland, erfstarost te Luschosno, ridder der Alexanderorde, der Ste Anna-orde etc. Ook was hij heer tot Burgau in het land van Gulik. Bij brieven van den 25 Mei 1790 werd de baron van Elmpt door den keurvorst Karel Theodoor van den Paltz, die destijds Rijksverwezer was, in den gravenstand verheven. Zijne nakomelingen wonen in Rusland.

Het landgoed Oelsbroeck schijnt na den dood der weduwe van Gaspar van Elmpt in bezit gekomen te zijn van haar oudsten zoon Jan Willem baron van Elmpt, die in zijn jonge jaren overleed. Het ging omstreeks het jaar 1535 in handen over der familie Joppen te Maastricht (1); zulks blijkt uit de volgende aanteekening: »Den 25 Juni 1757 versogt de Ed. achtb. Heer Hubert Joppen, oud borgemeester der stad Maastricht, na doot van den Heer baron Johan Willem van Elmpt te releveeren een groot ridderleen onder de heerlykheyt Nuth gelegen, waeraf de heer Balthasar Joppen in 1735 ophelder geworden was" (2).

Uit handen van den Heer Joppen in huwelijk met de barones Adriana de Woot de Tinloz ging de Dael, bij akte van den 13 September 1773 door koop over aan den »Erenfesten Heer Nicolaus Strens, drossart en rentmeester van de graefschappen Geleen en Amstenrade, griffier der Staten des lands van Valkenburg, partage van haere keizerlycke en koninckly ke majesteit" bij akte verleden bij den notaris H. Hupkens te Maastricht.

(1) De familie Joppen voert een gedeeld schild waarin drie zwanen.

(2) Hubert Joppen J. U. L, advokaat te Maastricht leefde in 1753 in huwelijk met Maria Josepha Uwens.

Digitized by Google

De familie Strens, die gedurende verscheidene eeuwen te Brussel en in de provincie Brabant eervolle betrekkingen bekleed had, ontving in 1779 op aanvraag van Augustin Joseph Strens, raadsheer in het souvereine hof van Brabant, van den Brabantschen wapenkoning, Charles Jean Beydaels de Zittaert eene declaratie van adeldom, waarin onder anderen voorkomt »que la noble et ancienne famille de Strens est originaire d'Andalousie en Espagne et dont une branche est venue s'établir en ces Paysbas en 1420.... que cette famille porte pour marque de leur noblesse: un écu d'argent à cinq étoiles de sable à six raies posées sur 3 et 2, au chef d'or à trois barres d'azur, le dit écu surmonté d'un heaume ou casque d'argent grillé et liseré d'or, fourré de gueules, couvert d'un bourlet d'or et d'azur."

De aankooper van de Dael, Nicolaas Strens, was de broeder van den zoo evengemelden raadsheer, en de zoon van Nicolaus Strens, geboren te Brussel en van Elisabeth Theresia Ypersiel, geboren te Belloeil.

Den 25 Oct. 1757 benoemde de prins de Ligne hem tot rentmeester en secretaris zijner graafschappen Geleen en Amstenrade. Den 16 Juni 1766 werd hij drossard dezer graafschappen, en het ambt van secretaris werd overgegeven aan zijn zoon Nicolaus Frans Joseph Strens, die minderjarig zijnde, bij keizerlijk decreet van den 2 Juli 1766 verlof kreeg om tot aan zijne meerderjarigheid zijne betrekking te laten waarnemen door Gerard Lindemans, schepen der bank van Oirsbeek. Den 8 Juli 1778 werd hij lid en rechter der »commission des charges publiques de la province de Limbourg" en den 10 Mei 1781 stadhouder en griffier van het leengerecht te Geleen en Schinnen.

Digitized by Google

Nicolaas Strens was den 6 Febr. 1763 in de kerk van Ste Gudula te Brussel in den echt getreden met Marie Louise Mesnage. Hij overleed op het huis Dael den 9 December 1783, en zijne echtgenoote den 27 Januari 1820. Hunne kinderen waren:

1. Theresia Elisabeth Strens, geb. op het kasteel Amstenrade den 21 Nov. 1763, huwde den 7 Dec. 1789 met Dionysius de la Haye, te Nieuwenhof onder Nuth.

2. Nicolaas Frans Joseph Strens, die volgt *Litt. A.*

3. Maria Josepha Strens, geb. op het kasteel Amstenrade den 5 April 1766, overleden te Dael den 24 April 1857.

4. Augustine Elisabeth Therese Strens, geb. te Amstenrade den 20 Mei 1767, aldaar overleden den 15 April 1768.

5. Frans Joseph Strens, geb. aldaar den 21 Aug. 1769, overleden den 4 Juni 1806.

6. Marie Louise Strens geb. aldaar den 20 Mei 1773, overleden te Dael den 21 Nov. 1864.

7. Augustina Josepha Strens, geb. te Dael den 15 April 1777.

Litt. A. Nicolaas Frans Joseph Strens geb. te Amstenrade den 5 December 1764, huwde den 6 messidor jaar XII te Nedercruchten Joanna Catharina van Mulbracht, aldaar geboren den 22 Maart 1770, dochter van Antoon Willem van Mulbracht vrederechter en Anna Catharina van Knippenbergh. In 1793 was hij drossard der heerlijkheid Schinnen en substituut drossard van het graafschap Geleen. Strens overleed als president der rechtbank te Roermond 6 Dec. 1821. Zijne echtgenoote overleed aldaar den 22 Nov. 1853 en werd te Swalmen begraven. Uit hun huwelijk werd een zoon geboren:

Martin Pascal Hubert Strens geb. te Roermond den 28 Maart 1807, die na verschillende rechterlijke betrekkingen

Digitized by Google

te hebben bekleed in 1852 en 1861 is minister geweest van justitie en R. K. eeredienst. Hij overleed te Maastricht als procureur-generaal bij het provinciaal gerechtshof in Limburg den 22 Juli 1875, en ligt te Swalmen begraven (1). Strens was gehuwd den 9 Sept. 1828 met Josephina Catharina Henrietta Francisca van Eersel, geb. te Antwerpen den 18 Juli 1806, overleden te Maastricht den 23 Maart 1846 en begraven te Swalmen. Zij was dochter van Frans Hendrik van Eersel en Margaretha Constantia Henrietta Cramer van Volenbeek.

Hun zoon Charles Eugene Pascal Joseph Strens geb. te Luik den 3 Aug. 1829, thans. rechter bij de arrondissementsrechtbank te Roermond volgde zijne voorouders op in het bezit van het huis Oelsbroeck. Hij huwde den 25 Aug. 1857 Amelia Carolina Josephina Milliard, geb. te Roermond den 18 Juni 1833.

Het Nieuwenhof en de tiende te Nuth (2).

Deze pachthoeve, die oorspronkelijk toebehoorde aan de adellijke familie van Printhagen tot Sint-Jans Geleen, bij Spaubeek, is gelegen ten Oosten van Nuth, ongeveer tegenover het huis Dael, maar op den overkant van den landweg. In oude stukken komt zij voor onder den naam van *Nuwenhoff*, *Nova villa*, *Nova curia* of *Curtis nova*.

In 1419 verkocht Waleram van Printhagen het Nieuwenhof voor 1500 rijnsche gulden aan den Deken en het kapittel der kerk van O. L. Vrouw te Aken »met synen hovereyden, huysinge, ackerland, bembden, weyden, weyeren, leenen, mannen, laeten, cynsen, capuynen" enz. Het

(1) Vgl. *Publ. etc. du Limbourg*, XII p. 502.

(2) In de volkstaal wordt deze hoeve niet *de* Nieuwenhof maar *het* Nuenhof genoemd, reden waarom wij het onzijdig voorzetsel bewaard hebben.

Digitized by Google

Nieuwenhof was leenroerig van het leenhof des adellijken huizes Merkelbeek (1).

Aan dit huis waren in 1381 of daaromtrent, behalve het Nieuwenhof, ook nog leenroerig de groote tiende van Nuth, destijds met het Nieuwenhof een eigendom van Johan van Printhagen, verder de hoeven van Heer Dieboutz bij Spaubeek en die van Jan van Nuth. Men noemde dit *de vier mannen* der hoeve van Merkelbeek, die destijds in bezit was van Reynart Vaes Huyne, den stamvader der latere graven Huyn van Geleen en Amstenraedt. De *Houve* of *Duve*, zoo als het huis van Merkelbeek genoemd werd, was op zijne beurt leenroerig van het huis van Valkenburg, zoodat het Nieuwenhof een Valkenburgsch achterleen mag genoemd worden.

De verkoop van het Nieuwenhof werd den 12 Augustus 1419 door den leenheer Goeswijn van *Cortenbach* en de leenmannen Jan van den *Wyer* en Michiel *Scherre*, van Hoensbroeck gerealiseerd. Jan Dassen kanunnik van het Munster te Aken werd, in naam zijner medebroeders, op denzelfden dag met het Nieuwenhof beleend. (Bijlage N° 5)

De som, groot 1535 rijnsche gulden, die gediend had om deze hoeve aan te koopen was aan het Munsterstift geschonken geworden door wijlen den deken des kapittels, Godfried van *Vlodorp*; dit kapitaal stond ten laste van een huis te Aken, toebehoorende aan zekeren Godfried Uptenberg. Volgens den wil des schenkers moesten de jaarlijksche interesten daarvan voor twee-derde ten voordeele komen van den tijdelijken deken en voor een derde ten voordeele van het stift, onder voorbehoud; dat jaarlijks voor de zielerust van den stichter een anniversarium en op

(1) De hoeve van Merkelbeek, gelegen tusschen Hout en Merkelbeek, behoort tegenwoordig aan graaf Oscar de Marchant d'Amsenbourg te Amstenrade

Digitized by Google

bepaalde tijden vier kerkelijke diensten zouden plaats hebben.

Den 30 Maart 1420 werd tusschen den deken des stifts, Hendrik van Imbermont, en het kapittel een vergelijk aangegaan, tengevolge waarvan het kapittel het Nieuwenhof in zijn geheel in bezit kreeg en daartegen het landgoed Hausen, bij Aken, en de tiende van Hergenraedt, bij Eupen, aan den tijdelijken deken werd afgestaan. (1)

In de acte daarover opgesteld luidt de clause betrekkelijk den Nieuwenhof als volgt: »Cum hys diebus cum valore florenorum predictorum quoddam feodum, dictum *Curtis nova*, cum suis attenentys situm in parochia de *Nutte* in dominio de Valkenborg emerimus, cujus fructus, redditus et proventus decanatui seu decano pro tempore pro duabus tercys et canonicis pro una tercia singulis annis iuxta preexpressa cedere teneantur: Et quia de incumbentibus juribus circa hujusmodi feodum et de sufferendis oneribus circa structuram dicte curtis et de illius debita agricultura et laudabili conservantia, tam inter decanum pro tempore quam capitulum successu temporis multa in dubium verti timeantur, que uni partium plus debito fortasse cedere possent in incommodum et gravamen: Ad ammovendum igitur hujusmodi ambiguitates et ut decanus pro tempore distincte de suis duabus tercys et illarum bono et equivalente valore in alys bonis gaudeat, est inter nos Henricum decanum ex una et capitulum ex alia partibus, matura deliberatione prævia, pro commodo cujuslibet nostrum ordinatum, unitum et conventum pro nobis et nostris successoribus perpetuo duraturum: quod dictum feodum sive *Curtis nova* cum singulis suis attenencys liberum sive libera remanebit capitulo, id est canonicis, qui soli inter

(1) Zie deze acte bij Quix *Die Kapelle von Melaten und das Landhaus Husen* p. 20.

Digitized by Google

se singulis annis de fructibus hujusmodi feodi sive curtis gaudebunt, nulla portione eorumdem fructuum neque aliquo jure decano pro tempore in illo vel in illa seu illis remanentibus . . . . . Et in perpetuum pro decanatu libera remanebit curtis de *Huysen* cum singulis suis attinentys, necnon tota decima de *Hergenroide;* que quidem curtis et decima communiter spectare consueverunt ad decanum et capitulum et de quarum fructibus ex nunc in antea et perpetuum solus decanus gaudebit nulla portione eorumdem, neque aliquo jure in predictus curte de *Huysen* et decima de *Hergenroide* capitulo id est canonicis reservatis" (1).

Hierboven hebben wij gezien, dat in 1428 het Munsterstift van Aken acht bunder uit zijnen hof te Nuth, die leenroerig waren bij het leenhof te Merkelbeek, verruilde tegen acht bunder uit de hoeve Bergerhof die leengoed waren van het huis van Valkenburg (Bijlage N° 6.)

De fabriek der Akensche Munsterkerk trok 's jaars uit de inkomsten van het Nieuwenhof, den molen en hof van Cathagen en de tiende te Nuth vijftien pond was; mede ontving zij uit hare hoeve te *Amelen* 3 pond, uit hare tienden te *Bingelrade* 1½ pond, te *Budel* bij Weert, 50 pond, te *Sittard* 10 pond en uit hare goederen te *Reymersstock* 12 pond (2).

Op St Remigiusdag 1480 werd Arnold Noetemans, voor eenen termijn van twaalf jaren, pachter van het Nieuwenhof en van de tiende te Nuth. De pachter moest jaarlijks betalen 35 mud tarwe, 35 mud rogge, akermaat, en 35 rijnsche gulden, elke gulden tegen 6 Mark. Deze pachtcedule bezegelden Jhr. Herman van Eynatten en Merten Speyn, scholtis te Hoensbroeck. (Bijlage N° 10.)

---

(1) Men vindt dit Charter in zijn geheel bij Quix *Die Kapelle zu Melaten* p. 22.

(2) Quix *Historisch-toporraphische Beschreibung der Stadt Aachen*, p. 182

Digitized by Google

Het Nieuwenhof was groot 55 bunder, 3 zillen en 72 roeden aan akkerland en 26 bunder 2 zillen en 5 roeden aan weiland. In het land van Valkenburg was het bunder verdeeld in vier zillen, de zil in honderd roeden en de roede in 16 voet. Honderd Valkenburgsche roeden stonden gelijk met 95 Limburgsche of St Lambertsroeden. Tot het Nieuwenhof behoorde een laathof of erfpacht van 38 vat, 3 kop en 1 milter haver; 184 brab. denariën, 78 vat rogge, 37 kapuijnen, 5½ pond was, 30½ hoenders, 3 alde grooten, 1 lufschlag, 1½ heller, 5 eenden en 2½ ganzen. De hoeve moest 's jaars aan den koster van Nuth betalen een vat rogge en aan den heer des dorps 4 capuijnen, 11 vaten haver en 16 denarien. Zekere Mathijs Beltgens uit Nuth was stadhelder dezer laatkaart van 1587 tot 1611.

Zooals wij hierboven hebben kunnen opmerken, behoorde de groote tiende van het kerspel Nuth tot het Nieuwenhof. Zij werd tusschen het Munsterstift en den tijdelijken pastoor verdeeld, zoodat het kapittel twee derden en de pastoor een derde daarvan ontving. Ook trok de pastoor van *Bronssem* jaarlijks daaruit vijf malder, een vat en eenen kop rogge. De tiende van Nuth schijnt in het begin der XIV^de^ eeuw in bezit geweest te zijn der familie Van den Bongart te Wynantsrade. In 1343 schonk Gertrudis van den Bongart, weduwe van Otto van Nythuysen, de tocht, die zij had van de helft der tiende van Nuth aan haren zoon Goswyn van Nythuysen en beloofde tevens, dat zij hem de andere helft der tiende zou schenken, in geval haar deze na den dood harer moeder mocht toevallen. Deze overdracht had plaats voor het leenhof van Merkelbeek. (Zie bijlage N° 1). Onder de pastoors van Nuth, die voor het leenhof van Merkelbeek met de tiende van Nuth zijn beleend geworden vinden wij: Heer Leonard Hundjens en na hem den 16 Juni 1633 Johan Renckens; den 25 Juni

Digitized by Google

1634, Ercken Herman van Wyc; den 9 April 1637, Joannes Nobelmans; den 12 Augustus 1639, Jacobus Pesch; den 21 Januari 1693, na dood van Petrus Praets, die slechts eenigen tijd heeft geresideerd Joannes Egydii; na hem Mathias Schils; den 4 April 1730, Henricus Wolters en den 6 April 1764, Jan Willem Habets; 1776 Joannes Scherpenseel.

Op het einde der vorige eeuw werd het Nieuwenhof publiek als domein geveild en aangekocht door den burger Werner Joseph Wolff, geboortig uit Sittard, vrederechter te Oirsbeek, die deze hoeve eenigen tijd later overdroeg aan den Heer Jan Frans Kerckhoffs, te Nuth, die te Nieuwenhof in 1819 overleden is. Uit het huwelijk van dezen met Maria Gertrudis Lintgens stamden onder andere kinderen: Joseph Romain Louis Kerckhoffs, geboren te Nuth, in 1789, die den titel van burggraaf de Kerckhove aannam, zich te Antwerpen als geneesheer vestigde en bekend is geworden op geneeskundig en oudheiddundig gebied door een groot aantal schriften. De Kerckhove overleed te Mechelen omstreeks het jaar 1869 (1).

Het Nieuwenhof is thans verdeeld in twee hofsteden.

De pachthoeve Leeuw onder Nuth.

Deze hoeve, gelegen in de buurt van Reymersbeek, was eene bezitting van de balie der duitsche Orde te Alden-Biessen. Wij vinden dien aangaande in de archieven der provincie te Maastricht het volgende: »Anno 1586 is de hof van Leeuwe aen Leonard Bosch als halfen uytgegeven voor 'sjaers VIII malder ende XVI vaten rogge trichter maet, twee de beste verckens uyt de stoppelen ende eenen vetten hamel."

(1) Zie De Borcht *Mémoire historique et généalogique sur la très-ancienne noble maison de Kerckhove.* Anvers 1839.

Digitized by Google

In een *Régistre de l'état des biens de l'ordre Theutonique du baillage des Vieux-Joncs*, dat omstreeks eene eeuw later schijnt vervaardigd te zijn, vinden wij het volgende: »La cense de Leeuw, forte tant en terres de labour qu'en bois et prairies, 44 bonniers, 16 grandes et 8 petites verges, a été de tout temps exempte; elle est actuellement encore jusqu'à l'heure qu'il est, dans la possession tranquille de jouir d'une franchise et exemption illimitée de toutes les charges publiques, taxes de village, contributions quelconques, sans exception d'aucune, de quelle nature ou de quel nom elle puisse être."

Deze pachthoeve werd met de overige bezittingen der balie Biessen in 1797, als staatsdomein, verkocht. Zij is thans eene boerenwoning.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

De parochie, de kerk, de pastorie, de kapelanie, de beneficien der kerk, de Kapel te Vaesrade, het schoolwezen.

De parochie Nuth was oudtijds omvangrijker dan de Heerlijkheid, want zij begreep ook in hare grens de oude bank Vaesrade en een gedeelte van Hommert. Uit de kerkregisters blijkt, dat de volgende gehuchten en buurten tot de kerk van Nuth behoorden: Nuth, Neerhoven, Op den Pesch, Opter Straten, De Hel (in Inferno), Retersbach, Grijsegrebbe, Hunnekom, Hellebroeck, Reuck, Het Horen, De Brand, Vorst, Vaesrade en Hommert. Tegenwoordig telt deze parochie ongeveer 1000 communicanten en omstreeks 1400 inwoners, die allen den Roomsch Katholieken godsdienst belijden (1). In 1669 waren er omstreeks 600, in 1725 ongeveer 740 en in 1760 omtrent 750 communicanten.

De dorpskerk toegewijd aan den H. Bavo, ligt in het midden des dorps, op eene hoogte, rond omgeven door het kerkhof. De tegenwoordige kerk werd in 1763 gebouwd, zoo als blijkt uit de twee volgende inschriften, die zich boven de kerkdeur bevinden:

CapItVLVM ÆDIfICabat.

en

honorIfICate tabernaCVLVM DeI.

Dit gebouw in modernen stijl opgetrokken vormt eene kruiskerk zonder pilaren; in 1847 werd er een nieuw

(1) Tot het Kerspel Nuth behoort ook dat gedeelte van Vaesrade, hetwelk thans voor het civiel onder Hoensbroeck staat.

Digitized by Google

koor bij gebouwd. Ten westen der kerk prijkt de koepelvormige toren, waarin twee klokken hangen, voorzien van de volgende opschriften:

gLorIa sIt tIbI trInItas æqVaLIs Vna DeItas nVnC et In perpetVVM. (1734).

a regaLI CapItVLo beatæ VIrgInIs MarIæ aqVIsgranensI In nVth DatVr. (1734).

hVIVs CaMpanæ sonItVs DIssIpet fVLgVra a popVLo (1734).

potentIa sanCtæ MarIæ VIrgInIs et beatI baVonIs qVIbVs DICatVr. (1734.)

Gregorius Damery me fecit.

De groote klok draagt het blazoen des Kapittels van Aken zijnde: de France et d'Empire. In de kerk zijn drie altaren. Aan een dier altaren, toegewijd aan den H. Nicolaus, was vroeger een beneficie met eene Zaturdaagsche mis verbonden. De doopvont is gotisch van vorm en voorzien van vier koppen, verbeeldende de vier stroomen van het aardsch paradijs. De herstellingen van het schip der kerk kwamen ten laste van het Kapittel van Aken als tiendeheffer, die van het koor ten laste van den pastoor en die van den toren en der zijbeuken aan de gemeente. Zoo wilde het hier te lande het algemeen gebruik. (Bijlage N° 6.) In 1840 werd naast de kerk een nieuwe sacristie gebouwd. Behalve van de gewone inkomsten was de kerk in bezit van zeven morgen land gelegen op den Nelisweg achter de Hell.

In het begin der vorige eeuw was de kerk van Nuth zeer bouwvallig geworden. Zij bestond uit een middenschip en twee zijbeuken of liever aangeplakte nevengebouwen. Het gewelf bestaande uit gemetselde steenen was reeds

Digitized by Google

vroeger gebrekkig geworden en werd in 1698 door het kapittel van Aken vervangen door een slecht plafonwerk van hout en leem. Ook had men de kerk moeten versterken met houten balken die het schip ontsierden. In 1719 werd verbetering aangebracht aan het dak en aan den steenen vloer der kerk. De geheele kerk werd inwendig op nieuw bepleisterd en overwit. Deze reparatiën beletten evenwel niet, dat het versleten kerkgebouw zijne instorting nabij kwam, en er weldra moest gezorgd worden voor de oprichting eener nieuwe kerk.

Hoe moeielijk deze bouw tot stand kon gebracht worden blijkt uit de omstandigheid, dat de drie bovengenoemde aandeelhebbers in het kerkgebouw van Nuth niet genegen waren een totale vernieuwing der kerk als noodzakelijk te beschouwen; zij hielden zich liever bij kleine reparatiën, die weinig kostten.

Welke lotgevallen de kerk en de parochie Nuth in de eerste helft der XVIII^de^ eeuw onderging zullen ons de volgende aanteekeningen leeren.

Memorabilia quæ contigerunt tempore pastoratus mei Godefridi Henrici van Leyen Geldro-Wachtenduncani.

1697—1722.

Anno 1697, primo pastoratus mei, visitavi parochiam meam in Nuth et facto statu animarum, computatis iis in Vaesroidt, reperi communicantes numero 658.

Anno eodem, 15^bris^, ex eo quod navis ecclesiæ nostræ (cujus reparatio totalis et partialis pertinet ad majores decimas seu capitulum regale Aquense) in fornice minabatur ruinam, conquestus sum apud D. D. capitulares, petens quatenus imminens periculum prævenire et in eo providere

Digitized by Google

vellent. Visitatio decreta fuit et visitatores fuerunt D. canonicus Blanche et D. Cocqs, presbyter confraternitatis S. Joannis. Decreverunt D. D. Capitulares loco fornicis lapidei facere tabulatum; cui resolutioni me opposui sed in vanum. Anno 1698 die 10 Junii D. D. deputati capitulares tabulatum pro 100 pataconibus refici curarunt, et petierunt a me, quatenus directionem operis in me suscipere vellem, quod et feci. Item reparare fecerunt murum ecclesiæ turri contiguum, et procurarunt dealbationem navis per totum. Mandarunt quoque villico capituli in *Nova villa* ut majori campanæ utpote pertinenti ad majores decimas, fune providere faceret, quod et fuit procuratum. Hoc anno tanta fuit annonæ caritas quanta ab hominum memoria non memoratur. Quodlibet vas siliginis vendebatur circa festum sancti Andreæ sex, circa Purificationem quinque et circa S. Joannis quatuor florenis.

Anno 1700 visitavi parochiam meam et inveni communicantes numero 665 et inter hos 15 debiles et claudos qui ecclesiam frequentare non poterant.

Hoc anno diversas feci instantias apud capitulum Aquense, ut magnus decimator, petens quatenus ecclesiæ nostræ de ornamentis, quibus nunc summopere indiget, providere vellet. Anno 1701 iteravi easdem instantias, sed etiam nunc sine fructu. Exinde resolverunt rectores communitatis nostræ decimas arresto aggredi. Sed meis iteratis precationibus obtemperantes dederunt interdum D. D. capitulares quæ requisivimus ornamenta.

Anno 1702 vacavit per liberam resignationem R. D. Hilgeri Fabritii, pastoris in Amstenraedt, altare S. Nicolai in hac ecclesia parochiali, ad quod præsentavi quendam N. Byll, Venlonensem, qui habita investitura illius, transiit ad patriam Clivensem, factus capellanus *Dnæ* Abbatissæ Novi-Monasterii vulgo *Nieuwclooster*.

Digitized by Google

Hoc anno 1702 circa festum assumptionis B. M. Virginis, dux Reginæ Angliæ, Malbrugius, captis Venlona, Ruræmunda, cœterisque fortalitiis, cessit trans Mosam posuitque castra Anglica et Hollandica in *Lanaken* prope Trajectum, et consumptis ab illa parte omnibus ad sustentationem jumentorum necessariis, fecit tandem grandem illam et terribilem pabulationem, seu potius depredationem et devastationem. Nam transmissis 40,000 equorum et equaliter distributis in *Opgeleen*, *Spaubeek*, *Schinnen*, *Nuth*, *Wynantsray*, *Hoensbroeck* et in *Die onderbenck* (1), omnia tam pabula quam pecora, quæ haberi et a militibus offendi potuerunt, ablata et occisa et divastata sunt. Quod initium sumpsit die 19 Septembris, ad majus nostrum infortunium et terrorem, plane inopinato, Mosæ celeriter injectis pontibus, et duravit decem dies continuos. Et quamvis horrea tum temporis essent plena, tamen ne vel granulum in iis, nec in domibus remansit, exceptis paucis, quæ in castris sunt et ecclesia nostrâ.

In qua depredatione omnes etiam ecclesiæ hujus nostræ patriæ divisionis, id est Hispanicæ, in pagis supranominatis spoliatæ sunt, excepta nostra, quam adjutore et gubernatore altissimo et mediante salvoguardiano Hollandico satis grosso defendi et conservavi, semel prima die in maximo tumultu, scilicet latis per memetipsum ad officiales militum in ædibus fabri ferrarii Joannis Houben prope ecclesiam congregatos cibariis, quibus tantum obtinui ut ecclesia plane et cœteræ etiam ædes in tota communitate ab insolentia et devastatione militari, permissâ solâ pabulatione, satis manserint immunes. Sed etiam aliquoties Martis vis vi repellitur et quidem tam infelici successu, ut dicta oppugnatio et defensio, hinc inde facta fuerit et finiverit non absque nece, læsione aut mutu-

(1) Men noemde onderbanken, de bank Oirsbeek met Bingelrade en Merkelbeek en de bank Brunssum met Jabeek en Schinveld, omdat deze twee banken in hooger beroep naar de hoofdbank Heerlen ressorteerden.

Digitized by Google

latione ullius personæ. Sic R. D. pastor in *Susterseel*, in eodem tumultu a milite, globo trajectus, statim in loco mortuus est (1).

Dixi supra de Salvoguardio hollandico satis grosso: Erat enim homo, Saxo natione, sed consumptioni magis quam militiæ natus. Poterat enim in uno prandio, solus, consumere præter unam alteramque amphoram pulmenti, integrum anserem satis impinguatum cum duabus ad tres libris lardi et pane necessario ; homo maximus stomacho et ventre, sed minimus corde et animo, et in tantum vorax, ut si fuisset hic 20 circiter diebus adhuc, nihil mansisset apud ecclesiam, nam totam fere substantiam eorum qui illuc confugerunt consumpsisset.

Anno 1702 die 10 Maji, quæsitis undique mediis et in unum collectis, designavi provisionalem competentiam pro primissario, cui ut simul teneretur ad assistentiam curæ subsidiariam adjunxi census meos laicales in *Vaesray* et in molendino de *Cathagen;* quibus eodem tempore ex legato prænobilis baronni Hermanni Theobaldi de Leeck, avunculi generosi D^ni^ nostri temporalis de Nuth accessit census 500 imperialium capitalis, afficiati super communtitate Monasteriensi S^ti^ Cornelii; legatus ecclesiæ nostræ ad usum primissarii sub obligatione catechisandi diebus dominicis et festivis et sacri hebdomadalis legendi omni die mercurii. Desuper ordinatus est pro prima vice R. D. Servatius *Corten*

(1) Wij vonden in de sterfregisters te Susterseel over dit ongeval de volgende aanteekening :

»Anno 1702 in profesto S^ti^ Mathiæ pagus (de Susterseel) per invasionem Anglorum injuste devastatus est et ecclesia spoliata omnibus ornamentis, ablatis, monstrantiâ et calice argenteis; et a prandio circa horam tertiam sclopeti ictu occisus est Mathias *Cleven* pastor zelosissimus hujus loci (in viâ *De Peylaert*). Ejus loco successit nominatione Capituli Sittardiensis Hendricus *Cleven* qui anno 1703, in festo S^ti^ Johannis posessionem parochiæ cæpit. Hoc etiam anno ex collectis et donis parochianorum novus calix et ciborium acquiritur."

Digitized by Google

et præsentatus est a me et a præfato generoso d^no^ temporali, ex capite præfatæ fundationis Leeckanæ.

Et hæc est clausula concernens testamenti prænobilis baronnis de Leeck: »Zum ersten verordne und vermache ich ein capital von tausend Reichsthaler in specie auff dem Lande zu *Corneli-Munster* ausgestelt zu einen gotsehligen Zhiel und Endt, folgender gestalt: Das die Halbscheidt daervon, nemblich 500 Reichsthaler zu besseren Unterhalt eines zeithligen Capellanen in der Pharkirchen zu *Douveren* (1) auff jährlichen Renten aengeleght und die daerab fallende Interesten, zu funff vor hunderd, dem zeitlichen Capellan alda gegeben und nach meinen todt jährlich gefolgt werden solle. Die andere Halbscheidt dieses Capitals, ebenmässig ad vunff vor hundert, vermache ich insgleichen zu besseren Unterhaltenis der zeitlichen Capellanen zu *Nuth*, in der Pharrkirchen, eben gestalt, das die besagte Summe der 500 Reichsthaler auff Renten aengelegt, die daerab fallende jährliche interesse ad vunff von hundert dem zeitlichen Capellan daselbsten zu *Nuth* gegeben, und nach meinen todt jährlich gefolgt werden sollen. Wogegen derselbige Capellan schuldig und gehalten seyn solle zu den ewigen Zeithen allen und jeden Sonn- und Feyertagen nach sein gehalten Missen catechismum und christliche Lehr zu halten, und annebens alle wochen des Gudesdachs oder Mitwochs, zu meyner und meyner rechten Blutsverwanten seelen trost, eyne Sehlmesse zu lesen, und darnach den Psalmen *De profundis* mit einer *Collecte* zu beten; wie dan auch auf meinen Sterbetage, welche meine hiernach benante Erben dem Heren Capellan bedeuten und desselbs alsdan selbigen meinen Sterbetag auf behörigen Bücheren woll anschreiben solle; alle jahren zu den ewigen Tagen eine Seelmisse zu lesen und den Psalmen *De profundis* wie ge-

(1) Doveren bij Gulik.

Digitized by Google

melt zu beten. Geschehen zu Achen den 27 Aprilis anno 1701. Was geteekend Herman Theobald von *Leeck* de *Gritteren*.

Eodem anno 1702 obiit Elisabetha Schillinx, cælebs, quæ cum fratre suo Joanne legaverunt primissariatui seu Capellaniæ de *Nuth*, vigore testamenti, coram scabinatu 20 Martii conditi et 2 Maji confirmati, ædes suas cum horto et prato sitas in *Hullenbroeck* et petiam terræ arrabilis, continententem 255 virg., sitam *op den Corsten Camp* et aliam petiam continentem 140½ virg. *Op den Vleugel*; cum onere, ut quatuor mensibus a D^no^ pastore determinandis legat vicarius omni dominica et die festivo primum Sacrum cum Catechismo ad intentionem fundatorum, et ut præscripto tempore D^no^ pastori pro tempore, assistat fideliter et sine ulla murmuratione in omnibus pastoralibus curis prout in prætacto testamento latius habetur. Pro qua assistentia erunt pastores hujus parochiæ in perpetuum obligati gratis servare anniversarium pro præfatis fundatoribus in die obitus ultimi defuncti qui incidit 20 junii. Et est pastor pro tempore a præfatis fundatoribus denominatus collator seu præsentator hujus fundationis, vigore supradicti testamenti. Et fundavit prædicta Elisabeth Schillinx die 2 Mai 1702 secundum anniversarium, pro quo legavit ecclesiæ 126 virg. terræ arabilis *Op den Crutsweg* prope *Hellebroeck*.

Anno 1703 juridice obligatus est R. D. Melchior *Canisius*, canonicus S^ti^ Pauli Leodio et beneficiatus sacelli in *Vaesray*, ut reditus hujus sacelli dimitteret juxta tenorem fundationis; qui 20 Januarii 1704 dictos redditus resignavit et deposuit ad manus meas tanquam indubitati patroni ecclesiastici, qui depost dati sunt præfato D. *Corten* primissario. Et hæc suffisiunt de fundatione vicariæ ecclesiæ nostræ.

Anno 1703 feria tertia penthecostis orta fuit tempestas cum grandinis copia, ut omnes fruges hyemales exinde fuerint quassatæ et dilaceratæ, et tanta simul intra trium

Digitized by Google

quadrantium horæ spatium cecidit pluvia, ut aquæ inundaverint ædes meas et stabula et tribus pedibus transcenderint viam ordinarium, qua itur a pastoratu ad ecclesiam.

Anno 1705 die 7 Augusti denuo cecidit grando cum tantâ venti vehementia et tempestate, ut frugibus omnibus cum stramine radicitus evulsis et de agris ablatis, ne quidem dignosci potuerit, qualis et qualibet terræ parte fuerit frugum species. Arbores multæ radicitus evulsæ ac per medium dissectæ et longe a radicibus ablatæ in pagis speciem præbebant dissectæ sylvæ. Quadriga mea decimalis ex qua famuli præ timore equos abduxerant supra dumeta *Van ter Straeten*, venti vehementia, in agro proximo jacta et agitata est. Homines, quod mirandum, a vento elevati longe a locis in quibus laborabant ejecti sunt. Nec putatur tam terribilis tempestas fuisse ab hominum memoria.

Anno 1707 diebus 18, 19 et 20 Augusti tanta fuit caloris intensio, qualis non putatur fuisse ab hominum memoria, in tantum ut 20 circiter homines in hac parochia a calore fuerint suffocati.

Anno 1708 die 4 Augusti denuo passi sumus damnum a grandine. Die 8ª Augusti quidam nomine Absolon, famulus Wilhelmi Coomans in *Nagelbeeck* existens, cum quadriga onerata frugibus in agro limitaneo prope *den Thienpael van het huys Reymersbeeck*, adjacenti viæ quæ ducit *van den Heuvel onder Nagelbeeck*, fulgure percussus cecidit e quadriga examinis et simul percussi sunt 2 equi, scilicet primus et ultimus, quos solebat ducere; duo autem intermedii manserunt intacti. Quadriga autem cum frugibus, excepto ferro, igne absumpta sunt. Judicia Dei abyssus multa.

Hoc eodem anno contra tempestates ereximus cruces benedictas (1): unum *opt Vorstercleeff*, alteram autem *opden*

(1) Zulke kruisen, die men in Limburg veel bij den landweg, bijzonder op kruiswegen ontmoet, droegen, wanneer zij tot die intentie opgericht en gewijd waren, den naam van *Hagelkruis*.

Digitized by Google

Heuvel achter Grijsegrubben. A fulgore et tempestate libera nos Domine.

Anno 1709 in hyeme a vigilia trium Regum usque ad finem Martii tanta fuit frigoris vehementia, qualis non putatur fuisse ab hominum memoria, ita ut fruges hyemales fuerint plane corruptæ, quod damnum fertilitas æstivalis denuo reparuit.

Anno 1714 die 13 januarii inter 9 et 10 vespertinam fuit ingens terræ motus, qui duravit spatio circiter 2 *miserere*, sed *Mosaci* ad octiduum fere continuum.

Anno 1714 die 28 junii ereximus in cœmiterio domum pro sacellano.

Anno 1715 cum fornix ecclesiæ seu navis, per ruinam canalis versus turrim, ab annis insigne a pluvia passus fuisset detrimentum, fuit ex commissione capituli Aquensis per villicum reparatus, nostrâ scilicet conspurcatione et dealbatione.

Anno 1719 postquam capitulum Aquense curasset reparari tectum navis ecclesiæ nostræ, defectu cujus reparationis fornix ligneus et luteus in diversis partibus acciperet damnum et foramina, scissuras et maculas, jussit præfatum Capitulum per villicum suum totam navim ecclesiæ (cum trabibus) intrinsecus reparari: mits hetselve te laeten pleisteren, ende geheel overwitten en onder swartten, hetwelck gedaen is door m^r^ Goert en desselfs soen Leenaert pliesteraers van *Simpelveldt*. In denselfden somer hebben die borgemeysters Jan Limpens uitgen Hellenbroeck en Claes Treyns van *Nierven*, uit naem der gemeinte laeten pliesteren en witten die afhensels en het klockenhuys door voirs. pliesteraers. Int zelfde jaer heeft Frans Crijns halffen op den *Nuenhoff*, nomine Capituli Aquensis, eenige veranderingen gedaen aen de groote klock deser kerk. Insgelyken heeft de gemeynde die andere twee klocken

Digitized by Google

inden thoren, en het cleyn klocksken boven den Choor voor twee pistolen, die welcke gepasseert syn in de rekeninge van den collecteur Vaes *Corten*, doen repareeren en regelen.

Anno 1722 in juni heeft den Halffen vant Capittel, Reyner Cryns, laeten repareeren het gewelfsel en het pavement vant schip onser kerk door Peter Horstmans, muerer opt Overbroeck, ende den eersten balk van het schip laeten lappen ende met yseren banden omslaen van Jan Meys, timmerman int *Horen*, dewelcke oick gemaeckt heeft nieuwe clockenschragen met het clockenbeth ende is daervan betaeld worden door het voors. capittel en dese gemeynde. Ita attestor G. A. *Van Leyen* pastor in Nuth, decanus et officialis Falcoburgensis.

Anno 1722 in vigilia S. Joannis Baptistæ ob indispositionem tibiarum mearum dimisi hunc et transii ad pastoratum de *Wachtendonck*. (Eene andere hand schreef daarachter.) Et ibidem apoplexia tactus, 20 Decembris anni 1729 dimisit hunc mundum et transiit ad æternitatem quam isti viro tam virtuoso quam docto opto et precor felicem.

Tot hier de memorie. Nadat Vander Leyen de paroehie had verlaten viel er geene spraak meer van het herbouwen der versletene kerk. Trouwens zijn opvolger Hendrik Wolters, die gedurende veertig jaren het herdersambt te Nuth bediende, schijnt een man geweest te zijn, die verkoos de zaken in den toestand te laten waarin hij ze bij zijne komst gevonden had. Hij werd in 1762 opgevolgd door Jan Willem Habets, een jong, ijverig priester, door wiens zorg en vlijt binnen korte jaren te Nuth een nieuw kerkgebouw tot stand kwam.

Pastoor Habets, die de »Memorie" van zijn voorganger Van der Leyen heeft voortgezet, verhaalt ons omtrent deze zaak het volgende:

Digitized by Google

»1763. Den 19 Mei werd (Godt lof) het accoord tot hertimmering van onze nieuwe kerk gemaekt en opgestelt bij den heer notaris Allemand, tusschen den seer Eerw. heer canonicus *Corneli* en den heer advocaet *Thymus* geconstitueerden van het Capittel van O. L. Vrouwekerk tot Aaken en myn broeder Wynandus *Habets*, Joannes Frissen en Joannes Gorissen, geconstitueerden van dese gemeente. Tegenwoordig waren onsen gebiedenden Heer van Nuth, Maximiliaen Henrick Theobald baron van *Eynatten* en de seer vermaerden en seer ervaeren advocaet Limpens van Aelbeeck, die het accoord opstelde. Als conditie werd gestelt dat dit accoord moest geagreert worden van het souverein hoff van Brussel.

»1763, den 19 September heb ik op het schriftelyck versoeck van het hoogw. capittel van Aeken den eersten grontsteen gelegt van de nieuwe kerck, en de Heer Nicolaes Lousbergh van Maestricht, aennemer van desen kostelycken bouw, heeft dit jaer al de fondementen gelegt soo voor de kerck als voor den toren.

»1764 in Meert, heeft de Heer Lousbergh begonst de oude kerck en toren af te breecken, en heeft met soo veel neerstige metselaers en met soo veel timmerlieden, wier meester was Simon Rousop, timmerman te Wynantsrade, soo sterck geavanceerd, dat hy in dat jaer nog het dack op de kerck heeft gemaeckt en den toren bynae soo hoog als het spits van het dack der kercke heeft opgetrocken.

»In September deeses jaers heb ik de mueren en pilaeren van den Choor gerepareert, de zydemueren des Choors hoogh getrocken opdat het dack meer schoots hadde en het dack geheel afgebroken en vernieuwt. Ook heb ick dit dack laeten uytspringen over den boog van den gevel der oude kerck, opdat het Kapittel van Aeken, noch my noch myne opvolgers soude konnen in den last trecken van

Digitized by Google

deesen ouden boog te repareeren of te herstellen, op pretext dat de schulpen van den Choor daertegen geslaegen syn, tot wiens compensatie ick dit gansch dack gemaeckt heb, sonder dat voors. Hoogw. Kapittel een oortje daeraen heeft bygedraegen. Dese vernieuwing van mueren en dack des Choors is my seer swaer gevallen, bysonderlyck synde noch een jong pastoor, dewyl sy my over de 600 guldens is komen te staen; maer ick was daertoe verplicht, omdat *ab immoriali tempore* de reparatie des Choors tot last van den pastoor deeser kercke altoos geweest is; Hetgeen my oock gedient heeft tegen het Hoogw. Capittel van Aeken, hetwelck my *ratione decimarum mearum*, pro rato wilde doen draegen in de kosten van het opbouwen onser nieuwe kercke.

»1764 in November is op ordonantie van het hof van Brussel de Heer Bavo Meyss schoutet van Vaesrade en secretaris van Nuth met myn broeder Wynant Habets, als geconstitueerden van deese gemeente en de Heer canonicus *Corneli* geconstitueerde van het Capittel van Aeken naar Brussel vertrocken, en op den 25 deeses maents is aldaer door het hof geagreëerd en geapprobeert het accoord en het plan onser kercke, dewelcke door gemelt capittel tot soo verre op hun gevaer was gebouwd. Volgens den inhoud deser approbatie moet de gemeente van alhier doen alle vrachten en versochte handdiensten en daerenboven de spille van den toren doen maken; het Hoogw. Capittel is verplicht voor euwig en erfelyck de kerck en den toren op hunne kosten te bouwen, herbouwen, stellen en herstellen in sulcken staet gelyck het huys Gods sulkx behoort etc. Soo staet het geschreven in eene authentieke copie, die hier in de greffie by den heer Secretaris is berustende.

»1765, in Januari hebben myn broeder Wynant Habets en Joannes Gorissen geconstitueerden van dese gemeente

Digitized by Google

aen den heer Lousbergh, als den minstbiedenden, uytgegeven de spille van den toren, en sulkx boven de vrachten voor de somme van 1500 fl. brab. Maestrichter cours. Dese spille is dit jaer vervaerdigd, soo als oock de twee deuren der kerck en de vensters aen de zuydzyde.

»1766, in Meert hebben eenige waelen en daernaer de Sichenaers, altemael goede metselaers, begonnen te maeken het steenen gewelfsel der kerck, hetwelck sy in sulcken korten tyd verveerdigt hebben, dat de kercke voor Sinxen deses jaers gepleestert is geweest door Marten Ophelders van Puth onder Schinnen. Ook is sy voor het feest van St Jan Baptist geheel belaght geworden op kosten des Capittels met blauwe steenen, tot aen de groote steenen van het Choor. De trap naer het Choor is gemaeckt van den ouden aldaer geweesen trap en de gedaene onkosten syn betaelt uyt het gelt der schaele.

»1767, in Augustus is, volgens een accoord gesloten tusschen de proviseurs deeser kercke en het Capittel van Aeken, in deese kercke opgestelt geworden den nieuwen preekstoel, dewelcke sonder vracht en kost der wercklieden 8 carolienen heeft gekost, waervan er twee *ex fabrica* betaelt werden. In November daeraenvolgende is den autaer van O. L. Vrouw door Joannes Houben, uyt het Hellenbroeck, gemaeckt en opgericht geworden voor 95 gulden. Willem Schutgens gaf daerin de schilderye en Nicolaes a Campo de geschilderde cap en een geschilderd antependium."

Over de tiende van het kerspel Nuth en het aandeel van den pastoor daarin hebben wij hiervoren gehandeld. De pastorie, waarvan de reparatie ten laste van den pastoor kwam, werd in 1775 door pastoor Jan Willem Habets op doelmatige wijze van den grond op herbouwd. Zij vormt een ruime en flinke huizing met koetspoort en uitspringende zijgebouwen waarin zich schuur en stallingen bevinden.

Digitized by Google

Daarachter ligt een schoone moestuin met vischvijver. De vergeving van het pastoreele ambt was een voorrecht, verbonden aan de hoeve Merkelbeek, gelegen tusschen Genhout en Merkelbeek. Deze hoeve was van oudsher een groot leen van het huis van Valkenburg en werd in 1381 bezeten door den eigenaar van het Nieuwenhof en de tiende van Nuth. De leenregisters van dat jaar hebben daarover het volgende: »Reynart Voes Huyne is man van den Duve mit allen synen toebehoeren. Item derselve is man van den ghichten van der kircken te geven te Nutte, inde van iiij mannen mit name Johan van Printhagen van der groeter thiende tot Nutt. Item den hoff in gienen Nuwenhoff ind Heren Dieboutz hoff by Spaubeke, ind Johan van Nutte van eynen hove".

De hoeve van Merkelbeek tegelijk met de vergeving der kerk van Nuth kwam achtervolgens in bezit der familiën Huyn van Amstenraedt, van Horrich, van Cortenbach, van Hanxeler, Huyn van Amstenraedt, van Salm, van Dietrichsteyn, De Ligne, De Willems en de Marchant d'Amsenbourg.

Behalve de gewone emolumenten van kerkdiensten bezat de pastoor van Nuth in 1725, een huis te Reucken met een bunder en twee sillen tuin en weide en zes bunder akkerland.

Ziehier de namen der pastoors van Nuth, die wij in den loop dezer studie gevonden hebben:

Jacobus *Stobelart* pastoor in 1400, resideerde niet; hij liet zijne plaats bedienen door Joannes Potman, rector van het altaar van O. L. Vrouw te Wijnantsrade.

Willem *Buyr*, pastoor te Nuth in 1444 (1).

Christianus *de Weert* pastoor te Nuth in 1485, resideerde niet.

Jan *Duyn*, pastoor te Nuth in 1534 en 1535.

(1) Zie Bijlagen N° 5.

Digitized by Google

Joannes *Reynkens*, pastoor te Nuth in 1567, overleed in 1579.

Leonardus *Hundgens*, alias *Canisius*, pastoor benoemd den 10 Sept. 1579. Hij leefde nog als zoodanig in 1622. Na zijn dood, in 1623, werd de parochie gedurende eenigen tijd bediend door Matheus van Meer, priester.

Joannes *Renckens*, pastoor sedert Januari 1624.

Herman *van Wyc*, pastoor sedert October 1632, overleed als landdeken van het dekenaat Valkenburg den 7 Sept. 1638. Joannes Nobelmans, priester was deservitor sedert 1637.

Jacobus *Pesch*, doctor in de medicijnen en pastoor te Nuth sedert 1639, landdeken en officiaal van het dekenaat Valkenburg sedert 1673. Pesch fondeerde bij testament van 24 Febr. 1677, 23 Juni 1682 en codecil van 10 Oct. 1684, in de kerk van Nuth of in de slotkapel van het kasteel Reymersbeek, een wekelijksche H. Mis *De passione Domini*, te lezen op elken Vrijdag. Tot collatoren van dat beneficie benoemde hij zijne bloedverwanten, die bij voorkeur de collatie daarvan zouden schenken aan eenen priester uit de familie. Ware het geval dat een jongmensch uit zijne familie zich op de studie toelegde zou deze gedurende den geheelen loop dezer studie de helft der jaarlijksche inkomsten van het beneficie genieten, onder voorwaarde: dat hij alle Vrijdagen de zeven boetpsalmen *pro benefactore* zou lezen. Tot stichting van dit beneficie en studiebeurs legateerde de stichter een kapitaal van 3000 fl. brab. en eenen beemd van twee en een halven morgen, gelegen te Nuth, en geheeten de Trompettersbempt. Zou de parochie Nuth niet onder het bestuur eener katholieke regeering blijven, dan mochten de bloedverwanten deze stichting tot hen trekken en het beneficie elders fondeeren.

Digitized by Google

De landdeken Pesch overleed te Nuth den 18 Febr. 1686. Hij was zoon van Arnold Pesch en Jehles Bockels en had twee broeders: Jan Pesch en Mathijs Pesch, getrouwd met Lucia Fretes, en twee zusters: Petronella Pesch en Catharina Pesch, gehuwd met Petrus Jongen te Nuth. Uit het huwelijk van dezen Petrus Jongen met Catharina Pesch zijn te Nuth geboren: Jacob Jongen den 23 Juni 1646, Maria Jongen den 8 Maart 1648, Gillis Jongen den 21 Dec. 1665. De oudste dezer, Jacob Jongen, koster te Oud-Valkenburg liet twee kinderen na Mathijs en Petronella, welke laatste, in 1648 geboren in 1682 huwde met Michiel Diederen te Schinnen.

Een verwante van den landdeken Pesch was Joannes *Weyers*, van Vierssen, proost van het stift St. Steven te Meints, en stichter eener beurs in het *Collegium Montanum* en in het collegie der Jesuiten te Keulen. Deze Joannes Weyers was zoon van Jacob Weyers en Anna Emst en deze Jacob Weyers was de broeder van Christina Weyers getrouwd met Jan Pesch, grootvader van onzen landdeken.

De tegenwoordige collatoren van het beneficie en beurs van den landdeken Jacobus Pesch zijn twee leden der familie. Het toezicht heeft de kantonrechter van Sittard. Het kapitaal beloopt omstreeks 1000 nederl. gulden. Opbrengst 25 fl. voor H. Missen en 25 fl. voor de studiebeurs.

Petrus *Praets*, pastoor te Nuth sedert Juni 1686, overleed den 11 Mei 1690.

Joannes *Aegydii*, pastoor sedert Juni 1690, overleed den 15 Mei 1693.

Mathias *Schuls*, geb. te Heerlen, zoon van Lambert Schuls en Catharina Reutgens, pastoor te Nuth sedert 1693, overleed aldaar den 21 Febr. 1697. Schuls was vroeger beneficiant en pastoor geweest te Heerlen.

Digitized by Google

Godfried Hendrik *van Leyen*, geb. te Wachtendonck, pastoor te Nuth sedert Nov. 1697, deken des lands van Valkenburg sedert 1711, vertrok in Maart 1722 als pastoor naar Wachtendonck, waar hij den 20 Dec. 1729 overleden is. Zijn vertrek uit Nuth gaf aanleiding tot een conflict tusschen den bisschop van Roermond en de pastoors van het land van Valkenburg betrekkelijk de benoeming van eenen deken. Dit geschil, na twee jaren ongeveer voor de rechtbanken van Limburg en Brussel aanhangig geweest te zijn, werd eindelijk den 1 Febr. 1724, door een minzame schikking ten einde gebracht. (Zie bijlage N° 13.)

Hendrik *Wolters*, geb. te Wachtendonck, uit het huwelijk van Jacob Wolters, schepen dier plaats en Aldegonda Wissers, was gedurende zes jaren pastoor te Hoensbroeck en werd in Juli 1722 pastoor te Nuth. Hij bespreekt zijne benoeming als volgt: »Ego Henricus Wolters Geldro—Wachtenduncanus, e pastoratu de Hoensbroeck successor factus sum Ampl. *Dni van Leyen*, viri tam virtuosi quam docti, in hoc pastoratu de Nuth anno 1722 in vigilia S^ti^ Joannis, ad eundem gratiosé presentatus R^mo^ D^no^ Franc. Ludovico de Sanguessa, episcopo Ruremundensi, a serenissima principissa de Dietrichstein, comitissa in Amstenraedt et Geleen. Pro juribus institutionis puto me persolvisse 28 pattacones et post obitum Ampl^mi^ D^ni^ van Leyen ad manum D^ni^ de Hiltropf receptoris altefatæ principissæ pro duplici relivio 32 ducatones. Pastoor Wolters overleed te Nuth den 7 Oct. 1760. Na zijn dood fungeerde als deservitor der parochie Nicolaus Somya.

Joannes Wilhelmus *Habets*, geb. te Houthem-St-Gerlach den 7 Juli 1729 werd pastoor benoemd in 1762. Hij schreef in de registers der kerk: Ego Joannes Wilhelmus Habets, in vigilia S^ti^ Joannis Baptistæ 1762, e vicariatu de Schinnen, cui duobus annis deservivi, transivi ad hunc

Digitized by Google

pastoratum de Nuth, ad eundem gratiose præsentatus R^mo D^no Joanni Antonio de Robiano, episcopo Ruremundensi, a serenissimo principe de Ligne, comiti in Geleen et Amstenraedt, idque per recommendationem generosi domini Maximiliani Henrici Theobaldi baronis ab Eynatten domini territorialis in Nuth. Pro juribus institutionis et secretariæ persolvi 28 imperiales en pro duplici relivio ad manus D^ni Nicolai Strens, receptoris altefati principis de Ligne persolvi 30 ducatones." Pastoor Habets overleed den 29 Mei 1772 en werd in het koor der kerk, naar de zijde van den epistel, begraven.

Joannes *Scherpenseel*, geboortig uit Maeseyck, werd pastoor te Nuth in Januari 1773; overleed aldaar den 6 Dec. 1802. Pastoor Scherpenseel had in 1797 den eed van getrouwheid aan de Fransche Republiek afgelegd, eene daad die hem zijne parochianen zeer euvel duidden, te meer daar hij eenig geld had ingezameld om te emigreeren.

Jan Gaspar Melchior Balthasar *Gorissen*, geboren te Nuth, werd pastoor in 1803, overleed 12 Januari 1809.

Hubertus Antonius *Deneumoulin*, geb. te Tongeren, pastoor te Nuth van 1809 tot 1825, overleed te Tongeren den 30 Januari 1832, in den ouderdom van 65 jaren.

Gerardus Joannes *Van der Velpen*, van Tongeren, pastoor te Nuth sedert 1825; overleed den 31 Maart 1851.

Petrus Mathias Hubertus *Beltjens*, van Roermond, vroeger kapellaan te Schinnen en pastoor te Wijnantsrade, pastoor te Nuth van 1851 tot 1870, woont thans als rustend pastoor te Sittard.

Henricus *Verheggen*, van Weert, vroeger professor te Rolduc en kapelaan te Wilre-Oud-Vroenhoven, pastoor te Nuth sedert 1870.

De Kapelanie van Nuth werd den 10 Mei 1702 gesticht uit de volgende legaten: Eene stichting van den baron

Digitized by Google

Herman Theobald van Leeck, een legaat van Elisabeth Schillinx (1), het beneficie der Kapel van Vaesrade, en het beneficie *De passione Domini*, gesticht door den deken Jacob Pesch (2). De kapelaan werd benoemd door den pastoor en den heer van Eynatten, als bloedverwant van Herman Theobald van Leeck. Hij had de verplichting van op Zon- en Feestdagen de vroegmis te lezen en daaronder instructie te houden voor het volk, en verder op die dagen de kerkdiensten in rokette bij te wonen, de zangers bij te staan in het koor en den pastoor in het beheer der parochie. Als kapelanen of vroegmisheeren van Nuth hebben wij gevonden (3). Servatius *Corten*, benoemd in 1702, werd in 1722 pastoor te Hoensbroek. Joannes Systermans kapelaan in 1745, overleed als zoodanig den 6 Maart 1747. Joannes *Willems*, kapelaan in 1750, overleden den 9 Mei 1757. De Eerw. Heer Brands, primissarius, koster en onderwijzer in 1760. Frans Theodoor *Pijls* kapelaan te Nuth in 1765. P. A. *Hennen*, kapelaan in 1772 overleed den 3 Maart 1781, nadat hij benoemd was tot pastoor te Swalmen. Joseph Karel *Toebaert*, van Roermond, vroegmisheer van 1781 tot 1791. Joannes Antoon *Hennes*, vroegmisheer in 1791. Jan Gaspar Melchior Balthasar *Gorissen*, kapelaan van 1794 tot 1802, werd later pastoor. Petrus *Beaujean*, geboortig van Bunde, was kapelaan van 21 Dec. 1811 tot 1834; hij is de laatste geestelijke geweest, die te Nuth als onderwijzer fungeerde. Beaujean overleed te Sittard den 26 Januari 1848, oud 64 jaren. Henricus *van de Koolwijck*, van 1834 tot 1838; werd pastoor te

(1) Zie hierboven p. 118.

(2) Zie hierboven p. 128.

(3) Reeds voor 1702 waren van tijd tot tijd kapelanen te Nuth in dienst. Zoo vinden wij als dusdanig genoemd in eene akte van 20 Maart 1684, Hilger Fabritius tevens beneficant te Reymersbeek.

Digitized by Google

Eckelrade. Henricus *Spronck*, van Bergh-Terblijt, kapelaan van 1838 tot 1842, overleed als pastoor van Klimmen den 1 Sept. 1871. Joannes Hubertus *Aloffs* van 18 Sept. 1841 tot den 10 April 1851, thans pastoor te Schimmert. Joannes Leonardus *Haeren*, kapelaan van 1851 tot 1856, overleden als pastoor te Ohe-en-Laek den 19 Januari 1876. Jan Willem *Schmeitz*, kapelaan van 1856 tot 1865, thans pastoor te Nieuwstad. H. J. H. *Fincken*, van Roermond, overleden als kapelaan van Nuth den 8 Febr. 1876. Laurentius *Lebron de Vexela*, benoemd den 1 Oct. 1876, overgeplaatst naar Venlo den 1 Juli 1877. Joannes Arnoldus Hubertus *Wouters* geb. te Weert den 23 Juli 1851, kapelaan 1 October 1877, kapelaan benoemd te Maastricht 1 Oct. 1878. Leonardus *Penders*, benoemd 1 October 1878.

In de kerk van Nuth, aan den epistelkant bevond zich het altaar en beneficie van St. Nicolaas, hetwelk in 1400 reeds aanwezig was. Volgens eene omschrijving daarvan in 1544 opgesteld, behoorde de collatie er van ten allen tijde aan den pastoor. De rector moest des Zaterdags eene H. Mis lezen, waarvoor hij trok een jaarlijksche rente van 12 vat koren ten laste van het huis de Dael, eene som van zeven vat rogge ten laste van Busselkensgoed te Grijsegrubben; negen vat rogge ten laste van een bunder land te Hommert en andere inkomsten. Dit beneficie is blijven voortbestaan tot in 1796.

Onder de parochie Nuth lagen twee kapellen; eene te Reymersbeek, waarover later, en eene te Vaesrade. Deze laatste toegewijd aan den H. Servatius, bisschop van Maastricht, werd in 1596 door Martinus Snijders, scholtis der heerlijkheden Geleen en Amstenrade gesticht en later gebouwd; vroeger bevond zich alhier geene kapel. Bij akte van den 6 November 1625, gepasseerd voor schepenen der heer-

Digitized by Google

lijkheid Vaesrade, schonk hij eene rente van 100 daalders voor het onderhoud dezer kapel en een inkomen van 50 fl. brab. 's jaars zijnde 800 fl. kapitaal, ten voordeele van den priester, die daarin den H. dienst zou verrichten, »wel verstaende nogthans dat deese 50 gulden 's jaers ende wat wyder daertoe mochtte accesseeren, sal dienen tot eene aenvankelycke stichtinge van eene vroegmisse in de parochiekerk tot Nuth voor zondaeghen ende heylich daegen tot der gemeynte heyl ende welvaert, ende dat den priester die tot de vroegmis sal aengenomen ende geinvestieerd werden, oock dese capelle sal bedienen ende alle weecken op eenen werkdagh, die den priester het best sal passen, in deselve Capelle een requiemsmisse doen voor de zielen van den stichter en van syne twee huisvrouwen Maria Huntjens en Gertrudis van Erft". Verder zou voormelde priester nog gehouden zijn in deze kapel vier missen in het jaar te doen, te weten: op een der O. L. Vrouwe dagen ten zijnen believe, op St. Martensdag, op St. Servaasdag en op den dag van St^e^ Gertrudis.

In zijn testament van den 11 Febr. 1636 komt Martin Snijders nog eens terug op zijne stichting te Vaesrade. De korte inhoud van dit testament is als volgt: De testateur verklaart »gefondeert te hebben het capelleken tot Vaesray, ter eeren der H. Moeder Gots ende den patroon van St. Servaes, daertoe verweesen hebbende vyftig gulden jaerlykx en sal dese fondatie *ad usum rectoris* vergroot worden tot andere vyftige en alsoo tot hondert gulden brab. opklimmen".

Voorts liet hij aan de kerk van Nuth een kapitaal van 300 fl. brab. tot een jaargetijde te houden in de vasten op een bekwamen dag en zal men bidden voor den stichter, zijne beide huisvrouwen Maria Huntjens en Gertrudis van Erft en voor zijne afgestorven familie. Op dien

Digitized by Google

dag zou men jaarlijksch onder de huisarmen uitdeelen, volgens discretie van den tijdelijken pastoor van Nuth, het brood voortkomende van achtehalf vaten rog, erfpacht, staande ten laste van den molen tot *Cathagen*. Nog liet hij ten voordeele van den arme eene capitale som van 2000 fl. brab. »waervan men den interest zal verdeelen naer discretie van den pastoor van Nuth en den heer landdeken des lands van Valkenborch, zoo dat tot het genot van dezen intrest niet alleen sullen capabel syn de ingesetenen van Nuth en Vaesrade, maer oock alle andere miserabele lieden van de bancken ende quartieren daer de stichter bedient heeft, als in de heerlyckheyt Amstenray, Geleen, Clummen ende Heeck met hunne dependentiën.'.

Ook liet hij tot onderhoud der kapel van Vaesrade, de interesten eener som van 400 fl. br. en stichtte eene som rentende 25 fl. brab. 's jaars »tot eene eeuwigdurende weekelyksche H. Mis in de kerck van Schimmert op St. Anna altaer, des vrydags of zaturdags te lezen". Door tusschenkomst van Snijder's huisvrouw, Gertrudis van Erft, werd echter bewerkstelligt, dat in deze laatste stichting, eene verandering gebeurde. Deze wekelijksche H. Mis kwam niet te Schimmert maar te Vaesrade tot stand. Tot executeurs van dit testament benoemde de stichter Herman van Wyc, pastoor te Nuth en den licentiaat Alexander Snijders, zijn neef, die beiden voor hunne moeiten een zilveren beker en een zwarten rok kregen.

Den 2 Sept. 1704 schonk de kanunnik en rijproost van St. Servaas te Maastricht, Petrus Franciscus Bonhomme, ten voordeele van het kapelgebouw de som van 76 gulden brab.

Na verloop van tijd werd naast de kapel van Vaesrade eene kluis gebouwd, waarin zich een eremijt of kluizenaar vestigde, die school hield voor de kinderen der buurt, de

Digitized by Google

zieken oppastte, de kapel verzorgde, 's morgens en 's avonds het Aveklokje luidde, en gedurende den vastentijd 's avonds den rozekrans voorbad in de kapel.

In 1714 was Willem Thelen kluizenaar en onderwijzer te Vaesrade. Den 6 Mei 1767 overleed Nicolaas Lambert, kluizenaar te Vaesrade. Hij was de eerste kluizenaar, die in de kapel begraven werd. In 1781 was broeder Benedictus Lisens, kluizenaar te Vaesrade. De laatste kluizenaar was broeder Michiel Hellerfort, lid der derde orde van den H. Franciscus, die in 1867 overleden is (1).

De vergever van het beneficie en der kapel van Vaesrade was de pastoor van Nuth. Ten gevolge der oprichting der kapelanie aldaar in 1702 werd het bij deze ingelijfd. De oprichting der eremytagie zal ook wel uit dien tijd dagteekenen.

Ten gevolge der nieuwe indeeling der parochiën van het bisdom Luik, die den 22 April 1803 plaats had, werd Vaesrade eene »chapelle auxiliaire, unie à Nuth." De meeste inkomsten waren intusschen verloren gegaan en kerkelijke diensten werden er maar zelden gehouden. In 1855 kwam eene verandering; er werd toen eene nieuwe kapel gebouwd, terwijl de oude tot koor werd ingericht. De bisschop van Roermond benoemde er een resideerende rector, die door de regeering werd erkend en bezoldigd. In 1857 verrees ter plaatse waar zich voormaals de kluis verhief eene doelmatige rectorswoning. De Wel Eerw. Heer Joannes Martinus Crousen, aanvaardde zijne betrekking den 7 Januari 1857. Sedert 1875 bestaat er ook een afzonderlijke kerkeraad. Dit alles werd door de eensgezinde pogin-

---

(1) Zie mijn opstel *Kluizen en Kluizenaars in Limburg* in de *Publ.* etc. *du Limb.* VII p. 357.

Digitized by Google

gen en de milde giften der inwoners van Vaesrade tot stand gebracht (1).

De koster der kerk van Nuth werd aangesteld door den pastoor en den heer des dorps, met toestemming der gemeente. Aan het kosterschap was ook de betrekking van parochiale onderwijzer verbonden. Hij moest de kinderen leeren lezen, schrijven, rekenen en hen onderrichten in de christelijke leering, waarvoor hem de kinderen een maandelijksch schoolgeld verstrekten. Voor het onderwijzen der armen, die kosteloos onderwijs genoten, werd hem van wege de kerk en de gemeente een kleine tegemoetkoming toegekend. Wanneer echter de koster niet genoegzaam geschikt was voor het onderwijs, werd de school doorgaans aan den kapelaan overgedragen.

Den 28 Juni 1751 werd bij besluit van den hoogen raad van Brabant bepaald, dat de inwoners van Vaesrade zouden vergaderd worden, om te beslissen of zij wilden hunne pretentie in rechten verdedigen, van met die van Nuth mede te werken, tot het aanstellen van eenen kosterschoolmeester te Nuth. Deze vergadering schijnt tot resultaat gehad te hebben dat de bewoners van Nuth een provisioneel Reglement op het punt van school-, kerk- en armwezen, in 34 artikels vervat, hebben samengesteld. Volgens dit reglement zou jaarlijksch op den vooravond van St. Jan Baptist, in de school te Nuth, de kosteronderwijzer aangesteld worden. Stem bij deze gelegenheid bezaten alle eigenaars der heerlijkheid Nuth, die in bezit waren van minstens drie bunder eigendom, verder de heer van Nuth, zijn scholtis en de pastoor. Een derde der aanwezigen, die met den pastoor en de regeerders stemden,

(1) Over Vaesrade raadplege men SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroeck*, p. 214—217.

Digitized by Google

zou kracht hebben van meerderheid en beslissend wezen. Op dezelfde wijze werden voortaan ook de kerkmeester en de armemeester gekozen.

Op het kerkhof, ten noorden der kerk bevond zich een huis met tuintje ten gebruike van den kapelaan. Zoo als wij hierboven uit eene latijnsche chronijk vernamen, werd hetzelve in 1714 door den pastoor Van der Leyen gebouwd. In eene der kamers van dit gebouw werd de parochieschool gehouden. Het dient ook heden nog tot woning van den kapelaan. In 1852 bouwde het gemeentebestuur een nieuwe school met onderwijzerswoning. Sedert dien is, ten gevolge der staatswetten, kosterij en school gescheiden. De tegenwoordige onderwijzer Nicolaas Joseph Hermans, is de zoon van den laatsten koster-onderwijzer.

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

Het kasteel Reymersbeek. De kapel van O. L. Vrouw ter nood Gods. De Heeren van Reymersbeek, van Eynatten, Lekens en Michiels van Kessenich.

Het adellijk slot Reymersbeek, sedert 1626 de hoofdplaats der heerlijkheid Nuth, ligt op de grens van de gemeente Schinnen, waar de bewoners van het slot voorheen ter kerk gingen. Zij hadden daarheen een eigen kerk- of koetsweg, voerende over Bredenrade en van daar rechts keerende, langs de Papendoop, over de Geleenbeek. Deze rijweg is echter na verloop van tijd te niet gegaan; in 1812 lag gelijk thans slechts een houten brug voor voetgangers over de beek.

Het kasteel prijkte in de vorige eeuw met twee hoektorens en was rond omgeven door vijvers en watergrachten. Eene ophaalbrug leidde naar de huizing. Dit oude slot werd in het begin dezer eeuw ten deele afgebroken, ten deele gemoderniseerd en in een buitengoed veranderd. De vijvers en grachten werden gevuld; waranden en lusttuinen vervangen nu die vischrijke waterplassen.

Ten zuiden van het kasteel staan de economiegebouwen met de schoone pachterswoning rond om een vierhoekig plein gebouwd. Moestuinen liggen daarnaast; beemden, weilanden en akkerlanden, ter grootte van omstreeks 150 hectaren, omgeven dit alles. Een watergraanmolen, die in 1760 reeds bij het slot behoorde, ligt op eenigen afstand, onder Schinnen, op den oever der Geleen.

Het kasteel Reymersbeek, met huis, hof, erfgoederen, rechten en toebehoor was een leen der heerlijkheid Schin-

Digitized by Google

nen en moest als zoodanig bij elk »versterf" van den eigenaar verheven worden. Des niettegenstaande verklaarden de burgemeesters van Nuth, bij schrijven van den 10 Febr. 1693, dat de goederen van Reymersbeek, binnen de jurisdictie van Nuth gelegen, als laat- en allodiaalgoederen moesten beschouwd en bijgevolg in alle dorpsomslagen getaxeerd worden en contribueeren, gelijk de goederen der andere ingezetenen. Het handelde zich bij deze gelegenheid over de lasten, veroorzaakt door de Brandeburgsche winterkwartiering. De Heerlijkheid Nuth was aangeslagen voor »een dragonder met peerd, logies en mondbehoefte op de negen boender". De Heer van Eynatten en diens moeder, de gebiedende Vrouw, weigerden in dezen omslag bij te dragen.

De Heeren van Reymersbeek bezaten in de kerk van Schinnen, een altaar met beneficie ter eere van O. L. Vrouw ter Nood Gods, *altare Mariæ Dolorosæ*. Voor dit altaar bevond zich het familiegraf der heeren van Reymersbeek, wier lijkborden daarnaast tegen den muur hingen. De rechter zijbeuk, waarin dit altaar stond, droeg den naam van Reymersbeekerkoorke. De Heeren bezaten het recht om den rector, die dit beneficie bediende, te benoemen.

In 1650 waren de Hollandsche Steten voornemens de goederen dezer kapel in beslag te nemen; maar Jr Steven van Eynatten kwam tegen deze onbillijke spoliatie in verzet. Hij betoogde in een rekwest aan de regeering, dat zijne voorouders, de bewoners van het slot Reymersbeeck »uyt hunne eigen middelen en voor hunnen particulieren dienst voortyts eenen kapelaan hebben gehouden. »Maer hun huys tot Reymersbeeck teenemael afgebroken ende geruieneerd synde, soo hebben sy aen de kerck van Schinnen een aenhangsel getimmerd, simpelyck om volgens hunne religie

Digitized by Google

ende tot hunnen behoef aldaer hunnen dienst te doen, tot dat hunne huysing van Reymersbeeck wederom hertimmerd soude syn, houdende middelertyt den eygendom van alles als particuliere besitting." Op dit rekwest besloot de raad van Staten te 's Gravenhage, dat deze kapel niet zou vallen onder de aangeslagen geestelijke goederen.

Dit beneficie was zeer oud en werd door de Heeren van Reymersbeek ten allen tijde begunstigd en met nieuwe stichtingen verrijkt. Het bevond zich in 1479 reeds in de kerk van Schinnen, zoo als blijkt uit de volgende verklaring. Den 15 Oct. 1479 getuigden Jr Johan van *Cortenbach*, stadhouder, Klaas *Damen* en Klaas *Koichs*, leenmannen der mankamer van Valkenburg, dat Wilken Wyntzels en Geelken Wyntzels, broeders, en Theunis hun zwager, vijftien vaten rog »erfpacht van Merssen" verkocht hadden aan Jr Herman van Eynatten »in behoiff der broederschap van O. L. Vrouwaltaer der noid Gotz gesticht in der kercke van *Gebroecken Schynnen*". Deze erfpacht stond ten laste van zekere erven in het kerspel van Schinnen, was leenroerig bij de mankamer van Valkenburg en moest 's jaars om St. Andries voldaan worden. Bleef de betaling uit, dan mochten de broedermeesters, Herman van *Eynatten* en Gerard van *Herck* of hunne opvolgers, daags na O. L. Vrouw Lichtmis daaropvolgende de hand aan het pand slaan of doen slaan. Als voorwaarde werd aangehaald dat: »altyt die regte erven des hoeffs van Reymersbeeck, nu synde ende namaels wesende, erffgifter derzelver broederschap van O. L. Vrouwe altaer der noit Goids voirs. syn ende blyven sullen ten ewigen dage" (1).

(1) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk hingen drie zegels. N° 1 afgevallen. N° 2 is dat van Claas Damen verbeeldende een waaier of iets dergelijks, omschrift: S. CLAIS DAMEN VAN . . . . N° 3 is dat van Claas Koicks, een vierkante bakpan met steel, omschrift: S. CLAIS KOICHS.

Digitized by Google

Den 13 Maart 1510 verscheen te Aken voor Theodorus Gerwen, van Helmont, notaris en priester van het bisdom Luik, »honorabilis et discretus dominus Egydius de *Molendino*, pastor ecclesie parochialis de *Gebroichen Schynne*" en verklaarde dat de edelheer Herman van Eynatten te Reymersbeek in zijne parochiekerk te Gebroken Schinnen, voor zich en zijne erven, ten voordeele der levenden en voor de lijdende zielen in het vagevuur, een nieuw altaar met een beneficie van twee H. Missen in de week, ter eere van O. L. Vrouw ter Nood Gods heeft doen inwijden en op zijne kosten doteeren met acht malder rogge 's jaars, te nemen uit zijne erfgoederen. Herman van Eynatten bepaalde daarbij, dat hij en zijne erven, bijzonderlijk de tijdelijke eigenaars van het huis Reymersbeek, collatoren zouden wezen van dit benificie en een geestelijken tot den heilige Dienst van dit altaar zouden mogen voordragen, zoo dikwijls als het vacant werd. Pastoor de Molendino gaf daartoe zijn persoonlijke toestemming in tegenwoordigheid van Gerard Chorus en Steven van Holset, priesters te Aken (1).

Den 26 November daaropvolgende verklaarde Herman van Eynatten en diens huisvrouw Aleidis Hoen voor de schepenbank van Gebroken Schinnen, dat de zoo evengenoemde acht malder rogge genomen zouden worden »uyt een huys ende hofstaet, van omtrent anderhalf bonder, gelegen achter die Kerck van Schynne, naest die pastorye, lanx de gemeyne straet, vier vaten rog tot *Putt*, vier vaten tot *Tuell*, acht vaten op Parmsguet gelegen tot *Breyntar* en *Naegelbeecke*, acht vaten *in die Hegge*" enz. (2).

(1) Charter in het Slotarchief te Reymersbeek, zegel afgevallen.

(2) Slotarchief te Reymersbeek. Hendrik Koecx van Valkenburg hing zijn zegel, een vierkante braadpan met steel, aan deze akte in de plaats van de schepenen van Schinnen.

Digitized by Google

Bij akte van den 28 Nov. 1510 keurde Erard van der Marck bisschop van Luik deze nieuwe stichting goed en gaf de institutie aan den eerst benoemden rector van dat beneficie, Laurens Sartoris, priester uit het bisdom Luik (1).

Den 25 Maart 1532 verklaarde Jr Johan van Eynatten en Agnes van *Kaldenborn*, zijn wettige huisvrouw, in tegenwoordigheid van Herman Lympens, Thijs van den Borch, Willem van Doenraede, Jan Stercken, Dederik Pyls, Daem van Put en Theunis van Sweyckhuysen, dat zij aan het altaar van O. L. Vrouw ter Nood Gods, 's jaars schuldig zijn eene erfcijns van drie goutgulden, ten laste der goederen van Reymersbeek, aflosbaar met vijftig goudgulden. Verder getuigde heer Laurens Sartoris, dat hij in den tijd toen hij nog beneficiant was, ten voordeele van dit altaar gekocht had anderhalf vat rogge erfcijns en eene tiende, die 's jaars acht vat roggen opleverde (2).

Den 28 Mei 1714 ging Steven van Eynatten, heer tot Reymersbeek en Nuth, met den bisschop van Roermond betrekkelijk dit beneficie het volgend akkoord aan. De rector zou voortaan, tijdens de aanwezigheid der adellijke familie, twee malen in de week mis lezen op het huis Reymersbeek, bepaaldelijk op Zon- en Feestdagen, uitgenomen op de vier hooge feestdagen des jaars en op het kerkwijdingsfeest der parochiekerk van Schinnen; ook zou hij alsdan instructie houden voor de aanwezige toehoorders, onder de H. Mis. In afwezigheid van het heerschap zou hij twee malen ter week, op dagen naar beliefte, mis lezen in de kerk van Schinnen en er op de vier Quatertemper-Vrijdagen een H. Mis zingen met het Officie der overledenen.

In 1715 waren de jaarlijksche inkomsten van dit bene-

(1) Slotarchief te Reymersbeek.

(2) Charter in het slotarchief te Reymersbeek, het zegel van het schepengerecht van Schinnen is afgevallen.

Digitized by Google

ficie: 60 vaten rog, 30 fl. 4½ st. landpacht en 4 of 5 patacons uit eene tiende gelegen te Schinnen.

Als rectoren der Reymersbeeker kapel te Schinnen komen voor: Laurens *Sartoris* als eerste beneficiant door den aartsdiaken van Kempenland aangesteld den 20 Dec. 1517. Nicolaas *Cordewener*, pastoor te Schinnen deservitor in 1589—1590, in naam van Willem van *Randenraedt*, uit Roermond, die zijne studiën destijds te Douay voltrok en in 1636 als kanunnik der domkerk van Roermond overleden is. Arnold *Gielen* in 1669. Hilger *Fabritius*, notarius publicus, beneficiant in 1695, overleed als pastoor te Amstenraedt in 1714. Reyner *Koeckelkoren*, benoemd in Mei 1714. Joannes *Meens*, benoemd den 29 Juni 1715. Heer *Roebroeck*, uit Aertsgenhout, rector in 1780. Heer *Leurs*, een apothekerszoon uit Sittard, laatste rector in 1798.

De eerste Heer van Reymersbeek, dien wij kennen, was Bartholomeus van Reymersbeek, die in huwelijk trad met Catharina van Nythuysen. De adellijke familie van *Nythuysen*, was een der oudsten onzer streken. Haar stamzetel schijnt het landgoed Nythuizen onder Wijnantsrade geweest te zijn (1). In 1226 waren de ridders Garsilius van *Nythuysen*, Hendrik van *Hulenburch* en Tilman van *Eynatten* getuigen eener overeenkomst tusschen het Munsterstift van Aken en het klooster Val-St^e^-Marie bij Hoei, over eene tiende te Walhorn (2).

---

(1) In het begin der XV^de^ eeuw was het landgoed Nythuyzen in bezit van Willem van Merode kastelein te Valkenburg en voogd te Maastricht, gehuwd met Cecilia van Hoensbroeck, die hetzelve bij akte van 22 Mei 1416 overdroeg aan zijn zwager Nicolaas Hoen heer van Hoensbroeck. Zie SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroeck* p. 145. Nythuysen is sedert dien tijd gedurende verscheidene generatiën in bezit gebleven der adellijke familie van Hoensbroeck. Het behoort nu den WelEdelen Heer X. H. Maurissen, lid van ons geschied- en oudheidkundig genootschap.

(2) QUIX, *Gesch. der Stadt Aachen* II p. 18 en *Codex dipl.* p. 104.

Digitized by Google

Conrard van Nythuysen bezegelde in 1280 eene akte, waarbij de zonen van Gerard van Oud-Valkenburg aan Garsilius van Aken, kanunnik van het St. Servaasstift te Maastricht, hunne hoeve te Vaals verkochten (1). Deze Conrard van Nythuysen, was kanunnik van St. Servaas te Maastricht en in die hoedanigheid in 1292 bij een vergelijk over de tiende van Heer tegenwoordig (2).

Dirk genaamd Hominck van Nythuysen verkocht in December 1290 negen bunder land, gelegen te Opwijck onder Echt, aan de Munsterabdij te Roermond (3). Te gelijk met zijne vrouw Gertrudis getuigde hij in 1303 dat hij ten gevolge van het testament van Gerard van Nythuysen drie mark 's jaars, ten laste van zijne hoeve te Echt, aan het kapittel van St. Servaas te Maastricht schuldig was (4).

Otto van Nythuysen, leenman van den Hertog van Brabant Jan III (1312—1350), bezat elf mark cijns op den tol te 's Hertogenrade (5). Hij was gehuwd met Gertrudis van den Bongard, die in 1343 weduwe was en hem de twee volgende kinderen schonk :

1° Goswin van Nythuysen erfde van zijn vader de cijns op den tol te 's Hertogenrade (6) en van zijne moeder in 1343 het vruchtgebruik der halve tiende van Nuth. (Zie Bijlage N° 1).

2° Catharina van Nythuysen, huwde in eerste huwelijk Reynout van Utewijt en had uit dit huwelijk de volgende kinderen, die in 1357 allen meerderjarig waren.

1° Godart van Utewijt.

(1) Quix, *Schloss und kapelle Bernsberg*, p. 38 en 94.
(2) De Lenarts, *Opkomst en voortgang van Maastricht*, p. 237.
(3) Charterboek der Munsterabdij in het stedelijk archief te Roermond.
(4) Ibid.
(5) Galesloot, *Le livre des feudataires de Jean III*, p. 217 en 218.
(6) Ibid p. 217.

Digitized by Google

2° Aeltrudis van Utewijt.
3° Katharina van Utewijt.
4° Gertrudis van Utewijt.

Bovengemelde Catharina van Nythuysen trouwde, in tweede huwelijk met Bartholomeus van *Reymersbeeck*, wapenknaap. Den 31 Juli 1356 verklaarde deze den koopprijs ontvangen te hebben van gronden gelegen te Odiliënberg en geheeten het *Undart* en de *Kuckerts*-beemden, die hij met toestemming zijner huisvrouw aan de kanunniken dier plaats verkocht had. (Bijlage N° 2). Daar deze goederen voortkwamen uit het erfschap der van Nythuysen verzaakte Catharina van Nythuysen en hare voorkinderen, bij speciale akte van 18 Januari 1357, aan deze goederen (1).

Den 17 October 1367 ontving Bartholomeus van Reymersbeek in erfpacht van Aleidis van Grysegrubben drie bunders en eene zil land en beemd, gelegen te Reymersbeeck. Dit goed was leenroerig van den Almoezenhof van St Servaas te Maastricht. (Bijlage N° 3).

Dezelfde Bartholomeus van Reymersbeek was ook eigenaar van eene hoeve gelegen te Doenrade, die leenroerig was aan den huize van Valkenburg. Deze hoeve kwam later in bezit van Godart van der Hagen, die in 1393 ook beleend werd met de hoeve Koninxbeembd, bij Heerlen. Een relief van 1381 houdt in: »Godart Van der *Hagen* is man van Maes hove van Reymerbeke, was gelegen toe Doenroide, haldende XXVIIJ boenre" (2).

Of Bartholomeus van Reymersbeek uit zijn huwelijk met Catherina van Nythuysen kinderen heeft nagelaten weten wij niet. Van zijne familie is ons maar weinig bekend. Wij vinden alleen dat Thomas van Reymersbeke in leen heeft bezeten van Hertog Jan III van Brabant (1312—1350)

(1) Wolters, *De heilige Wiro, Plechelmus en Odgerus*, p. 101.
(2) Leenregister van Valkenburg in mijn bezit.

Digitized by Google

eene tiende en drie honderd bunder grond, gelegen te Neuroth en Membach in het hertogdom Limburg. Vroeger had zijn vader, Arnold van Neuroth of Nederrode, deze goederen van denzelfden hertog in leen ontvangen (1).

In 1447 en later was Catharina van Reymersbeek, weduwe van Peter van den Bock, in leven schepen te Aken, eigenares van Reymersbeek; zij komt voor in de volgende stukken.

Jutta *Chorus* (2), vermoedelijk eene dochter of eene nicht van den beroemden bouwmeester Gerard *Chorus* uit Aken (✠ 1369) huwde zekeren van *Wijs* en liet een zoon na, Andries van *Wijs* gehuwd met Catharina van Roide. Na het overlijden dezer laatste, die vruchtgebruikster was geweest, kwam de nalatenschap van Jutta Chorus in handen der erfgenamen. Als zoodanig deden zich gelden Colin *Beyssel* van Schurtzel, Gielis van *Broych* en Catharina van Reymersbeek, weduwe van Heer Peter van den *Bock*. Deze laatste trad voor de rechtbank en toonde met zeven getuigen, »mit me mannen dan vrouwen, van gueder fame ende geene wynnonge noch waisdom aen de erfenis hadden", dat haars vaders moeder en de moeder van Andries van Wijs, twee gezusters waren geweest, van echten adeldom, van wegen heer Gerard Chorus. Haar werd dan ook de erflating bij vonnis van den 3 Maart 1447 door het schepengerecht van Aken toegekend (Bewijs N° 8).

Catherina van Reymersbeeck had twee zusters, waarvan de eene getrouwd was met Johan van Weert, bijgenaamd van *Wijss* en de andere Hilswette van Reymersbeek, was kloostervrouw in de abdij van Burtscheidt, bij Aken. Beiden bezaten een aandeel in de goederen van Reymers-

(1) Galesloot *Le livre des feudataires* p. 9 en 12.

(2) De familie Chorus uit Aken voert twee leliënstaven of schepters waarvan de knop met leliën is versierd en die een St Andrieskruis vormen.

Digitized by Google

beek; beiden lieten die bij haar dood aan hare zuster Catharina. Jan van Wijss, die het vruchtgebruik der goederen zijner vrouw schijnt bezeten te hebben overleed in of voor 1450, zoo als blijkt uit de volgende bijzonderheden.

Op Zaturdag na O. L. Vrouw Conceptie des jaars 1450 bekende Willem van *Malle*, kanunnik en almoezenier der kerk van St. Servaas te Maastricht, dat Johan van Eynatten, de eerste geweest is, die in naam van Catharina van Reymersbeek »van het Elmoesthoem voirs." heeft verzocht in leen te ontvangen haar aandeel in de goederen gelegen te Reymersbeeck en deelmakende van den »Elmoeshoff gelegen in der bancke van Clemmen, waeruyt Johan van *Wijss*, den Got begenade, gestorven is, welcke goederen dan aen voirs. Katherine verleent syn, volgens segel ende brief daeraff synde". Uit deze akte blijkt verder dat de kanunnik Willem van *Malle* Jr Johan van Eynatten benoemde tot zijnen »stathelder" in den laathof genaamd den Almoeshoff te Nuth, met verlof van tot wederopzeggens, te doen en te laten wat een goed »stathelder" schuldig is te doen (1). De goederen waarover hier sprake is zijn die welke in 1367 door Bartholomeus van Reymersbeek werden aangekocht (Bijlage N° 3).

Het landgoed Reymersbeek was leenroerig bij het leenhof van Schinnen. Dit blijkt uit volgend relief van den 24 Febr. 1450. »Johan Huyne van *Anstenroide* stathelder inder tzyt des heren Johan *Schelarts* van *Obbendorp* ritters, van synen leengueden in der herlicheyt van *Schynne*, inde Ywen van *Herteren* genant van *Ophem* woonhaftig tzo *Wolfshagen* ende Claes van Aiche woinhafftich tzen *Heiligenborn* bynnen der herlicheyt van *Schynne*, mannen van leen derzelfder heerlicheyt" verklaren dat Katherina van

(1) Oorspronkelijk Charter in het slotarchief te Reymersbeek. Het zegel van Willem van Malle verbeeldt eene W; omschrift S. WILHELMI DE MALLE.

Digitized by Google

»Reymersbecke" weduwe van Peter van den Bock, schepen te Aken, door haren geconstitueerden momber Jan Hoen van *Cartils*, den jongen heeft te leen ontvangen: »dat huys, hoff, erve ende guede tzo Reymerbecke, mit allen yren rechten ind zobehoren alswillich dat an die herlicheyt van *Schynne* vurs. releveert, daeran Johan van *Wyss*, yre swaeger van yre suster wylen syne ehelige huysvfrauwe als eyn tuchter gesessen hait." Verder verklaarde Catharina, dat zij op denzelfden oogenblik het slot en de erfgoederen van Reymersbeek in eigendom overdroeg aan Jr Jan van Eynatten en diens zoon Herman Schilling ran Eynatten (1).

In het jaar 1450 gingen dus huis, hof en eigendommen van Reymersbeek in het geslacht Eynatten over. Dit blijkt ook uit een tweede akte, die den 22 April van dat jaar voor de schepenbank van Klimmen, waaronder het kerspel Nuth destijds behoorde, gepasseerd werd. Daarin verklaart Catharina van Reymersbeek, dat zij heeft geschonken aan Jr Jan van Eynatten en diens zoon Herman van Eynatten, haar petekind, al hare erfgoederen den hof van Reymerbeek toebehoorende »gelyck haer die nae den doit van Johan van *Werde* genant Wyss haren swaeger ende oick nae doit van joufvrouw Hilswette hare suster, cloostervrouwe te Bortscheid" zijn toegevallen. Aan dit stuk hing Jacob *Beissel*, voogd en stadhouder des lands van Valkenburg zijn zegel (2).

(1) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit charter hingen vier zegels. N° 1 dat van Jan Huyn van Amstenraedt verbeeldende een slangenkruis van acht koppen, maar zonder hartschild. Omschrift: S. JOHAN HUYN... N° 2 dat van Ivo van Herteren genaamd van Ophem, verbeeldt eene fasce, waaronder een merlet en waarboven twee merletten. Omschrift: S. IWE... TEN... HEM. N° 3 en N° 4 zijn afgevallen.

(2) Slotarchief te Reymersbeek. Het zegel van Jacob *Beissel* verbeeldt drie beitels met de punten vereenigd; in het vrije kwartier twee kruiswijs geplaatste leliënstengels.

Digitized by Google

De adellijke familie van Eynatten, stamt uit het dorp van dien naam, gelegen bij Eupen in het oude hertogdom Limburg en heeft in de geschiedenis dezer gewesten een voorname rol gespeeld. Zij had vertakkingen te Neuborg bij Gulpen, te Lichtenberg bij Maastricht, te Bolland, te Nyswyler, te Obsinnich bij Sinnich, te Reymersdael en op meerdere plaatsen van Rijnland en Hespengouw. De oudste Heeren van Eynatten komen reeds in het begin der XIII^de^ eeuw voor. Zij voeren: »d'argent à la bande de gueules, accompagnée de six canettes de gueules, rangées en orle" (1).

Jan van Eynatten, dien wij zoo even met zijn zoon Herman Schilling, als heer van Reymersbeek zagen optreden, behoorde tot de linie Lichtenberg bij Maastricht. Hij was zoon van Jan van Eynatten, ridder, en van Maria van den Bongard. Uit zijn tweede huwelijk met Aleidis van den Bock, erfvrouw te *Lichtenberg*, bij Maastricht, dochter van Ogier van den Bock te Lichtenberg en van Joanna van den Bosch van Mopertingen, sproten:

1° Jan van Eynatten, heer te Neuborg.

2° Arnold van Eynatten, kanunnik van St. Servaas te Maastricht in 1489.

3° Herman Schilling van Eynatten die volgt.

4° Margaretha van Eynatten, gehuwd met Gerard van Seraing, ridder, heer van Fraipont en Banneux, voogd van Louvegnée etc.

I. Herman Schilling van Eynatten, heer te Lichtenberg en Reymersbeek, kocht in 1472 eenen erfpacht onder de heerlijkheid Schinnen, afkomstig van zekeren Peter Steynken van Ophoven. Ziehier eenige bijzonderheden over deze rente. Den 25 Febr. 1425 verklaarde Daniël Hoen van den Broeck, ridder, heer tot Gerdingen, als leenheer

(1) Een uitvoerige genealogie der Eynatten bevindt zich in het: *Annuaire généalogique des Pays-Bas* de 1874.

Digitized by Google

der manschappen en leengoederen der heerlijkheid Spaubeeck, dat Peter Steynken van Ophoven had verkocht aan den »bescheyden knaep Wilhem van den Heiligenborne wylne Lambrechts van den Heiligenborne natuirlycken soen" (1) eene erfrente van twee mud rogge 's jaars, veronderpandende daarvoor eenen beemd te »Tolde" onder Schinnen reinende Johan Waumus van *Elmpt* en Koen van Louwe en derdehalf bunder akker gelegen in diverse stukken om Tolde, te weten: »te Molrode, by Kathagel, by Dries hoff aen Vaesrode, achter Raeprode, by den hoff van Tolde" enz. Deze verpanding geschiedde met voorbehoud der rechten van Daniël Hoen, als leenheer (2).

Den 6 Mei 1472 verklaarde Sander *Trecpoels*, stadhelder der manschappen en leengoederen der heerlijkheid Spaubeeck (3), voor »jofvrouw Catharina van den Broeck weduwe, Gys Hais van Daswilre, Reynke van Potte, boide tot Schynne" leenmannen derzelver heerlijkheid, dat Claes van Aichen, genoemd van den Heiligen-Borne, verkocht heeft aan den »frommen ind erbaren junkeren Herman van Eynatten" en diens erven de bovengenoemde zestien vaten of twee mudden rogge erfpacht gelegen te Thulde en omstreken, voor de som van 32 bescheiden overlandsche goudgulden en twee goudgulden voor den »lycop" (4).

(1) Zekere Adam van den Heiligenborne komt voor als leenman van Jan III hertog van Brabant (1312—1550) wegens eene rente van vijf mark op de inkomsten der heerlijkheid Wassenberg. Zie GALESLOOT, *Le livre des feudataires de Jean III*, p. 14. Johan van den Heiligenborne bezat in 1450 een huis te Sittard, gelegen in de Gasthuisstraat. Zie M JANSEN, *Chronologisch register der stadsarchieven van Sittard*, p. 71.

(2) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk hing het zegel van Daniël Hoen, zijnde een schild met fascen, waarover een klimmende leeuw.

(3) Over de familie Treetpoel, Tratpoelz of Trecpoel vgl. *Publ. etc. du Limb*, VII p. 9.

(4) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk hing het zegel van Gys de Haes van *Daswilre* versierd met een heraldische lelie. Omschrift S. GYSBERTI DICTI HASE.

Digitized by Google

In een tweede stuk van dezelfde dagteekening verklaarden de stadhouder »Sander Tratpoils" en de voornoemde leenmannen, dat Clais van den Heiligenborne beloofd had dat deze verkoop, noch met geweld noch met recht, zou verhinderd worden door zijn zwager Wilhem van den Heiligenborne (1).

Herman van Eynatten die te Reymersbeek woonde, heeft dit landgoed door aankoop merkelijk vergroot. Zulks blijkt uit het volgende stukken: »Op St. Cornelis avont des heiligen Marschalks des jaers 1496 getuigden Hendrik van Hasselholtz, scholtis tzo Vaesrade ende censiersmeister der Eerw. kirche des lieven sent Servoes zo Maestricht, Peter Spechs ende Peter Bodde alias *Biessen*, Arnold *Notermans* stathelder ende laten van wegen deken ende kapittel van O. L. Vrouwe van Aken des laethoffs inden Nuwenhoff" dat Thys *Houtbecker* en diens vrouw Elisabeth verkocht hebben aan Jr Herman van Eynatten de volgende akkerlanden te Nuth: twee bonder gelegen bij den Wijnwech, grenzende den hof van *Leuwe*, behoorende den Heeren van den Biessen en andere gronden gelegen langs denzelfden Wijnwech. Deze gronden waren dienstplichtig aan den laathof van »Nuwenhoff voor ein alt morken 's jaers en by ontfenkenis eynen dobbelen cyns"; verder vier bunder land op den Grooten Bosch, reinende de goederen van Reymersbeek, welke vier bunder leengoed zijn van den hof te Merkelbeek. Voor de cijnslieden van den Nieuwenhof, die geene zegels hadden, werd deze akte bezegeld door »Jr Claes Hoyne here zo den Broicke" (2).

(1) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk hingen twee zegels. N° 1 dat van Alexander Tratpoel zijnde een St. Andrieskruis, *en chef* een lambel, *en pointe* eene halve maan. N° 2 dat van Gys Hais, als boven.

(2) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk waren twee zegels gevestigd. N° 1 dat van Hendrik van *Haselholtz*, zijnde een schild met een chevron of keper en bestrooid met biljetten. N° 2 dat van Claes Hoen van Hoensbroeck, zijnde een leeuw, zonder fascen.

Digitized by Google

Den 3 Februari 1500 verscheen Goossen *Puppenlap*, uit de Gracht onder Oirsbeek, voor Willem van Kessel stadhouder van Jr Johan *Schellart* van Obbendorp heer van Gebroken-Schinnen, Lemmen Ywans en Peter Corfs mannen van het leenhof van Schinnen en bekende schuldig te zijn aan Jr Herman van Eynatten eenen erfpacht van zeven vaten rogge vervallende jaarlijks om St. Andries. Goossen Puppenlap, die deze schuld krachtens testamentaire beschikking van zijn bastaardzoon Dirk Brommel geërfd had, verbond daartoe de volgende goederen gelegen te voormelde Gracht: een bunder land, gelegen op den *Bruynsberg*, reigenooten Peter Pagen en Herman in den *Schat* (1), een half bonder land op het *Hogeroet*, reigenooten »den grooten hof van Doenrae ende Aret dy Sciffel." In geval van wanbetaling zou Jr Herman of zijne erven »nae lichtmis hant ende voet aen dit onderpant mogen slaen" (2).

Herman Schilling van Eynatten, die in 1510 nog leefde, huwde den 31 Mei 1483 met Aleidis Hoen van Hoensbroek, dochter van Jan Hoen, Heer van Beverst, Velroux, Plenevaux en Visschersweert en van Maria van Buren. Zij overleed den 9 April 1511, haren man de volgende kinderen nalatende:

1° Jan van Eynatten, die volgt.

2° Herman van Eynatten, geboren in 1489, Heer te Lichtenberg, sedert 1527 gehuwd met Catharina van Blehen, die den tak der Heeren van Lichtenberg voortplant.

II. Jan van Eynatten, geboren te Nuth in 1485, erfde de heerlijkheid Reymersbeek, terwijl zijn broeder Herman

(1) Van deze familie, die eene hoeve te Gracht bewoonde, komt de naam van Schatsberg, die aan een gedeelte der buurt Gracht wordt gegeven.

(2) Slotarchief te Reymersbeek. Het zegel van Willem van Kessel is afgevallen.

Digitized by Google

eigenaar werd der burcht Lichtenberg bij Maastricht. Hij overleed in 1549. Zijne vrouw, Agnes Catharina van Caldenborn, († 1534) erfvrouw te Peerboom (1) en Nijswijler, was dochter van Steven van Caldenborn en van Cecilia van den Broich (2). Deze echtgenooten liggen begraven in de kerk te Voerendael. Hunne kinderen waren:

1° Steven van Eynatten, ridder van Malta.

2° Jan van Eynatten, heer te Nijswijler, overleden in 1589, huwde Francisca van Gulpen, vrouw te Longchamp, die later hertrouwde met Leonard van Merssen.

3° Herman van Eynatten, die volgt.

4° Aleidis van Eynatten, non in het klooster van St. Gerlach bij Valkenburg.

5° Cecilia van Eynatten, non te St. Gerlach, vierde haar honderdjarig jubelfeest en overleed in 1633.

6° Agnes van Eynatten, overleden in 1591, huwde Jan van Schaesberg te Strijthagen († 1579) zoon van Joris heer van Schaesberg en van Maria erfvrouw te Strijthagen (3).

III. Herman van Eynatten, heer te Reymersbeek komt voor in de volgende overeenkomst: Den 9 Febr. 1560 verklaarde Aert Huyn bastert van Amstenrade, als stadhou-

(1) Peerboom of Domus de Pyro, een adellijk riddergoed, bij Cortenbach onder Voerendael, bezat eene cijnskaart en laathof waarvan de Registers in 1574 vernieuwd werden. De gronden die tot dezen laathof behoorden lagen meestal te Cunrade en Ubachsberg. Zij moesten bij gelegenheid van verkoop ruiling of anderzins voor stadhouder en laten gerealiseerd worden. In lateren tijd werd Peerboom een pachthoeve, waarvan de gebouwen omstreeks het jaar 1870 werden afgebroken.

(2) Deze leden bevinden zich niet op de stamtafel der Caldenborn, uitgegeven door Eugène Poswick in zijne *Histoire de la Noblesse Limbourgeoise*, I p. 73-77.

(3) Quix, *Die Reichsgrafen von Schaesberg* p. 5. Te Heerlen voor den drempel eener particuliere woning vonden wij in 1856 een grafsteen versierd met de vier wapenkwartieren, Schaesberg, Strijthagen en Eynatten, Caldenborn. Van het inschrift was nog leesbaar het volgende: *Hier ruht der Edele Johan von Schaesberg . . . . und die tugendhafte Agnes von Eynatten syne huisvrouw starf . . . . Es ruhe ihre seel in friede.*

Digitized by Google

der der leengoederen van Herjansgeleyn te Spaubeek, toebehoorende aan Jr Aert van Amstenrade, heer van Geleen, Eysden en Spaubeek, tegelijk met Jan van Breijnrade en Lintgen van Breynrade leenmannen van dat huis, dat Gijsbert Schillinx verkocht had ten voordeele van Jr Herman van Eynatten tot Reymersbeek eene sil en 17 kleine roeden bosch gelegen tusschen den hof van Reymersbeek en den hof van Breynrade (1). Herman van Eynatten overleed den 6 Sept. 1564; hij huwde in 1539 met Barbara de Bléhen, dochter van Hendrik de Bléhen heer te Abée te Tinloz en van Josina van Binckum. Deze schonk hem twee zonen:

1° Herman van Eynatten, die volgt.

2° Hendrik van Eynatten overleden in 1544.

IV. Herman van Eynatten, heer te Reymersbeek en eigenaar der goederen van *Peerboom* en *Ter Kameren*, overleed den 17 September 1623. Hij was gehuwd met Adriana de Bawignée (2), dochter van Robert de Bawignée te Esneux en van Aleidis Hoen, vrouw te Beverst, Velroux en Plenevaux. Uit dit huwelijk sproten:

1° Herman van Eynatten, monnik der Benedictijner abdij Cornelimunster bij Aken, volgde op in 1620 als 49ste abt en prins aan Jan Hendrik Gertsen van Sinzig, en overleed in die waardigheid, den 28 Juni 1646. Zijn sterfdag staat opgeteekend in het doodenregister der kerk van Nuth. Van hem getuigt Bucelinus: »Hermannus ab Eynatten, abbas St Cornelii Indensis, erat speculum et exemplum virtutum omnium, monasterii et templi restaurator felicis-

(1) Slotarchief te Reymersbeek. Aan dit stuk hingen twee zegels. N° 1 dat van Aert Huyn bastert van Amstenrade, voerende een kruis van acht slangenkoppen, in het hartschild drie bezanten, en schuins door het wapen de baar der bastardij. Omschrift: . . . VAN ANSTENR... N° 2 voert een ring (?) in het schild; omschrift: S. JOHAN .. BRENRAE...

(2) Bawignée of Baugnée is een gehucht onder Tavier, provincie Luik.

Digitized by Google

simus, meritorum copia dives, religiosissimus vixit et obiit" (1).

2° Barbara van Eynatten, geboren te Nuth den 31 Maart 1586, jong overleden (2).

3° Jan Ulrich van Eynatten geboren te Nuth den 6 Januari 1588.

4° Aleidis van Eynatten, geb. te Nuth den 18 Maart 1589, overleden te Aken den 27 Sept. 1637. Zij huwde Jan van Lieck te Grieteren, overleden den 17 October 1631 en begraven naast zijne huisvrouw in de kerk der Dominikanen te Aken. Hun zoon Herman Theobald van Lieck, stichtte in 1702 de kapellanie van Nuth.

5° Cecilia van Eynatten geb. te Nuth den 4 Mei 1591, non in het reguliere klooster van St^e Agnes te Maeseyck.

6° Steven van Eynatten die volgt.

7° Agnes van Eynatten, kanunnikes te Koninxdorff, bij Keulen.

8° Catharina Barbara van Eynatten, kanunnikes te Koninxdorff, geboren te Nuth in 1599. Deze non werd in 1640 — zoo men verhaalt — door de voorspraak van O. L. Vrouw te Scherpenheuvel wonderbaar genezen. Wij lezen dien aangaande in Deckers: *Het wonderdadig beeld van O. L. Vrouw te Scherpenheuvel*, het volgende: »Jofvrouw Catharina Barbara van Eynatten, religieuse van het orde van den H. Benedictus, in het klooster van Koningsdorf bij de stad Keulen, werd verlaten door de geneesheeren. Zij was door eene ziekte van elf jaren en daerenboven door eene geraektheid met vreemdsoortige bevinge

(1) Bucelinus, *Germania sacra* II p. 167.

(2) In het doopregister te Nuth staat enkel het volgende: »1586, die 31 Martii, nata et baptizata est filia nobilis Hermanni de Eynatten, domicelli in Reymersbeek et Adrianæ suæ uxoris". Den naam van Barbara ontleenen wij aan het Annuaire, die echter verkeerd den 13 Maart als geboortedag opgeeft.

Digitized by Google

der ledematen gekweld, en is tegen het gevoelen van al de wereld in tot hare volle gezondheid gekomen".

V. Steven van Eynatten, heer te Reymersbeek, pandheer van Nuth sedert 1626, en commissaris der Staten van het land van Valkenburg (1), geb. te Nuth den 6 April 1593, overleden te 's Gravenhage den 7 September 1651, waar hij vertoefde om de droevige aangelegenheden van het land van Valkenburg bij de Hoogmogende Staten te bespreken (2). Hij huwde te Nuth den 10 Juli 1626 met Maria Catharina van Hoensbroeck-Geul, overleden te Reymersbeek den 5 Febr. 1633 en begraven in de graftombe der familie van Eynatten, in de kerk van Schinnen, dochter van Wolter Hoen van Hoensbroeck heer te Geul en van Ursula Schetz van Grubbendonck. Hunne kinderen waren:

1° Jan Ulrick van Eynatten die volgt.

2° Herman Frans van Eynatten medeheer van Nuth, kanunnik der kerk van O. L. Vrouw te Aken, geb. in 1628, overleden den 10 Maart 1692. Hij was in 1685 voogd der kinderen van zijn broeder Jan Ulrick.

3° Maria Catharina van Eynatten geb. te Nuth den 21 December 1629.

4° Adriana van Eynatten geb. te Nuth den 1 Februari 1633.

VI. Johan Ulrick van Eynatten heer van Reymersbeek en Nuth, werd geboren te Nuth den 27 Maart 1627, over-

(1) De commissarissen des lands van Valkenberg, twee in getal, vormden de gedeputeerde staten des lands, belast met het verzorgen en ten uitvoerbrengen der besluiten der twee standen. Hun groot werk bestond in de repartitie der beden en lasten over de verschillende bewoners des lands. Zijn ambtgenoot in 1633 was Daniël van Hoensbroeck heer van Oud-Valkenburg.

(2) Volgens SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroeck*, p. 62 bezat Steven van Eynatten een erfpacht van 12 mudden rog op de goederen van Terlinden onder Hoensbroeck, waarover in 1649 een proces aanhangig was.

Digitized by Google

leed te Reymersbeek den 8 Juni 1677 en werd in het koor der kerk van Nuth, als eerste heer dier plaats begraven. Hij huwde, volgens voorwaarden van den 28 Januari 1656, met Ferdinanda Juliana Salome barones van den Bergh genaamd Trips, geb. den 22 Nov. 1629, overleden te Reymersbeek den 12 Mei 1708, kanunnikes van O. L. Vrouw ad Gradus te Keulen, dochter van Hendrik baron van den Bergh genaamd Trips, heer te Trips, Anstel, Ubach en Kerkrade en van Agnes Elisabeth van Schuler. Deze echtgenooten waren gedurende lange jaren met ter woon te Sittard gevestigd. Uit hun huwelijk sproten:

1° Herman Theodoor van Eynatten, kanunnik der kerk van O. L. Vrouw te Aken, was in 1694 heer van Nuth tegelijk met zijne moeder.

2° Jan Steven van Eynatten die volgt.

3° Maria Catharina van Eynatten kloostervrouw te Bortscheid in 1710, geboren te Sittard den 29 Juni 1659.

4° Hendrik Waltherus van Eynatten, monnik te Syburg, geboren en gedoopt te Sittard, den 20 Augustus 1662 (1).

5° Helena Maria, kloostervrouw in de Cistersiënser abdij Dalheim, bij Wassenberg (2).

VII. Johan Steven baron van Eynatten (3) heer van Nuth, Reymersbeek, Trips en Peerboom, geboren te Sittard den 18 Februari 1658, in 1696 majoor in dienst van den vorstbisschop van Munster en afgevaardigde van wegen den adel bij de Staten van het Hertogdom Limburg, huwde den 9 Maart 1706 in de kerk te Heel bij Roermond met Maria Elisabeth Odilia barones van Horion,

(1) Zijne doopborgen waren Wolter van Hoensbroeck heer te Geul en Josina van Berg te Trips kanunnikes te Neuss

(2) Annuaire etc. p. 120.

(3) Wanneer hem de titel van baron werd toegekend weten wij niet. Een zijner verre verwanten, Nicolaas van Eynatten van Terheyden, werd door den keizer met dien titel vereerd in 1712.

Digitized by Google

dochter van Gerard Assuerus baron van Horion heer van Colonster, Angleur, Heel, Poll en Panheel, Heythuysen, Vrymersum, Odekirchen, Dalenbroeck, hoogschout van Luik en Maastricht, drossard van Horne enz. en van Justina Helena van Bentinck tot Wolfrath. Uit dit huwelijk sproten:

1° Maria Justina Ferdinanda Charlotta barones van Eynatten geb. te Reymersbeek den 21 December 1706, werd in 1727 kanunnikes te Nivelles.

2° Joannes Gerardus Adolphus Hyacinthus baron van Eynatten geb. te Reymersbeek den 15 Maart 1706, heer van Nuth enz. overleden in 1741.

3° Frans Theodoor Joseph Ferdinand baron van Eynatten geb. te Reymersbeek den 19 Oct. 1709. Hij werd den 28 Aug. 1741 met de heerlijkheid Nuth en de hoeve en molen van Mulraedt beleend, na dood van zijn broeder Johan Adolf.

4° Maria Theresia Helena Bernardina barones van Eynatten, geb. te Reymersbeek den 8 Oct. 1710.

5° Henrica Maria Anna Victoria barones van Eynatten geb. te Reymersbeek den 16 Nov. 1711.

6° Frederik Constantius Robertus baron van Eynatten geb. te Reymersbeek den 6 Juni 1713.

7° Josina Maria Wilhelmina Charlotta barones van Eynatten geb. te Reymersbeek den 29 Juli 1715, ongehuwd overleden te Maastricht in Mei 1739 en in de kerk van Nuth begraven.

8° Maximiliaan Hendrik Theobald baron van Eynatten die volgt.

VIII. Maximilaan Hendrik Theobald baron van Eynatten, heer van Nuth, Reymersbeek, Peerboom en Trips, geb. te Reymersbeek den 13 Sept. 1716, kamerheer van den keurvorst van den Palts en ambtman van Gulik in

Digitized by Google

1736, lid van de Guliksche Ridderschap sedert 1764, overleed in 1782. Den 19 November 1759 bekende hij schuldig te zijn aan de kerk van Voerendael: 59 vat en 3 kop rogge, 16 vat haver en 16 Aker-bousschen, van wege zijn adelijk huis Peerboom. Om voortaan dien geheelen hof met deze erfpachten niet te belasten bepaalde hij: dat voor deze jaarlijksche renten voortaan zouden veronderpand blijven: zes bunder lands uit dezen hof, gelegen op den Bergschen weg ten noorden van den hof Overst-Voerendael. Maximiliaan Hendrik van Eynatten was gehuwd met Ludovica Felicitas barones van Mirbach kanunnikes te Notelen, overleden in 1791, dochter van Willem Lodewijk Joseph baron van Mirbach tot Honsdorff, ambtman te Randenraedt en van Maria Margaretha barones van Bocholts tot Lobberich. Uit dit huwelijk sproten:

1° Karel Theodoor baron van Eynatten die volgt.

2° Theresia barones van Eynatten gehuwd aan Maximiliaan Frederik baron van Lombeck, te Luttelberg, zoon van Joseph Clemens van Lombeck en Anna Frederica barones van Hees.

3° Adolf Joseph Karel Arnold baron van Eynatten geb. te Reymersbeek den 27 Aug. 1760, ritmeester bij een regiment hussaren in Franschen dienst, later kapitein bij het 4de regiment grenadiers in dienst van den keurvorst van den Palts, overleden te Heinsberg in 1810; huwde in 1798 Louisa Antonia Maria barones van Leers te Leerbach, weduwe van Karel Christiaan Joseph baron van Mirbach te Rhurkempen en van Anna van Spohl. Uit dit huwelijk sproten zeven kinderen, wier namen men kan vinden in meer gemeld *Annuaire généalogique*.

4° Wilhelmina barones van Eynatten abdis van het Stift van O. L. Vrouw in het Kapitool te Keulen.

Digitized by Google

5° Augustina barones van Eynatten overleden in 1828, gehuwd aan Frans Gaspar von Francken-Sierstorf te Keulen, overleden den 1 Oct. 1827.

IX. Karel Theodoor baron van Eynaten, heer van Nuth Reymersbeek en Trips, geb. in 1757, kamerheer van den keurvorst van den Palts, ambtman te Euskirchen, lid van den ridderstand in het hertogdom Gulik, overleden in 1842, huwde Balduina Amelia Walburgis barones van Rolshausen te Turnich, overleden in 1852, dochter van Maximiliaan baron van Rolshausen en van Maria Isabella van Waldbott-Bassenheim-Bornheim. Uit dit huwelijk sproten de volgende kinderen:

1° Theresia barones van Eynatten geb. in 1793 huwde 1° Maximiliaan baron van Leerode te Leerode overleden in 1819 en 2° Georg von Sartorius overleden te Aken in 1856.

2° Frederik baron van Eynatten luitenant bij een pruissisch regiment hulanen, overleden in 1829.

3° Adolf baron van Eynatten geb. 1796, eerste luitenant in het tweede regiment curassiers in dienst van Pruissen, overleden in 1834, huwde in 1825 Carolina von Kleist.

4° Wilhelm baron van Eynatten geb. 1799 overleden in 1828.

5° Lodewijk baron van Eynatten geb. den 23 Oct. 1801, luitenant bij een regiment hulanen in pruissischen dienst, overleden den 21 Juli 1871.

6° Ludovica barones van Eynatten geb. 1802 overleden 1849, gehuwd aan Leopold von Beissel.

7° Karel baron van Eynatten geb. den 25 Nov. 1806, koninklijk Pruissische kamerheer, landraad te Geilenkirchen, huwde den 6 Juli 1837 Aloysia barones van Asbeck, dochter van Clemens Alexander baron van Asbeck, overleden in 1838, grootmeester aan het hof van Cunigondis

Digitized by Google

van Saksen vorstin-abdis te Thorn en Essen en van Ferdinanda markgravin van Ghistelles overleden in 1858. Uit dit huwelijk sproten elf kinderen wier namen men vindt in het *Annuaire généalogique*. De baron Karel van Eynatten bewoont het slot Trips bij Geilenkirchen.

De laatste heer van Nuth en Reymersbeek was de zoo even genoemde Karel Theodoor. Ten gevolge der inlijving der landen van Overmaas bij de Fransche republiek, ging de heerlijkheid Nuth te gronde; de baron van Eynatten, die met zijne familie emigreerde, leed diensvolgens groote schade aan zijne fortuin. In 1801 keerde hij terug en vertoefde te Trips.

Den 15 Maart 1809, bij akte gepasseerd voor den notaris Kemmerling te Heerlen, verkocht Karel Theodoor baron van Eynatten, maire der gemeente Geilenkirchen, het kasteel Reymersbeek met de aangrenzende pachthoeve, tuinen, slotgrachten, weiden, eenen molen (1) en honderd vijf en twintig bunder grond aan den heer Paul Lambert Lekens, licentiaat in de rechten en oudschepen der stad Maastricht en diens huisvrouw Maria Odilia Janssen.

Een zoon uit dit huwelijk, de heer Paulus Augustus Jacobus Lekens, werd eigenaar van het kasteel en der goederen van Reymersbeek, na den dood van zijn vader in 1812. Hij overleed te Maastricht den 6 Maart 1861 in den ouderdom van 84 jaren en 6 maanden. Uit zijn huwelijk met Henriette De Montagne sproot eene dochter, Pauline Lekens, die Reymersbeek, met de aanklevende goederen ten huwelijk bracht aan haren echtgenoot Jhr. Alphons Hilaire Joseph Hubert Michiels van Kessenich, geb. te Maastricht den 16 Oct. 1843, lid der provinciale staten in Limburg.

(1) De molen van Mulrade.

Digitized by Google

BIJLAGEN.

N° 1.

Gertruit van den Bongard, weduwe van Otto van Nythuysen, schenkt aan Goswijn van Nythuysen, haren zoon, haar wettig aandeel in de tiende van Nuth.

— 26 Nov. 1343 —

Ich Reynart der *Vrihe* wapen drehger doen kont al dengenen de dusen tengenwortichen bryeff seyn of horen lesen dat eyn erberich frauwe de genant is frauwe Gertruyt, he vormayls Otten wyf van *Nythusen* was, is komen in propyr personen myt iren eygen wil vor mich ende vor minne mannen, de zo wissen sent, Johan van *Nut*, Adams son was van *Nut*, ende Sanders van *Hullenbruch*. Ende hat deselve vorgenante frauwe Gertruyt bekant opgedragen end gegeven Goyswine van *Nyhusen* irne sone ir lyfzucht de si hat an der halver zeynden de gelegen is in den kyrspel van *Nut*. Vort me hait de vorgenant frauwe Gertruyt iren vorgenante sone Goyswine dat ander halfscheyt van der selver zeynden och bekant, opgedragen ende gegeven los ende ledich in geval dat ir gevallen mocht ofte mach na dode irre muder der frauwen van den *Bogart*. Item as van der vorgenanter zeynden wege, wilge vorgenante zeynde der vorgenante Goyswien van *Nythusen* gans ende alinch hilt zo lene van mir Reynart van *Vrihe* vorgenant as eyn leen ende is och darave mien man. In getzuchgenis der warheyt inde in stedicheyt al der vorgenanter stucken de in dusen gegenwortichgen brief geschreven stoin, so hain ich Renart der *Vrihe* overmitz beide frauwe Gertruyt end Goyswine beide vorgenant, as eyn leenhere der vorgenanter alingher zeynden mien segel mit segel minre mannen an dusen gegenwertighen brief gehangen. End ich Johan ende Sanders vorgenante mannen zughen under onse segele alle duse vorgenante stucken

Digitized by Google

wair inde steide sin. Gegeven ende daen in den jaer uns Heren anno M. CCC. XXXXIIJ. des neisten dages na sente katerinen dach.

Brief op parkement in het slotarchief te Reymersbeek. Het zegel van Reynart der *Vrihe* is afgevallen, dat van *Nuth* verbeeldt drie fascen, beladen met drie klimmende leeuwen 2 1. Omschrift ....*an Nut*.... Het zegel van Alexander van *Hullenbroek* verbeeldt een ankerkruis met een hartschiltje beladen met drie fascen. Omschrift *S. Sander van Hullenbr*...

N° 2.

Bartholomeus van Reymersbeek verklaart ontvangen te hebben den koopprijs van het Undart en de Kuckartsbeemden, die hij aan de kanunniken en kapittel van Odiliënberg had overgedragen.

— 31 Juli 1356 —

Ich Maes van Remersbeeck doen kont allen luden die desen brieff sien off horen lesen, dat die sommen gelts die mich schuldich waren die canonike en dat capittel der kercke van *Udelenberghe* als van den beenden die ich huen verkauft hebbe en hadde mit willen Katherine myns wetlicke wyffs, wilghe beenden gelegen syn achter den monster Sinte Peters tot Udelenberghe, die geheyten syn dat *Undart* en *Kuckarts-beenden*, mit horen tuebehoren so wie die gelegen syn, dat die canonicken ende dat capittel vurs. mich en myne erven die somme geltz vurs. alentlicke ende wael betaelt hebben tot onsen willen, van welke scholt en van welke somme gelt vurs. ich Maes vurs. die vurgem. Canonicken en Capittel en haren burge die sy my gesat hadden, quyt en ledich schelde en segge van allen verkonde ende van alle scholt. In getuigenis ende kentnisse der waerheyt so hebbe ich Maes vurs. desen brieff mit mynen segel besegelt. Gegeven int jaer ons heren duysent dryhondert sessenvyftig op sente peters avent des heiligen apostels dat men heet ad vicula Petri.

Charterboek der H. Geestkerk te Roermond fol. 54.

Digitized by Google

N° 3.

Bartholomeus van Reymersbeek, knaap van wapen, ontvangt in erfpacht van Aleidis van Grisegrubben drie boender en eene zil land en beempt gelegen te Reymersbeek.

— 17 Oct. 1367 —

Wier Herman van *Gulpen* cononic ende elemosinir der kirke van sinter Voes te *Tricht*, des gestichts van Lucke, doen cunt alle luden di desen brief sullen sien of horen lesen mit bekentenis der waerheit, dat voir ons ende onse loten di hier no gescreven stoen comen syn ersame bescheiden lude, dat is te weten Maes van *Reymersbeke* knape van wapene van eynre partien, ende Aleit Johans wyf van *Grisengrebbe* van den anderen partien, also dat Aleit voirs. als loet onser elmosen voers., haet gegeven ende opgedragen dri bonre ende eyn sille so beendt so lant, dat si erkregen haet te *Reymersbeke*, dat men van ons haldende is, in orber Moes voirs. ende syner gerven of nakomelingen te eine erfpacht, dat is te weten, te samen van ses en twintich vaet rogge, alle joer te betalen tsint Andriesmesse. Ende om te mere sekerheit des voirs. pachts te doen Aleide voirs. ende hare gerven so haet Moes voirs. hoer teynen onderpande gesat al dat voirs. lant ende beembde ende ouch eyn half bonre beendes die he erkregen haet jegen Godden van *Voesrode*, ende of des me were dan eyn half bonre dat sal Maes voirs. verrichten. Ende so winé dat Maes voers. mach of kan en wilt den vurg. erfpacht aefleggen ende bewisen anderswo op guden onderpande in orber Aleide voirs. ende hoere gerven, so sal si nemen den bewysden pacht ende loten quyt dat voirs. lant beende ende onderpant erflich ende ymmermere. Ende wier Herman canonic ende elemosiner voirs. om beden wille beider partien in orcunde onser loten, dat is te weten Adams van *Nut*, knape te wapene, Johan *Pistor* en Kerstiaen *int Panhuys* onser Heren Kelner, als loeten, so have ich minen sigel an disen brive gehangen in getuychenis der waerheit. Gegeven ende ge-

Digitized by Google

screven int joer ons Heren dat men screif dri hondert sestich ende siven, des seventienste dachs in Octobri.

Slotarchief van Reymersbeek. Zegels afgevallen.

N° 4.

Ritzart van Eysden draagt aan Werner Buffel en Christina van den Berge echtelieden de voogdij op over zijnen neef Goswijn van Eysden, zoon van Jan Baghin van Eysden en van voorgemelde Christina van den Berge.

— 24 Mei 1377 —

Ich Ritzart van *Esde* Knape doe kont allen luden mit desen brieue, dat ich heren Werner *Buffel* ende vrouwe Stynen *van den Berge* synre eliger gesellinnen opgedragen ende gegeuen hebbe, samentlich ende eynen ygelich van oen sonderlinge as sulke momburschaph as ich hadde, hebben soude of schuldich was te hebben oeuer ende ane Goysken *van Esde* minen neue der vorss. vrouwen Stynen son, den si van Johanne *Baghine van Esde* hadde dem got genedich sy, ende hebbe claclois tot oere behoef op die voirg. momburschaph vertegen, so dat ich mich derre niet onderwenden noch to doen sal hebben, achter dese tyt noch gheyns guets dat de vorss Johan *Baghin* achter gelaten hait, dat hem of Goysken sinen sone tobehoirende was of noch is, noch hant dar ane slaen noch nyemen van minen wegen noch oen kroeden dar ane mit gheynen here noch manne gheystlich of werenlich . . . . . Ayn alle argelist, vortme so bekenne ich voir mir ende minen eruen, dat ich mit heren Werner, mit vrouwe Stynen ende mit Goysken oeren sone genslick ende temale verlichen ende gesait ende gemoetsoen bin van allen anesproken, heysschinge, tichnissen, saken ende voerderingen die ich of mine eruen oen Johanne *Baghine* went hude op desen dach datum dis briefs heysschende, anesprekende of vorderende was of vorderende is of vorderen moichte, id were van erftale, van lande, van schulde, van harnessche, van gengen oeuer berch of van watkunne sake dat were niet vytgenomen. . . . . In orkonde des so hain ich voir

Digitized by Google

mir ende mine eruen myn segel an desen brief gehangen ende hain vort gebeden Adaem van den *Berghe* drossate ende borchgreue vad *Millen* ende van *Gangelt* ende Godart *Swertscheide* Knapen; want sy oeuer deser dedingen eynsdeyls geweest syn, dat sy oere segele bi dat myn hangen willen tot mere getuichnisse alle der dinge voirschr. ende wir Adaem ende Godart voirschr. bekennen, dat wir onse segele bi Ritzarts ons neuen segel voirss om synre beden wille gehangen hebben an desen brief tot mere getuichnisse der waerheit der dinge voirss. Gegeuen int jare ons heren dusent dryhondert ses ende tseuentich des vier ende twintichsten dage in den Meye.

Ritzart van Eysden segelt met een leeuw, Adam van Berge getralied met drie balken. Het derde zegel is afgevallen.

N° 5.

Huwelijksvoorwaarden tusschen Goswin Baghin van Eysden en Jutta Van der Veurt dochter van wijlen Dieboutz Van der Veurt.

— 28 Januari 1392. —

Cond sy alle lude dat eyns vasten stedich hylicx geraempt is ouermits vrund ind maghen van beiden syden daer ouer geheist ind geruepen as gebeden hylixx lude ind mit namen hy na bescreven die des eyndrechtelich ouer comen syn as tuschen Goisswyn Beghin van Esden ind Jutten van der *Vürd* dochter wilnee *Dyeboltz* van der *Vurde* den got genedich sy, so dat der selue Gosswyn *Beghyn* die selue Jutte hauen ind behalden sal tzo eynen witlichen ewelichen wyue ind rechte bedde genoit mit alsulcher hylixs vurworden ind punten als hy na bescreuen volgen. In den yersten sal die vurg Goisswyn mit Jutten vurss. sinen ewelike wyue in hylicx vurwarden hauen in behalden den hoff ind dat guyd ter Vurde mit allen ind yegeliken sinen tubehoer so wie die gelegen is in naten in drughen niet vytgesceiden; ind daer to den hoff te Maemlois mit allen ind yegeliken sinen tubehoeren so wie die gelegen is in naten in drughen niet vytgesceinen van alle

Digitized by Google

eirfguden ind ouch mit alsulchen rechten as die vurg. houe beide gelegen syn daer inne vyt te gelden; voert so ist gevurwart dat die vurss Goiswyn ind Jutte vurg behalden suelen na doden Jutten der vurss Jutten mueder sy of hoer kender van hoere beider lyue comen den hoff tzo Tzipde so wie die gelegen is mit allen ind yegeliken synen tubehoeren in naten in drughen niet vytgesceiden; voert so ist gededinct ind gevurwart ouermits die vrund ind maeghen van beiden syden vurss dat Jutte vurg. mit Goisswyn hoeren man vurss hauen ind behalden sul den hoff tzo Esden mit allen ind yegeliken synen tubehoren so wie die gelegen is in naten in drugen mit moelen niet vytgescheiden, ind daer toe alsulchen teenden gulde ind renten as die vurg Goisswyn gelden hait tzo *Vuecht* niet vytgesceide; voert so ist gevurwart, dat die vurss Goisswyn ind Jutte vurg behalden suelen na dode vrouwe Stynen die vurss Goisswyn mueder sy of hoer kender van hoere beider lyue komen den hoff tzo *Kemmenode* mit allen ind yegeliken synen tubehoern so wie die gelegen is niet vytgescheiden ind daer toe den hoff tzo *Tudder* mit allen ind yegeliken synen tubehoeren mit twentich gulden die men to Ruremonde jaerlix geldende is so wie die vurg. hoff gelegen is niet vytgescheiden, ind daer toe dat huys to *Sittart* mit censen ind allen sinen rechten die daer toe horende syn, voert alsulche gude as Goisswyn vurss tzo *Quoden Mechele* ind tot *Echt* gelden heeft; voert so ist gevurwart overmits die vurg. vrund ind maghen, dat Goisswyn vurss vur den hylicx luden geloift hait dat hee ghein guyt dat hee mit synen wyue Jutten vurg genomen hait off hoer aenvallen mach niet vercopen, besweren noch versetten ensall hee en suele syn guytz ind erfz as vele daer tgegen vercopen, besweren off versetten; voert so ist gevurwart, dat die vurss Jutte mach ind sal in hoeren lesten al yren wil duen mit allen yren clederen ind cleyneden, die tot oeren lyue gehoeren sonder wederspreke Goisswyn of yemans van synre weghen, ind daer toe ist gevurwart, of dat saiche were dat Goiswyn ind Jutte vurg. sonder gebuert van hoere beyde lyue comende aifliuich wurden so willich hoeren van hem beyden die dat langhste leefde, die sal dis anders erue besitten

Digitized by Google

ind gebruken blyuen syn leuendaghs lang na den lantrecht daer die gude onder gelegen weren; ind daer tzu ist gevurwart of dat saiche were dat Goisswin ind Jutte vurg sunder gebuert van hoerre beider lyue comende affiuich wurden, dattan al erue wederomme vallen sal an yre yegelix gerecht erue ter syden daer dat erue aifcomen were; weer ouch dat saiche dat Goisswin ind Jutte vurss sementlich eynich erue gulden of ercreghen ind dan sonder gebuert van hoere beider lyue to blyuen storuen so sal dat selue ercregene erue an hoere beider naeste geeruen vallen dat half ind half te deilen na lantrecht. Voert ist gevurwart of dat saiche were, dat Goisswin vurss sich mit Jutte mueder syns wyfs niet verdragen en cund, dat sy niet by ein en bleuen, so sal die vurg Goisswin hauen ind behalden dat half coeren op den velde van den houe ter Vurde. Alle diese vur ind nae bescreuene hylicx vurwerden ind punten ind yre yegelix sunderlinghe hain wir Johan van Nuwenbergh ritter vur myn nichte Jutten van der Vurde wilnce heren Johans dochter van Opheim ritters op ein syde, ind ich Goisswyn vurg vur mich ind myn eruen op die ander syde onss ein den anderen by onser eren ind truwen geloift ind gesekert, gelouen ind sekeren in eitstatt, vast stede ind onuerbruchelich te halden ind genseliche te volduen sunder all argeliste; ind haint des tzo vasticheit ind kennenisse der waerheyt wir Johan ritter vurss ind Goisswyn vurg. ons beider siegel mallich dat wissentlich aen diesen brieff gehangen ind haint voert te meerre stedicheit gebeden onss lieuen vrunden inde maghen tzo beiden syden ouermitz die as recht gebeden hylicx lude diese vurg. vurwarden ind punten gededinct ind volgangen synt mit namen heer Gheerloch van *Antwylre* pastoir tzo *Opgeleen*, Godart Beghyn van der *Nuwerstatt*, Godart *Swertscheid*, Dyrich van *Anstenrode* ind Lambrecht van *Rode* dat sy dis so gestentenisse ind kennenisse der wairheit yren siegel by die onse aen diesen brief willen hangen, ind wir Gheerlach pastoer, Godart *Beghyn*, Godart *Swertseheid*, Dyrich van *Anstenrode* ind Lambrecht van *Rode* vurg. kennen, dat wir as recht hylicx lude van beider partyen vurss gebeden, daer by aen ind ouer geweest syn daer diese hylicke ind all punten ind vur-

Digitized by Google

warden dis briefs alsus gededinct ind volgangen synt; ind haint dair om te kennenisse der wairheit onss yegelich synen siegel om bede wille derre vurss partyen aen diesen brieff gehangen. Ind wir Johan van *Nuwenbergh* ritter van einre syden ind Goisswyn vurg. van de andere zyden wyllen op dat saiche wer dat aen diesen tgegenwordighen briue eynich siegel gebreik, gequatt, of aifgetrect wurdt of ouch einich sillabe of littere te weinich of te vele gescreuen wer of ouch diese brieff eniche vlecke, ritze of loick hed off gewunne, daer om en sal diese tgegenwordighe brieff noch des brieffs punten niet te minre macht noch van valoren syn. Gegeuen int jaer onss heren dusent dryhondert twe ind nugentich des aicht ind twentichste daghes in januario.

Met zeven zegels (1).

N° 6.

Hendrik van den Berghe, Godert van der Haghen en Reinart van Millen bekennen dat Goswijn Baghijn van Eysden hun zekere som gelds terug gegeven heeft, die Jan van Laer voormaals aan Christine Van den Bruyc, Goswijns moeder geleend had.

— 8 Febr. 1390 —

Wyr Heinrigh van den Berghe, Goedert van der Haghen ende Reinart van Millen den men heyt van ghen Houtweich bekennen ouermids diesen openen brief dat ons Goswyn Beghyn von Esden wael bezaelt haet alsullich ghelt als Johannes van Laer dem got genedich sy vrouwe Styne van den Bruyc geleent hadde Goswyns moder vurss. ende schelden die vurss vrouwe Styne ende Goswyn haren soon dar af qwyt ende al die gheen den dese quitantie scade doen mach ende gelouen nommer vorderinge noch heysschinge van den gelde tzo duen, weer dat sache dat yeman queme die de vrouwe Styne vurss of Goeswyn haren zoen myt rechte

(1) De meeste goederen in deze akte genoemd waren gelegen in het voormalig land van Valkenburg: Ter Veurt onder Voerendael, Ter Eysden en Kemmenade onder Geleen, Sybde onder Oud-Valkenburg. De hoeve Mamelis licht bij Vijlen en Tudder bij Sittard.

Digitized by Google

aen spreche als van den gelde vurss. soe gelaue wyr Heinrigh, Godert ende Reynart vurss in guyden truwen hoen alle aensprache af tzo duen, ende om mere getzugeniss der wairheit so haio wir Heinrigh inde Godert vurss onse segelen aen desen brief gehangen ende ich Reynart vurss haen gebeden eynen eirbaren man genant van Steyn, dat hee syn segel onder aen desen brief wil hangen om gebreyc wil des myns, ende ich Arnout vurss haent gherne gedaen omb beden wil Reynarts vurss. Int jaer ons heren dusent drihondert neghentich des aechtendaghes in die sporkel.

Met drie zegels.

N° 7.

Reinard van Mechelen verklaart schadevergoeding ontvangen te hebben van Goswijn Baghijn en Jutta van Vuerde wegens nadeel geleden tijdens zijn verblijf op de hoeve van Mamelis, bij Vijlen.

— 4 December 1396 —

Ich Reynart van Mechgelen op die Drencke doin kunt allen luden want mir vurzyden in den hoyue zo Mameloys, da ich ynne zo woynene plach, schade geschiet was da ich meynte dat mir die geschien soulde sin geweist van weige jouffrauwen Jutten van der Vurde, so kennen ich vur mich ind myne eruen ind vur alle die ghiene die dat antreffe mach, dat ich des schaeden ind alre sache, dat in ergange ind vort alre sachen ind anspraichen die ich in eynige wys an der vurgen. jouffrauwe Jutte zo vorderen moecht gehat hain nyet vssgescheide bis op desen hudegen dach datum dis briefs mit heren Goyswyn Begyn ritter ind mit der vurg jouffrauwe Jutte ouermitz myne vrunt genslige luterlige ind zomaile wale gemoyt soint ind vruntligen verlichen bin ind dairup claclois ind zomoile vertzege hain, als dat ich noch myne eruen de vurg. heren Goyswin ind jouffrauwe Jutte noch yre erue herumb nermails nummermer besweren noch kroeden en sal noch doin doin, sunder alle argelist; in orkunde der wairheit so hain ich Reynart vurg. gebeiden heren Johan van Nuwenberg ritter ind Palinc van de Hoyne die dese vurg. moit soyn haue helpen dedingen dat sy

Digitized by Google

yre segele vur mich vmb gebrech des myns an desen brief gehangen hann, dat wir Johan ind Palinc vurg. kennen wair sin ind gerne gedain hauen vmb beide wille Reynartz vurss. Gegenen int jair vnss heren MCCC seyssindnuyntzich op sent Barberen dach.

N° 8.

Ritsaert van Eysden schildknaap verklaart voor hem en zijne familie ontheven te zijn van de voogdij die hij gehad heeft over zijn neef Goswijn Baghijn.

— 21 Nov. 1398 —

Ich Ritsart von Esden Knaep von waepenen duen kondt allen luden mit diesen openen brieue, dat ich mit heren Werner Buffel von Gusten ritter, mit vrouwe Stinen von den Bruyck synre witliker vrouwen ind mit heren Gosswine Bagyn ritter ouermitz myn maege ende vrunde by den hoenen cleirlich end wale verlieken end verslicht ben van allen saken, die ich mit hoen end sy mit mich gaendz hadden ind sonderlingen as van der momboerschap dat ich des vorss heren Goesswyns myns neuen momboer was al van vurledenen tiden tot op den dage tu datum dis briefs, so dat ich mich der aef genuech duens end guyder betalingen van eingen gebreick dat ich doer omb heischende en versuekende mucht geweist syn alinclich bedankend bin, ind schelde daer omb die vorg. heren Werner, vrouwe Stynen ind horen son heren Gosswyn vorss. hoen eruen end alle dye des quitanty behueven van den vorss saken los ledich end quyt, ind des in orkond der waerheit end ganser stedicheit hebbe ich myn segel gehangen an diesen brief ind hebbe vuert gebeden Godarde Swertscheiden mynen neue ind Reyner Bruken van der Ertbruggen Knape von wapenen want sy by diese slichting vorss syn geweist doe her Werner, vrouwe Styn ende her Gosswyn vorss mit mich ende ich mit hoen alre vorss saken as vorss is verlieken syn, dat sy, te mere getugenis der wairheit van den saken vorss hoen siegelle by dat myn hange willen an diesen brieff, ende wir Godart Swerttcheide ind Reyner von der Ertbruggen vorss kennen, dat wyr by die saken

Digitized by Google

vorss ende slichtingh, doe her Werner vorss. vrouwe Styn ende her Gosswyn vorss mit Ritsard vorss ende Ritsard mit hoen tu den dage tu vorss verlieken syn ast vorss, hoen gein den anderen dar aef me tu te spreken, daer omb hebbe wir om beden wille Ritsartz vorss onse siegellen by den sine in ein getuych der waerheit alre vorss sake duen hangen an diesen brief, alle argelist vytgescheiden, doe men eynich punt . . . saken niet mucht wiederstoe dis briefs. Gegheuen int jaer ons heren MCCC achtendnegentich in den maent nouember des einendtwinsten daechz.

Met de drie zegels.

N° 9.

Hilger van Louwenberg, ridder, heer te Alsdorp bekent ontvangen te hebben uit handen van Goswijn Baghijn van Eysden de verschuldigde sommen afkomstig van Reinier Smytken van der Voerde.

— 26 Juli 1403 —

Ich Hilleger van Louwenberg ritter, her zo Ailssdorp kenne overmitz desen brieff, dat her Goyswyn Begyn ritter ind syne vrouwe mir up dach datum dys brieffs, van wegen Reynken Smytken van den Voerde, wal bezalt ind gelievert haynt alsulge gelt inde scholt, as mir denselven Reynken schuldich was, daer umb ich vur mich ind vur myne erven den vors. Reynken ind synen erven ind vort alle die ghene den dese quitantie scaide doin mach, los ledich inde quyt schelde sonder alle argliste. Dys in kennisse der warheit, dair umb so haen ich Hilleger vurss. mynen segel an desen brieff gehangen. Gegeven na Goetz geburte dusent veirhundert ind dry jaer, den donredaechs na sint Johansdach Baptistae nativitatis.

Met een zegel.

N° 10.

Goswijn van Kortenbach, leenheer van den Nieuwenhof te Nuth en zijne mannen verklaren, dat Waleram van Printhagen deze hoeve

Digitized by Google

met alle hare rechten en aanklevigheden aan het Munsterstift te Aken verkocht heeft.

— 12 Augustus 1419 —

Ich Goiswyn van *Kortenbach*, leenhere der gueden hieronder bescreven, kenne dat vuer mich als leenheer inde vuer Johan vanden *Wyer* ind Michgiel *Scherre* in den Bruechge, mynen mannen van leene verschenen is, Walraven van *Printhagen*, den ich eynen rechten besesser ind leenman kenne aen dat leen, dat men nent der *Nuwenhoff*, gelegen in dem kirspel van *Nutte*, in dem lande van Valkenborgh, ende den hy mit allen synen zubehoire, egheyn uysgescheyden, van mir als leenher, ind overmits siecher myne mannen, vurtzyts in leen ontfangen hait, ende dat menynge yzt rastelich besessen in inde mit allen deme rechte, as sich dat gebuerde, ind haet mit synen gueden muetwillen ind indezyt doe he het wael doin moicht, ind id nutze ind stede was, dae he dede, vuer ime inde syne erven, erflichen ind umbermer in mynen henden overmitz myne mannen van leen vurs. opgedraegen ende overgegeven den erwurdigen Heren Dechen ind Capittel der kirchen van O. L. Vr. zu Achen ind iren naecomelingen, dat vurgemeld leen, genant der *Nuwenhoff*, so wie dat inde die mit synre hovereyden ind huysinge, als daer begriffen steyt ind gelegen is, mit allen synen ackerlande, benden, weyden, wyeren, leenen, mannen, laessen, zensen, capuynen ind voirt mit allen anderen synen tzubehoiren, id sy dat dae van binnen of buyssen inne ghilt, niet uytgescheyden; jeder haet sich vuer yeme ind vuer synre Erven uysgedaen erffnisse, besitzungen ind gebruychingen des vurgemelden leens ind hoeffs mit allen synen rechten ind zubehoire, ind alle des rechtes ind vorderingen, die he off syne erven vuermails je daeraen gewonnen off haven moichten in eynigerwys ind hait dairop mit halme ind mit monde, so wi he dat billichs ind mit rechte doin solde gruntliche vertziegen in urbaer der vors. Heren dechens ind capittels ind yrre nacomelingen, ind allet umb eyne somme van 1500 gueder swaire rynsche gulden, ain lycop ind groisse andere coste, die hirop gedaen is, daervan sich Walraven

Digitized by Google

vurs. gueder bezalungen beloefte van den vors. Heren dechen ind Capittel, ind schalt sy daervan los, ledich inde quyts: So hain Goiswyn vurs. als leenher overmits die vurs. myne mannen van leene, inde nae wysen yrre, die vurs. Heren dechen ind Capittel vuer yne ind yre naconielinge an den vurs. Hoff ind leen mit allen synen zubehoire gheyn uysgescheyden, beleent, in persone inde lyft Heren Johans *Dassen*, canonichs der kirchen vurs. die dat leen van mir, als myn man syne leven lang zu blyven, mit henden, kussen, eyden, hulden in manscap ontfangen hait, zu nutze ind urbair der Heren ind yrre naecomelingen vors. so wi he dat sculdich was zu ontfangen, ind diesen alsus gesciet, geloefde Walraven vurs. vur yme ind synen erven, op verkennisse alle synre guede, die vurs. Heren in diese vurs. guede zu halden ind zu weren, gerast end gestilt jaer ind dach, in alle recht anspraiche afzudoin, nae dem lantrecht, wi dat geleigen is, sonder alle arglist. Dis zu ewich gezuichenisse der waerheyt hain ich Goiswyn van Cortenbach vurs. als leenheer vur mich, ind die vors. myne mannen van leen, die mir des gebeden haven, umb gebreck yrs propren siegels, myn siegel an diesen brief gehangen.

Ind wir Johan vanden *Wyer* ind Michiel *Scherre*, leenmannen vurs. kennen dat alle saichen ind puncten vurs. so wie die vuer vercleirt ind bescreven stoent, also opgedragen, becant, gesciet ind hergangen synt vur den eirbaren unsen lieven leenheren ind uns synen mannen vurs. ind dat wir daeraff onsse rechte ind orkonde ontfangen haven. Ind want wir gheyn proper segel en haven, so erkiesen wir in desen saichen ind zeugen als mannen vurs. onder siegel ons leenheren vurs., dat alle saichen vurs. wair synt ind geschiet wi vurs. is, beheltenis onsen leenheren ind mallich syns rechts. Ind ich Walraven van *Printhagen* kenne vur mich ind vur myne erven, so wat vur van mir gescreven steit, dat dat waer is, ind van mir also opgedragen, vertziegen uysgegangen, ind geloeft vur Goeswyn van *Cortenbach* ind den leenmannen vurs., wie vurs. is; hain dairomb zu mere konden ind ewich gezeugenisse myn siegel mede an diesen brieff gehangen. Gegeven int jair uns Heren dusent vierhondert ind nuynzien, des satersdaegs nae sint Laurentiusdaege.

Digitized by Google

N° 11.

Ruiling van gronden, gelegen te Nuth, tusschen het kapittel van O. L. Vrouw te Aken en Hendrik van Welkenhousen.

— 1428 —

Ich Arnolt van *Tzievel* doen kunt, dat vur mich als maenre der mannen van Valkenborch ind Clois *Hoen* zu Broich ritter int Gerart van *Cortenbach* knape van wapenen, als mannen zu Valkenburg, komen is Henrich van *Welkenhusen* Hern zu Lymburch ind zu Clermont, mit Vrouwe Nesen van *Berghe* synre wetlicher huysvrouwen, ind hait bekant, dat hie nutzo syns hoefs zu Berghe, gelegen in den kirspel van Nutte eynen wissel angegangen hedde mit den Heren Dechen ind Capittel O. L. V. Kirchen zu Achen, as van acht boenre lants, gehoerende in synen hoff vurs. die leenguet synt zu Valkenborch, umb acht Boenre lants gelegen in deme vurgen. kirspel gehoerende in den Nuwenhof den vurs. Heren ind Capittel zugehoerende, die leenguet synt des hoefs van *Merkelsbeek*, ind haint gegeven 1428.

N° 12.

De schepenen van den laathof van Bergerhof te Nuth verklaren dat Steven, zoon van Steven den bastard van Brempt, aan het kapittel der Munsterkerk te Aken heeft verkocht anderhalven morgen land en anderhalf vat roggen erfpacht.

— 1444 —

Ich Wilhelm Buyr, pastoir zu Nutte, stathelder myns lieven Joncheren Heinrichs van Welkenhuysen, ind wyr Leenart van Retersbeek, Johan Vroeghop, Reynart van Hollenbroeck, Peter Keechts son van Nutte, Clais van Grisegrip ind Thys Heutchen, laeten desselven unses lieven Juncheren, doin samen kont; dat vur onss komen is Steven Stevens bastarts son van Brempt, ouch laet, hait verkocht den Heren Dechen ind Capittel U. L. V. kirchen zu Achen anderhalven morgen lants zu Nutte by den Nuwenhoff

Digitized by Google

gelegen ind anderhalven vaet roggen erffpaichts, die Steven vurs. jairlix aen der Heren Dechen ind Capittel vurs. erve, dat sy weder Ghysen van der *Vyeren* gegolden hadden bynnen den kerspel van Nutte gelegen geldens hadde, ind vur eyne Somme Gelts, gegeven 1444 den 27 April.

Dezen brief bezegelden de stathouder en de laten Leonard van Retersbeek, Jan Vroeghop en Reynart van Hollenbroeck, voor zich en de overigen die geen zegel hadden (1).

N° 13.

Het schepengerecht van Aken verklaart dat Katharina van Reymerbeek, weduwe van Peter van den *Bock*, de naaste erfgenamen is der nalatenschap van Jutta *Chorus* te Aken.

— 3 Maart 1447 —

Wir richter ind scheffen des kuniglichen stoils van Aache mit namen hyrnae beschreven doen kunt allen luden mit desen brieve inde kennen offenbar. So als Gillis van den *Broiche* vur sich ind syne mitgedelynge inde Colyn *Beissel* van *Schurtsel*, van wegen Jutten *Chorus* die eme yre ersterfenisse ind rechten opgedragen hatte an desen gueden hyrnae beschreven, sich zo beiden syden hatten doen geleiden as neste erven van wilne Andreis moider wegen van *Wys*, an alsulch erve erfflich guit ind ingedoeme beweglich ind onbewegelich, so wie ind war dat bynnen der stad ind ryche van *Aiche* in nassen ind in drugen gelegen ind van den *Chorus* wegen komen is, nyet da an uysgescheiden, dae wilne Katharine van *Roide* as eyne tzuchtersse angesessen hatte van wilne Andreis wegen van *Wys* yrs eligen mans, an welch guede Katharine van *Reymersbeck* elige huysfrauwe was Heren Peters *Van den Buck* selige, sich ouch an hait doen geleyden, as eyn neste erve; alsdat Gillis und Collyn voirs. vur sich ind yre mitgedelynge an eyne, ind Katherine van *Reymersbeck* vurs. an die andere syde vur offen gericht des kuniglichen stoils van *Aichen*

(1) Quix, *Kreis Eupen*, p. 38.

Digitized by Google

erschenen ind komen sint zo ansprechen ind antwerden. So dat Gillis ind Collyn vurs. vur sich und yre mitgedelinge yre maigschaft opdeden ind saichten dat sy woren van wilne Andreis moder wegen yerste enkelen van rechten adeldom as van der Chorus wegen. Darup Katherine van *Reymersbeck* vurs. antwerde ind sprach dat yrs vaider moider inde wilne Andreis moider van *Wys* waren twae gesusteren van rechten adeldom as van Heer Gerart *Chorus* wegen, ind hoffde dat sy dat neste were an den vurgemelden guede. Inde omb dat rechte zo beiden syden manen deden. So wart gewyst mit ordel, na deme Katherine vurs. sich vermessen hette eyn halff lyt narre zo syn, an die vurs. guede dan Gillis ind Collyn vurs. mit iren mitgedelingen. Alswere sy dat also bybryngt sich sievendrom mit me man dan vrauwen die bynnen den ryche des kuniglichen stoils van *Aiche* gesessen ind in eren ind van guder famen synt ind wynnonge noch waisdom daran haven, dat sulde yre staide doen. Inde want dan dieselve Katherine op dach dato disen brieffs in ontgegenwirdigheyt yrrer widerpartyen mit namen vurs. dat also bybracht; inde omb dat regt doe manen dede so wart gewyst dat sy yre maigschaff bybracht hette als sy sich vermessen hatte, inde yre gewyst was, dat die selve Katherine verorkonden dede, inde des gesan inde badt, zo beschryven ind zo besegelen. Inde want sys gesan inde dese sachen sich alsus richtlich ergangen haven wart gewyst dat men yre daromb bellich inde mit rechte diesen brieff darop beschryven ind besegelen sulde, sonder arglist beheltenisse den lehnheren yrs rechts. In oirkonde der wairheyt so hain wir Wilhem van *Lynsenich* ritter ind richter, Clois van *Roide*, Lambrecht *Buck*, Goitschalck van *Hokirche*, Gerart van *Haren*, Fetschyn *Colyn*, Daeme van *Haren*, Statz van *Segroide*, Thomas *Elreborn*, Johan *Beulart*, Johan *Hartman*, inde Glois *Vais* scheffen des kuniglichen stoils van *Aiche* onse segelen an diesen brieff gehangen. Gegeven int jaer onss Heren dusent vierhondert ind seven ind viertzig, des derden dags in den mertze.

Slotarchief te Reymersbeck. Aan dit stuk hingen twaalf zegels in groenen lak. N° 1 zijnde *Lyntsenich* voert drie St. Andrieskruisjes 2—1. Omschrift *S. W...m van Lin....*

Digitized by Google

N° 2. *Roide* voert twee getakte roeden in den vorm van een St. Andrieskruis.

N° 3. *Bock* voert eene ster van drie overkruis liggende leliënstaven.

N° 4. *Hochkerken* voert een getand kruis, in het vrije kwartier eene kerk.

N° 5. Gerard van *Haren* voert gedeeld *en chef* regts drie schuinsche balken, links eene fasce, *en point* de drie fascen der Haren uit *Maastricht*.

N° 6. *Colyn* voert eenen leeuw.

N° 7. Daem van *Haeren* voert als N° 5.

N° 8. *Segrade* voert drie ringen 2—1.

N° 9, 10 en 11 afgevallen.

N° 12. *Vaes* voert een getand kruis met eene star, *au franc quartier*.

N° 14.

Pachtcedule van den Nieuwenhof en de hoeve van Kathagen te Nuth.

— 1 October 1480 —

Ich Arnolt Noetermans kenne (dat) ich van den eirwirdigen Heren dechen ind kapittel V. L. Vr. kirchen zo Achen, zo pachte untfangen hain, zo pechtersrechten, dat is zo wissen hailslach, myswas, herennoide ende brand buyssen myns of myns gesynts schuld, yre guede mit namen hierna bescreven: Yerst yren Hoff genannt *Nuvenhoff* in den kirspel van *Nutt* gelegen, mit allen synen ackerlanden, weyden, benden, broichen, wyden, wyeren, duyffhuyse, die hervereyde ind den laissen, pacht van roggen, end eynen penninckzynce, capuynen, hynnen inde gensen, ind yren hoff genant *Cathagen*, inden selven kirspel gelegen, ouch mit synen ackerlanden, ziensen, benden, capuynen, voigtdyen, molenpacht, mit den elssenbroixken, ind anderen synen zubehoir, ind die groisse ziende des kirspells *Nutt*, so wie die gelegen is, ind den egen: Heren zubehoirt. Beheltenisse den Heren vors. den zins van den wass, mit namen zien pont der ghervkammeren, ind voirt yer

Digitized by Google

korn, kurmeden, hergeweden, ind alle andere rechte, die hirvur neit vercleirt en synt, twelf jairen lanck, inde yegelick jaers zusamen vur 35 mudden weitz ind 35 mudden roggen, guets pachts korns, zween penningen neist den besten, maissen van Aichen, ind omb 33 rynschen gulden, doch yeder gulden mit 6 marken aen gueden geldo in der zeit der bezahlinge, zu Aichen genge ind geven sall. Sint Remeysdach des hilligen busschops 1480.

Zegel van Jhr Herman van Eynatten en Merten Speyn scholtis te Hoensbroeck.

N° 15.

Jan van Ghoir ridder, erfvoogd van Eys, bekend het adelijk goed Reymersbeek in pand ontvangen te hebben van Herman van Eynatten.

— 20 Nov. 1489 —

Wy Johan van Ghoir, rytter, erffvoicht tzo *Eysse* etc. done kont inde bekennen overmits desen brieff, also als ich (emfangen?) in truwen inde in geloven wille, deme vesten Herman van *Eynatten* den hoiff genant *Reymersbeck*, gelegen in deme lande van Valkenberch myt allen synen tuebehoer, neit dair van noch dairinne uysgescheiden geinrewys, nae inhalt des kouffbrieffs, soe ist dat ich Johan van *Ghoir* vurs. bekenne as vur mich ende mynen erven, dat der vurs. Herman van *Eynatten*, syne erven offte helder dys brieffs myt synen wille mich ende mynen erven deme voirs. hoiff van Reymersbeeck (sullen?) aefflosschen ende scudden .... ende wanné mi dat gelieven sal in den borghe ende allen manieren, soe wi Herman voirs. mich den overdragen hait wi die h.. sich dat burt; tzo wyssen myt huysse ende herenhoffsteyden, ackerlanden, wyeren, broichen, kormuyden, myt allen synen tubehoer ende voirt myt allen gereyden gueden die in den voirs. hove synt, inder schuren ende in deme velde, hoiffleveringen niet daervan uysgescheyden, sonder alle arglist, myt der somme van wurffgulden mede, als die aeffloessinge alsoe geschiet ist sal ende mach de voirs. Herman, syne erven off helder voirs. hun handen wederom slaen aen den hoiff voirs. ende gebruicken gelyck hon

Digitized by Google

andere gueden. Inde ich Johan voirs. gelove ouch as vur mich ende myne erven alsus sonder betruchniss zu dohn vur ghenigen hoifve ende gerichte daer die voirs. guede gehouden synt, dat ich ende myne erven dat altyt doen sallen, dat daer ave gehoirt ende gebuert, hyrin uytscheidende alle argelist geystelicht inde wereldlicht rechts. In oirconde der waerheyt soe haen ich Johan van Ghoer, ridder, erfvoicht van *Eysse* etc. myn eyghen segele aen desen brief gehangen inde hyrom voert gebeden myn guede frunden Johan *Hoene* van *Cartils* ende Johan bastert van *Eysse*, mynen amptman, dat sy honne segelen by dat myn hangen. Int jaer MCCCC. LXXXIX, den XX Novembris.

Slotarchief te Reymersbeeck. Het zegel van Jan van Ghoer verbeelt, drie jachthorens. Zegel N° 2 is afgevallen. N° 3 is beladen met het kruis der Hoen-Cartils; omschrift: JOHAN .....

N° 16.

De secretaris van het kapittel van St. Servaas te Maastricht verklaart dat de Heerlijkheid Vaesrade ten allen tijde heeft deel gemaakt van het duitsche Rijk.

— 18 Febr. 1684 —

Le soubsigné comme sécrétaire des révérends et nobles Seigneurs, les doyen et chapitre de l'église collegiale de saint Servais à Maestricht, atteste à tous qu'il appartiendra, qu'ayant muerement examiné les régistres capitulaires et particulièrement les interrogatoires proposés par sa Majesté imperiale Charles V, anno 1547, qui sont dix-sept ans après la confirmation du détachement de la ville de Maestricht, le village de *Vaesrade* appartenant à mesdits Seigneurs le doyen et chapitre de St. Servais a toujours esté reputé pour estre d'Empire et de l'ancienne fondation de l'église de saint Servais, estant de la jurisdiction des onze bancs et particulièrement de la prévosté de *Heer*, comme accessoire et dépendance, sans qu'il eusse jamais esté du patrimoine des ducs de Limbourg. En

Digitized by Google

foy de quoy j'ai signé la présente à Maestricht le 18me Fébvrier 1684.

Par ordre de mesdits Seigneurs les doyen et chapitre de Saint Servais.

(Signé) Pr. Vestraed Sécrétaire.

N° 17.

Vergelijk tusschen den bisschop van Roermond en de pastoors van het land van Valkenburg over de benoeming van den tijdelijken landdeken.

— 1 Febr. 1724 —

De pastoors des landts van Valckenborgh impetranten van Brieven van maintenue, ende syne Hooghweerdigheyt den Bisschop van Ruremonde gedaeghde ende Resument. Coram D. Duchesne consiliario et me secretario Catz commissariis.

Den eersten februarii seventien hondert vier en twintigh, syn voor ons gecompareert den procureur Lortye, geassisteert van den advokaet Vaes, voor ende in den naeme der impetranten ende den advocaet Vlodorp voor ende in den naeme van den tegenwoordigen Heere bisschop van Ruremonde, dewelcken hebben verklaert, met tusschenspraeck van goede vrienden, over het groot en kostelyk proces voor desen geloopen hebbende in het gewesen tribunael van Limborch, ende alsnu in staet synde om gewesen te worden in deesen souvereynen Raede (van Brabant), veraccodeert te syn in der maniere naervolgende, nochtans onder agreatie ende approbatie van hunne respectieve principaelen, te besorgen tusschen heden en drie weken.

1. Te weten dat d'Impetranten eenen maendt naerdat de respective acten van aggreatie sullen gestelt syn onder my tweeden commissaris sullen procedeeren tot de electie van drie personen *ex gremio pastorum*, dewelcke sy volgens hunne conscientie de nutste en bequaemste sullen vinden, om becleedt te worden met het Landt dekenschap van den lande van Valkenborgh voors.

Digitized by Google

2. Dat sy sullen alsdan de drie persoonen, gewesen by pluraliteit van voisen, presenteeren aen den Heer Resument (de bisschop van Roermond); van welcke drie personen de Heer Resument eenen sal uytkiesen om deselve plaets te becleeden.

3. Dat deselve keuse sal geschieden by secrete biljetten, behelsende ieder de naemen van de drie personen *ex gremio pastorum*, die sy respectivelyck kiesen om te worden aen den Heere resument gepresenteert, en sullen ieder van de pastoors in de vergaderinghe soo een biljet overgeven aen eenen notaris apotolyck die deselve biljetten sal ontfangen in een kastken, mandeken, buyl ofte sacksken, tot dat ieder van de pastoors syn secreet biljet sal hebben overgegeven, ende dat deselve sullen allen onder malcanderen int geseydt kastken, mandeken, buyl of saksken door den geseyden notaris syn gedeposeert.

4. Dat alsdan op orde en in presentie van den president in de vergaderinge, alsoock in presentie van den oudsten presenten pastoor als ordinairen commissaris *ex gremio pastorum*, de voisen sullen door den voors. notaris apostolyck geopent worden, ende het resultaet van dien *scripto* geredigeert, welcken volgens door den president beneffens den oudsten pastoor sullen verclaert worden de drie persoonen die met pluraliteyt van voisen alsoo gekosen syn.

5. Dat alsoo, daer pariteyt soude konnen vallen ten opsichte van derden in de pluraliteit van voisen, soo sullen in cas van sulcke pariteit den president ende den voors. commissaris *ex gremio pastorum* dit aen de vergaderde pastoors kenbaer maecken, dewelcke diensvolgens sonder vertreck andermael sullen procedeeren, in maniere soo voor, tot eenen nieuwen keus van sulcken derden; ende sullen intusschen de twee anderen, by vorige pluraliteyt gekosen, blyven als canonickelyck gekosen.

6. Dat in gevalle ten opsichte van desen derden andermael pariteit comt te vallen, sal den Heer resument over sulcken derden hebben *votum decisivum*.

7. Dat den Heer resument sal hebben het recht van convocatie tot deese vergaderinge, en sal selve niet mogen geschieden buyten het district van het decanaet des lands van Valckenborgh.

Digitized by Google

8. Dat den Heer resument, niet comende personelyck in de vergadering presideren, sal in syne plaetse mogen iemant anders nomineeren, dan soo sal alsulcken genomineerden maeten syn eenen persoon geconstitueert in digniteit ecclesiastique.

9. Dat de resument oock sal hebben het recht van te nomineeren den notaris apostolyck.

10. Alle welcke punten sullen alsoo geobserveert worden soo menigmael als het landtdekenaetschap sal comen te vaceeren.

11. Dat de convocatie dewelcke nu staet te geschieden, gebeuren sal binnen de veerthien daegen, naer dat de respectieve acten van agreatie sullen gesteld syn onder my tweeden secretaris.

12. Dat vorders oft int toecomende de convocatie geschieden sal ten minsten binnen de ses weecken, te reekenen van den dagh dat het landtdekenschap sal syn komen te vaceeren; ende dat by gebreck van dien, de oudste pastoor *ex gremio pastorum* deese convocatie sal mogen doen, stellen den notaris apostolyck, presideren in de vergaederinge ende beneffens den oudsten hem volgende pastoor uytspreken den keus van de drie personen *ex gremio*, die met pluraliteit sullen gekosen syn, ende worden aen den Heere resument oft syne naecomelingen gepresenteert, ten effecte als voors.

13. Item soo verclaeren de impetranten van geen recht tot de Officialteit te pretendeeren.

Waermede het voors. proces comt te cesseeren met compensatie van costen, versoeckende de gemelde comparanten onder de aggreatie ende approbatie als vooren, hiervan decretement, acte en condemnatie. Habeant et facta est condemnatio per curiam. (Was geteekent: Cats.)

Uit het kerkarchief te Nuth.

N° 18.

Het aloude dorp Vaasraad verliest zijne zelfstandigheid en wordt bij de tegenwoordige gemeente Nuth ingelijfd.

— 26 Juli 1821 —

Digitized by Google

Wij Willem, Bij de gratie Gods Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot Hertog van Luxemburg enz. enz. enz.

Op de voordragt van onzen Minister van Binnenlandsche Zaken en waterstaat van den 20 Januarij ll. B 2422 N° 31 B. Z. strekkende om de gemeente van Vaesraede in de Provincie Limburg met de gemeente van Nuth te vereenigen,

den Raad van State gehoord (advies van den 26 Januarij 1821 N° 4).

Gezien het nader Rapport van onzen Minister voornoemd van den 25 dezer B 2422 N° 27 B. Z. daar bij kopijelijk overleggende het door de Staten van Limburg in hunne vergadering van den 4 dezer uitgebracht advies nopens de bedoelde vereeniging.

Hebben goedgevonden en verstaan.

De gemeente van Vaesrade in de Provincie Limburg met die van Nuth te vereenigen zo als geschiedt bij deze.

En is onze meergem. Minister belast met de uitvoering dezes, waar van kennis zal worden gegeven aan den Raad van State.

Brussel, den 26 Julij 1821.

(Get.) WILLEM.

Van wege den Koning

(Get.) J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.

De Griffier der Staats Secretarie

(Get.) D'HAMECOURT L. G.

Voor eensluitend afschrift

De Secretaris Generaal

bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken

(Getekend) A. BROIX.

Voor Eensluitend afschrift

Voor de Griffier der Staten van de Provincie Limburg afwezend

(Getekend) P. MEESTER,

Lid der Gedeputeerde Staten.

Voor kopij conforme uitgereikt aan den Heere Schout der gemeente Nuth.

De Kommissaris van het Arrondissement Maastricht

G. KERENS.

Digitized by Google

EEN ACHTTAL BESCHEIDEN

BETREKKELIJK HET OUDE

BISDOM ROERMOND.

De stukken die hier het licht zien, hebben betrekking op het Bisdom Roermond, opgericht onder de regeering van koning Philips II, en op den toestand daarvan in de volgende jaren.

N° 1 is niet gedagteekend en onvolledig; het schijnt tot de jaren 1559—1561 te behooren en hierin wordt besproken de dotatie der bisdommen Leeuwarden, Deventer, Groningen en voornamelijk Roermond. De overige stukken hebben meerendeels betrekking tot het innerlijk bestuur dezer laatste dioecees. In N° 5 wordt het plan aangeduid, om den Roermondschen zetel naar Maastricht te vestigen of liever te verplaatsen, waartoe door Gregorius Gherincx a° 1592, gelijk op het einde van N° 4 blijkt, reeds een wenk werd gegeven. Het laatste stuk heeft betrekking op de benoeming van Hendrik Calen, van Beeringen, tot bisschop van Roermond.

Deze bescheiden zijn bijna allen getrokken uit het Belgisch Staats-archief te Brussel. Ze zijn voor de geschiedenis van het bisdom Roermond van een overwegend gewicht; aangezien, zoo als bekend is, het archief der bisschoppelijke cancellarie in 1665 tegelijk met een groot gedeelte der stad door brand vernield werd. Bisschop Eugenius Albertus d'Allamont redde alleen de pauslijke Bul der oprichting uit de vlammen; het overige ging voor altijd verloren.

A. VAN LOMMEL S. J.

Digitized by Google

N° I.

Ratio dotis assignatæ quatuor ecclesiis Leowardiensi, Daventriensi, Gruningensi et Ruræmundensi.

Deputati à R^{mo} in Christo Patre Salvatore $\overline{epo}$ Clusino Nuncio $\overline{apl^{o}}$ et seren^{mo} ac potentissimo Hispaniarum rege Catholico ad consignandum dotes et fines metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis à S^{a} Sede $\overline{aplica}$ recens per inferiorem Germaniam erectis. Cum nuper id idpsum facerent: quoad duas metropolitanas: nempe Mechlinien. et Trajecten. et novem cathedrales eccl^{as} vlz Antverpien, Gandav, Brugen, Audomaren, Buscoduc, Ipren, Namurcen, Harlemen, Middelburgen, de unaquaque earum, peculiari tractatu ad Sacram Suam Ma^{tem} transmisso, non potuerunt tunc temporis aliis quatuor restantibus eccl^{iis} Leoward, Gruningen, Daventrien, Ruremunden suas dotes suosque fines simul assignare; eô quod necdum accepissent sufficientem informationem bonorum ecclesiarum Frisiæ, Gruningæ, Transisalaniæ et Geldriæ, ex quibus dotes repartiendæ erant. Qua informatione postea accepta ac singulis, quæ in hac materia expendenda erant, diligenter expensis, etiam dictis quatuor ecclesiis suam dotem ac fines consignarunt, sicuti in his distinctis tractatibus est videre. Quos eidem Sacræ suæ Ma^{ti} mittunt examinandos, corrigendos et immutandos, prout Ser^{mæ} sapientiæ suæ videbitur expedire: adjicientes in hoc scripto rationes, quibus moti fuerunt; ut sic et non aliter dictas consignationes facerent.

Habent Frisiæ ac Gruningæ regiones, in quibus sedes epâles constituuntur, copiosum quidem clerum et multas abbatias plurimaque alia monasteria, sed nullum omnino

Digitized by Google

colligatam eccl^am canonicorum, nullas etiam dignitates ecclesiasticas sæculares magni alicujus momenti. Nec est invenire ibi abbatias aut monasteria tam feliciter dotata, ut à quoquam eorum potuisset dismembrari bona aliqua portio mille aut duorum, aut (vel) trium millium flor. annuē, monasterii statu salvo; sola abbatia de Grootauwert excepta, de qua postea dicemus. A singulis autem aliquid detrahere juxta proportionem quamdam nimis id dictas regiones turbaturum videbatur. Hoc quoque verum est, sexum masculinum dictarum regionum parum nunc esse affectum propter maliciam temporis ad monasticam vitam penesque omnes monachos in dictis abbatiis et monasteriis esse ab exteris regionibus et à trivialibus scholis assumptos; qui nec ipsi tam frequentes nunc accurrunt ad monasteria, quam olim et subinde, postquam in monasteriis bene pasti fuerint, convertuntur ad apostasiam; ita ut monasteria propemodum vacua fiant. — Quibûs diligenter expensis, visum est ex re tam illarum regionum quam Eccl^ae Dei fore, quod una abbatiarum Frisiæ, nempe Mariengardt et una abbatiarum ditionis Gruningensis, nempe Witte-Wierum mutentur cûm conventibus suis in ecclesias collegiatas canonicorum ecc^ae cathedralis Sti Viti Leowardiensis et cathedralis eccl^ae Sti Martini Grunengensis, constitutis in utraque ex bonis ipsarum, decem præbendis quæ maneant perpetuo jure addictæ epô, et novem graduatis viris ut in tractatibus exprimitur. Quod certe in primis est illis regionibus perquam necessarum, tùm quod proximæ sint partibus Germaniæ admodum infectis, tum quod non expediat ibi cathedras epālēs esse sine bona eruditorum virorum copiâ, qui auxilio sint episcopo quidem in jure dicendo et difficultatibus resolvendis, diœcesanis vero in doctrina fidei et defensione adversus hæreses.

Digitized by Google

Nec debet cuiquam videri mirum aut novum, quod duæ abbatiæ inter plurimas penè omnes indigentes personis, commutentur in secularitatem, modo quo dictum est in tractatibus. Factum enim est idipsum multoties in Eccl^a Dei et sæpe minus utiliter atque ex multo minori necessitate. Nihil siquidem hic imminuitur de cultu divino; totum enim divinum officium diurnum atque nocturnum in ipsis cathedralibus ecclesiis fiet sicuti antea in monasteriis. Inter novem itaque abbatias Frisiæ visum est eam, quæ Mariengardt nuncupatur cum conventu suo debere commutari in ecclesiam collegiatam canonicorum S^ti Viti Leowardiensem atque id eam ob causam, quod eadem eccl^a S^ti Viti Leowardiensis in qua cathedra constituitur, est ecclesia dictæ abbatiæ aliqua ratione affecta cui ipsi abbates unum de pastoribus constituendi jus habent quodque abbatia sit sita in eodem comitatu de Oostergoe civitati Leowardiensi proxima, habens omnia bona sua in vicino loco.

In Grunengensi vero regione similiter commutandam putavimus abbatiam cum conventu suo de Witte-Wierum, eo quod alioquin cito interitura videbatur; bonis ipsius fortassis in alium usum prophanum translatis; quandoquidem nunc propemodum desolata est ob causas supra dictas, non habens nisi tres aut quatuor religiosos et eosdem irregulariter viventes bonisque monasterii distrahendis potius quam conservandis intentos. Quos omnino confidimus inter canonicos cathedralis ecclesiæ, viros doctos et eximios honestius ac religiosius victuros sub habitu sacerdotis sæcularis, quam nunc in monasterio vivant. In quo si fraudaverint expectationem nostram, vel isti vel alii ad conventum aliquem sui ordinis redire cogantur, beneficio præbendæ sibi substracto.

Nec erit istud multum præjudiciale dictarum abbatiarum abbatibus. Nam ipsi archidiaconi facti, quæ dignitas erit

Digitized by Google

prima post episcopalem, retinebunt sibi, dûm vivent, administrationem omnium bonorum monasterii, ut antea habuerunt, salvo quod singulis religiosis assignent honestam ac sufficientem præbendam, uti et ipsos in monasterio alere debebant; post mortem vero abbatum et religiosorum, distribuantur in decem præbendas æquales pro episcopo et graduatis ac nobilibus viris.

Redditibus vero de Witte-Wierum adjecimus in augmentum præbendarum Grunengensi ecclesiæ, proventus 600 florenorum aut circiter, quos aliquando habuit in territorio Grunengensi conventus Regularium prope Esens, reddendo eccl^ae^ bona ipsius ecclesiæ propemodûm alienata. Nam conventus ille amplius non subsistit sed malicia Hæreticorum penitus est anichilatus. Et istud certe magis pium, quam alienum videri debet.

Ipsi vero episcopatui Leowardiensi assignavimus bona conventus Regularium in Bergum; hac de causa, quod non habeat conventus ille personas sufficientes pro forma monasticæ religionis conservanda, omnesque alii conventus Frisiæ ejusdem ordinis non parum indigeant personis. Cum igitur bona istius monasterii sint in circuitu civitatis Leowardiensis, nec constet de aliquo certo fundatore ejus, putavimus ipsum posse supprimi ad juvandum tam alia monasteria ejusdem ordinis in personis, hujus religiosis ad illa transmissis, quam ipsam regionem Frisiæ, bonis monasterii conversis in alimoniam episcopi, qui se ipsum impendet saluti animarum totius illius nationis, multo fructuosius quam religiosi facere possent. Nec hic fit cuiquam præjudicium præcipuè cum adjicerimus epum debere perpetuo intertenere in loco dicti monasterii eleemosynas ac missas ibidem fundatas reliquumque officium pastorale pro colonis circum habitantibus.

Digitized by Google

Dicti monasterii bonis in supplementum dotis epālis adjunximus proventus ac bona præposituræ Bolswardianæ ordinis Præmonstratensis, eo quod invenimus illam sine præposito et sine monachis, hoc est prorsus vacuam; ita ut omnino nullum ibi fiat divinum officium. Visum itaque est bona ejusdem præposituræ ad nihil posse applicari magis pie, quam ad subventionem pastoris generalis Frisiæ, id est episcopi. Nam abbatiæ ad Lydlum, quæ habuit aliquid superioritatis in dictam præposituram, aliunde satis provisum esse constat. Epātui autem Grunengensi assignavimus in dotem bona ac proventus abbatiæ de Grootauwert prope Grunengam, abbatia episcopali dignitati in perpetuum annexá; idque ideo, quia potens est dicta abbatia simul ferre et dotem epālem in Bullá aplīca expressam et omnia onera monasterii, etiam consuetas ipsius eleemosynas. Atque fiet istud (nostro judicio) non solum citra præjudicium religionis monasticæ, verum etiam cum magno ipsius fructu. Siquidem videmus non esse in potestate abbatis instaurare ibidem collapsam disciplinam, extirpatis pravis moribus nimium inveteratis. Major requiritur authoritas, nempe episcopalis, quam id posse omnino confidimus, auxilio Serenissimæ suæ Majestatis accedente. Fiet insuper cum magna totius regionis utilitate. Nam bona, quæ uni serviebant monasterio et sua abundantia veram monasticen pene suffocabant, nunc simul subvenient laboranti eccl^ae totius Gruningæ, ad conservationem rectæ fidei ac religionis.

Nec est quod abbas aut religiosi ullam hic querelam adferant; ille enim relinquetur in suà administratione, dum vivet, isti vero si bene studuerint seque reddiderint idoneos ad functiones epālēs, tam poterunt deinceps designari in episcopum quam antea in abbatem. Et hic agitur quid male? Minus etiam poterit epūs decoquere bona monasterii

Digitized by Google

quam abbas, aût quam hactenus factum est. Nam ut conventui de bonis abbatiæ conservandis ita et capitulo cathedralis eccl^{ae} de dote episcopali non diminuenda, illi jurandum erit.

In Transisalania vero et ducatu Geldriæ magis inopiam invenimus quam copiam bonorum ecclesiasticorum. Unum tamen occurrit satis commodum instituto regio, nempe quod et Daventriæ ad St. Lebuinum et Ruremundæ ad St. Spiritum sit ecclesia collegiata canonicorum, in qua cathedra constituitur, et ea Daventriæ bene utcumque dotata; ita ut pro nunc non oportuerit aliud facere, quam decem ejus præbendas perpetuo jure addicere episcopo et graduatis viris etc. ut in tractatu Daventriensi: qui sane eo loco nunc temporis maxime sunt necessarii; quod regio Transisalaniæ infectis locis Germaniæ admodum sit vicina nec parum malo istius sæculi depravata. Sunt vero in hac diœcesi tres propositurae sæculares, quæ sibi ab antiquo usurparunt plus quam archidiaconalem, imo quasi epalem jurisdictionem. Ut igitur tollatur omnis dissidii occasio, visum est dictas præposituras unire dignitati episcopali cum omnibus emolumentis et collationibus suis et archidiaconalem potestatem debere revocari intra suos limites et deinceps conferri per epum in unum ex prædictis graduatis viris secum in sua cathedrali eccl^{a} residentibus. Cui rationi accedit, quod oportebit epum frequenter esse tam Zutphaniæ quam in Oldezeel; illic propter partem Geldriæ ubi Geldris jus dicendum erit, qui nulla ratione paterentur se patrià evocari, istic propter dominium de Linge ibidem vicinum. Quapropter duximus honestissimum ac simul commodissimum fore, quod epus habeat in illis collegiatis ecclesiis Zutphaniensi et Oldenzelensi residentiam, in domibus vero præpositurarum habitationem suam, quoties præsentia ejus

Digitized by Google

illis in locis fuerit necessaria; quo sic etiam clerum earumdem eccl^am^ magis contineat in officio.

Quoniam autem proventus dictarum præpositurarum non sufficiunt dignitati epāli et quoniam religiosi montis St. Agnetis ordinis regularium instantissime sollicitarunt ante annos tres vel quatuor, uti adhuc sollicitant: ut possent transferri de illo loco ad statum sacerdotum secularium in aliquo oppido, liberi ab habitu ordinis et voto non habendi proprium; idque propter intolerabilia mala, quæ in dicto monasterio ab hæreticis et incendiariis ac aliis grassatoribus passi sunt. Cujus rei veritatem adeo evidenter ostenderunt S^mo^ Regi Cath^o^ et gubernatoribus ejus in dicta regione; ut ipsemet Rex paraverit supplicationem pro eis Sedi apostolicæ porrigendam, etiam priusquam esset de erectione epatuum cogitatum. Judicavimus dictis religiosis et cuique eorum providendum esse de annûa pensione vitali ex bonis sui monasterii, quinquaginta quidem ducatorum iis, qui contenti erunt in habitu religionis et alio loco religioso permanere. Centum vero aureorum Rhenensium illis, quibus ad statum sacerdotii sæcularis transire magis commodum videbitur; donec ipsis de beneficio ejusdem vel melioris valoris provisum foret; aut eosdem adjungendos esse canonicis cathedralis ecc^ae^ Daventriensis, distributis bonis sui monasterii in tot præbendas quot sunt religiosi. Ita tamen ut quoties moriatur aliquis ex dictis religiosis, præbenda ejus accrescat episcopo et ubi omnes defuncti fuerint, omnia bona dicti monasterii sunt perpetuo jure ipsius episcopi; salvo, quod agat de eccl^a^ monasterii et de eleemosynis ibidem fundatis, prout in tractatu exprimitur. Et istud pium apparet; juvantur enim religiosi in suis necessitatibus; qui et si velint, non sufficiunt ædificare sibi monasterium in tuto loco; et aptantur bona monasterii, alioqui interitura, ad sustentationem ejus, qui aget

Digitized by Google

pastorem totius illius regionis. Quantum vero ad eccl^am^ Ruræmundensem; est in illius diœcesi quædam præpositura regularis S^ti^ Remigii ordinis St. Benedicti, quam cum omnibus suis bonis ac collationibus et præeminentiis univimus sedi episcopali Ruræmundensi. Ratio cur id congruum videbitur est ista: quia omnes personæ dictæ præposituræ vlz: præpositus, prior ac conventuales sunt exteri homines, alieno idiomate, nempe gallico utentes, eo missi de alieno ac plerumque inimico regno, non sine periculo harum regionum, quoties ingruit bellum. Quod sane nulla ratione diutius ferendum existimant tum Valkenbergenses in quorum territorio plane teutonico dicta præpositura sita est, quam alii; cumque deberent ibidem ex fundatione esse duodecim religiosi præter præpositum, non sunt nisi quatuor, etiam præposito alio loco residente. Nec servatur illic forma monastica, nisi quoad habitum, sed et ædificia corruunt et non nisi in parochiali eccl^a^, præposituræ vicina, devina peraguntur, in quo alioqui peragerentur per pastorem et suos capellanos; etiamsi religiosi ibidem non essent. Videbatur itaque melius: quod bona illa servirent toti diœcesi Ruræmundensi. quam ut sic, præter mentem fundationis et cum periculo regionis, insumerentur; data singulis religiosis bona ac sufficienti pensione vitali, qua in alio loco honeste vivere possunt, ab habitu religionis absoluti. Proviso etiam per ēpum quod eleemosynæ ibidem fundatæ, perpetuo in eodem loco distribuantur et missæ præposituræ cum matutinis et vesperis in dicta parochiali ecclesia celebrentur, potissimum diebus Dominicis et festis.

Dictis bonis adjecimus in supplementum dotis episcopalis proventus omniaque bona prioratus Ste Walrici ordinis Cisterciensis in Overasselt diœcesis Ruræmundensis. Et quidem merito; quia nec priorem habet, nec posteriorem, nec ullum

Digitized by Google

monachum, neque ullam formam monasterii, sicuti nec a multis annis habuit. Estque nunc in manu clerici sæcularis. Post cessum igitur vel decessum illius sit perpetuo episcopi Ruræmundensis.

Quoniam autem canonicis antea collegiatæ, nunc vero cathedralis Eccl^ae Rur, tenuius est provisum, quam ut ibi eximii virii ac literati vellent residere; valor namque præbendæ non excedit 50 ducatos annue, estque proxime ad templum cathedrale monasterium Ste Hieronymi, ordinis Regularium S^ti Augustini non ita pridem combustum igne fortuito necdum plene reparatum, nec est Ruræmundæ commodus locus pro habitatione episcopalis prope suam cathedralem eccl^am præter fundum dicti monasterii, apparuit non inconveniens fundum combusti monasterii cum instauratis ædificiis assignare epō pro domo habitationis suæ, reliqua vero bona, redditus ac proventus ejusdem monasterii cum onere missarum et eleemosynarum ibidem fundatarum, novem præbendis affectis dictæ eccl^ae cathedralis; necessitate ad hoc nos cogente; ut simul et epō et doctis viris ac etiam aliis monasteriis, tam virorum quam virarum (mulierum) ejusdem ordinis, quæ omnia penuria quadam personarum mirum in modum laborant, hoc uno modo prospiceretur; istis religiosis ad ea transmissis cum honesta tamen vitali pensione, ut gratior sit eorum accessus.

Quantum vero ad alias præposituras St^ae Ursulæ in Kessel et St^i Nicolai in Altvorst, eisdem graduatis viris cathedralis eccl^ae Ruræmund.; unitas apparet pie sic posse fieri. Non enim habent formam monasteriorum, sed tantummodo privatarum domorum et nec illa præpositura neque ista habet aut a sæculo habuit nisi unicum religiosum possessorem temporalium bonorum; qui certe præpositi nomen falso gerit, quia nullis præsidet aut præponitur (nisi forte

Digitized by Google

animalibus gradientibus circa forum domus suæ) (1). Neuter quoque habet se pro obstricto ad ullum ministerium ecclesiasticûm, nisi ad certas quasdam missas, ille ad quadraginta in anno, iste ad tres, singulis septimanis. Quare visum est multo melius esse, utrûmque in suo monasterio divinis exerceri ministeriis, quam in dictis præposituris ocio tabescere aut certe parum utilem fructum in Eccl^a Dei præstare.

Est autem annotandum, quod Dominium de Falckenbergh, nunc comprehensum intra fines diœcesis Ruræmundensis propter præposituram de *Meersen* quæ unitur epatui ejusdem diœcesis, antea per Paulum IV p. r. non fuit dismembratum ab eccl^a Leodiensi; eo quod tunc ignorabatur ipsum fore huic epatui tam commodum ac necessarium. Quapropter curandum erit per oratorem Sacr. Ma^tis Suæ ut et hoc Dominium de Falckenberch parvum et exiguum dividatur à Leodiensi et adjiciatur Ruræmundensii eccl^ae. Nec metuendum est, ne propterea nimium extenuetur epatus Leodiensis; quia is adhuc major permanebit, quam simul tres novi episcopatus in Flandrià erecti, qui tamen singuli haudquaquam spernendam magnitudinem obtinent. Hoc quoque considerandum est . . . . . non simul neque statim suis epatibus accrescent . . . . . oportebit S. Ser. Majestatem singulis istis . . . . . 1500 ducatorum qu(i) . . . . . sicuti in alii epatibus . . . . .

Madame, ma bonne sœur — Ayant entendu par lettres de mon ambassadeur Vargae (Vargas ?) qu'il Vous auroit envoyé les depesches des quatre eveschies, que j'entens faire eriger à Lewarden Deventer Greunnighe (Groeninghe) et Ruremunde, je desire fort et ne me peus contenir de Vous prier bien affectueusement, que Vous veullez chercher de

(1) Die parenthesis was uitgeschrapt.

Digitized by Google

par tous moyens possibles les faire en execution; Vous aïjdant en cecij de l'advis et assistence de ceulx de mon Conseil d'estat, qui come je ne doubte, y feront aussy tout debvoir, pour le zele qu'ilz ont au service de Dieu, le bien publicque et à s'employer en chose, qu'ilz cognoissent ja par plusieurs lres mesmes, que j'ay tant à cœur. Come aussi de vray je l'ay voires et tant que je ne le vous saurois assez encheoir de paroles. Atant madame, ma bonne Sœur, nostre S. Dieu Vous ait en sa guarde — De Madrid le XI jour de Novemb. 1562.

Vre bon frère
PHILLIPPE COURTEVILLE.

No II.

Guilielmus Lindanus eerste bisschop van Roermond verzoekt aan den hertog van Parma, landvoogd der Nederlanden, om vrijdom van belastingen voór zijne geestelijkheid. — 27 Maart 1586.

ALTEZE !

Remonstre humble serviteur en Dieu à vostre Alteze Wilhelm van de Lindt, moderne evesque de Ruremonde, comment depuis quelque tempz en ça'il a pleu à Ve Alteze à l'instance du remonstrant: conceder et octroyer à tous curez du pays de Falcquemont et de Montfort en Gheldres immunité et exemption de touttes contributions et charges par où doresenvant ledt remonstrant à eu le moijen de retenir lecdits curez en office et residence personnellement de leurs paroisses. Et comme dentretant avec la reduction des villes de Nijmeghue et Batenbourgh oultre leurs paroiches et eglises sont encor aultres plusieurs, où le remonstrant, moyennant semblable immunité, que celle

Digitized by Google

pour ceux de Faulcquemont et Montfort pouldroit grandement prouffiter à l'endroict de ses brebis et subjectz, par residence de plusieurs bons et fidels curéz, maintenant refugez et absentz au pays de Juliers, Clèves et ailleurs; lesquelz se sont retirez non tant seulement par crainte des ennemis desquelz ils se peuvent ranchonner pour eux et leurs biens parmij quelque somme; mais plustost pour cause de l'insupportable charge desdicts contributions. Supplie humblement, qu'attendu l'occasion susdicte, mesme en contemplation de plusieurs enfans, perissans aultrement audict diocèse sans baptesme et aultres inconveniens, survenans journellement par faulte du susdict, qu'il plaise à Vostre Alteze extendre ladicte immunité por tous et singuliers curez residens audict diocese: concedant à ceste fin lettres de commandement, tant aux gouverneurs illèc, chascun en leur endroict, qu'a tous ceux qu'il conviendra por ladicte exemption et immunité. Ce faijsant.

De apostille was: Soit exhibée copie de la possession de l'immunité accordée aux curez des pays de Faulcquemont et Montfort. Faict à Bruxelles le 27 de mars 1586.

(Bruss. arch., audience).

N° III.

Status episcopatus et capituli cathedralis ecclesiæ Ruræmundensis, a° 1592 per Gregorium Gherincx, ejusdem ecclesiæ decanum et vicarium generalem sede vacante, expressus in epistolà scripta ad Stephanum Craesbeeck j. v. D^m^, consiliarium senatus Brabantiæ et commissarium regium Trajecti ad Mosam.

Clarissime et Eximie de Craesbeeck.

Intelleximus ex litteris prætoris et receptoris præposituræ Meersensis Clarissimam Dominationem Vestram ob

Digitized by Google

certa negotia a sua Illustrissima Celsitudine Trajectum ablegatum esse, et inter cætera habere in mandatis: ut de statu ecclesiæ Ruræmundensis, de remediis seu dote præfatæ ecclesiæ pauperculæ commode providendi atque cur hactenus ab epō Ruræmundensi in provincià Valkenburgensi, officialis constitutus non sit, diligenter informet.

Quam ob rem ego non distulissem hodie ad Vos Trajectum excurrere ad dictam informationem legitimè faciendam, quod hæc materia prolixior sit, quam ut pauco temporis spacio, quod mihi conceditur scripto, perfecte exhiberi possit.

Si modo potuissem hic à nostro gubernatore obtinere commeatum, quem mihi concedere non potuit; eo quod 4° hujus mensis 300 capita miserit versus Rhenum ad comitem Hermannum v. d. Bergh expeditionis alicujus gratia; ita ut hic milite destituti simus.

Quare dignabitur quæso me habere excusatum. Quod si contingeret fortuito cras aut perindie aliquem commeatum sese offerre aut nostros milites redire: non desinam illicò ad Vos venire. Intereà hæc informationis vice, mitto et plura ex præfato prætore Meersensi, Martino Monen intelligere placebit, qui de rebus hujus episcopatûs abunde informatus est; utpote qui eam ob causam secundò ad negotia hujus pauperculæ ecclesiæ promovenda, in aulam à nobis missus fuerit. Imprimis itaque placebit Clarissimæ Dominationi Vestræ cognoscere: epum Ruræmundensem annue opus habere minimum 1500 florin; ut se suosque ministros honesté et frugaliter secundum temporis hujus dispositionem alere et hospitalitatem exercere possit. Præterea ad episcopale officium debite præstandum in onerosà adeo diœcesi, annue opus erit 4000 vel 5000 flor., proût hæc aulæ jam dudum remonstrata sunt.

Proinde cûm dos episcopalis his annis, solum ascenderit ad 1200 vel summum ad 1300 flor. videt, arbitror, Claris-

Digitized by Google

sima Va Domtio, quam juste hactenus varii hoc onus acceptare recusaverint.

Quantûm vero ad capitulum cathedrale attinet, illud in suà primœva tenuitate quà erat ante erectionem in cathedrale perseverat: eo quod pro novem graduatis qui epo in suis functionibus assistere deberent, ex incorporationibus in ipsa erectione factis, nihil capitulo hactenus accessit. Neque, quod alicujus momenti sit, imposterum accedet, eo quod dictæ incorporationes tunc factæ a plane sunt infrugiferæ et proinde frustra fractæ. Prebendæ autem, numero solum octo, adeo sunt exigui valoris, quod possessorem suum alere non valeant. Et inde fit, quod tres tantum canonici, aliunde habentes competentiæ auxilium, resideant. Duo sunt ob dictam tenuitatem absentes et tres prebendæ jam dudum vacant quod nullus, etiam ultra (tró?) oblatas petit et receptas retinere vult.

Ex præfatis, summatim ob temporis augustiam narratis, Clarissima Vestra Dominatio facile, spero, intelliget miserias, et diuturnæ adeo orbitatis caussas hujus ecclesiæ. Quæ hoc loco magnifice erigi debeat tamquam fidei Catholicæ propugnaculum adversus hæreses in collimitio religionis Christianæ.

Nam hic circumque Juliam et Cliviam et inde per Germaniam et Septentrionem longe lateque grassatur perniciosa et execrabilis religionis libertas.

Ceterum, quantum attinet ad media, quibus dicta ecclesia per suam Catholicam Majestatem impresentiarum juvari potest, salvo meliori judicio dico [quod?] [attento eo quod in hâc diœcesi Ruræmundensi nihil sit quo dicta ecclesia juvari posset] idcirco aliunde media quærenda sunt.

Et imprimis, quia Trajecti ad Mosam præpositura est Ste Servatii, quæ à multis retro annis neque Ecclesiæ neque

Digitized by Google

civitati neque provinciæ profuerit utpote cujus rectores perpetuo quasi fuerint absentes; idcirco posset sua Majestas admodum utiliter curare, ut ea nunc mensæ episcopali Ruræmundensi incorporaretur. Quatenus ubi primum vacare contingeret tunc episcopo Ruræmundensi cedat.

Idem poterit sua Majestas facere de personatu Herlensi et præterea episcopo assignare pensiones super abbatiis Cloosteroij, St. Cornelis Munster et aliis monasteriis provinciarum Transmosanarum vel alibi.

Capitulo autem Ruræmundensi provideri poterit per translationem capituli Carpensis [St. Martini in Kerpen ducatus Brabant., sed Diœcis Colon] ubi dudum disciplina ecclesiastica exulat; et per incorporationem monasterioli Regularium in 't Sant prope Stralam, modo funditus diruti. Quod superius de præpositura Trajectensi utiliter futurum dixi, multis forte videbitur absonum; eo quod magnates, hujusmodi dignitatibus initiare solent. Verum sua Majestas Catholica Ecclesiæ et Religioni catholicæ magis consulere tenetur, quam privatis personis, potissimum cûm sint motiva ad hoc inducentia ut hic: nam per istius præposituræ incorporationem universæ diœcesi Ruræmundensi bene erit; provinciæ Ultra Mosanæ omnes episcopum habebunt, qui ad disciplinam ecclesiasticam ibidem collapsam instaurandam iis invigilet et authoritate apostolica et regia, cûm consensu episcopi Leodiensis, in civitate Trajectensi vel Wyck tribunal commode erigat. Ipsi etiam civitati Trajectensi ad hæresim ob Germaniæ vicinitatem et Germanorum commercia proclivi, hæc incorporatio multum proderit; quod episcopum Ruræmundensem tamquam præpositum, habebit residentem, cujus potissimum post episcopum est civitatis incolumitati et fidei sinceritati invigilare.

Præterea episcopus Ruræmundensis, tamquam præpositus Trajectensis habens præbendarum ibidem collationem, pote-

Digitized by Google

rit ad eas vacantes, personas doctas et qualificatas promovere: quarum operà in visitationibûs, correctionibus pastorum et clericorum promotionibus, concionibus et aliis functionibus ecclesiasticis, uti poterit per provincias Trans Mosanas et etiam diœcesin Ruræmundensem.

Deinde etiam insignis clerus Trajectensis, suum caput cûm utilitate spirituali et temporali, præsens sæpius habebit, ad quem in singulis negotiis et casibus refugium habere poterit.

Hæc et similia certe suam Majestatem ad dictam incorporationem procurandam merito inducere deberent, quæ omnia cessant, si nobili aut magnati alicui privato de ea, post epûm Cameracensem providebitur.

Quantum ad tertium punctum attinet, super quo (ut intelligo) à me informatio petitur: videlicet, quare episcopus Ruræmundensis hactenus officialem in provincià Valkenburgensi non collocavit; respondeo id varias et legitimas ob causas factum non esse. Videlicet quod quondam R^mus^ D^s^ Lindanus bon. mem^ae^ et ejus officialis fuerit ab initio episcopatus sui ab a° 1569 in pacifica possessione, Valkenburgenses evocandi Ruræmundam et illi etiam citati comparuerint.

Atque id ita obtinuisse usque ad annûm 1577, adeo ut quotquot interea Valkenburgenses pauculi tametsi ad curiam Brabantiæ, vigore et intuitu Bullæ aureæ, confugerant, suspenso processu et auditis rationibus promotoris seu curiæ spiritualis Ruræmundensis dictos supplices Valkenburgenses dicta curia seu cancellaria Brabantiæ ad tribunal Ruræmundense remiserit pro justitiæ complemento, tamquam recte citatos, prout hæc instrumentis et testibus omni exceptione majoribus etiam nunc doceri possunt. Et id jure quidem, eo quod neque Bulla aurea neque jucundus Introitus contra, sed pro nobis faciant, si sane et ut oportet

Digitized by Google

interpretentur, potissimum cûm in veritate Valkenburgum neque Brabantiam neque Brabantiæ partem esse constet. —

Et ideo factum est absque dubio, quod cûm Leodiensis epûs vigore Bullæ aureæ cogebatur passim in partibus Brabantiæ collocare officiales, in Valkenburgo nûmquam aliquem officialem collocaverit, sed Valkenburgenses in causis ecclesiasticis Leodii coram officiali comparuerint usque ad adventum præfati quondam R^mi D^i Lindani Ruræmundam; quando ad curiam Ruræmundense pro causarum suarum explicatione cœperunt habere recursum. — Quem et continuarunt usque dûm a° 1577 Wernerus Huyn dominus de Amstenraet graves et varios ob excessus Ruræmundam citatus se opponere incipiebat.

Atque obortis tum turbis, res ista hactenus mansit inconfecta ob turbas et frequentes absentias præfati R^mi Lindani et curiæ ejus turbationem.

Cæterum dato et non concesso, quod Valkenburgenses evocari Ruræmundam non possent, ubi quæso illic tribunal erigi liceret? Cûm de jure requiratur oppidum, ubi sit copia Doctorum et practicorum; ad quod etiam tutus possit habere accessus et recessus quale in Valkenburgo non reperitur.

Nec posset episcopus Ruræmundensis seu sedes vacans ibidem erigere tribunal etiamsi omnes episcopatus proventûs impenderentur. Quis enim practicorum ibi habitare vellet, nisi maximo salario ad hoc emereretur. Trajecti autem practicari posset, factà præfatæ præposituræ incorporatione; ut gratis tribunal erigi posset; quod illic haberentur practici, procuratores et advocati absque episcopi salario et etiam officialis, ea conditione de prebendà provisus. Antehac autem nihil tale Trajecti tentari potuit, quod sit extra diœcesin; ut epûs Ruræmundensis ibidem officialem alere non potuisset cûm sibi ipsi non sufficiebat; potissi-

Digitized by Google

mum cûm ad officialem in Valckenburgo constituendûm nullo jure teneatur. Itaque ob præfatas causas officialis neque Trajecti nec in Valkenburgo hactenus constitutus fuit. — Quod jam practicari poterit, ut dictum est, si Illistrissimæ suæ Celsitudini ita videbitur.

Plura his adjicere non patitur temporis angustia, quare si quid aliud explicatius in his desiderabit Clar^{ma} D^{o} Vestra supra dictum prætorem Meersensem consulere placebit: qui pro suà notitia et informatione, quam de hoc episcopatu habet; et aliàs oretenûs et scripto hîc accepit, Eidem Clarissimæ D^{ni} Vestræ satisfacere ut arbitror poterit.

Opto ut Clar. D^{tio} Vestra nobis et Reipublicæ diû valeat cûm omnibus suis in Christo Jesu incolumis. Subsignatum: Gregorius Gerinex decanus et vicarius generalis Ruræmund. sede vacante. —

N° IV.

Exhibitio altera status episcopatûs et officialatûs Ruræmundensis prout erat a^{o} 1592, expressa in epistola Gregorii Gerinx decani et vicarii generalis, sede vacante scriptà ad commissariûm sûûm Mart. Monen prætorem Meersensem.

Humanissime ac ornatissime D^{e} Prætor. — Litteras Dom^{is} V^{rae} nudiustertius datas, sub vesperam recepi; quibus respondeo:

Et imprimis, quoad constitutionem officialis Trajecti, qui patriis TransMosanis præësset et invigilaret, hoc ipsum recte quidem practicari posset; si, modo epûs Leodiensis à Suà Illma Celsitudine ex parte suæ Catholicæ Majestatis requisitus, territorium concedere vellet. In qua re metuo difficultatem non parvam, eo quod Leodienses episcopis nuper constitutis non

Digitized by Google

admodum favere solent. Itaque illud ante oia obtineri deberet; quo obtento posset epus Ruræmundensis suam jurisdictionem delegare alicui canonico ad hoc idoneo et qualificato etiam ex gremio capituli St. Servatii vel B Mariæ Virginis, cui jura sigilli et obventiones accedentarias, quæ hoc tempore parvi momenti sunt, concedere posset. Verum de salario illis prospicere non valeret, nisi ipsi epo prius ut cumque de dote provisum foret. Deinde quantum ad hoc, quod dicitur episcopum Ruræmundensem præsentem non opus habere officiali, eo quod ipsemet cûm uno atque altero seu tribus assessoribus officialatum sustinere posset, hoc ipsum plane est impossibile, si modo epus, debite et secundum SS. Canonum dictamen, officium episcopale facere volet. Nam adeo certum est, quod officium officialatus integrum hominem requirat, ut R. D. Mierlo canonicus Leodiensis hic multos annos est expertus : eo quod tempore pacis plures causæ et magni momenti ad hanc curiam deferebantur, quam ad cancellariam Arnhemensem. Quibus explicandi epus non sufficeret, potissimum eo attento, quod is hîc sustenere debeat gravissima onera officiorum archidiaconi, archipresbyterri, scholastici et pœnitentiarii, quæ singula suas personas requirunt et occupant: quæ hic hactenus haberi non potuerunt absque salario ob præbendarum tenuitatem: quod viri qualificati pro suo servitio seu obsequio victum et amictum honeste requirant, quæ hic ex præbendis haberi non possunt.

Quod dicitur de assessore assumendo: Is epo hic forte pluris constabit quam officialis, eo quod haberi non poterit, proût quondam R^mus^ D. Lindanus b. m. expertus fuit, Domino Mierlo officiali Leodium migrante, residente hîc consilio Regiæ Gelriæ, dûm nullus, lautissimo stipendio etiam oblato, servire voluit.

Digitized by Google

Itaque dico Ruræmundæ perpetuo, sive epus sit præsens sive absens, officialem requiri. Cogebatur autem dictus Rmus Lindanus suo officiali annue dare circiter 300 fl., promotori 100, notario 150, duobus procuratoribus 80, executoribus duobus. . . . ?

Quod dicitur de tribus assessoribus ex proventibus capituli Ruræmundensis salariandis, id plane impossibile est; eo quod universi proventus capituli hoc tempore tribus assessoribus non sufficerent. Non videtur clarissimus Ds Craesbeeck novisse, quam Geldria in beneficialibus sit inops et sterilis.

Præterea, quod quæritur de proventibus Ruræmundensis sedis vacantis, de iis œconomus dictæ sedis, per capitulum constitutus, quovis tempore rationem dare est paratus. Proventus quidem hoc tempore sunt valde exigui et vix respondent oneribus, quæ iisdem necessario sustineri debent secundum canonum tenorem. Nam epo absente seu mortuo, ejus officium cessare nunquam debet, nec potest absque multarum animarum periculo. Proinde omnia onera episcopalia sustinentur tamquam epo præsente, exceptis clericorum ordinationibus, templorum et altarium consecrationibus, quæ per vicinos epos fiunt. Gratis autem servire nullus vult nec etiam potest; quare nullus mirari debet, quod ex 800 vel 900 floros, quos episcopatus Ruræmundensis hoc tempore solum pure recipit, parum vel nihil supersit.

Quantum attinet ad monasterium regularium in 't Sandt prope Stralam, modo dirutum, statum ejus ignoro; arbitror interim verosimiliter, quod habebit annue ultra 300 maldros siliginis. Prior cûm 5 vel 6 fratribus hactenus morati sunt in oppido Stralensi. Modo, ut intelligo, migrarunt ad cujusdam nobilis domum extra Stralam, ut libere suos agros colere possent. Interim non fieret ista incorporatio (ut scio) absque

Digitized by Google

murmure et difficultate, nisi prioris et religiosorum prius gratiose obtineretur consensus.

Præter dictum autem conventum in hac diœcesi nil omnino est reliquum, quod incorporari eccl^ae Ruræmundensi potest. Graviæ, Neomagi et in Batenburgh sunt quidem canonicatus pauculi, sed in veritate eorum proventus sunt teniores etiam tempore pacis, quam ut illis aliquid detrahi possit.

Venio ad vestra puncta mihi ordine certo ad respondendum collocata. Et imprimis, ad primum, quoad constitutionem officialis Trajecti, literarum vestrarum materiam sequens, me expedivi. Similiter ad secundum, quoad conventum in 't Sant prope Stralam similiter, ad tertium quoque videlicet; ep̄um officialis opera Ruræmundæ nullo modo carere posse, si ipse officium suum facere volet.

Ad quartum dixi, Graviæ nihil esse quod ep̄o vel officiali ibidem constituendo incorporari potest: quod viri docti et ad officium officialatûs administrandum qualificati hujusmodi præbendulas non ambiant. Et eam ob causam ac etiam dotis episcopalis angustias ibidem hactenus officialis constitui non potuit. Ad quintum dixi in episcopatu Ruræmundensi nihil esse quod incorporari posset.

Ad sextum dico capitulum Carpense Ruræmundam transferri posse consensu et auctoritate Sedis apost^ae, ad petitionem suæ Catholicæ Majestatis, prout factum fuit præposituræ Mersensi.

Ad septimum respondeo me de circumstantiis monasterii St. Cornelii-Munster nihil plane informationis habere.

Ad octavam: quod de abbatia Cloosterraedt parum dicitur esse spei et personatum Herlensem parum afferre posse.

Idcirco persisto nullum convenientius medium invenire posse præpositura Trajectensi, ut ep̄o Ruræmundensi provideatur. Capitulo autem consuli posse per translationem

Digitized by Google

capituli Carpensis aut conventus in 't Sant incorporationem. Nec puto, quod sua Majestas aut aula alia convenientiora media inveniet unquam: nisi dotationem ex suis dominiis præstare volet. Omnium autem optimum foret, ut sua Majestas antiquam sedem episcopalem S^ti Servatii excitando, curaret collegiatam modo S^ti Servatii ecclesiam in cathedralem eregi, cujus epūs præesset provinciis Trans Mosanis et episcopatui Ruræmundensi, et provincia Cuyckensis cum oppido Graviensi subjiceretur episcopatui Buscoducensi et provincia Luxemburgensis Namurcensi.

Hoc modo omnibus provinciis Belgicis prospectum esset bene in spiritualibus. Episcopus autem ille Trajectensis interdum resideret Ruræmundæ et ibidem haberet suos officiales: vicarium et officialem et curiam, proût modo ibidem est.

Trajectenses enim prebendæ affici possent graduatis archidiacono, archipresbytero, pœnitentiario, officiali et scholastico: quibus epūs in episcopatus administratione carere non potest. Et hic Trajecti in insigni ecclesia et residentia eos gratis haberet, quos Ruræmundæ deberet conducere. (Bourgondische Bibliotheek).

N° V.

Oprichtingsplan van een bisschoppelijken zetel te Maastricht.

— 1623 —

Johan. Bapt. Vivès ambassadeur van de aartshertogin Isabella aan den staatsecretaris C. La Faille.

Digitized by Google

Como no tengo cartas no tengo que respondir, y assi solo dise: que haesido avisado, que por parte del elector de colonia seha puesto un nihil transeat en dataria paraque no passe erection de obispado en Mastricht, yo no tengo noticia deste negocio me for avisados son los ministros del dicho elector que no soij ijo.

De Roma 1 Abril 1624.

La Faille antwoordt aan Vivès.

No se lo que N. S. quiere dezir del aviso, que avia tenido qui por parte del elector de Colonia se avia puesto un nihil transeat in dataria paraque no passe erection de obispado en Mastricht porque ijo no se nada deste negocio.

A Brussellas 29 Abril 1623.

(Bruss. arch. du Royaume : Négotiations de Rome).

Nº VI.

SERENISSIMA SENÔRA.

En la Congregacion de propaganda Fide, que se hubo en presencia del Papa a 7 deste fueron referidas unas relaciones de algûnos obispos de los estados de V. A. y por la relacion se echara de ver la quexa, que tienen del magistrat secular que no les asiste sobre el qual particular y otras cosas que piden les obispos se disciorio y dudando yo que nose tomasse alguna resolucion con poca reputacion de los ministros, dixe que era bien que todo este negº se remitiesse al Nuncio con orden, que hieziesse lo que combenia con sa bidoria ij boluntade V. A. laqual es muij cierta que no falte ria en cosas del servicio de Dios ni de su Religion. Su Sad aprovo el dicho y assij lo mando

Digitized by Google

y paraque V. A. este prevenida y bien informada del todole embio con esta la copia de dichas informaciones. —

J. B. Vivès.

N° VII.

Toestand van het bisdom van Roermond 1623—1624.

Status ecclesiæ Ruræmundensis.

Bona quoque pars episcopatus Ruræmundensis hæreticorum potestati subjecta est, quibus in locis ad hæreticorum conversionem publice nihil fieri potest; felices autem nos reputamus, si saltem commorantibus ibi Catholicis, ne deficiant aut subvertantur, ministeria necessaria vel occulte procurare possemus.

Quod *Neomagi* quidem facimus, ubi latet ex Soc^te^ Jesu sacerdos, cujus etiam opera subinde nonnulli errantes reducuntur; aliis vero locis nullus est stabilis, sed per modum transitus subinde aliquod accipiunt sacerdotis ministerium vel Catholici ferventiores ad viciniora Catholicorum loca interdum per duo vel tria milliaria excurrunt. De convertendis autem hæreticis ibi nihil agi potest. Causa autem hujus desertionis est, quod oppida quidem pauca sunt et militaribus hæreticorum præsidiis plena, ut nullus pene sacerdoti apud cives detur latendi locus. Pagi vero hæreticum, loco pastoris, habeant ministrum et ruralem magistratum hæreticum, incolas exteros nativis permixtos, quibus nihil potest abscondi, quod in pago geritur. Unde est illic videre Catholicorum miseriam.

In reliqua episcopatus parte viget Religio catholica. Hæretici illic cæterorum comparatione paucissimi sunt, et

Digitized by Google

plerisque quidem locis nulli omnino reperiumtur, aliis vero locis ubi pauci sunt; qui tamen publico scandalo abstinent. Non desunt quoque qui publica concione et privata subinde monitione non tantum pro Catholicorum confirmatione sed etiam pro hæreticorum laborent conversione, raro quidem sed nonnullo fructu.

Loca præ cæteris magis infecta sunt oppidum *Venloense*, ubi pastor est vir doctus, pius et eloquens, habetque sibi cooperatores ff Minores Recollectas, qui etiam in catechisanda juventute operam suam impendunt. Oppidum quoque *Weerthense*, ubi pastor est minoris quidem eloquentiæ, doctus tamen et bonus, habetque collaborantes sibi ff Minores de Observantia et duos capellanos, quorum alter quoque juventutem catechisat. Pagus *Versensis*, ubi tamen pastor est vir bonus et zelosus, doctrinæ mediocris; quem juvat ipsiûs capellanus, qui etiam catechisat juventutem. Pagus *Wessemensis*, ubi quoque pastor est non ineruditus sed parum eloquens; qui etiam præter laborem, quem facit prædicando, juventutem instituit in catechismo. Civitas autem Ruræmundensis etiam ipsa paucos quosdam hæreticos habet; agitur tamen [in ea] sufficienter contra eos per publicas ipsius episcopi conciones ex professo de Sacramentis et aliis controversiis institutas, tûm per pastoris privatas etiam monitiones, tum quoque per collaboratores ff Minores Recollectas et PP. Societatis Jesu, qui etiam bis in hebdomada juventutem catechisant. Hic etiam seminarium habetur futurorum pastorum cum lectione theologicà, pauco quidem numero pro proventuum tenuitate, unde tamen jam aliqui boni pastores prodierunt. In aliis quoque locis, ûbi paûci aliqui vivunt hæretici sine publico scandalo, agunt pastores pro sua quisque gratiâ, quod pos-

Digitized by Google

sunt et si non cûm effectu conversionis eorum, saltem cum fidelium Catholicorum conservatione; ne malum serpat. —

(1) Hic status est Eccl^ae Ruræmundensis quoad causam Religionis catholicæ.

(Bruss. archief, Negotiat. de Rome).

N° VIII.

Brief van de steden en edelen des hertogdoms Brabant aan den Paus betrekkelijk de benoeming van Henricus Calenus tot bisschop van Roermond.

SANCTISSIME PATER.

Cum sciamus inimicum omnis boni in nullum scopum magis sollicite tela suæ nequitiæ intendere, quam ut ovili Christi, tam in gregibus quam in rectoribus, quocumque modo noceat et maxime ut pastores ab ovibus abstrahat aut ne accedant, impediat. Non possimus, quasi exutis misericordiæ et pietatis visceribus non compati florentibus olim diœcesis Ruræmundensis clero et populo, pro magna parte sub ducatu Brabantiæ nostræ commorantibus; nunc autem occasione vicinorum hostium fidei ad instar rapacium luporum quotidie illis imminentium, magno desiderio totis septem annis, quibus sedes episcopalis ejusdem diœcesis vacavit, ad pastorem et defensorem suum suspirantibus. Hinc est, ut cum placuit suæ Catholicæ Majestati ad dictam

(1) Deze Status Ecclesiæ Ruræmundensis is opgemaakt in of kort na 1624 en door of op last van Jacobus a Castro III^en Bisschop van Roermond, die geboren te Amsterdam, tot Bisschop gewijd werd 10 April 1611, en ✠ 24 Febr. 1639. Oud omtrent 80 jaren.

Digitized by Google

tam diu (1) vacantem sedem nominare R^m Dom^m Henricum Calenum, archidiaconum et vicarium generalem Ill^mi D^i archiepi Mechliniensis, virum toti provinciæ nostræ ex virtutibus, doctrina ac zelo animarum in pluribus functionibus notissimum, veniamus ad oscula pedum Vestræ Sanctitatis Eique humillime supplicemus : quatenus dignetur pro suprema sua qua fungitur omnium ovium Christi cura, dictum R^m Dom^m à Serenissimo Rege nostro nominatum, tandem confirmare ac viduatæ ecclesiæ suæ Ruræmundensi sponsum instituere. Magno fundamento confidentes, quod erit episcopus, qui stabit pro domo Israel: hoc est Ecclesia et sancta Sede, et opponet caput omnibus inimicis Romanæ fidei. Tantum abest, ut in eum cum veritate cadere possit; licet frendente invidia vel, minima calumnia de hæresi aut alio quocumque crimine, quæ eo usque scimus in tanto et pro-

(1) Henricus Caelen [Calenus] was geb. in 1582 te Beringen in het tegenwoordig Belgisch Limburg. Nadat hij te Leuven de academische studiën met roem had volbracht, werd hij pastoor te Assche en eenige jaren daarna pastoor van Sinte Catharina te Brussel en deken der genoemde stad.

Nadat de aartsbisschop Jacobus Boonen Calenus benoemd had tot zijn' aartsdiaken en algemeen vicaris, vertrok deze naar Mechelen, alwaar hij zich bevond toen de Spaansche koning Philippus IV, als hertog van Gelre, hem in 1644 aan Paus Innocentius X voordroeg tot den bisschoppelijken zetel van Roermond.

De hier boven staande brief der steden en edelen van Brabant ten gunste van Calenus, die in 1646/7 moet geschreven zijn [aangezien de Roermondsche zetel in 1639 ontledigd werd door den dood van J. a Castro en in onzen brief gezegd wordt, dat de vacantie reeds zeven volle jaren had geduurd] getuigt gewis van een' weinig gedweëen geest jegens Rome, maar geeft tevens bij weêrslag een prachtig bewijs, dat Rome zijn rechten en rechtzinnigheid moedig heeft gehandhaafd. Immers het is bekend uit de levensbeschrijving van Calenus, dat Innocentius X nimmer de voordracht van Philippus IV heeft willen huldigen en dit alleen ter oorzake van het gedrag door Calenus gehouden in de Jansenistische woelingen dier dagen.

In 1648 eerst, liet Henricus Calenus de gouvernementeele benoeming van zijn persoon voor Roermond los en stierf hij als gehoorzame zoon der kerk vijf jaren later te Brussel, op 1 Feb. 1653.

Digitized by Google

batissimo nobis viro abesse; ut audeamus cum omni instantia eum præsentare et commendare Sanctitati Vestræ (si ex fructibus cognoscitur arbor) tamquam futurum (ut et modo est) hæreticorum malleum et morum reformatorem constantissimum. Pro quo, sperantes favorabilem Sanctitatis Vestræ resolutionem, manebimus et sumus Sanctitatis Vestræ.

Obedientissimi filii, prælati, nobiles et civitates Brabantiæ.

Digitized by Google

BESCHEIDEN
berustende op het archief te Sittard
(VAN AF 1609).

CHRONOLOGISCH REGISTER.

A. Oorkonden en stukken van algemeenen aard.

N° 1.

1609 $\frac{\text{Juli 28.}}{\text{Augustus 7.}}$ — Signatum Sittart unter unserer subscription unnd fürgetructhen Reichs Pittschaften $\frac{\text{28 Juli}}{\text{7 Augusti}}$ Im Iahr der Elösung Menschlichen Geschlechts Tausent Sechshundert und Neun.

Wolfgang Wilhelm, paltsgraaf van den Rijn, hertog in Beieren, als gevolmachtigde zijner moeder vorstin Anna, paltsgravin van den Rijn, hertogin in Beieren; en Filip graaf van Solms, heer te Muntzenberg, Wildenfels en Sonnenwaldt en Johan Frederik van Roeden, keurvorstelijk Brandenburgsche geheimraad, als zaakgelastigden van Ernst, markgraaf van Brandenburg en hertog van Pruisen, namens diens broeder Johan Sigismund, markgraaf van Brandenburg aartskamerheer van het H. Roomsche rijk en keurvorst, verklaren dat burgemeester, schepenen, raad en *gemeindt* der stad Sittard hun als vertegenwoordigende hunne lastgevers *mit handtgebenden trew zuegesagt* hebben, zich aan hen met verschuldigde gehoorzaamheid en trouw te onder-

Digitized by Google

werpen en geenen derde, wie het ook zijn mochte als hunnen heer te erkennen buiten de paltsgravin en den keurvorst, totdat uitgemaakt zij, wie hunner als erfgenaam dezer landen te betrachten is; waartegen zij gevolmachtigden namens hunne vertegenwoordigden de ambtenaren in hunne ambten bevestigen zooals zulks reeds is geschied, en zich onderwerpen wat hunne aanspraken betreft aan de beslissing van de Roomsch keizerlijke majesteit, opdat het land niet met executiën worde bezwaard of andere schade ondervinde, maar zulks zooveel mogelijk afgewend worde. Mochte echter door de bevoegde keizerlijke macht een ander erkend worden, dan zijn burgemeester, schepenen en raad door deze huldiging niet gebonden, daar aan de rechten van andere pretenden niet te kort gedaan wordt.

De Roomsch katholieke en alle andere Christelijke godsdiensten, zooals die in het Roomsche rijk en andere tot deze landen behoorende plaatsen in het openbaar plegen gehouden te worden, blijven gehandhaafd en toegelaten, zonder dat iemand in de uitoefening daarvan mag gestoord noch verhinderd worden.

Alle door vorige landsheeren uitgevaardigde brieven en pandschappen en andere vorstelijke verschrijvingen zullen naar luid der daarvan bestaande bescheiden nagekomen worden.

Alle voorrechten en vorstelijke gunsten worden bevestigd.

Bijaldien de beide pretendenten onverhoopt met de daad iets ter zake der erfopvolging tegen elkander mochten ondernemen, zal de stad tot aan de verzoening toe, ten opzichte van hem, die de bestaande overeenkomst geschonden zal hebben, van hare belofte ontheven zijn.

Wanneer iemand geweld mocht plegen, zullen de pretendenten de ingezetenen met lijf, goed en bloed verdedigen en beschermen.

Digitized by Google

De stenden en onderdanen zullen schadeloos gehouden worden voor alle vorderingen en aanspraken.

De hofhouding, de bezetting der kanselarij en andere ambtsbedieningen zullen *altem herkommen, nach* uit landsonderdanen en niet uit vreemden, bestaan.

De stiften, kloosters en andere collegiën door ingezetenen dezer landen bezet, zullen in wezen gehouden, en door niemand gestoord mogen worden.

De loffelijke oude gewoonten, en hetgeen verder voor de erfhuldiging dezen landen ten nutte en beste strekt, blijven behouden.

Afschrift op papier.
In omslag A nº 3.
Het origineel was geteekend door en droeg de zegels van *Wolffgang Wilhelm* paltsgraaf en *Philipp* graaf van *Solms* en *Johan Friedrich von Roeden*, namens den markgraaf Ernst van Brandenburg.

Nº 2.

1609 Juli 28 en Augustus 7.

Wolfgang Wilhelm, paltsgraaf van den Rijn als lasthebber van de paltsgravin Anna zijne moeder, en Filip graaf van Solms en Johan Frederik van Roeden, namens Ernst markgraaf van Brandenburg, in zijne hoedanigheid van gemachtigde van zijn broeder Johan Sigismund markgraaf van Brandenburg, na de vereischte hulde als landsheeren van burgemeester, schepenen, raad en ingezetenen der stad Susteren ontvangen te hebben, bevestigen al hunne rechten en privilegiën, kondigen vrije uitoefening van alle Chris-

(1) Dit stuk is door ons uitgegeven in *De Maasgouw, weekblad voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde*, bl. 233. Men zie daarover ons artikel *De erfopvolgingsstrijd in Gulik-Berg en Kleef-Mark* in nºs 59 en 60 van dat tijdschrift.

Digitized by Google

telijke godsdiensten af en beloven de stad tegen alle invallen te beschermen.

Afschrift op papier.
In omslag A nº 3.

Nº 3.

1610 October 8.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verkoopen aan Gerard Damen eene jaarrente van negentien dubbele gouden *Philippen* of *Albertinen*, twee en een half oude *Henricusnobelen* of dubbele dukaten, vijf enkele gouden realen, een enkele Italiaansche pistolet, een enkele Spaansche pistolet en een zilveren koningsdaalder, en zulks voor een kapitaal, waarvan het bedrag door de stad is verrekend met Dirk heer van Palland, Gulikschen geheimraad (1).

Minuut in register A bl. 36.

(1) Dirk van Pallant was zoon van Werner, heer te Ruyff en Breidenband, geboren uit diens tweede huwelijk met Johanna van Bronkhorst-Batenburg. Hij was burggraaf van Alpen, heer tot Breidenband, Guliksche kamer- of geheimraad, ambtman te Wassenberg en Boslar en huwde 1º Ermgarde van Leerodt en 2º in 1580 Anna van Vlatten. Zijne elf kinderen stamden uit het eerste huwelijk.

Von Vorst-Gudenau in zijne verhandeling over de *familie de Pallant* geeft het sterftejaar van Dirk niet op. Nu is het moeielijk aan te nemen, dat *deze* Dirk nog in 1610 leefde, want zijn zoon Werner, die hem als burggraaf van Alpen en heer van Breidenband opvolgde, was reeds in 1591 gehuwd met Francisca, vrijvrouw van Merode-Haaffalise, erfgename te Mariamet en maakte in 1609 zijn testament, zoodat hij in 1610 ook schijnt overleden te zijn geweest. Men moet het derhalve er voor houden, dat de in bovengemelde akte bedoelde Dirk van Pallant geweest is Werner's zoon, namelijk Karel Dirk van Pallant, vrijheer van Mariamet, heer te Breidenband, overste, Guliksche maarschalk en geheimraad, ambtman te Brugge, die door zijne groote verteringen den ondergang van zijnen tak voorbereidde. Daar hij in 1610 reeds geheimraad was ligt de veronderstelling voor de hand, dat hij vóór 1591 is geboren. Hij huwde in 1630 met Wilhelmina van Wittenhorst, erfgename te Brockhausen en stierf in 1642. Zijne eenige dochter Isabella Francisca trouwde met Bernard van Pallant, heer te Hamern en Eyll, ambtman te Rheinberg.

Digitized by Google

N° 4.

1610 November. — Im allerheiligen monat.

Arnold van Amstenrade heer te Geleen en Wachtendonk, ambtman van het land van Erkelens en Kriekenbeek (1), verklaart dat hij, namens vrouw van Pottel, blijkens daarvan opgemaakte akte, *int outgoenn* van 1604 aan Alexander van Drimborn te Born (2) verkocht heeft een grondstuk in het kerspel Born gelegen, genaamd *in den hann* en eenige lappen land te Holtum en wel als adellijke, vrij *rittermesige* goederen ontheven van schatting en belasting. Deze landerijen voortkomende van de heeren *zur Hew* en in eigendom overgegaan op die van Amstenrade en van Pottel, maken deel van die, welke van Heijenhoven mede heeft verkregen, die echter om onbekende redenen zich de betaling van belasting derzelve heeft laten opdringen. Hij verklaart, dat de erven, die hij voor vrouwe van Pottel aan Drimborn overgedragen heeft, sedert onheugelijke jaren met geene

---

(1) Arnold van Amstenrade heer van Geleen en Wachtendonk was een zoon van Arnold en van Anna van Groesbeek. Hij huwde in 1586 met Margaretha van Bocholtz dochter van Godart (✠ te Venlo den 24 October 1577) heer van Grevenbroich en Wachtendonk en van Alexandrina van Wittenhorst. Uit dit huwelijk stamden vijf kinderen namelijk Arnold heer van Geleen en Wachtendonk, Willem kanunnik te Luik, Godart commandeur der Duitsche Orde, Alexandria en Anna Margaretha van welke laatste men in de kerk te Wachtendonk een grafsteen vindt versierd met de wapens van Huyn, Bocholtz, Groesbeek en Wittenhorst en met het randschrift: *Hir ligt begraven Joff. Anna Margreta van Amstenrath alt 6 jaar welcke starf anno 1596 den 11 Jan.* In dezelfde kerk ziet men ook een grafsteen der echtelieden *Amstenrade-Bocholtz* met de familiewapens doch zonder opschrift.

(2) Een voorzaat van dezen ook genaamd Alexander van Drimborn, wiens moeder eene vrouw van Tegelen was, komt in 1542 als ambtman te Born en den 8 Januari 1551 als ambman te Millen voor. Hij was gehuwd met Anna Hoen van Cartils, woonde te Grasbroek bij Born en overleed aldaar den 15 December 1557. (Verg. Kritzraedt, *Millen und Born* bl. 35).

Digitized by Google

schattingen noch belastingen zijn bezwaard en de pachters dier goederen ook nooit tot betaling zijn aangemaand.

In oorkonde daarvan werd die verklaring door Anna van Groesbeek, weduwe van Arnold van Amstenrade (1); met haar zoon Arnold heer te Geleen geteekend, en door dezen laatste met zijn zegel bekrachtigd.

Afschrift op papier, naar eene gecollationneerde copie van den notaris J. Ganderheiden.

In dossier »Processtukken".

N° 5.

1610 December 6.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verkoopen aan Gerard Croits, rentmeester te Leuth, eene jaarlijksche rente van 31 rijksdaalder en een *orth* van dusdanigen daalder, op den 6 December te betalen binnen de stad Maastricht.

Minuut in register A bl. 38.

N° 6.

1610 December 21.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verkoopen aan Joost Le Cort en Catharina Busch echtelieden eene

(1) Anna van Groesbeek, dochter van Jan heer te Heumont en drossaard te Stockheim was eene zuster van den prins-bisschop van Luik Gerard van Groesbeek; zij huwde met Arnold Huijn van Amstenrade heer te Geleen, gouverneur der landen van Overmaas (✠ 1579) en stierf in 1612. Den 1 April 1584 gaven de staten van Valkenburg aan haar eene som van 903 gulden 6 stuiver Brabantsch terug wegens voorgeschoten gelden. (Verg. SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroeck* bl. 223). Een grafsteen van beide echtelieden ligt in de kerk te Beek, waarop het volgende is uitgebeiteld : *Icy gist messire Arnold Huyn d'Amstenraedt, seigneur de Geleen et gouverneur et cap.-général du pays d'Outre-Meuse et de la ville de Maestricht, qui mourut l'an 1579 et dame Anne de Groysbeck son épouse laquelle mourut l'an 1612. Dieu aye pitié de leurs âmes.*

Digitized by Google

jaarlijksche rente van 9 oude dubbele dukaten en anderhalf *orther* van dergelijke dukaten, vervallende jaarlijks op 21 December en betaalbaar binnen de stad Luik.

Minuut in register A bl. 40.

N° 7.

1610 December 27. — Geben zu Dusseldorf ahm sieben unnd zwantzigstes Tags Monats Decembris Anno sechzehnhondert unnd Zehenn.

Ernst, markgraaf van Brandenburg enz. en Wolfgang Wilhelm, paltsgraaf van den Rijn enz. als machthebbers van den keurvorst van Brandenburg, hertog van Pruisen, Gulik, Kleef en Berg en van Vrouwe Anna, paltsgravin van den Rijn, hertogin van Beieren, Gulik, Kleef en Berg, bekennen zoo voor hunne vorstelijke principalen als voor hen zelven, dat burgemeester en raad der stad *Sijttardt* hun, ter bestrijding van spoedeischende uitgaven, door tusschenkomst van den Gulikschen landrentmeester, ter leen verstrekt hebben twee duizend rijksdaalder, welke som aan de stad, hetzij uit de in de naastvolgende jaren te heffen belastingen of uit andere middelen terugbetaald zal worden, hetzij door haar op die belastingen ingehouden kan worden (1).

Origineel op papier. Geteekend *Ernst* en *Wolffgang Wilhelm*. — Twee opgeplakte zegels gaaf. Brandenburg voert een gevierendeeld schild 1. een adelaar 2. een draak 3. een klimmende eenstaartige leeuw 4. twee aanstootende blokken gerangschikt in den vorm van eene baar; beladen met een hartschild waarin een adelaar. Boven het schild leest men *Idierich*. Middellijn 30 m. *Beieren* heeft in een doorsneden schild boven viermaal gedeeld, rechts geruit, in het midden een klimmende leeuw, links een klimmende leeuw, in het midden eene karbonkel, beneden vier-

(1) Verg. De Maasgouw 1879 n° 60 bl. 234.

Digitized by Google

maal gedeeld, rechts een klimmende leeuw, in het midden een geschakeerde balk van drie trekken, links een balk, in het midden drie kepers, alles beladen met een hartschild, waarin een klimmende leeuw. Van het randschrift in eene guirlande is alleen te lezen . . . . . DER. Middellijn 28 m.

N° 8.

1610 December 30.

Voor schepenen der stad en het gerecht te Susteren verklaart Peter Mors uit de voorstad, dat wijlen zijn vader van den edelen heer van Groesbeek in pacht heeft gehad de zoogenaamde *Heumunts* goederen (1) onder den gerechtsdwang Susteren gelegen voor 23 malder rogge en 30 gulden *Susterer Wehrung* of ongeveer 7 rijksdaalder en hij zelf die goederen van Jan van Groesbeek tegen denzelfden pacht in huur heeft genomen.

Afschrift op papier.
In dossier »Processtukken".

N° 9.

1611 Maart 10.

Voor Conrard Schreiber scholtis en voor schepenen van het gerecht Born bekent hun *mitstuelbruder* Wilhelm Schouffelen van Thomas Prewer (2) deken der collegiale kerk te Sittard ontvangen te hebben twee honderd vijftig Brabantsche gulden, Sittardsche *wehrung*, tegen eenen intrest van

(1) De hoeve *Heumont* te Susteren was een vrij adellijk goed, ressorteerende onder de mankamer van Born. In 1548 behoorde zij aan Jan van Groesbeek heer te Heumont en drossaard te Stockheim, van wien het goed overging op Anna van Groesbeek, die het aan Arnold van Amstenrade, heer te Geleen ten huwelijk aanbracht. (Verg. de Maasgouw 1879 n° 51 bl. 198.)

(2) Thomas Prewer of Brewer was geboren te Stralen en overleed te Sittard in 1643. Zijn testament berust op het staatsarchief te Dusseldorf.

Digitized by Google

zes en een *orth.* gulden, zooals zulks is bepaald bij vorstelijk edict. Tot zekerheid der richtige betaling verpandt hij eene weide van 5 sillen, te *Beekhoven* onder *Guttekoven* gelegen, uitschietende op de Graatheide en met een hoofd op den weg.

Origineel op perkament, geteekend Bernard Kijlman, gerechtsschrijver (1). — Zegels van de schepenbank en van schout Schreiber beschadigd. Schreiber voert eene nijptang of schaar. Van het omschrift is niets meer leesbaar. Middellijn 25 m.

Op de keerzijde van het stuk is door den gerechtsschrijver Melchior In der Sittart aangeteekend, dat de voormelde rente in Maart 1616 door den deken Thomas Breuer aan den gasthuismeester is gegeven, onder verplichting om telken jare op Sint-Peter- en Paulusdag in de kerk te Sittard aan brood voor negen gulden zeven en een halven stuiver aan de huisarmen uit te deelen, voorts aan de koralen twee Brabantsche gulden en aan het kapittel vier gulden en vijf stuiver te betalen.

In doos E N° 163.

N° 10.

1611 Juli 4.

Voor Adam Quirinarius voogd (2) en schepenen van Sittard verklaart Gossen Paulssen verkocht te hebben aan

(1) Kijlman schijnt protestant geweest te zijn, want luidens het pastoreele register der hervormde gemeente te Sittard werd aldaar het huwelijk van Bernard Kijlman gerechtsschrijver te Born met Gertruid Rademechers dochter van Martin, kerkelijk ingezegend den 4 September 1621. Wij teekenen dit aan, omdat hij de eenige magistraatspersoon in 't ambt Born is, dien wij in de zeventiende eeuw in de registers der protestantsche gemeente te Sittard vinden.

(2) Adam Quirinarius, herkomstig van Geilenkirchen, woonde in de Gats in het huis genaamd *in den Dom*, hij was gehuwd met Elisabeth Salden, en overleed te Sittard den 23 Juli 1634. Van zijne te Sittard geboren kinderen zijn ons bekend Joannes (10 April 1602), Margaretha (18 October 1603) den 20 Mei 1631 gehuwd met Bertram Pontanus dokter in de rechten en schepen te Gulik, Mathijs (17 April 1605) schout te Susteren en rentmeester te Millen (✠ 2 Januari 1636), Agnes (26 Juni 1611 ✠ 15 Augustus 1634), Hendrik

Digitized by Google

Gerard Exters als gasthuismeester te Sittard ten behoeve van het gasthuis eene rente van derdenhalven Brabantschen gulden en zeven en een halven heller, zulks voor eene hoofdsom van veertig dusdanige guldens en zeven en een halven stuiver. Tot zekerheid stelt hij een huis met tuin, groot 25 roeden te Wehr in de Karstraat gelegen, en eene weide, groot ongeveer eene sil aldaar.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd (doorsnede 25 m.) en schepenen gaaf.

In doos D nº 164.

Nº 11.

1612 Maart 5.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verkoopt Johan Görtgens aan Godart Curharts als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard eene jaarrente van drie gulden acht stuiver en vijftien heller voor eene koopsom van vijf en vijftig gulden en stelt tot onderpand zijn huis met aanhoorigheden op de Paardenstraat gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegel van Quirinarius verloren, dat der schepenen gebroken.

In doos E nº 165a.

Nº 12.

1612 April 13.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Glucks aan Johannes Birgden als burge-

Willem (1 Augustus 1613), Daniel (16 Februari 1616) logementhouder te Sittard, gehuwd met Maria Raetz, Adam (20 September 1618) en Edmond (14 Maart 1620).

Digitized by Google

meester te Sittard, ten behoeve der stad verkocht te hebben eene jaarlijksche den 13 April vervallende rente van zes gulden en vijf stuiver, voor eene hoofdsom van veertien bescheiden dubbele Albertiner gulden en eenen Zeeuwschen daalder. Tot zekerheid daarvan veronderpandt hij een huis met tuin op de Paardenstraat bij de Broekpoort gelegen naast Godart Soutzen, de stad en Dirk Bruggen, benevens drie roeden moestuin buiten de Broekpoort op den Hoogen Wal.

Origineel op perkament, geteekend Melchior In der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.

In doos E nº 165[b].

Nº 13.

1612 Juni 28.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen te Sittard bekent Simon von dem Berg aan Willem Schutgens als armenmeester ten behoeve der armen aldaar verkocht te hebben eene jaarrente van zes en een *orts*daalder voor eene kapitale som van honderd daalder. Tot zekerheid daarvan stelt hij tot onderpand zijn huis en tuin te Ophoven aan de straat, die van Ophoven leidt *naher die zehen boner*, en een perceel land aan de *Sommersche Hage* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van schepenen verloren, van voogd in stukken.

In doos E nº 166[a].

Nº 14.

1613 Januari 19.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verkoopen aan Daniel Spiess von Moetzemborn, ambtman te Millen en

Digitized by Google

Born (1) en zijne echtgenoote Johanna von Metternich en Mullenarck eene jaarlijksche den 1 April vervallende rente van achttien bescheiden goudgulden, zes en dertig bescheiden zilveren koningsdaalder en vier en twintig bescheiden rijksdaalder en wel voor eene hoofdsom van drie honderd goudgulden, zes honderd koningsdaalder en vier honderd rijksdaalder.

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Groot zegel der stad gebroken.

Bij het stuk zijn gevoegd 1° eene akte van cessie door Joan Albert von Spiess en Moetzemborn van den 15 Juni 1661, waarbij voormelde rente wordt overgedragen aan den vrijheer van Leerodt, domheer te Luik, die in het genot daarvan komt in *des jetzigen burgemeisters Nicolass Classen Jahr* 2° eene volmacht gedagteekend Born den 17 November 1722 gegeven door H. F. C. de Leerodt aan Johan Frangenheim ambtsverwalter te Sittard, om de aflossing van kapitalen ten laste der stad en ten behoeve van de erfgenamen Leerodt tegen overgave der origineele schuldbrieven ten getale van zes in ontvang te nemen. — *Spiess* voert een gekroonden leeuw omgeven door vijf mosselen, op den helm de kroon herhaald; *Leerodt* heeft een klimmenden leeuw in een rond schild, gedekt door eene kroon van vijf fleurons; schildhouder rechts een omgewende leeuw, links een draak.

In doos E n° 166_b.

N° 15.

1613 October 21.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van stad en gerecht Sittard bekent Con Tacken verkocht te hebben aan Willem Schutgens, als armenmeester te Sittard ten behoeve der armen aldaar eenen jaarcijns van twee gulden

(1) Von Spiess, die Adam van Gimnich heer te Kettenheim als ambtman opvolgde, overleed te Millen den 12 April 1625 en werd te Lengersdorf bij Duren begraven.

Digitized by Google

Brabantsch, elke gulden gerekend op twintig stuiver en elke stuiver op twintig heller loopend geld, zulks voor eenen koopprijs van twee en dertig der gemelde guldens; tot onderpand stellende een stuk bouwland, ongeveer een half bunder groot, gelegen te Wehr boven de vijf bunder.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.

In doos E nº 167ª.

Nº 16.

1614 April 2. — Geschijet Indt Jare unsers heren Dusent ses hondert und vierthijen ahm Tweeden Aprilis.

Voor Bado van *Huickelhouen*, rechter te *Seuenhaer* (1), en Julij Mers, Goerts Wijr, Floris Stedt, Gerhart von Leuwen, Jacop von Gennep en Adam Schaep, schepenen, toen zij *met gespannener Bancken 't Gericht säthen*, verscheen Gerhart von Braeckell, voor zich en als gemachtigde van Helmich van Dornnick en Sweder van Harsolte, die ook instaan voor hunne huisvrouwen Gertrudis van *Hoeckellum* en Johanna van Dornnick, ingevolge volmacht voor schepenen en raad van de stad Zwolle den 16 Maart van het loopende jaar *nach den alten still* verleden; welke verklaarde te verkoopen aan Adam Louwermann en zijne huisvrouw Idtghen Maschoeps de helft van het erf en goed, geheeten *Tyben*, gelegen in de Lymers beneden Gronstein, welke helft zij verkregen hebben uit de nalatenschap van hunne schoonmoeder Johanna van Harsolte, en waarvan de wederhelft toebehoort aan Hendrik van der Laar en Bertram van Eijll.

Origineel op perkament. — Zegels van den rechter en de schepenen vrij gaaf. *Van Huckelhoven* voert een ossenkop, die op den met loofwerk versierden helm herhaald is; de schepenen

(1) Bado van Huckelhoven werd later voogd te Sittard.

Digitized by Google

van *Zevenaar* hebben in hun zegel het gekroonde beeld der moeder Gods ten halven lijve, met het kind Jezus op den linkerarm, overdekt door een gothischen troon, naast het hoofd der moeder Gods eenige onleesbare letters, waaronder een getweedeeld schild, rechts een karbonkel en links een geschakeerde dwarsbalk. Van het randschrift is nog over: *Segel der scep.... an Seuener.* Middellijn 42 m.

In doos E nº 167b.

Nº 17.

1614 Juni 20. — Im Jahre als man zalt nach Christi Unsers lieben Herren und Seligmechers geburt Ein thausent sechs hundert und vierzehn In der Zwelfster Römer Zinszal zu Latein *Indicio* genant auf freytag den zwenzigsten Tag des monats Junij.

Gecollationneerd door den notaris Johannes Salden opgemaakt afschrift eener akte van appel, waarbij Heiliken Vogts in hooger beroep komt bij het hoofdgerecht te Sittard van een op den 16 Juni 1614 door *Stathalter* en schepenen van het *Gericht Lymburg* tusschen haar als gedaagde en Adam Mündt en consorten als eischers gewezen vonnis (1).

Origineel op perkament met het zegelteeken van notaris Salden in inkt, tot zinspreuk hebbende »*Duri patientia victrix*".

In doos E nº 168.

Nº 18.

1615 Mei 19.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Herman Tacken aan Johan Vogt als armenmees-

(1) Over de rechterlijke indeeling van het voormalig ambt Born zie men onze verhandeling »*Het tegenwoordig kanton Sittard in zijne ontwikkeling geschetst*".

Digitized by Google

ter ten behoeve der armen van Sittard verkocht te hebben eene jaarrente van drie gulden Brabantsch en vijf stuiver voor eene hoofdsom van twee en vijftig gulden, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt een perceel bouwland van een half bunder achter Ophoven gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegel der schepenen geschonden, van voogd verloren.

In doos E nº 169.

Nº 19.

1615 December 4.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaren Lenhart Lenssen en Art Janssen als voogden van Lysgen Driessen schuldig te zijn aan Theis Martins eene jaarlijksche op Sint-Andriesdag vervallende rente van vier gulden zeventien en een halven stuiver, spruitende uit eene hoofdsom van acht en zeventig gulden, zijnde de koopprijs van eene door den schuldeischer aan genoemde minderjarige verkochte erfenis. Tot zekerheid daarvan hebben de voogden veronderpand een aan hunne pleegdochter toebehoorend huis, met tuin en boomgaard te Munstergeleen langs de straat, die naar den molen loopt.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gaaf. *Quirinarius* voert hier een groot zegel met het schepenmerk (doorsnede 32 m.) en het omschrift: *Adam Qvirinarivs.*

In doos E nº 170.

Nº 20.

1616 Mei 16.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van de stad en het gerecht Sittard bekent Wilhelm Massen aan Johan

Digitized by Google

Vogt, als armenmeester te Sittard ten behoeve der armen aldaar verkocht te hebben eenen jaarlijkschen cijns van zes daalder en eenen *orth thaler*, elke daalder gerekend tegen dertig stuiver en elke stuiver tegen twintig heller loopend geld, zulks voor eenen koopprijs van honderd daalder; stellende hij tot zekerheid twee perceelen akkerland van een morgen, het eene gelegen te Susterseel, het andere aan de Westerheide.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos E nº 171.

Nº 21.

1616 October 29.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Corstgen Donris verkocht te hebben aan Johan Vogt als armenmeester, ten behoeve der armen eenen jaarcijns van zeven Brabantsche gulden, tot zekerheid waarvan hij benevens zijne *eithumben* (1) Dirk Hermans en Theis Horcks veronderpanden twee perceelen bouwland te Overhoven in het *Rohlant* gelegen, het eene groot een half bunder en het andere negentig roeden.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen geschonden.
In doos E nº 172.

Nº 22.

1617 Februari 24.

Peter Vlugels schenkt aan zijn zoon Arndt en aan zijnen *eithumben* Jakob Schroders een huis gelegen te Sittard bij

(1) schoonzoons.

Digitized by Google

de Markt naast den *Winckel* (1) en wel onder beding dat zij bij de verdeeling zijner nalatenschap eene som van dertien honderd gulden inbrengen, na aftrek van het bedrag van een kapitaal groot drie honderd gulden Brabantsch, dat ten behoeve van Willem Vogts en Johannes Fisschers op dat huis is gevestigd.

Origineel op papier, eigenhandig geteekend.
In omslag B nº 24.

Nº 23.

1618 Mei 22.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Geel Enckens aan Martinus Otten als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van drie gulden Brabantsch en acht stuiver, en stelt tot onderpand eene sil akkerland te Munstergeleen gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd gebroken, van schepenen verloren.
In door E nº 173ª.

Nº 24.

1618 Juni 21.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard verklaren aan Daniel Spiess, ambtman te Millen en Born, en zijne huisvrouw Johanna van Metternich verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van vijf dubbele gouden albertiner en een *orth*daalder voor een kapitaal van vier en tachtig

(1) De *Winckel* (hoek); aldus werd het gedeelte der markt geheeten, dat gevormd werd door het oude Stadhuis en de woningen tusschen de Limbrichterstraat en de steeg leidende naar de Nieuwstraat. Thans heet die plaats nog *in den Hoek*.

Digitized by Google

dubbele gouden Albertiner, hetwelk op last des hertogen onder dagteekening van 18 Juni 1618 door de stad is terugbetaald aan genoemden ambtman en den voogd Quirinarius te Sittard, voor *serviesgeld* door den kolonel Don Diego de Messia *zwengklich* gevorderd over de maanden Januari tot en met Juni 1618 (1).

Origineel op papier, doorgeknipt. — Opgeplakt geheim zegel der stad gaaf.

Op den rug van het stuk is eene akte gesteld, waarbij Johan Albert von Spiess op den 8 Juni 1661 aan zijn neef den domheer von Leerodt te Luik de voormelde rente overdraagt. Verder wordt door Johan Frangenheim verklaart, dat hem als procuratiehouder van den graaf van Leerodt de kapitale som den 18 November 1722 is afgelost.

In doos E nº 173ᵇ.

Nº 25.

1619 Maart 9.

Voor Georg Haick (2) scholtis en schepenen van het gerecht te Born verklaart Johan Ringhs te Guttekoven, dat hij bij afrekening met Adam Quirinarius voogd te Sittard aan dezen schuldig gebleven is eene hoofdsom van honderd Brabantsche gulden, waarvan hij, daar hij niet in staat is deze te betalen, zich verplicht eenen interest te geven van zes en een *orth* der voormelde guldens. Tot zekerheid der schuldig geblevene som stelt hij ten onderpand een half bunder land *in dem Eppekortzfeldt* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Bern. Keijlman, gerechtsschrijver. — Zegels van scholtis gebroken, van schepenen ver-

(1) Tijdens het twaalfjarig bestand lagen te Sittard Spaansche troepen, die den hertog van Nieuwburg in zijne aanspraken op de Gulik-Kleefsche erfenis steunden.

(2) Georg Haeck stamde van Gangelt, huwde met Agnes Schutjens en overleed als voogd te Sittard den 23 October 1635.

Digitized by Google

sleten. Op den rug van het stuk staat aangeteekend, dat het kapitaal in vorenstaande akte vermeld in April 1623 door den voogd Quirinarius aan het gasthuis is gegeven, onder verplichting om telken jare op H. Sacramentsdag de rente ervan aan de armen uit te deelen. Haeck voerde in zijn schild 9 haakjes (3. 3. 3) het schild gedekt door een helm met afhangend kleed. Op den helm eene kroon, waarboven twee buffelhoornen. Van het omschrift is niets meer leesbaar. Doorsnede 32 m.

In doos E nº 174.

Nº 26.

1620 Mei 26.

Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaren dat Arent Bohes voor hen bekend heeft verkocht te hebben aan Martinus Otten, als gasthuismeester, ten behoeve van het gasthuis te Sittard, eene jaarlijksche rente van drie gulden en derdenhalven stuiver, zulks voor eene hoofdsom van vijftig Brabantsche gulden, die door Johannes Salden, kanunnik en thesaurier te Sittard (1) aan het gasthuis waren geschonken, en voorts tot onderpand gesteld te hebben zijn huis en tuin in de voorstad te Sittard *im Laterstiegsgen* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen geschonden.

In doos F nº 175.

Nº 27.

1620 September 12.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard,

(1) Johannes Salden behoorde tot eene Sittardsche regeeringsfamilie; hij werd na den dood van Thomas Breuwer (Prewer) in 1643 tot deken van het kapittel gekozen. Die keuze werd den 4 Juli 1643 door het domstift te Luik bekrachtigd (zie *Annalectes pour servir à l'hist. eccl. de Belgique* XI bl. 336). Bij overleed te Sittard den 25 December 1652

Digitized by Google

bekennen de echtelieden Mevis Lenssen en Anna van Schloun aan Martinus Otten als gasthuismeester, ten behoeve van het gasthuis te Sittard, verkocht te hebben eene rente van dertien gulden vijf stuiver en vijftien heller, voor een kapitaal van twee honderd twaalf gulden en dertiendenhalven stuiver. Tot zekerheid stellen zij eene sil akkerland *zu Schloun* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gaaf. Op den rug staat vermeld, dat Johan Kunnen de wolwever den 15 December 1653 afgelost heeft 100 gulden, die daarop door Dirk Hermans van Hillensberg zijn opgenomen.
In doos E nº 176.

Nº 28.

1620 November 19.

Adam Quirinarius voogd en schepenen van de stad en het gerecht te Sittard verklaren, dat Theis Simons voor hen bekend heeft schuldig te zijn aan den gasthuismeester Diederich Greuwels ten behoeve der huisarmen te Sittard, eene rente van zes gulden en vijf stuiver Brabantsch en wel voor een kapitaal van zeven enkele Italiaansche pistoletten, negen enkele pistoletten, eenen grooten Nederlandschen rijder, eenen dubbelen gouden albertiner en vier en twintig Hollandsche schellingen. Tot waarborg dier rente verbindt hij een beemd, groot derdehalf sil te Tudderen gelegen, uitschietende op de Roode Beek.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen vrij gaaf.
In doos E nº 177ᵃ.

Digitized by Google

N° 29.

1621 Maart 30.

Thomas Breuer deken, en het geheele kapittel der collegiale kerk van Sint-Peter te Sittard, Adam Quirinarius voogd, alsmede burgemeester, schepenen en raad aldaar verklaren, dat de eerwaarde heer Herman Kleinen (1), landdeken en pastoor te Benfelden in den Elzas aan het gasthuis te Sittard heeft geschonken drie honderd rijksdaalder, onder de volgende voorwaarden: 1° Telken jare zal des Dinsdags na Driekoningen door de zorg van den tijdelijken gasthuismeester in de kerk van Sittard een jaargetijde met drie priesters worden gecelebreerd voor de rust zijner ziel, die zijner ouders Johannes Kleinen en Gertrudis Schmietz, zijner drie broeders Arnold, Gerhard en Johannes en van al zijne verwanten en weldoeners, waarvoor de celebreerende pastoor zal genieten vijf, de twee andere priesters drie, het kapittel voor was, kaarsen, licht en ornamenten zeven, en de koster voor zijne moeite twee gulden; 2° Bij die gelegenheid zal aan twintig armen, door des schenkers broeders of hunne naaste erven en bij ontstentenis van deze door den tijdelijken pastoor aan te wijzen, uitgedeeld worden als aalmoes eene som van dertig gulden, met dien verstande echter dat de armste der armen en des gevers bloedverwanten altoos vóór de andere behoeftigen voorgetrokken worden; 3° Hetgeen na aftrek der voormelde kosten en uitdeelingen nog over is, zal door het gasthuis genoten worden; 4° Mochte de uitoefening van den Roomsch Katholieken Godsdienst te eeniger tijd niet meer vrij te Sittard kunnen plaats hebben,

(1) Herman Kleinen behoorde tot eene Sittardsche familie, die aldaar jaren en jaren aan het hoofd van de plaatselijke regeering stond.

Digitized by Google

dan zullen de Roomsch Katholieke armen de geheele rente van het geschonken kapitaal genieten.

Deze schenking wordt door voormelde declaranten als provisoren van het gasthuis aangenomen, onder verplichting de genoemde voorwaarden trouw op te volgen.

Origineel op perkament. — Klein zegel van kapittel en geheimzegel der stad gaaf, dat van Quirinarius gedeeltelijk gebroken.
In doos E nº 177ᵇ.

Nº 30.

1621 Mei 21.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Wilhelm Schmits verkocht te hebben aan Renier Douffen als burgemeester van Sittard, ten behoeve der stad eene rente van zes gulden vijf stuiver voor eene hoofdsom van honderd gulden, stellende hij tot onderpand eene weide van vijf en tachtig roeden, te Broeksittard gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen vrij gaaf.
Blijkens aangehechte kwijting is deze rente den 12 Juni 1652 afgelost met een nieuwen koningsdaalder van drie kopstukken, zeven en een halven rijksdaalder in schellingen, twee *umbkikers*, en een Henricus nobel.
In doos E nº 178ᵃ.

Nº 31.

1622 April 27.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Johan Vischer van Diederich Greuwels, als gasthuismeester te Sittard opgenomen te hebben honderd albertiner rijksdaalder en daarvoor aan het gasthuis aldaar

Digitized by Google

te verkoopen eene jaarlijksche rente van zes Bourgondische of albertiner rijksdaalder en eenen *orth* daalder of een vierde van eenen dusdanigen daalder, tot onderpand waarvoor hij stelt eenen beemd van nagenoeg 1½ bunder te Tudderen gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegel van de stad een weinig geschonden, dat van den voogd verloren.
In doos E nº 178ᵇ.

Nº 32.

1623 Juli 11.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Heilgers van Dietherich Grewels als gasthuismeester te Sittard opgenomen te hebben een kapitaal van vijf en twintig daalder, waarvoor hij bekent aan het gasthuis schuldig te zijn eene jaarlijksche rente van anderhalven daalder en twee stuiver, stellende hij tot onderpand daarvoor een huis in de *Lymburger* straat te Sittard gelegen, naast eene bouwplaats van Silvester Plugmecher en de erven Thomas Beltgens.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos E nº 179.

Nº 33.

1623 December 29.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van de stad en het gerecht te Sittard bekent Gerard Kleinen verkocht te hebben aan Johan Soutzen, als gasthuismeester te Sittard ten behoeve van het gasthuis aldaar eene jaarlijksche rente van zes gulden en vijf stuiver, ieder gulden aan

Digitized by Google

twintig stuiver en ieder stuiver aan twintig heller gerekend en wel voor eene hoofdsom van honderd gulden, stellende hij tot onderpand een perceel bouwland, groot anderhalf sil op den Kollenberg aan den Hillensberger weg gelegen, uitschietende op het land van den hof van Lahr.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen een weinig geschonden.
In doos E nº 180.

Nº 34.

1624 Januari 16.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Peter Duits opgenomen te hebben van Johan Soutzen als gasthuismeester een kapitaal van honderd gulden Brabantsch en deswege aan het gasthuis te Sittard schuldig te zijn eene rente van zes gulden vijf stuiver, tot waarborg waarvan hij veronderpandt twee perceelen bouwland, respectievelijk groot anderhalven morgen en een halven morgen te Susterseel gelegen, het een aan de *Hesselteren* heide, het andere nabij *Hornschbolt*.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Beide zegels vrij gaaf.
In doos E nº 181.

Nº 35.

1624 Februari 19.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen der stad Sittard verklaren de gebroeders Ruth en Johan Quicks aan Johan Soutzen, als gasthuismeester te Sittard, ten behoeve van het gasthuis aldaar voor eenen koopprijs van honderd zeventien gulden twaalf stuiver verkocht te hebben eene

Digitized by Google

jaarlijksche rente van zeven gulden en zeven stuiver, gerekend elke gulden aan twintig stuiver en elke stuiver aan twintig heller; tot zekerheid van welke rente door hen veronderpand wordt een huis met tuin en weide te Tudderen gelegen en groot ongeveer een half bunder.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van de stad en den voogd gaaf.
In doos E nº 182.

Nº 36.

1624 Mei 31.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Lijsgen, dochter van wijlen Ercken Offermans, verkocht te hebben aan Johan Soutzen, als gasthuismeester te Sittard, ten behoeve van het gasthuis aldaar eene rente van zes daalder en een *orth* of achtste gedeelte van een daalder, elke daalder op dertig stuiver en elke stuiver op twintig heller gerekend, zulks voor eene hoofdsom van honderd daalder, tot zekerheid waarvan zij veronderpand heeft een huis met tuin en weide, groot ruim eene sil te Munstergeleen aan de Veeweide gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos E nº 183.

Nº 37.

1624 Juni 19.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Liesen Jenss voor zich en haren man Johan Theissen, volgens hare verklaring en die haars broeders Peter, in krijgsdienst te Gulik liggende, schuldig te zijn aan Wilhelm Schumechers armenmeester te Sittard, ten behoeve

Digitized by Google

der armen aldaar, eene op Sint-*Remetsdag* vervallende jaarrente van drie gulden zestien stuiver en vijf heller, waarvoor zij van genoemden armenmeester ontvangen heeft eene hoofdsom van een en zestig gulden en een stuiver. Tot onderpand stelt zij een perceel akkerland, groot ongeveer eene sil en veertig roeden *bei Schloun an Theelen grab* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos E nº 184.

Nº 38.

1624 November 16.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Con Tacken aan Johan Soutzen als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard verkocht te hebben eene jaarrente van zes gulden vijf stuiver, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt twee perceelen bouwland, het eene van eene sil te Wehr op den Hof en het andere van eene halve sil op den weg van Wehr naar Bingelrade gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen vrij gaaf.
In doos E nº 185.

Nº 39.

1625 Maart 5.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Riekalts verkocht te hebben aan Johan *Schuisters* als armenmeester eene rente van twee zilveren koningsdaalders voor eene hoofdsom van twee en dertig dergelijke daalders; tot zekerheid van welke rente, die

Digitized by Google

telken jare den 6 Maart vervalt, hij schuldenaar tot onderpand stelt de helft van twee bouwlanden, groot ongeveer een morgen te Tudderen gelegen en de helft van een dusdanig perceel aldaar.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenbank gaaf.
In doos E nº 186.

Nº 40.

1625 Juni 7.

Burgemeester, schepenen en raad te Sittard bekennen verkocht te hebben aan Johan Soutzen gasthuismeester te Sittard, ten behoeve van het gasthuis aldaar eene jaarrente van negen en twintig gulden twaalf stuiver en anderhalven *orth*stuiver, elke gulden gerekend tegen twintig stuiver en elke stuiver aan twintig heller en wel voor vier honderd vijf en zeventig gulden en tien stuiver, die zij voor den opbouw van den nieuwen kerktoren aanwenden (1). Tot zekerheid worden ten onderpand gesteld alle stadsaccijnsen en de stadsbeemden buiten de Putpoort.

Concept op papier.
In omslag B nº 13.

Nº 41.

1625 Juni 19.

Voor Heinrich Vogts en Reinher Douven schepenen te Sittard bekent Nelen Roggen verkocht te hebben aan de armen te *Brochsittart* eenen jaarcijns van derdenhalve *orthen*

(1). De kerktoren, waarvan de spits op den 27 Maart 1606 door den wind werd afgeslagen, kon bij gebrek aan middelen niet eerder hersteld worden. Tot aan de laatste restauratie kon men het jaartal 1625 in de bovenste muurlagen lezen.

Digitized by Google

Italiaansche pistoletten voor eene hoofdsom van tien dusdanige pistoletten, herkomstig van wijlen Reinhard Beltgens, welke rente de schuldenaar zich verplicht aan den tijdelijken kerkmeester te Broeksittard, ten behoeve der armen, jaarlijks te betalen op den 19 Juni en tot zekerheid waarvan hij verhypothekeert een perceel bouwland, groot ongeveer eene sil, gelegen tusschen Broeksittard en Wehr aan Gallendel.

Origineel op papier, eigenhandig door beide schepenen geteekend.

In omslag A nº 31.

Nº 42.

1626 Januari 1.

Johanna von Metternich, weduwe van wijlen Daniel Spiess te Montzemborn, verklaart dat de stad Sittard in het vervolg, in plaats van den tot dusverre bedongen interest, slechts vijf percent 's jaars zal behoeven te betalen van de ten voordeele van haar en wijlen haren echtgenoot gevestigde kapitalen als: 1º 300 goudgulden, 600 koningsdaalder en 400 rijksdaalder dd. 29 Januari 1613; 2º 48 Rosen Nobelen, 19 dubbele Luiksche pistoletten, 6 dubbele en 1 enkele Spaansche pistolet en 1 enkele Hongaarsche dukaat dd. 13 Januari 1615; 3º 84 bescheiden dubbele albertiner guldens dd. 21 Juni 1618.

Origineel op papier, geteekend: *Johanna van Spyes wyttib geborne van Metternych.*

In doos E nº 187a.

Nº 43.

1626 Februari 4.

Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaren dat Gerard Bartscherers ten hunnen overstaan be-

Digitized by Google

kend heeft verkocht te hebben aan Renier Douffen voor zes en vijftig *Reichsthaler* eene jaarrente van drie en een halven dusdanige daalders, waarvoor hij tot onderpand gesteld heeft zijn woonhuis met tuin en weide te Ophoven gelegen, eene oppervlakte bekleedende van nagenoeg een halve sil en twee perceelen bouwland het eene groot eene sil en vijf en twintig roeden te Ophoven in Johans Kamp en het andere groot tachtig roeden in de nabijheid van het eerstgemelde stuk gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd gebroken, van schepenen verloren.

In doos E nº 187b.

Nº 44.

1626 Mei 15.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard bekennen aan Johannes *Schuister* (1) als armenmeester ten behoeve der armen schuldig te zijn eene rente van twee albertiner rijksdaalder en drie *orth* van dusdanige daalders, waarvoor hun eene hoofdsom is verstrekt van vier en veertig rijksdaalders.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegel verloren.

In doos E nº 188.

Nº 45.

1626 Juni 12.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Killen verkocht te hebben aan Hendrik Weinandts eene op den 20 Maart vervallende jaarrente van

(1) Johannes Suisters was gehuwd met Anna Everhartz. Hij leefde nog den 19 Januari 1648, wanneer hij als schepen van Sittard voorkomt.

Digitized by Google

vijftien gulden en dertiendenhalven stuiver voor eene hoofdsom van derdehalf honderd gulden, stellende hij tot zekerheid een boomgaard te Tudderen op Erkentsweg gelegen, groot eenige roeden minder dan derdehalf sil.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegel der schepenen verloren, dat van den voogd geschonden.

Op den rug is aangeteekend dat voormelde rente aan het gasthuis is gekomen en daarvoor betaald zijn 60 rijksdaalders, die door zekeren Johan Gisberts aan pastoor Laven (1) waren ter hand gesteld. Verder staat *abgelegt*.

In doos E nº 189.

Nº 46.

1627 April 30.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekend Weinandt Hackhausen aan Adam Donners, als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard, voor een koopprijs van vijf en zeventig Brabantsche gulden, verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van vier gulden, dertien stuiver en vijftien heller, stellende hij tot onderpand een huis met tuin in de voorstad te Sittard aan den Steenweg gelegen naast Johan Kirchhoffs en Renier Douven.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels der schepenen gaaf, van Quirinarius gebroken.

In doos F nº 190.

(1) Henricus Laven werd den 31 October 1670 door het kapittel tot pastoor aangesteld. Hij bekleedde die betrekking bijna tien jaren, en zag zijne kerk in 1677 bij de verwoesting van Sittard door de Fransche horden in asch gelegd. In zijne laatste levensjaren had hij veel hartzeer, doordien zijne ijverige pogingen om de kerk te herstellen niet tot de gewenschte uitkomst leidden. Hij overleed vóór 1 October 1680.

Digitized by Google

N° 47.

1627 Mei 11.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Corst Donris verkocht te hebben aan Dries Ittervort als armenmeester te Sittard eene den 11 Mei vervallende jaarlijksche rente van drie gulden en derdenhalven stuiver, aflosbaar met vijftig gulden; stellende hij tot zekerheid daarvan ten onderpand een te Munstergeleen nabij het erf van Abshoven (1) gelegen perceel bouwland, groot eene sil.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen beschadigd.
In doos F n° 191.

N° 48.

1628 Augustus 30.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van de stad en het gerecht te Sittard bekent Renier Schuisters verkocht te hebben ten behoeve der armen aldaar eene rente van zes gulden en vijf stuiver 's jaars voor een kapitaal van honderd gulden. Tot zekerheid daarvan stelt hij tot onderpand zijn huis te Sittard aan de Markt gelegen naast het huis van Hendrik Lohers en dat van Willem Brumers.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart. — Beide zegels van voogd en schepenbank beschadigd.
In doos F n° 192.

(1) Het goed Abshoven gelegen in de gemeente Munstergeleen behoorde aan de abdij Godsdal.

Digitized by Google

N° 49.

1628 October 5.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Stefaan Geijls verkocht te hebben aan Dries Ittervort als armenmeester ten behoeve van de armen aldaar eene jaarrente van anderhalven rijksdaalder voor eene hoofdsom van twintig dergelijke daalder, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt een perceel bouwland van ongeveer een halven morgen, tusschen Wehr en Broeksittard gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van schepenen gaaf, van voogd verloren.
In doos F n° 193a.

N° 50.

1628 November 8.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Martin Otten aan Bruno Busch verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van twee en zestig en een halven Albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van duizend dusdanige daalder. Tot zekerheid daarvan heeft de schuldenaar in bijzijn en met toestemming van Herman Otten zijn zoon en Hendrik Bijlevelt zijn *eithumb* veronderpand een huis met tuin in de Putstraat naast Johan Dechants en Giel Rhurs, uitschietende op den moestuin des heeren van Schinnen, en een perceel bouwland, groot ongeveer een bunder aan deze zijde van den Creutzberg (1) gelegen.

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend Melchior in der Sittart, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen versleten.
In doos F n° 194.

(1) De Creutzberg is thans geheeten Auverenberg en ligt in het Limbrichterveld.

Digitized by Google

N° 51.

1629 Februari 12.

Voor Adam Quirinarius voogd en schepenen van Sittard bekent Godart Hagmans verkocht te hebben aan Meriken Abrahams eene jaarlijksche rente van drie Albertiner *Creutz Reichsthaler* en wel voor acht en veertig dergelijke bescheiden rijksdaalder. Tot zekerheid daarvan veronderpandt hij een beemd, groot nagenoeg eene sil te Leienbroek gelegen en een perceel bouwland van eene halve sil aldaar.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart (1). — Zegels van voogd en schepenen gebroken.

Op den rug is aangeteekend dat voormelde rente door den burgemeester en schepen Johan Hamers aan de armen is afgestaan.

In doos F n° 195.

N° 52.

1630 Februari 20.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verkoopen aan Herman Frederik, graaf van den Berg, heer te *Stefens Werdt*, *Oyn und Laach*, krijgsraad en bevelhebber van een Duitsch regiment voetvolk in dienst van den koning van Spanje, (2) eene jaarrente van een en dertig albertiner rijksdaalder en een *orth* van dusdanige daalders, zulks voor vijf honderd bescheiden Albertiner rijksdaalder, welke som is besteed tot betaling van dadelijk benoodigde gelden.

(1) Arnold in der Sittart volgde zijn vader Melchior als gerechtsschrijver op. Hij was gehuwd met Sibilla van Huckelhoven.

(2) Herman Frederik van den Berg, heer van Stevensweert in 1629, was een natuurlijke zoon van graaf Hendrik, gouverneur van het Overkwartier van Gelderland, die in 1632 in Staatschen dienst overging, en wegens landverraad

Digitized by Google

Aan het hoofd staat *quitirt und getödtet.*

Origineel op perkament. — Zegel verloren.

Volgens aanteekening op de keerzijde zijn deze vijf honderd daalder den 30 December 1662 aan den pater Stephaan Schaep, prior der Dominicanen te Sittard, als gemachtigde van het klooster *Maria Wehe* te Roermond afgelost.

In doos F nº 197.

Nº 53.

1630 Juni 19.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf bericht aan burgemeester, schepenen en raad van Sittard, dat hij zich op hun aandringen zoowel bij de Roomsch keizerlijke majesteit als aan het hof te Brussel en bij de bevelvoerende officieren bemoeid heeft, om vermindering van den krijgslast te bewerken, dat aan hun verzoek echter om vrijstelling van de keizerlijke contributie niet voldaan kon worden, omdat de last dan van hen op anderen zou moeten overgebracht worden, dat de steden en dorpen die met Spaansch garnizoen bezet waren en ook aan de keizerlijke contributie moesten bijdragen met meer recht vrijstelling zouden kunnen vragen, eindelijk dat hij de stad Sittard, mede op aandringen der paters Dominicanen, ontheft van de boete, die zij *wegen erzeigten Ungehorsambs* beloopen had, onder herinnering echter zich in het vervolg meer onderdanig te gedragen.

Origineel op papier, geteekend *Wolffgang Wilhelm.* Gecontrasigneerd *Jo. Grevenbrucht.* — Opgeplakt zegel des paltsgraven gaaf, geheel gelijk aan dat beschreven bij nº 7. Naast de kroon ziet men het jaartal 1615. Het omschrift loopende om de bovenhelft van den zegelrand luidt: W. W. C. P. R. D. B. J. C. M. C. V. S. M. E. L. M. L. Middellijn 4,4 c.

---

den 13 Maart 1634 door het gerechtshof te Mechelen veroordeeld werd. Hij huwde in 1632 met Josina Walburga gravin van Löwenstein—Rochefort; ook hij koos later de zijde der Staatschen en stierf te Maastricht, alwaar hij begraven is.

Digitized by Google

N° 54.

1631 Februari 10.

Voor Georg Hackh voogd (1) en schepenen van Sittard verklaart Lientgen Driess van Susterseel aan Dries von der Linden, als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard, verkocht te hebben eene jaarrente van zes gulden vijf stuiver voor eene hoofdsom van honderd gulden, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt eene weide, groot ongeveer een half bunder te Susterseel in de *Herekener* straat gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van schepenen gaaf, van voogd verloren.
In doos F n° 198.

N° 55.

1631 October 9.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard verscheen Johan Donris, die bekende aan den gasthuismeester Andries van der Linden ten behoeve van het gasthuis verkocht te hebben eene jaarrente van zes gulden vijf stuiver, voor eene hoofdsom van honderd gulden en tot onderpand stelde eene weide, groot honderd dertig roeden te Abshoven gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gaaf. Hackh voert hetzelfde wapen als de scholtis van Born (zie n° 25). Tusschen de buffelhoornen staat het jaartal 1631. Het omschrift luidt: *Vogt zu Sittart Georg Hackh.* Middellijn 30 m.
In doos F n° 199.

(1) Adam Quirinarius droeg in 1831 de voogdij aan Georgius Hackh schout te Born over.

Digitized by Google

N° 56.

1632 Maart 20. — Im Jahre als man zahlt nach Christi Unsers lieben Herren und Seligmechers geburt Ein thausent sechs hundert und zwey und dreiszig, in der funfzehender Römer Zinszahl zu Latein *Indictio* genant, auf Sambtstag den Zigsten tag des monats Martii.

Gecollationneerd afschrift door den notaris Johannes Salden opgemaakt van eene akte van appel, dienende tot *apostolos testimoniales* of *zeugnisbrief*, waarbij Winand Hackhausen in eigen naam en voor de kinderen van wijlen zijnen broeder Johan aan het hoofdgerecht te Sittard appelleert van een op den 12 Maart 1632 tusschen hen en Edmund Peters door schout en schepen van *Lymburg* uitgesproken vonnis.

Origineel op perkament, met zegelteeken van notaris Salden in inkt.

In doos F n° 200.

N° 57.

1632 Juni 18.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekent Laurens Lenssen te Leienbroek verkocht te hebben aan de tijdelijke geestelijke en wereldlijke provisoren en gasthuismeesters te Sittard eene jaarlijksche rente van zes gulden en vijftien stuiver voor eene hoofdsom van honderd acht gulden, welke som hem namens den overledenen Melchior In der Sittart in leven gerechtsschrijver, door den schepen Renier Douffen overgeteld geworden is; zullende gedachte rente met eene andere van zes gulden vijftien stuiver ten laste van Leonard Eumkens te Munstergeleen dienen, om jaarlijks op den vijftienden April eene uitdeeling in de kerk te doen plaats hebben van brooden

Digitized by Google

voor eene som van tien gulden, aan den pastoor te betalen voor het houden van een lijkdienst voor Melchiors ziel eene som van twee gulden veertien stuiver, en aan den koster voor het dienen der mis en het luiden zestien stuiver. Tot onderpand werd door den schuldenaar gesteld een perceel bouwland van nagenoeg een morgen in het Leienbroekerveld gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd gaaf, van schepenen gebroken.
In doos F nº 201.

Nº 58.

1632 Juni 18.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekend Leonard Eumkens te Munstergeleen van het gasthuis te Sittard te hebben opgenomen een kapitaal van honderd acht gulden, aan hem door den schepen Renier Douffen namens wijlen den gerechtsschrijver Melchior In der Sittart betaald, verplichtende hij zich daarvoor telken jare te voldoen eene rente van zes gulden en vijftien stuiver, waaruit benevens uit eene tweede rente van gelijk bedrag, ten laste van Lens Lenssen te Leijenbroek telken jare op den 15 April tot lafenis der ziel van genoemden Melchior, eene uitdeeling in de kerk zal gedaan worden van brooden voor een bedrag van tien gulden, zullende het overige genoten worden door den pastoor voor het lezen eener mis en door den koster. Tot zekerheid wordt gesteld een bouwland groot eene sil te Munstergeleen gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen geschonden.
In doos F nº 202.

Digitized by Google

N° 59.

1633 April 22.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen te Sittard bekend Con Nielis verkocht te hebben aan Peter Plugmechers als gasthuismeester ten behoeve van het gasthuis te Sittard, eene jaarrente van anderhalven *Creuts* of albertiner rijksdaalder, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt een perceel bouwland van een half bunder te Hillensberg gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart, gerechtsschrijver. — Beide zegels van voogd en schepenbank vrij gaaf.
In doos F n° 203.

N° 60.

1633 April 29.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekent Lientgen Driess van Tudder verkocht te hebben aan Arnold Gleins als armenmeester ten behoeve van de huisarmen te Sittard eene rente van drie gulden achttiendenhalven stuiver 's jaars, tot zekerheid waarvan hij ten onderpand stelt eene weide, groot ongeveer een half bunder te Tuddern in de Kerkhofstraat gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos F N° 204.

N° 61.

1633 April 29.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekent Lientgen Driess te Tudder verkocht te hebben aan den gasthuismeester Peter Plugmecher ten behoeve van het

Digitized by Google

gasthuis te Sittard eene jaarrente van anderhalven gulden, waarvoor hij veronderpandt een hem toebehoorend perceel bouwland te Tuddern aan de Kerkhofstraat gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van schepenen gaaf, van voogd gebroken.
In doos F nº 205.

Nº 62.

1633 October 8.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekent Mewis Wilhelms aan Johan Salden kanunnik en zanger der collegiale kerk te Sittard en Johan Hamers, beiden als voogd der minderjarige kinderen van wijlen Mathijs Salden schuldig te zijn eenen jaarcijns van zes albertiner rijksdaalder en een *ohrts* daalder, tot onderpand waarvan hij met bewilliging van zijne moeder en zijnen broeder stelt twee perceelen akkerland, het eene groot anderhalve sil aan *Heidenloch* en het andere *boussen der Lymburger Pfortzen ahn Eisen Hegken* gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Beide zegels van voogd en schepenen een weinig beschadigd.
In doos F nº 206.

Nº 63.

1634 Januari 4.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard bekent Con Nelis van Hillensberg verkocht te hebben aan Peter Pluchmechers als gasthuismeester ten behoeve der armen te Sittard eene jaarlijksche rente van vier gulden zestien stuiver en vijftien heller, tot zekerheid waarvan hij verbindt twee perceelen bouwland het eene groot eene sil gelegen te Hillensberg en het andere groot eene halve sil aldaar.

Digitized by Google

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen vrij gaaf.
In doos F nº 207.

Nº 64.

1634 Januari 14.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard verklaart Rits Schroten van Tudder verkocht te hebben aan de armen van Sittard eene op Sint-Michielsdag vervallende rente van tien gulden zeven en een halven stuiver voor eene hoofdsom van honderd zes en zestig gulden, aan hem betaald door den burgemeester Conrard von Huckelhoven ter voldoening aan den uitersten wil zijns zwagers Hendrik Busch. Uit die rente wordt betaald aan den priester die elk jaar op den dag van Sint-Andries apostel, aan het altaar der H. Maria Magdalena voor genoemden Busch eene zielmis opdraagt en de gewone gebeden op het graf doet en hetzelve met wijwater besprenkt eenen gulden en den koster voor zijne moeite zeven en een halven stuiver, terwijl voor het overige brood gebakken en aan de armen uitgedeeld zal worden. Tot onderpand stelt hij zijn huis met tuin en den halven volmolen te Tuddern gelegen en eenen beemd aldaar groot honderd twaalf roeden.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen gebroken.
In doos F nº 208.

Nº 65.

1634 Februari 14.

Voor Georg Hackh voogd en schepenen van Sittard verklaart Giell Janssen te Susterseel schuldig te zijn aan Peter Plugmechers armenmeester, ten behoeve der armen

Digitized by Google

te Sittard eene jaarrente van negen gulden dertien stuiver en vijftien heller, elke gulden gerekend aan twintig stuiver en elke stuiver aan twintig heller, waarvoor hem een kapitaal is gegeven van honderd vijf en vijftig gulden. Tot onderpand stelt hij een bunder akkerland te Susterseel gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Arnold in der Sittart. — Zegels van voogd en schepenen beschadigd.
In doos F nº 209.

Nº 66.

1635 December 15.

Dading aangegaan tusschen jonkvrouw van Zours weduwe van Bolderbusch en jonkheer Leonard van der Heijden, genaamd Bolderbusch (1) ten eenre en burgemeester, schepenen en raad van Sittard ter andere zijde betrekkelijk *repressaliën* door de familie Bolderbusch op gezag van den raad van Brabant tegen de onderdanen van het *vorstendom* Gulik ten uitvoer gelegd; van welk accoord de hoofdinhoud hierop neêrkomt. De stad betaalt 465 rijksdaalder; daarentegen zijn de bewoners van de stad en het kerspel Sittard in de Spaansche landen, zoowel wat hunne personen betreft, als wat aangaat hunne goederen, koopmanschappen, vee enz. vrij van de aan genoemde familie toegestane executie, met uitzondering nochtans van de in voorzegde koninklijke landen gelegene erfgoederen, waarop door die van Bolderbusch beslag is gelegd. Daar deze door deurwaarders en soldaten hebben inbeslaggenomen en behouden eenige paarden uit het kerspel en de rechtbank Sittard, waarvan de kosten en onderhoud een bedrag van 175 rijksdaalder vertegenwoordigen en zulks wijl Anselmus Printhagen en Jan Hocsen het door Bolderbusch

(1) Zie *De Maasgouw* nºs 58 en 59.

Digitized by Google

gelegde beslag hadden geschonden door zich de vruchten uitgewassen op hunne erfelijke goederen in het land van Valkenburg te Sittard te doen leveren, moeten bedoelde onderhouds- en executiekosten hun daarenboven nog door de stad uitbetaald worden.

Origineel op papier, eigenhandig door partijen geteekend.
Met 16 bijlagen in omslag A nº 4.

Nº 67.

1635—1672.

Processtukken en akten betrekkelijk een geschil bestaande tusschen de steden Sittard en Susteren eenerzijds en de dorpen van de ambten Born en Millen benevens de steden Waldfeucht en Gangelt anderzijds over de vergoeding aan de eerstgenoemde steden te doen, ter zake van gedragene krijgslasten. Sittard en Susteren namelijk hadden vooral in 1635 zeer geleden door de keizerlijke inkwartieringen, waarvan de overige plaatsen der genoemde ambten waren verschoond gebleven. Het proces hetwelk daarover eerst voor de hertogelijke raden te Dusseldorf later te Spiers werd gevoerd werd ten gunste der steden-eischeressen beeindigd.

Origineelen en afschriften op papier.
In loket 18.

Nº 68.

1636 Maart 1.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard bekennen aan Dries Brandts te Havert verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van vijf en veertig en drie *orther* albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van twee honderd twee en dertig bescheiden rijksdaalder, die zij besteed

Digitized by Google

hebben ter afbetaling van de kosten van inkwartiering gedurende vijf en een halve maand der keizerlijke troepen onder den obrist Florentin la Fosse (1).

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend Arnold in der Sittart. — Groot zegel der stad gebroken.

Op den rug staat aangeteekend dat de schuldeischer den 29 April 1659 de voormelde rente heeft overgedragen aan Peter Ulner en dat zij afgelost is den 31 Augustus 1722 aan T. Vlodrop, die voor quitantie heeft geteekend.

In doos F nº 210.

Nº 69.

1637 December 7.

Schepenen van het gerecht te Sittard dienen eene klachte in aan Maximiliaan graaf van Bronkhorst (2), wijl deze een inwoner van Hillensberg voor het gerecht te Stein heeft doen dagen, daar toch volgens het keizerlijk privilegie *de non arrestando nec evocando* van 1580 de bewoners van Gulik en Berg niet aan hunnen wettelijken rechter onttrokken mogen worden, en het gerecht te Sittard ten deze niet heeft geweigerd van de zaak kennis te nemen.

Minuut op papier in omslag C nº 1.

Nº 70.

1640 April 11.

Bado van Huckelhoven (3) voogd schrijft de ingezetenen

(1) Den 22 Januari 1635 viel *la Fosse* met 10 compagniën keizerlijke troepen en zijn staf te Sittard binnen en sloeg er zijn winterkwartier op.

(2) Maximiliaan was de zoon van Karel van Bronkhorst heer te Stein en Obbicht, die in 1580 werd vermoord. Hij huwde eerst Anna von Ketteler en later Anna Maria Sturm. Dirk van Bronkhorst, die den 1 Juni 1568, op bevel van Alva te Brussel werd onthoofd, was zijn oom. (Verg. *De Maasgouw* nº 14).

(3) Bado van Huckelhoven, gewezen schout te Zevenaar was gehuwd met zekere Gertrudis. Hij volgde in 1635 aan Haeckh op en overleed in 1641.

Digitized by Google

van Susterseel aan, om binnen de veertien dagen in zijne handen te betalen 1° een en zestig rijksdaalder vier albus voor hun aandeel in de kosten der in 1639 gehoudene landdagen, weswege over het ambt Born zijn omgeslagen acht hondert acht en tachtig rijksdaalder, 2° zes rijksdaalder twaalf albus voor hun aandeel in eene over het ambt Born omgeslagene som van vijf en negentig rijksdaalder, ter terugbetaling aan den keizerlijken generaal commissaris vrijheer von Böhmer, die in Juni 1638 op verzoek der Guliksche landsstenden voorgeschoten heeft een bedrag van vijf en twintig honderd rijksdaalder ter afwending van de dreigende Staatsche executie.

Origineel op papier, geteekend *B. von Huckelhauen vogt.*
In omslag C n° 19.

N° 71.

1641 December 1.

Voor Johan Ritz voogd (1) en schepenen van Sittard bekent Adam Lemmens aan Peter Beckers als armenmeester, ten behoeve der armen te Sittard verkocht te hebben eene jaarrente van zes en een *orth* daalder voor eene hoofdsom van honderd daalder, stellende hij tot onderpand een huis in de Putstraat gelegen naast Peter Kochs en Mathijs Schermechers en uitschietende op den tuin der erfgenamen van Jacob Driessen.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh, gerechtsschrijver (2). — Zegels van den voogd gebroken en van

(1) Hij was vóór zijne benoeming tot voogd hertogelijk commissaris te Gangelt, had tot vrouw Sibilla van Huckelhoven en stierf te Sittard den 30 Juni 1659.

(2) Petrus Brictius Leopoldus Hackh zich later noemende ab Haeck zoon van Georgius, gewezen voogd te Sittard, licentiaat in de rechten huwde eerst Helena in der Sittart en daarna Cornelia Paludana, dochter van den schepen en burgemeester Paludanus te Maastricht. Hij leefde nog in 1701,

Digitized by Google

de schepenen om den rand geschonden. Ritz voert eene staande gans met het devies *vigilandum*. Randschrift *Johan Ritz vogt zv Sittart*. Middellijn 30 m.

In doos F nº 211.

Nº 72.

1641 December 1.

Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard attesteeren, dat den 31 Augustus 1637 voor hen compareerde Stoffel Schuisters, die verklaarde aan de provisoren ten behoeve der armen verkocht te hebben eene jaarlijksche rente van twaalf en een halven gulden en wel voor eene hoofdsom van twee honderd gulden, afkomstig van het legaat van duizend gulden door Theis Bohnen aan de armen vermaakt. Tot onderpand stelde hij een perceel akkerland aan den Maasweg gelegen, groot anderhalve sil.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh, gerechtsschrijver. — Beide zegels van voogd en schepenen gebroken.

In doos F nº 212.

Nº 73.

1641 December 1.

Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard getuigen, dat den 19 October 1640 voor hen verschenen is Dirk Lemmens die verklaarde aan de huisarmen te Sittard schuldig te zijn eene jaarrente van anderhalven en een zestiende albertiner- of *Creutz*rijksdaalder, voor eene hoofdsom van vijf en twintig daalder, herkomstig van een legaat ten overstaan van den pastoor Franciscus Agricola op den 27 Mei 1606 door Heilgen Heilgers en zijne huisvrouw

---

toen hij de betrekking van gerechtsschrijver had verwisseld met die van secretaris des hertogen van Gulik—Berg.

Digitized by Google

Immeken aan de armen vermaakt (1). Tot zekerheid stelt hij een perceel bouwland in den *Bannelt* gelegen, groot nagenoeg een morgen.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh, gerechtsschrijver. — Zegels van voogd en schepenen gebroken.
In doos F nº 213.

Nº 74.

1641 December 1.

Voor Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard bekent Erken Dierichs verkocht te hebben aan Meiken Dullens weduwe van wijlen Johan Bex van Maeseyck ten behoeve van haar als vruchtgebruikster en van hare kinderen als eigenaars eene rente van drie en twintig gulden acht stuiver en vijftien heller voor een kapitaal van drie honderd vijf en zeventig gulden. Tot zekerheid daarvan verbindt hij eene sil land aan den *Creutzberg* en een morgen akkerland in het Limbrichterveld op den *Maesweg*.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh. — Beide zegels van voogd en schepenen gebroken.
In doos F nº 214.

Nº 75.

1641 December 1.

Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard betuigen dat den 16 December 1637 door Johan Welters en zijne echtgenoote Maria Stockmans, ten hunnen overstaan aan Anselmus Printhagen den jonge schuldig is beleden eene jaarlijksche rente van vijftig *Creutz-* of *albertiner* rijksdaalder, waarvoor zij van dezen hadden opgetrokken eene

(1) De pastoors waren te Sittard belast met het opmaken der testamenten. Agricola volgde in 1681 Arnold Krejtfisch, die door het kapittel was afgezet, als pastoor op. Hij overleed den 21 November 1621.

Digitized by Google

hoofdsom van acht honderd bescheiden albertiner rijksdaalder. Tot onderpand hebben de schuldenaars gesteld een huis in de voorstad, een perceel bouwland groot ongeveer vierdehalf sil in het Limbrichterveld, een perceel bouwland van een half bunder op den Maasweg, een derde perceel van een half bunder op *Heidenstiegenweg*, een vierde perceel aan het *Kempgen* van Simon Kochen groot een half bunder en eindelijk nog een vierde gedeelte in een huis in de voorstad gelegen.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh, gerechtsschrijver. — Zegels verloren.

In doos F nº 215.

Nº 76.

1641 December 8.

W. Horst schepen en secretaris van het hoofdgerecht te Echt verklaart op verzoek van Andries Nierbeck rentmeester van graaf Herman van Berg, dat het hem bekend is dat Hein Fratz van Susteren van Jonkvrouw Anna van den Zab heeft opgenomen een kapitaal van twee honderd gulden Maeseycker koers, waarover de schuldenaar van af 1621 de renten verschillende jaren aan hem heeft betaald, terwijl zulks na zijn dood geschiedde door Hendrik Behr, Hendrik in den Ancker en twee andere personen (1).

Afschrift op papier gegeven door Lamb. Kuper gerechtsschrijver (2).

In dossier »processtukken".

(1) Over de betaling van voormeld kapitaal, hetwelk geerfd werd door Herman van Berg werd door dezen tegen de erfgenamen Fratz in eerste instantie voor het gerecht te Susteren en in hooger beroep voor het hoofdgerecht te Sittard van 1650 tot 1658 geprocedeerd.

(2) Lambert Kuper of Kupers behoorde tot de familie van den schepen van Sittard; hij is waarschijnlijk dezelfde die later gerechtsschrijver te Susteren werd.

Digitized by Google

N° 77.

1643 Augustus 9.

De ambtman van Born (1) bepaalt, naar aanleiding van een verzoekschrift door de *baumeistern* der bank Born aan hem gericht, dat de steden Susteren van af het vertrek van den ritmeester Vielich, en Sittard van af dat des *hauptmans* Haven, te zamen met de tot het ambt Born behoorende dorpschappen, de keizerlijke contributiën betalen.

Origineel op papier. — Eigenhandig geteekend.
In omslag B n° 36.

N° 78.

1644 October 14.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard verklaren, dat zij, daar *etliche pfenningen bedürftig gewesen*, om de twee gebrokene stadsklokken te laten hergieten en eene nieuwe klok aan te schaffen, aan den minderjarigen zoon van wijlen Conrard Schoenmäckers met name Melchior verkocht hebben eene jaarlijksche rente van twintig gulden zeven en drie vierde stuiver voor eene kapitale som van 326 gulden 4 stuiver, die de Burgemeester Goswin Bex ten voorgemelden einde van de voogden van genoemden minderjarige heeft ontvangen.

Afschrift op papier, geteekend F. Kuper, syndicus (2), met het origineel gecollationneerd door A. Bruggen, notaris.

(1) Deze was Jan Wolffgang von Bentinck, die tijdens zijne minderjarigheid met de betrekkingen van ambtman te Born en te Millen werd bekleed, en daarin tot 1 Augustus 1644 door zijn vader Filip Willem van Bentinck werd vervangen. Hij huwde met Maria van Breijl, waardoor hij de heerlijkheid Limbricht verkreeg.

(2) Franciscus Kuper was schepen te Sittard en secretaris van het kapittel aldaar alsmede van het gulden concilie van Susteren. Hij overleed te Sittard den 14 Maart 1652.

Digitized by Google

Volgens aanteekening op de keerzijde heeft *anno* 1656 *den* 16° *Aprilis übermits* Jacob Salden en Gerard Schutgens, beiden schepenen van het hoofdgerecht te Sittard, Renier Suisters voor zich en zijne erven deze rente van 326 gulden 7 3/4 stuiver in kapitaal, voor 93 rijksdaalder (den daalder gerekend aan 3 gulden 10 stuiver) en aan renten 5 rijksdaalder en 3 blamuisers, gerechtelijk overgedragen aan Peter Ulner, voogd te Sittard, weshalve Suisters zich *guther zahlung bedancken thuet.*

In omslag A n° 16.

N° 79.

1647 April 20.

Voor Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard bekent Reiner Soutzen, burgemeester en raadsverwant te Sittard, verkocht te hebben en te verkoopen aan de weesheeren van den H. Geest te Maastricht, ten behoeve der weezen aldaar eene jaarrente van 25 albertiner rijksdaalder, wegens voor hem betaalde 400 van diezelfde daalders, stellende hij tot onderpand al zijne have en goed.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh. — Zegels verloren.

In doos F n° 216.

N° 80.

1651 Februari 1.

Voor Johan Ritz voogd en schepenen van Sittard bekent Leonard Laes aan den *Ehrentuesten* Goddart Beckers en zijne huisvrouw Sibilla Laes, schuldig te zijn eene hoofdsom van zeven en dertig gulden tien stuiver, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt zijn huis, hof en moestuin in de Putstraat gelegen naast Peter Plügmecher en het *Püllenstraszken.*

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh. — Zegels van voogd geschonden, van schepenen verloren.

In doos F n° 217.

Digitized by Google

N° 81.

1651 September 4.

Voor Johan Ritz voogd en schepenen van de stad en het gerecht te Sittard bekent Conrard Gillissen verkocht te hebben ten behoeve van het gasthuis te Sittard eene jaarlijksche rente van een albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van een honderd dergelijke rijksdaalder; tot onderpand stelt hij een huis met tuin en weide te Hillensberg, groot nagenoeg 3 sillen en 37 roeden.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh. — Zegels van den voogd en de stad een weinig geschonden.

In doos F n° 248.

N° 82.

1654 Januari 28.

Anna Langenhoven, Anneken Langenhoven en Johan Diebras als erfgenamen van wijlen Johannes Langenhoven, gewezen schoolmeester te Sittard, bekennen aan Peter Ulner voogd aldaar verkocht te hebben een gezegelden op perkament geschreven brief, houdende honderd zes en twintig gulden ten laste der stad Sittard, welke die som in haren nood van zekeren Samson Schutken had opgenomen.

Afschrift op papier met het origineel gecollationneerd door den notaris A. Bruggen.

In dossier »Processtukken Ulner".

N° 83.

1654 September 12. — Geben auf unserm Schloss Hambach.

Filip Willem paltsgraaf van den Rijn, hertog van Beieren, Gulik, Kleef en Berg, graaf te Veldens, Sponheim, Mark, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein geeft aan

Digitized by Google

Petrus Brictius Leopoldus ab Hackh licentiaat in de rechten, een vrijgeleide om zich voor acht weken naar Spiers te begeven.

Origineel op papier, geteekend Philipp Wilhelm. — Opgeplakt zegel van den paltsgraaf gaaf, die in een rond doorsneden schild voert gedeeld in vieren 1. schuingeruit, 2 een klimmenden leeuw, 3. een achtspattig rad zonder velgen met lelien aan de uiteinden en in het midden te zamenkomende in eene doorboorde as (karbonkel), 4. een klimmenden leeuw, 5. een klimmenden gekroonden leeuw, 6. een geschakeerden dwarsbalk van drie trekken, 7. drie kepers boven elkander geplaatst en 8. eene faas, beladen met een hartschild, waarop een klimmenden leeuw; het schild omzoomd met de keten van het gulden vlies, en gedekt door eene gesloten kroon, waaronder een engelenkop met uitgespreide vleugels. Randschrift: S. P. W. C. P. R. D. B. J. C. E. M. C. V. S. M. R. E M. D. J. R. Doorsnede 30 op 25 m.

N° 84.

1654—1660.

Staten, begrootingen, rapporten en brieven, betrekking hebbende op de herstelling van het stadhuis, het uurwerk en het klokkenspel (1).

In dossier »Herstelling stadhuis".

N° 85.

1655 October ..

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard vestigen eene rente van zes en dertig rijksdaalder ten behoeve van de broeders der orde van St.-Augustinus te Maastricht.

(1) Men zie daarover onze verhandeling »*Het oud stadhuis van Sittard*" in Jaarboekje voor het kanton Sittard 1878 bl. 94 e. v.

Digitized by Google

Origineel op perkament, midden doorgesneden en eene helft benevens het zegel verloren.

In door F nº 220ª.

Nº 86.

1656 Augustus 23.

Voor schepenen van de stad en het gerecht Sittard verkoopt Peter Helgers, pachter van den molen van den landsheer te Millen aan Peter Ulner, voogd te Sittard (1) eene jaarrente van zeven en dertig en een halven albertiner rijksdaalder van 600 dergelijke daalder, tot zekerheid waarvan hij tot onderpand stelt 1º zijn huis met de daarbij behoorende achterbouw en schuur te Sittard naast de woning van wijlen den burgemeester Soutzen, met een hoofd langs de *Lymburgerstraess* en met het andere langs *die gemeine Müllenstraess* gelegen; 2º eenen boomgaard groot ongeveer 4½ sil te Overhoven aan den *Banfeltweg*; 3º al zijne tegenwoordige en toekomstige *haab und gueter*.

Origineel op perkament. — Zegel verloren.

In doos G nº 220ᵇ.

Nº 87.

1658 Maart 11.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaren Martin, Johan en Peter Panhaus gebroeders aan Elisabeth Schutgens verkocht te hebben eene jaarrente van zeven en dertig gulden tien stuiver voor eene hoofdsom van zes honderd gulden, tot zekerheid waarvan zij verbinden eene weide van drie sillen te Wehr aan de Broek-

(1) Met 1 Januari 1654 schijnt Ritz de voogdij aan Ulner te hebben overgegeven, want deze fungeerde reeds den 11 Januari. Den 29 Juni 1651 wordt hij genoemd secretaris van den hertog. Ulner had tot vrouw Agnes van Huckelhoven, en overleed ná 23 October 1684.

Digitized by Google

straat en een half bunder land aldaar aan Gijsenhuisje. Voormelde rende vervallende den 24 December kan ten allen tijde afgelost worden.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van voogd versleten, van schepenen gebroken.
In doos G nº 221ª.

Nº 88.

1658 Juni 4.

Voor Peter Ulner Palts-Nieuwburgschen Gulikschen voogd en de gezamenlijke schepenen van het hoofdgerecht te Sittard verklaren *Lemmen* Sohns en *Hencken* von Pehr als erfgenamen van wijlen Nelis Sohns verkocht te hebben aan Everard Beckers als armenmeester ten behoeve der armen te Sittard eene jaarlijksche rente van vijftien gulden twaalf en een halven stuiver, ter zake van een kapitaal, groot twee honderd vijftig gulden, blijkens een hun in der tijd door wijlen Peter Beckers voorgelegden schuldbrief, in 1627 door Mathijs Schutgens namens diens schoonvader Peter Beckers armen- en gasthuismeester, uit de middelen der armen aan Nelis Sohns betaald. Tot onderpand stellen zij een huis met tuin te Tuddern op de Falderenstraat, met voorbehoud echter van des landsheeren en elks anders rechten.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van voogd in stukken, van schepenen verloren.
In doos G nº 221ᵇ.

Nº 89.

1658 Juni 13.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaart Vaas Lens von Schlaun aan Everard Beckers als

Digitized by Google

armenmeester ten behoeve der armen aldaar verkocht te hebben eene jaarlijksche den 13 Juni vervallende rente van twee albertiner en vijftien, zestiende rijksdaalder voor eene hoofdsom van zeven en veertig rijksdaalder. Tot zekerheid stelt hij zijn huis met tuin en weide groot nagenoeg anderhalf sil aan Schlaun naast den van Wehr komenden weg gelegen, en honderd roeden land in de *Schlaunder del.*

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van voogd en schepenen om den rand geschonden. Ulner voert een effen kruis, beladen met een hartschild, waarin eene delta met een kruis. Op den helm eene vlucht. Randschrift: *Petrvs Vlner PrœfectVs Sittardt* . . . . . *is*. Middellijn 38 m.
In doos G nº 222.

Nº 90.

1659 Juli 1.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Schumechers van Hillensberg dat hij aan de provisoren als tijdelijke gasthuismeester van Sittard ten behoeve van het gasthuis verkocht heeft eene rente van zeven albertiner rijksdaalder negen en veertig albus en een halven heller Keulsch vervallende jaarlijks op den 1 Juli en zulks voor eene hoofdsom van honderd twee en 1/16 rijksdaalder; tot zekerheid waarvan hij veronderpandt een perceel bouwland van een half bunder en acht roeden tusschen Hillensberg en Bingelrade, een dito van anderhalf sil aldaar, een dito van derdehalf sil nabij Schlaun gelegen en een dito van eene sil terzelfde plaatse.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van schepenen gebroken van voogd verloren.
In doos G nº 223.

Digitized by Google

N° 91.

1663 September 7.

Voor Peter Ulner vorstelijk Palts-Nieuwburgsche voogd en schepenen van Sittard verklaart Johan Dietheren aan de gebroeders Peter en Arnold Heilgers schuldig te zijn eene jaarlijksche rente van drie en een achtste albertiner rijksdaalder, door hem gekocht voor een van evengenoemde broeders ontvangen kapitaal van vijftig dergelijke daalders. Tot zekerheid stelt hij een huis in de Limburgerstraat gelegen naast Isaac Timmen, en Winand Kamps en uitschietende op den mesthof van Lodewijk Hillensberg.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels verloren.
In doos G N° 224.

N° 92.

1664 Maart 11.

Wilhelm von Bentinck verklaart van Alexander Simonis en Godfried Beckers, respectieve burgemeester en raadverwant te Sittard, namens de gemeente aldaar ontvangen te hebben vier honderd rijksdaalder ter aflossing van de hoofdsom, herkomstig van den obrist-wachtmeester Weiss.

Origineel op papier, geteekend *Wilhelm von Bentinck.* — Zegel in lak gaaf.
In omslag A n° 39.

N° 93.

1664 December 22.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekennen voorstander en ingezetenen van het dorp Wehr schuldig te zijn aan Godfried Everhartz, dokter in de beide

Digitized by Google

rechten en drossaard te Stein (1) eene jaarrente van twaalf en een halven albertiner rijksdaalder, waarvoor zij van hem ontvangen hebben eene hoofdsom van twee honderd dergelijke daalders.

Origineel op perkament, geteekend Jacob Salden schepen. — Zegels van voogd en schepenen versleten.

Blijkens aanteekening op den rug van het stuk gesteld door Florentius Schaap en Adam Suisters is het kapitaal in 1666 teruggegeven.

In doos G nº 225.

Nº 94.

1665 Augustus 11.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaren Arnold Görtz en Johan Kupers verkocht te hebben aan de armen aldaar eene jaarrente van vier albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van vier en zestig dergelijke daalders, tot zekerheid waarvan zij veronderpanden een huis te Ophoven gelegen en een boomgaard op den Steenweg, groot zeventig roeden.

Origineel op perkament, geteekend *in absentia secretarij Jacob Salden scab.* — Zegels van voogd en schepenen versleten.

In doos G nº 226.

Nº 95.

1666 Februari 27.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van het hoofdgerecht Sittard verklaart Arnold Paulsen van IJsstraten verkocht te hebben aan Godfried Dijks, armenmeester ten behoeve der armen te Sittard eene rente van twee albertiner rijksdaalder voor een kapitaal van 32 rijksdaalder, hem

(1) Godfried Everharts gehuwd met Maria Haeck was mede schepen te Sittard en bewees groote diensten aan de stad. Hij overleed in 1710.

Digitized by Google

door tusschenkomst van Johan Schroders van Wehr, verstrekt. Tot zekerheid daarvan verbindt hij een bouwland van 82 roeden in het Wehrerveld gelegen naast de landerijen van den Horionshof en de eigendommen van den Heijenhovenshof en uitschietende op den Susterseelerweg.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van Ulner verloren en der schepenen beschadigd.
In doos G nº 227.

Nº 96.

1666 November 19. — Geben auff unseren Schloss Lensberg den 19ten Nouembris des Ein Tausendt sechshundert sechs und sechszigsten Jahrs.

Filip Willem, paltsgraaf van den Rijn, hertog van Beieren, Gulik, Kleef en Berg, graaf te Veldentz, Sponheim, Mark, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein, verklaart, dat burgemeester, schepenen en raad van Sittard hem den verschuldigden huldigingseed gedaan hebben, zooals getrouwe onderdanen dien hunnen landvorst bij de aanvaarding zijner regeering behooren te doen, en bevestigt al hunne *privilegiën*, *freijheiten*, *Begnadigung recht und gerechtigkeiten*, den vorstenlanden in het algemeen en de stad Sittard *speciatim* door de voormalige hertogen van Gulik en Berg verzekerd. Hij belooft verder op zijn vorstenwoord, hen te beschermen en in het minste niet *beschweren* te laten.

Origineel op papier, geteekend Philip Wilhelm. — Opgeplakt zegel verloren.

Nº 97.

1666 December 15.

Burgemeester en raad van Sittard komen met Johan Anton Vogtt overeen omtrent de aflossing van een *kapi-*

Digitized by Google

taal van vier honderd tien rijksdaalder uit het jaar 1659 wegens geleverde klokkenspecie verschuld aan de weduwe Freijaldenhoven, in dier voege dat zij de hoofdsom in eens bij het onderteekenen der overeenkomst aflossen, en de burgemeester Mathijs Rademechers zich verplicht om de achterstallige renten ad vijftig en een kwart rijksdaalder (of twee schellingen) met Paschen aanstaande te Keulen of Frankfort te betalen (1).

Origineel op papier, geteekend *Johan Anthon Vogtt.* — Zegel in lak gaaf. *Vogtt* voert een keper en op het schild eene zespuntige ster tusschen eene vlucht, omringd door de letters J. A. V.

In omslag D nº 27.

Nº 98.

1667 Mei 20.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verklaren te verkoopen aan Lambert Frerardt raadsheer en burger te Luik eene rente van honderd albertiner rijksdaalder, die zij zich verplichten in gouden of zilveren munt, telken jare op den 20 Mei aan den rentheffer te betalen, die hun daarvoor een kapitaal heeft overgeteld van twee duizend daalders, door de stad besteed ter betaling harer schuld aan de representanten van Renier Paulsen te Maeseyck en anderen en tot zekerheid waarvan zij veronderpanden alle hunne en hunner medeburgers roerende en onroerende goederen.

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend *in absentia secretarij* Joh. Kleinen. — Zegel verloren.

(1) In 1660 werd het klokkenspel van het raadhuis te Sittard door meester Glaudy hergoten. De bovenbedoelde klokkenstof schijnt daartoe gediend te hebben. (Verg. ons artikel: *Het oud stadhuis te Sittard* in het Jaarboekje voor het kanton Sittard 1878 bl. 97.)

Digitized by Google

Op den rug is onder dagteekening van 16 Juni 1701 aangeteekend, dat voormelde akte den 20 October 1683 in bijzijn van den magistraat is doorgeknipt. *Geteekend* Everhartz (1).

In doos G nº 228.

Nº 99.

1667 Juli 2.

Steven Malders te Maeseyck bekent voor zich en zijne zusters van den burgemeester van Sittard Alexander Simonis en van heer Hamers ontvangen te hebben de som van duizend rijksdaalder ter aflossing van twee rentbrieven, de eene van zeven honderd en de andere van drie honderd rijksdaalder met de daarover verschenen interesten door de stad Sittard verschuldigd.

Origineel op papier, geteekend *Steuen Malders*.

In omslag D nº 28.

Nº 100.

1668 Juni 23.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard geven te kennen, dat zij, bij bevelschrift van den hertog aangemaand zijnde, om de weesmeesters der stad Maastricht te *contentiren* wegens het door hunne voorgangers den 25 April 1647 opgenomen kapitaal, en geene middelen hebbende om daaraan te voldoen, alsnu aan den vrijheer Johan Willem de Bocholtz, leenstadhouder des hertogen te Keulen en ambtman te Pelt verkocht hebben eene jaarlijksche rente van vijf en vijftig rijksdaalder, voor eene hoofdsom van duizend honderd dergelijke daalders, welke rente zij zich verplichten te betalen telken jare op den 24 Juni of uiterlijk binnen vier weken daarna, op straffe van daarvoor te betalen acht en zestig en drie vierde rijksdaalder.

(1) Zie nº 122 en 134 hierna.

Digitized by Google

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend J. B. L. ab Hackh. — Groot zegel der stad in stukken.

Bij de akte is gevoegd eene volmacht op papier den 11 Maart 1686 gegeven door Anne Thérèse Claire gravin van Lannoy, baronnes en vrouw van Bocholtz, Bolland, Trembleur enz. aan Adam Manne om voormelde schuldvordering van 1100 pattacons (rijksdaalders) van de stad Sittard namens haar te ontvangen, en daaronder is gesteld eene kwijting van den 20 Maart 1686, houdende dat de gemelde som in handen van A. Manne is afgelost.

Thérèse de Bocholtz voert blijkens het op de volmacht in lak afgedrukte zegel twee ronde door eene kroon van vijf fleurons gedekte schildjes; rechts drie klimmende gekroonde leeuwen (2. 1.), links drie leeuwenkoppen (2. 1) Doorsnede 15 op 18 m.

In doos G nº 230.

Nº 101.

1671 October 5.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verklaren, dat zij ten voordeele der stad, tot voorkoming van groote schade doch vooral om af te lossen een den 1 October 1638 van wijlen Renier Paulssen en zijne echtgenoote Elisabeth Neven tegen den penning zestien en eene rente van vijf en twintig rijksdaalder sjaars, opgenomen kapitaal van honderd Hongaarsche dukaten en twee honderd albertiner rijksdaalder, verkocht hebben aan Johan Arnold vrijheer von Leerodt, heer te Born, Eschweiler, Muntz en Ralshoven, aartsdiaken van het domstift Luik, geheimraad, kanselier van Gulik en maarschalk van Berg, bestuurder van de heerlijkheid en het land Weinenthal, eene jaarlijksche rente van vijftien albertiner rijksdaalder en wel voor eene hoofdsom van drie honderd dergelijke daalder. Tot zekerheid der betaling van de rente, welke hetzij op het huis

Digitized by Google

Born, hetzij te Sittard moet geschieden, worden veronderpand alle inkomsten en goederen der stad.

Origineel op perkament doorgeknipt, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Groot zegel der stad afgesleten.

Op den rug bevindt zich eene quitantie geteekend Jo. Frangenheim, blijkens welke het opgenomen kapitaal den 18 November 1722 is afgelost (1).

In doos G nº 231.

Nº 102.

1673 November 2.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Peter Brewls verkocht te hebben aan den armenmeester Peter Penris eene jaarrente van een en een *orth* albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van twintig daalder, waarvoor hij veronderpandt een bouwland van honderd negen roeden aan het Broek gelegen.

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. ab Hackh. — Zegels van schepenen weggesleten, van voogd aan den rand beschadigd. *Ulner* voert hier een effen kruis beladen met een hartschild, waarin een adelaar. Op den helm eene kroon, waarop den adelaar herhaald. Doorsnede 45 op 27 m.

In doos G nº 232.

Nº 103.

1673 November 29.

Adam Classen schout en schepenen van het gerecht Born getuigen, dat voor Peter Wagemans en Willem Salden, schepenen aldaar verschenen zijn Arnold Goesten en Johan Vrancken hunne medeschepenen . . . . . en Melchior Goesten beiden burgemeesters, Johan Gösen, Heilger Jonck-

(1) Zie nº 24 hiervoor.

Digitized by Google

hout, Nelis Goesten, Johan Bovendeerdt, Corstien Bovendeerdt, Peter Palmen . . . . . ., Peter Hermans . . . . . Willem Palmen, Rencken Pehrbaum, Martin Rutten, Tilman van Eyck, Michiel Goesten, Sillis Pehrbaum, Peter Rutten, Goddart Salden, Hendrik Nottermans, Peter Kallen, Derich Smits, Johan Janssen, Leonard Vrancken, Hendrik Laurents, Willem Huinen, Willem Bovendeerdt, ... Johan Gösen de jongere, Johan Deuss, Martin Recken, Johan Salden, Goddart Busers, Peter Closs en Peter Göbbels, allen ingezetenen der vrijheid en het gerecht van Born, zoo voor hen als volgens hunne opgave namens hunne medeinwoners aldaar, welke allen bekennen, dat zij tot aflossing der 200 rijksdaalders, den 3 Augustus 1656 door de inwoners van het gerecht en de vrijheid Born ten algemeenen nutte bij Herman Dierma, *schoutet zu Stockhum* opgenomen, van de gebroeders Peter en Arnold Heilgers geleend hebben eene hoofdsom van 200 rijksdaalders, waarvoor zij hun eene jaarlijksche rente van 10 rijksdaalders verkoopen, ter verzekering waarvan zij hunne personen en goederen verbinden, onder beding evenwel dat die rente ten allen tijde met meergemelde hoofdsom van 200 rijksdaalder afkoopbaar zal wezen.

Origineel op perkament, zeer beschadigd, geteekend Lamb. Kuper. — Zegels van schout en schepenen geheel versleten.

Op den rug geeft J. G. Bongaerts als gemachtigde van J. von Gelissen de Meysenberg onder dagteekening van 2 Mei 1791 quitantie voor 200 rijksdaalder ten blijke van aflossing.

In doos G nº 233.

Nº 104.

1675 Januari 26.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Johan Panhaus van Wehr, met goedvinden van de geeste-

Digitized by Google

lijke en wereldlijke provisoren, aan Johan Greuls den jonge als armenmeester te Sittard ten bate der armen aldaar schuldig te zijn, eene rente van 6 en 1 *orth* albertiner rijksdaalder vervallende telken jare den 26 Januari en zulks voor eene hoofdsom van honderd dergelijke daalders; hebbende hij tot zekerheid daarvan ten onderpand gesteld eene weide van 3 sillen nabij Wehr gelegen, uitschietende op den Broeksittarderweg en op het Broek.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters. — Beide zegels aan den rand beschadigd.

In doos G nº 234.

Nº 105.

1675 November 9.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Peter Lohrs burger aldaar verkocht te hebben aan Johan Gruhls armenmeester ten behoeve der armen van Sittard eene jaarrente van drie en een achtste albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van vijftig dusdanige daalders, tot zekerheid waarvan hij stelt een half bunder land achter Overhoven gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters *vice-secretaris*. — Beide zegels geschonden.

In doos G nº 235.

Nº 106.

1676 April 10.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Dahm Dahmen van *Brochsittartt* verkocht te hebben, met toestemming van de geestelijke en wereldlijke provisoren, aan Johan Greuls als armenmeester ten behoeve der

Digitized by Google

armen eene jaarrente van twee en een halven albertiner rijksdaalder, voor eene koopsom van veertig zulke daalders, en verder tot onderpand te stellen een perceel bouwland, groot ongeveer een bunder tusschen *Schloun* en Hillensberg gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters *vice-secret.* — Beide zegels gebroken.

In doos G nº 236.

Nº 107.

1676 Mei 9.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Rut Rutten van Leienbroek aan het gasthuis van Sittard schuldig te zijn eene rente van drie en drie *orth* albertiner rijksdaalder, waarvoor hij heeft veronderpand een perceel bouwland van ongeveer drie honderd vijftien roeden te Leienbroek gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters *secret. subst.* — Zegels van voogd gebroken, van schepenen gaaf.

In doos G nº 237.

Nº 108.

1676 Mei 21.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Andries Klinkenberg van Susterseel aan Herman Otten armenmeester te Sittard, schuldig te zijn eene jaarlijksche rente van twee albertiner rijksdaalder, waarvoor hij eene hoofdsom heeft opgenomen van twee en dertig rijksdaalder, tot zekerheid waarvan hij verbindt eene weide van nagenoeg eenen morgen op den Heerenweg te Susterseel gelegen.

Origineel op papier, geteekend Adam Suisters. — Zegels van Ulner gaaf, van de schepenen geschonden.

In doos G nº 238.

Digitized by Google

N° 109.

1676 Mei 22.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard verklaren van Johan Arnold vrijheer von Leerodt, heer van *Etzweiler*, Müntz, Ralshoven enz. opgenomen te hebben een kapitaal van zes honderd albertiner rijksdaalder, om daarmede Johan Bex, burgemeester van Maeseyck te betalen, die aan de stad voor ongeveer een jaar zes honderd rijksdaalder had voorgeschoten, ter afkwijting der keizerlijke contributie. Zij verplichten zich van de schuldig erkende som eene rente te betalen van dertig albertiner rijksdaalder op het huis Born of binnen eene mijl afstand daarvan in eene plaats door den schuldeischer aan te wijzen.

Origineel op perkament, doorgeknipt, geteekend Adam Suisters. — Geheimzegel der stad versleten.

Op den rug is eene door Jo. Frangenheim geteekende quitantie gesteld, houdende dat hem als lasthebber van den graaf von Leerodt voormelde schuld op den 18 November 1722 is afgelost.

In doos G n° 239.

N° 110.

1676 Juni 2.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekent Elisabeth Lemmens weduwe van Hendrik Baggen, in tegenwoordigheid en met toestemming van haren behuwdvader Jacob Baggen alsmede van Claas Lemmens haar broeder en *angeboren vormunder* harer minderjarige kinderen, verkocht te hebben aan Herman Otten, als gasthuismeester ten behoeve der huisarmen te Sittard eene rente van twee en een zestiende albertiner rijksdaalder, en wel voor eene hoofdsom van twee en dertig daalder, hebbende

Digitized by Google

zij tot onderpand gesteld een huis, met schuur, stallingen en tuin te Overhoven gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters. — Beide zegels ongeschonden.

In doos G nº 240.

Nº 111.

1676 Juli 14.

Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard reiken aan Rut Rutten van Leienbroek een schepenbrief uit, betrekkelijk eene som van vijf en twintig rijksdaalder aan hem verschuld door de echtelieden Mewis Baggen en Elisabeth Bolten voor hun den 20 Januari 1675 voorgeschoten penningen, tot zekerheid waarvan zij veronderpand hebben een huis in het *Grüsenstraessgen* gelegen naast Peter Stockmans en de armen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Sulsters, *secret. subst.* — Zegels van voogd gaaf, van schepenen versleten.

In doos G nº 241.

Nº 112.

1677 Februari 27.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaart Dirk Hormans, burger der voorstad, dat hij aan Gijsbert Lenssen als armenmeester ten behoeve der armen te Sittard verkocht heeft eene jaarrente van twee en een halven albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van veertig dergelijke daalder, tot zekerheid waarvan hij ten onderpand gesteld heeft een perceel bouwland groot eene sil, gelegen op de Geu, en eene halve sil aan *Heidesteegen weg*.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters, *vice secret.* — Zegels van voogd gaaf, van schepenen verloren.

In doos G nº 242.

Digitized by Google

N° 113.

1677 Maart 20.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van het hoofdgerecht Sittard bekent Johan Schröders van Wehr aan de armen van Sittard schuldig te zijn eene jaarrente van twee albertiner rijksdaalder, tot zekerheid waarvan hij veronderpandt eene weide van anderhalf bunder op den Bongart te Wehr gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters, *vice secret.* — Zegels van voogd en schepenen gaaf.
In doos G n° 243.

N° 114.

1677 April 27.

Filip Willem paltsgraaf maakt bekend, dat de landstenden eene zekere som gelds als belasting hebben vastgesteld, waarvan ten laste van Sittard komen 100 daalder 44 albus, voor de inning waarvan hij den ambtman van Born verzoekt zorg te dragen.

Afschrift op papier.
In omslag A n° 34.

N° 115.

1677 Juni 4.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard bekennen de echtelieden Peter Panhaus en Christina Kirmens van Wehr opgenomen te hebben van Leonard de Bour een kapitaal van honderd albertiner rijksdaalder en hem dien ten gevolge te verschulden eene jaarlijksche rente van zes en een *orth* dusdanige daalders. Tot onderpand stelt hij zijn huis met stallingen en weide, groot nagenoeg anderhalf sil in de Karstraat te Wehr gelegen.

Digitized by Google

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters, *vice secret.* — Zegels van voogd en schepenen afgesleten.

Blijkens op den rug van het stuk gestelde aanteekening is dit kapitaal aan de huisarmen van Sittard geschonken.

In door G nº 244ª.

Nº 116.

168.. (jaartal uitgewischt) September 19.

Voor Frans Michaël Maes, (1) schout en schepenen van het gerecht Born verklaren Andries Wanbroeken hun medeschepen, Bernard Bauschen, *vorsteher* van het dorp Guttekoven, Johan Helgers, Martin von Eick, Willem Beugens, Willem Baggen, Peter von Eick, Herman Schmitz, Peter Brouns, Lemmen Gruiters, Jan Crins en Gort Wentmaekers, allen ingezetenen van Guttekoven, dat zij den 10 Februari 1677, ter betaling van de Fransche oorlogsschatting en dagelijksche levering en tot voorkoming van plundering en brand, van Peter Harden hadden opgenomen een kapitaal van een honderd rijksdaalder, waarvoor zij alsnu ten zijnen behoeve eene jaarrente vestigen van vijf rijksdaalder vervallende den 10 Februari; tot zekerheid waarvan alle personen en goederen van het dorp Guttekoven verbonden worden.

Origineel op perkament, zeer bedorven. — Zegels van voogd en schepenbank afgesleten.

---

(1) Frans Michaël Maes was het achtste der kinderen, die uit het op den 21 Januari 1633 te Sittard voltrokken huwelijk van Johannes Maes schout te Born, Grevenbicht, Epigham en Grootenbeugel met Anna Könings dochter van Michaël te Elsloo, geboren werden. Hij kwam te Sittard ter wereld den 7 October 1647, werd schout te Susteren (vóór 23 November 1681) en daarna voogd te Sittard, in welke betrekking hij den 5 Januari 1713 nog voorkomt. Uit zijn huwelijk met zekere Sibilla sproot Johanna Christina, die den 19 September 1687 te Sittard werd gedoopt.

Digitized by Google

Op den rug is aangeteekend, dat voormeld kapitaal door de erfgenamen des schuldeischers op den 1 Februari 1776 ten overstaan van den voogds*verwalter* Laurencij aan de armen van Sittard is overdragen, waarvoor door de provisoren betaald zijn: 53 1/10 *Königfrantsischen laubthaler*, 3 *conventionsthaler*, 4 1/2 *caroline*, 1 *Clevischen stüber*, *in dem jetzigen Edictmässigen vier und zwanzig gulden cours*, 133 1/3 rijksdaalder p. 80 albus Keulsch uitmakende.

In doos G n° 244[b].

N° 117.

1681 September 20.

Voor Peter Ulner vorstelijk Paltz Neuburgschen raad en voogd alsmede voor schepenen van de stad en het hoofdgerecht te Sittard verkoopen Dirch Peters, Dahm Dahmen, *vorsteher* en Johann Neysz, Gerrard Dahlmans, Gerrard Schmietz, Johann Teissen, Wilhelm Dahlmans en Gordt Hautermans, allen ingezetenen van het dorp *Sustersehl* aan Johann Douven en Meicken Bellarts eene jaarlijksche rente van zes en een *orth* albertiner rijksdaalder, vervallende den 20 September en voor de eerste reis in 1682 en betaalbaar binnen Sittard, zulks voor eenen koopprijs van honderd rijksdaalder (1).

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters. — Zegels van de stad en van Ulner een weinig geschonden.

Blijkens aanteekening op de keerzijde van het stuk, is de vordering in bovenstaanden brief vermeld, den 4 Juni 1682 door Johann Douven en zijne behuwdzuster Meicken Bellarts overgedragen aan den voogd Peter Ulner.

In doos G n° 245.

---

(1) Bij hertogelijk edict van Juni 1555 werd de schepenbank van Susterseel opgeheven en met die van Sittard vereenigd.

Digitized by Google

N° 118.

1681 December 16.

Burgemeester, schepenen en raad van stad en hoofdgerecht te Sittard verklaren, dat zij hunnen gewezen medeschepen en oud-burgemeester Jacob Salden schuldig waren eene hoofdsom van vijf en zeventig albertiner rijksdaalder, die nog ten laste der stad tegen vijf ten honderd *verpensionirt* stond, welke som bij de deeling der ouderlijke goederen is toegevallen aan den schepen en burgemeester Johannes Hamers, ten wiens opzichte zij zich verbinden jaarlijks op den 16 December tot aan de aflossing toe eenen interest te betalen van drie en drie vierde albertiner daalder.

Origineel op perkament doorgeknipt. — Geheim zegel der stad versleten.

Op de keerzijde van het stuk staat eene akte geteekend door de schepenen Adam Suisters en Johannes Kamps, waarbij de burgemeester en schepen Johannes Hamers ten hunnen overstaan het voormelde kapitaal van vijf en zeventig rijksdaalder overdraagt aan den vrijheer en domheer von Leerodt, in mindering der aan dezen door de stad verschuldigde achterstallige renten. En verder is onder dagteekening van 18 November 1722 eene quitantie gesteld van Johannes Frangenheim, waarbij hij verklaart het kapitaal namens den graaf von Leerodt ontvangen te hebben (1).

In doos G n° 246.

N° 119.

1682 Juli 1.

De hertog verstrekt den last aan den voogd te Sittard, om de uitgeschreven belasting niet te innen, daar hij aan de stad een uitstel van twee jaren tot betaling derzelve heeft gegeven.

Origineel op papier, geteekend N. Nesselrodt.

In omslag A n° 20.

(1) Zie n° 109.

Digitized by Google

N° 120.

1682 September 2.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van de stad en het hoofdgerecht te Sittard verklaart Giell Schaars de jonge aan de gasthuisarmen van Sittard schuldig te zijn eene jaarrente van vijf albertiner rijksdaalder, waarvoor hem eene hoofdsom gegeven is van honderd dusdanige daalders, die door de stad Susteren aan gemelde armen is afgelost. Tot zekerheid veronderpandt hij zijn huis met tuin en onderhoorigheden in de Putstraat te Sittard gelegen palende met eene zijde de ledige huisplaats van den licentiaat Godfried Everhartz en met de andere zijde de huisplaats der kinderen van Paulus Heinen.

Origineel op perkament. — Zegels van voogd en schepenen geschonden.

In doos G n° 247.

N° 121.

1682 September 4.

Johan Wilhelm paltsgraaf gelast den voogd te Sittard in overeenstemming met zijn besluit van 2 Maart 1682 geene heffingen der achterstallige belastingen over de jaren 1677 en 1678 te doen, welke door hem zijn kwijt gescholden.

Afschrift op papier.

In omslag D n° 30.

N° 122.

1683 October 20.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard verklaren zich te verplichten, om de rente door hen aan de erfgenamen van wijlen Lambert Frerardt te Luik te betalen, telken jare af te kwijten binnen de stad Luik in aldaar

Digitized by Google

gangbare muntspeciën binnen de zeven weken na den vervaldag, met negentig in plaats van met honderd *patacons* (rijksdaalders).

Origineel op perkament, doorgeknipt, geteekend N. Helgers Dr. — Zegel verloren.

Aan het hoofd van het stuk zijn geplaatst 1° eene Fransche vertaling der akte van schuldbekentenis van 20 Mei 1667, 2° eene den 17 October 1683 voor den notaris Jacques Lamet te Luik gepasseerde akte, waarbij Oda en Maria Frerart als voogdessen van hunne nichte Thérèse Frerart, alsmede Catharina Frerart toestemmen, dat de jaarrente van honderd patakons hun door de stad Sittard te betalen verminderd worde tot op negentig patakons, mits de betaling geschiede te Luik in aldaar koers hebbend geld binnen de zeven weken na den vervaldag. Zij geven verder volmacht om daaromtrent met de magistraat te Sittard eene nieuwe overeenkomst aan te gaan, aan den heer Everhards, rechtsgeleerde en advokaat, drossaard van den hertog van Golstein (1).

Bij de deeling der goederen van Lambert Frerardt werd de helft van bovenbedoeld kapitaal verkregen door Catharina Charlotta Frerart, welke huwde met Arnold Filip de Selis, rentmeester generaal der ridderschap van het land van Luik en het graafschap Loon, en die in 1705 toen de stad in de betaling der rente achterlijk was gebleven den Sittardschen koopman Palmen te Maastricht deed aanhouden, ten gevolge waarvan een proces tusschen de Selis en de stad ontstond, hetwelk met de aflossing der schuld eindigde. De wederhelft werd verkregen door de echtgenoote van den advokaat Garrit, met welke de stad ook in moeielijkheden geraakte.

Volgens eene op den rug van het stuk gestelde verklaring is blijkens akte verleden voor den notaris J. C. a Cruce te Maastricht den 19 November 1706 de helft in bovenbedoeld kapitaal afgelost met 4000 franken Maastrichter koers aan *de Selijs*, die voor quitantie teekent.

In doos G n° 248.

(1) Zie n° 98 hiervoor en 134 hierna.

Digitized by Google

N° 123.

1684 Juni 1.

Voor Peter Ulner voogd en schepenen van Sittard verklaren Hendrik Dahlmans en Wilhem Backhuss zwagers verkocht te hebben aan Peter Fabri, scholtis te Eijs (1) eene jaarlijksche rente van zes en een halven albertiner rijksdaalder voor eene hoofdsom van honderd acht en een vierde rijksdaalder. Tot zekerheid daarvan hebben zij verbonden eene in de Putstraat gelegene bouwplaats naast den raadsverwant Johan Gruhls en den obrist-luitenant Marsilius Kops en uitschietende met een hoofd op de schuur van Gruhls en met het ander hoofd op de straat, benevens eene bouwplaats in de Plakstraat naast de vaart en schuur van Gruhls en een half bunder bouwland te Wehr gelegen.

Origineel op perkament, geteekend Adam Suisters, *vice secret.* — Zegels van voogd versleten, van de schepenen gebroken.

Blijkens eene bij het stuk gevoegde verklaring der schepenbank van Brunssum — geteekend J. Knoren — werd vorenstaande akte den 5 Maart 1687 voor het gerecht aldaar *verniewet ende gerealiseert;* en volgens aanteekening, op den rug van den brief gesteld, werd de hoofdsom den 12 Juli 1742 door Jakobus Palmen aan Jan Baptist Strijbos afgelost.

In doos G N° 249.

N° 124.

1684 December 11.

Johan Wilhelm Paltsgraaf keurt goed eene overeenkomst, gesloten den 4 Maart 1684, tusschen burgemeester en raad van Sittard eenerzijds en burgers en meestbeërfden anderzijds, houdende de volgende bepalingen: 1° Daar ten gevolge der verderfelijke krijgstijden eenige gemeenterekeningen

(1) Fabri huwde den 19 November 1675 te Sittard met Sibilla Helgers.

Digitized by Google

niet zijn afgedaan, waartoe de nalatige magistraatspersonen en hunne erven nog gehouden zijn, zullen deze nagezien worden door den magistraat en twee der meestbeërfde burgers, door eerstgenoemden te kiezen uit een viertal hem door de burgerij voor te stellen; 2° Burgemeester en raad, alsmede de burgemeester, die *de gremio Magistratus per Turnum* gekozen wordt, zullen uit eene candidatenlijst op te maken zooals voorzegd eenen ontvanger benoemen, belast met de inning van alle *reallasten* volgens het *steuredict* te heffen; deze zal binnen de zes weken na verloop van het jaar voor burgemeester, raad en als bovengemeld aangewezene burgers zijne rekening afleggen; 3° De omslagen zullen door burgemeester en raad met toevoeging van twee burgers, te kiezen volgens art. 1 in duplo opgemaakt worden en wel een voor het archief en de andere voor den tijdelijken stadsontvanger; 4° Alle stadsaccijnsen zullen aan de meestbiedenden uitgegeven worden; daaruit zullen door de aannemers betaald worden aan den voogd voor zijne vacatie en assistentie 2 goudgulden, en elken schepen (in plaats van jaarwedde) 12 rijksdaalder, welke gelden hun in mindering op den aannemingsprijs der accijnsen gekort zullen worden; 5° De uitgeschreven accijnsen en der stad verschuldigde personeellasten zullen door de aannemers geïnd, den tijdelijken burgemeester *quartaliter* overgeteld en door dezen jaarlijks na de expiratie zijner ambtsbediening verantwoord worden; 6° Te rekenen van af de dagteekening van deze overeenkomst zal de *ex magistratu* aangestelde burgemeester, in plaats zijner vroegere jaarwedde, genieten 75 rijksdaalder; de stedelijke ontvangers zullen *loco salarii* in plaats van 3 slechts 2 ten honderd beuren en van alle personeele lasten vrij zijn; 7° Burgemeester en raad zullen *wegen den ordentlichen Rhatsgang*, het maken der omslagen en het nazien der rekenin-

Digitized by Google

gen trekken ieder jaarlijks 12 rijksdaalder. 8° Over de 6000 rijksdaalder door de dorpschappen Born en Millen, ingevolge de met deze getroffen overeenkomst, verstrekt, zal door de ontvangers rekening gedaan worden; eveneens zullen moeten verantwoord worden de te Luik opgenome 2000 rijksdaalder en de te Stevensweert *verpensionirte* 800 rijksdaalder. 9° De afgedane en nog af te doene rekeningen evenals de *heebzetteln* zullen in duplo opgemaakt, en een exemplaar daarvan in het archief neêrgelegd en het andere aan de aftredenden burgemeester en ontvanger overgegeven worden.

Ten gevolge dezer overeenkomst is alle misverstand en verschil tusschen burgemeester, raad en burgerij uit den weg geruimd. De burgers zullen op nieuw niets meer kunnen eischen en burgemeester en raad *allen gebührenden respect undt ehre zu deferiren* schuldig zijn; wanneer zij zich andermaal door de handelingen van den magistraat mochten bezwaard gevoelen of deze zich over de burgers mocht te beklagen hebben, zullen zij zich tot den hertog moeten wenden en zijne *remedijrung* zoeken.

Origineel op papier. — Opgeplakt zegel van den hertog zwaar geschonden; en gecollationneerd afschrift op perkament opgemaakt den 5 Januari 1685 door den notaris Carsilius Goetgens. In doos G n° 250.

N° 125.

1685 Januari 3.

Voor Johan Godfried Ulner, (1) vorstelijk Paltsnieuwburg-

(1) Johan Godfried Ulner hielp na de verwoesting van Sittard Peter Ulner in de waarneming der voogdij. Daarvandaan dat hij reeds den 31 Augustus 1678 voogd genoemd wordt. Uit zijn huwelijk met Anna Helena van Hagen sproten Anna Angelina Josepha geboren den 23 October 1684, Regina Barbara geboren den 10 Juni 1686 die de huisvrouw werd van den lateren voogd Jan

Digitized by Google

schen voogd en schepenen van Sittard verkoopt . . . . . aan de armen van Sittard eene jaarlijksche rente van 5 *orths*rijksdaalders, waarvoor hij tot onderpand stelt . . . . . kluppelken gelegen te Sittard, naast het huis van Clas Itterfort ter eenre en . . . . . ter andere zijde.

Origineel op perkament, geteekend Otto. Grein (1), zwaar beschadigd. — Zegels verloren.
In doos G nº 251.

Nº 126.

1690 Juli 4.

Schuldbekentenis van 100 rijksdaalder door de stad ten behoeve van den prior der Dominicanen te Sittard.

Origineel op papier, geteekend door den burgemeester Hamers.
In omslag B nº 29.

Nº 127.

1690 Juli 6.

Schuldbekentenis van 100 rijksdaalder door de stad ten behoeve van den prior der Dominicanen te Sittard.

Origineel op papier, geteekend door den schepen N. Helgers.
In omslag B nº 29.

Mathijs Maes, en Peter Antonius geboren den 3 April 1688. Hij bleef de betrekking van voogd bekleeden tot 1693 toen hij door den schout Maes werd opgevolgd.

(1) Adam Suisters schijnt omstreeks 1685 zijne betrekking van secretaris van het gerecht nedergelegd te hebben. Wij vonden hem voor het laatst den 21 Juni 1685 als ontvanger van het ambt Born, welk ambt Johannes Suisters reeds bekleedde den 21 September 1686, die op zijne beurt den 19 April 1695 opgevolgd was door Johannes Weiler echtgenoot van Johanna Maria Kremers.

Digitized by Google

N° 128.

1694 Augustus 16.

Voor Frans Michaël Maes voogd en schepenen van Sittard verschenen Arnold Lemmens *vorsteher*, Herman Leuthen, Johan Dols, Johan Donris zoon van Tisgen, Johan Donrichs zoon van Dries, Thönis Kohlen, Giel Ramechers, Arit Lebens, Gierken Hamers, Peter Nacken, Peter Bisschofs, Jan Dols, Tisgen Donris, Wijn Peulen, Jan Webers, Corst Driessen, Thönis Webers, Rut Kremers, Stas Zelis, Gierken Notermans, Jan Lemmens, Claas Meis, Gossen Kals, Giel Bussen, Jan Hermans, Lens Lindemans, Herman Rutten en Wilm Stalmans, ingezetenen van Munstergeleen, die in eigen naam en namens de heele gemeente bekenden verkocht te hebben aan Dirk Schroten schepen te Sittard en zijne echtgenoote Adelheid Salden eene rente van dertig rijksdaalder 'sjaars, waarvoor hun betaald is eene hoofdsom van 600 rijksdaalder door hen besteed ter aflossing van een van wijlen Willem Helzaum pastoor te Geleen den laatsten Mei 1689, ter verhoeding der Fransche brandexecutie, tegen zes en een *orth* opgenomen kapitaal.

Origineel op perkament, geteekend Otto Grein. — Zegels van schepenbank gaaf, van voogd verloren.

Blijkens op den rug van het stuk gestelde aanteekening is de bij vorenstaande akte opgenomen som den 21 Juni 1773 door Stefaan Linden aan zekeren J. H. Hagens afgelost.

In doos G n° 252.

N° 129.

1696 Juli 4.

Ordonnantie der Staten van 't land van Valkenburg, houdende verlof tot het in arrest nemen van goederen en

Digitized by Google

ingezetenen van Sittard, zoolang totdat de gedetineerde Hendrik Daelmans *costeloos en schadeloos sall gerelaxeerd* wezen.

Afschrift op papier, geteekend W. Canisius huissier.

Hierbij behooren vijf bijlagen betrekkelijk de arrestatie van Daelmans en de executie door de Valkenburgers in de kerspelen Sittard en Munstergeleen.

In omslag A nº 26.

Nº 130.

1697 Januari 8.

Aanschrijving van wege den hertog aan den Gulikschen penningmeester Hinsberg, houdende mededeeling, dat de achterstallige belastingen over 1677 en 1678 ad 944 rijksdaalder 50 albus, wegens den geleden brand aan de stad Sittard zijn kwijt gescholden, en dat die over de jaren 1681, 1682, 1683, 1684 en 1685 ten gezamenlijken bedrage van 6643 rijksdaalder 29 albus 11 heller slechts voor de helft geeïnd worden en de betaling daarvan tot betere tijden wordt verschoven.

Afschrift op papier.

In omslag D nº 31.

Nº 131.

1697 October 19.

Dading door tusschenkomst van den pastoor Kiesgens en den licentiaat Fabritius gesloten tusschen burgemeester en raad van Sittard eenerzijds en Everhartz ter andere zijde betreffende verschillen van door dezen namens de stad gedane ontvangsten.

Afschrift op papier.

In omslag B nº 25.

Digitized by Google

N° 132.

1698 Juni 25.

Voor Frans Michaël Maes voogd en schepenen van het hoofdgerecht Sittard verschijnen Johan Donris en Wijn Peulen beiden *vorstehern*, Peter Webers, Lemmen Lemmens, Johan Dols, Lambert Lemmens, Giel Bussen de oude, Giel Bussen de jonge, Johan Hamers, Willem Stalmans, Thönis Köhlen, Arnold Lemmens, Lemmen Bemelmans en Herman Leuthen ingezetenen van Munstergeleen verklarende tegen eene jaarlijksche rente van dertig rijksdaalder, namens die gemeente van den schepen Dirk Schroten en diens huisvrouw Adelheid Salden te Sittard opgenomen te hebben eene hoofdsom van zes honderd rijksdaalder, ter aflossing van door hen vroeger en in verschillende reizen geleende gelden.

Origineel op perkament, geteekend Otto Grein. — Zegels van voogd vrij gaaf, van schepenen gebroken. *Maes* voert in een doorsneden schild, boven een uitkomenden klimmenden leeuw, beneden twee balken in den vorm van een St.-Andrieskruis. Op den helm eene vlucht. Randschrift: Frans Michael ...s p....ctvs ..... Bornensis A° 1793. Doorsnede 30 m.

Op den rug van het stuk staat aangeteekend, dat Stefaan Linden de hoofdsom aan zekeren J. H. Hagens den 21 Juni 1773 heeft afgelost.

In doos G n° 253.

N° 133.

Omstreeks **1700**. (Zonder dagteekening.)

Bezwaarschrift van Carl Schötgens (1) burgemeester van Sittard, gericht aan den landvorst, waarbij hij zich beklaagt, dat door Dr Nikolaas Helgers tijdens diens bur-

(1) Schötgens was burgemeester van October 1695—1696.

Digitized by Google

gemeesterschap in 1689 vele *Excessus in beijtreibung* der Fransche *Extorsion* heeft plaats gehad en onder andere een groot aantal eikenboomen in het Watersleierbosch zijn verkocht en afgehouwen, hetwelk met de daarbij behoorende landerijen een groot *cammer Lehen* is; dat de kooppenningen van die boomen nog niet zijn berekend, althans dat niet blijkt, waartoe zij zijn aangewend, verzoekende hij dat de hertog den hofraad Palmers committeere, ten einde deze een grondig onderzoek daarnaar instelle.

Minuut op papier. — Eigenhandig geteekend.

Hierbij zijn een viertal daarop betrekkelijke bescheiden gevoegd, dragende de jaartallen 1691, 1696 en 1707.

In omslag A nº 8.

Nº 134.

1701 Juni 13.

De voogd Frans Michaël Maes, in aanmerking nemende, dat de inwoners van Tuddern en Broeksittard eigenmachtig vernield hebben de bermen door de stad Sittard opgeworpen langs een gedeelte van het stadbroek, hetwelk deze *beij diesen beschwekrlichen zeiten zu soulagement und besten der ganzer stad* tot gras- en hooigewas had laten inrichten, alsmede dat zij de brug over de waterlossing *die Laack* genaamd (1) dienende ten behoeve van den weidegang van het vee der Sittardenaars, hebben afgebroken en vernietigd, vaardigt een bevelschrift uit, waarbij onverminderd de bij de verordeningen bepaalde straffen eene boete van honderd goudgulden wordt bedreigd tegen diegenen, welke zich nogmaals aan bedoelde euveldaden mochten plichtig maken.

Origineel op papier, geteekend F. M. Maes.

In dossier processtukken »Maes-Ulner".

(1) De Laack of de *Steynlaec* is de waterlossing die ten Noorden het zoogenaamde kale broek van het beplante broek der tegenwoordige gemeenet

Digitized by Google

N° 135.

1702 Mei 20.

Op het bij hem door de inwoners van het ambt Born gedane beklag, dat de stedelijke en geestelijke bezitters van goederen aldaar weigeren bij te dragen in de uitgeschreven keizerlijke contributie, beveelt de Fumeron, raad en intendant van hare allerchristelijkste Majesteit in het hertogdom Gelder, dat de stedelijken en geestelijken, die goederen hebben in voormeld ambt evenals de gewone ingezetenen, naar gelang van hunne bezittingen, moeten bijdragen in de *vytschryvinge der fourragien* in de klachte bedoeld.

Uit het Fransch in het Nederlandsch vertaald stuk, opgemaakt door den notaris G. Daemen te Roermond.
In omslag D n° 33.

N° 136.

1706 November 10.

Arnold Filip baron de Selis ontvanger generaal van de ridderschap in het land van Luik en het graafschap Looz als in huwelijk hebbende Catharina Frerart verklaart ten overstaan van den notaris J. C. a Cruce te Maastricht van Godfried Everhartz licentiaat in de rechten, raadsheer des keurvorsten van den Palts en Peter Dominicus Köhlen beiden schepenen van de stad en het hoofdgerecht te Sittard, ontvangen te hebben 1000 *Escus* of 4000 franken Brabantsch hem voor de helft competeerende in een kapitaal van 2000 rijksdaalder aan wijlen Lambert Frerart in leven burger en raadsheer te Luik verschuld door de stad

Tuddern scheidt. Men verwarre ze niet met de waterlossing den *Zouttromp*, die de grens vormt tusschen het kale broek ten Zuiden, en het Sittardsch broek.

Digitized by Google

Sittard ingevolge akte van 20 Mei 1667, voorts voor achterstallige renten 1398 franken, voor kosten van arrest tegen burgers van Sittard te Maastricht gemaakt 337 franken, voor kosten gerezen aan het hof te Luik 29 franken 15 sous en voor vacatieloon wegens tijdverzuim om dat geld in ontvang te nemen 25 franken (1).

Afschrift op papier, geteekend J. C. a Cruce nots pub.
In dossier »processtukken Frerart".

N° 137.

1707 October 10.

De ambtman van Bentinck vraagt op bevel des hertogen eene opgave van de geestelijke en kapittelsgoederen onder het gebied der stad Sittard gelegen en in de staatsbelastingen niet aangeslagen.

Berichtschrijven daaromtrent door Everhartz senior namens burgemeester en raad van Sittard aan den paltsgraaf met den gevraagden staat.

Afschriften op papier. De staat der goederen is niet bij de stukken.
In omslag D n° 34.

N° 138.

1718 Augustus 17.

Karel Filip paltsgraaf verstaat, dat op grond der stadsprivilegiën van Sittard, geene tolrechten van landswege mogen geheven worden, *wie von alters herkommend*, van waren, die te Sittard worden binnengevoerd.

Afschrift op papier, met een zestal op het tolprivilegie betrekking hebbende bescheiden.
In omslag B n° 22.

(1) Zie n°s 98 en 122 hiervoor.

(2) Zie over dit tolprivilegie ons artikel »*De oudste vrijbrief van Sittard*" in Publications etc. du Limbourg XIV bl. 110.

Digitized by Google

N° 139.

1726

Burgemeester en raad der stad Sittard, na behoorlijk door den keurvorst van den Palts als landsheer daartoe te zijn gemachtigd en willende zooveel mogelijk zich ontdoen van de tegen bezwarende rente op de stad gevestigde schulden, die meermalen oorzaak van arrestatiën en executiën van ingezetenen zijn geweest, verklaren den 1 April 1723 tegen eene rente van vier ten honderd 'sjaars van Wilhelmina Deelen wonende in de heerlijkheid Hees onder de Meierij 's Hertogenbosch in het kwartier van de Peel opgenomen te hebben een kapitaal van zeven duizend rijksdaalder, waarvan derhalve eene jaarlijksche rente van twee honderd tachtig rijksdaalder betaald moest worden, welke door hen tot en met 1825 is afgekweten, waarna ten gevolge van het overlijden der schuldeischeres hare kinderen Johan Ooms gehuwd met Margaretha Deelen, Mathijs, Gerard en Adriaan Deelen splitsing van het kapitaal hebben verzocht, hetgeen door den magistraat is toegestaan en aan ieder hunner een schuldbewijs eener rente van zeventig rijksdaalder is uitgereikt.

Met voormeld kapitaal zijn afgelost de volgende schulden ten behoeve van 1° den vrijheer en domheer von Leerodt dd. 5 October 1671 ad 300 albertiner rijksdaalder, 2° denzelfden als representant van Johannes Hamers dd. 16 December 1681 ad 75 rijksdaalder, 3° denzelfden dd. 22 Juni 1676 ad 600 rijksdaalder, 4° denzelfden als representant van Johan en Willem Radermacher dd. 10 Februari 1636 ad 100 rijksdaalder, 5° denzelfden als representant der echtelieden Daniel von Spiess en Johanna von Metternich dd. 21 Juni 1618 ad 84 dubbele gouden albertiner, 6° denzelfden als cessionnaris derzelfde echtelieden von

Digitized by Google

Spiess-Metternich dd. 29 Januari 1713 ad 300 goudgulden 600 koningsdaalder en 400 bescheiden rijksdaalder, 7° erfgenamen Leonarts als vertegenwoordigende Renier Krekelman van omstreeks 1500 ad 100 goudgulden, 8° baron de Wood de Tinlo en vrouwe von Kerckem als cessionnarissen van Dries Brandts dd. 1 Maart 1636 ad 732 albertiner rijksdaalder, 9° Gerard . . . . dd. 12 Januari 1640 ad 100 albertiner rijksdaalder, 10° Johan Cruce dd. 18 November 1706 ad 2000 rijksdaalder; 11° Johan Suisters gewezen scholtis te Grevenbicht dd. 6 Januari 1697 ad 65 rijksdaalder 66½ stuiver als restant van 300 rijksdaalder.

Origineel op perkament, doorgeknipt, geteekend C. G. Grein, gerechtsschrijver, P. Helgers, stadsschrijver. — Zegels der schepenbank en der stad verloren.

Onder het stuk is gesteld eene akte van cessie dd. 21 Mei 1737 waarbij door de echtelieden Jan Ooms en Margaretha Deelen hun aandeel in voormeld kapitaal verkocht wordt aan de paters Dominicanen te Sittard.

In doos G n° 254.

N° 140.

1776 September 20.

Franciscus Wilhelmus, Lambert en Anna Gertruid Lemmens verkoopen aan Johan Hendrik Lursch gehuwd met Helena Knops een huis gelegen in de *Limbriger* straat naast Stefaan Linden, en erfgenamen Grein, voor een koopprijs van 300 rijksdaalder gerekend tegen 60 stuiver Kleefsch, buiten een daarop gevestigd kapitaal van 60 rijksdaalder verschuld aan de stad, en van eenen halven goudgulden of 60 albus aan den *ältesten Priesterschaft oder Canonico seniori*.

Origineel op papier. Door partijen eigenhandig geteekend.

In omslag B n° 3.

Digitized by Google

N° 141.

1786 Maart 28.

De keurvorst bevestigt de rechten van het plaatselijk bestuur te Sittard, om de magistraat in *seine vorige wesenheit* te herstellen (1).

Origineel op papier, geteekend C. G. V. Nesselrode, gecontrasigneert P. Kreij. — Opgeplakt zegel van den keurvorst gaaf, verbeeldende een door twee omziende leeuwen gehouden schild, waarin 1. Een karbonkel, 2. Een klimmende eenstaartige leeuw, 3. Eene klimmende eenstaartige leeuw, 4. Een balk, 5. Drie sint-Andreaskruizen, 6. Een geschakeerde balk van vier trekken, 7. Een gekroonde eenstaartige klimmende leeuw, 8. Geschakeerd in vijf rijen van vier vakken, 9. Drie kepers; het schild beladen met een middenschild waarin 1 en 4 een klimmende leeuw 2 en 3 . . . ? gedekt door een hartschildje waarin een kruis. ? Over alles heen de hertogelijke kroon met mantel.

In dossier »schepenen".

---

(1) Verg. ons artikel »*Het voormalig plaatselijk bestuur van Sittard*" in de *Maasgouw* n° 3.

Digitized by Google

B. Godsdienst. Kerk. Onderwijs. School.

N° 1.

1621—1637.

Staat van uitgaven door de stad gedaan ten behoeve van den wederopbouw van den kerktoren (1).

Origineel op papier.
In omslag B n° 6.

N° 2.

1639 October 24.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf beveelt den voogd te Sittard de Societeit (Jesus) aldaar in het bezit te stellen van een legaat aan hen vermaakt door den kanunnik Franciscus Oijenbrugge.

Origineel op papier.
Uit de aan dit stuk vastgehechte bescheiden blijkt, dat zich de zusters van den erflater aanvankelijk tegen de afgifte van het legaat hadden verzet, doch eindelijk daarin hadden berust en verder, dat toen ter tijd overste der missie van de Jezuieten te Sittard was Jacobus Kritzraedt (2).
In omslag B n° 19.

---

(1) Verg. A n° 40 hiervoor.

(2) Deze heeft onder den pseudoniem »auctore Jobo Zartdarickio Altnegga Juliaco" Keulen 1654, een zeldzaam werkje geschreven ten titel voerende: *Millen und Born*, hetwelk tot dusverre eene der voornaamste bronnen was voor de geschiedenis dezer streken. Van hem hebben wij ook eene onuitgegeven *Chronic von Gangelt*, en andere geschriften.

Digitized by Google

N° 3.

1656 Mei 20. — Donné à Sijttardt ce 20 Maij, soubs notre sceau ordinoir 1656.

Jan Antoon Blavier bij de gratie Gods en van den heiligen apostolischen stoel, bisschop van *Dionijs* en suffragaan van Luik maakt bekend, dat hij, om de godsvrucht van de H. Moeder Gods te vermeerderen, aan al diegenen die voor het beeld der Moeder Gods van het Scapulier voor hun geestelijk heil zullen bidden, een aflaat verleent van 20 dagen en wel aan hen die eens de litanie van Loretten of drie *Pater noster noster* en drie *Ave Maria* zullen bidden en van 40 dagen aan hen, welke die litanie of vijf *Onze vader* en vijf *Wees gegroet* zullen bidden op Zaterdag, Zondag, feestdagen en voornamelijk op de O. L. V. dagen en in de *octaven*.

Origineel op papier, geteekend *F. Robert à Castro secrétaire.* — Opgeplakt zegel van den bisschop gaaf Blavier voert een schild, waarin drie dwarsbalken, beladen met een klimmenden eenstaartigen leeuw, het schild gedekt door een bisschopshoed, voorzien aan weerszijden van zeven afhangende kwasten. Randschrift: *Joannes Antonivs Blavier Epi. Dionysien. suffr. Leod.* Doorsnede 30 op 24 m.

In loket 13.

N° 4.

1656 November 5.

Fragment van een procesverbaal van getuigenverhoor, gehouden door het gerecht te Sittard betrekkelijk de verhuizing van Wederdoopers uit Sittard (1).

Origineel op papier.

In omslag B n° 34.

(1) Men zie hierover ons artikel: *Wederdoopers te Sittard* in de *Maasgouw* n° 18.

Digitized by Google

N° 5.

1667 Januari 29.

Burgemeester, schepenen en raad der stad Sittard verklaren, dat de Hervormden in 1624 geen openbaar predikhuis gehad, noch hunnen godsdienst op het raadhuis uitgeoefend hebben, dat zij geenen schoolmeester hadden noch kinderen gedoopt veel minder personen getrouwd hebben, daar de *copulation* meerendeels te Schwanenberg plaats had.

Origineel op papier, geteekend Adam Suisters, *scabinus*. — Geheim zegel der stad opgeplakt.

Hierbij ligt het afschrift van een verhoor van 12 getuigen den 26 Januari 1667 door voogd en schepenen te Sittard gehouden, waaruit blijkt 1° dat de Roomsch Katholieken op 1 Januari 1624 uitsluitend genoten de aan de St.-Pieterskerk verbondene canonicaten, praebenden enz.; 2° dat de Hervormden in 1624 in deze gemeente geene kerk, hospitaal, school noch fundatiën hadden; 3° dat door hen de godsdienstoefening niet plaats had in het openbaar in eene kerk of in een predikhuis en dat zij geene klokken hadden; 4° dat de uitoefening van dien godsdienst steeds verboden doch in lateren tijd oogenschijnlijk toegelaten is geweest; 5° dat de Hervormden het huidige predikhuis na het beleg van Maastricht in 1632 hebben gebouwd; 6° dat vóór dien tijd niemand hunner hier is gedoopt en de echtverbintenis plaats had te Schwanenberg en 7° dat voorheen door de Hervormden eerst in de schuur van Thonis Bartmans, daarna op het raadhuis en eindelijk in het privaathuis van Johan Freisen in het Pullenstraatje is gepreekt (1).

In omslag A n° 10.

(1) Men zie hierover onze *Bijdrage tot de geschiedenis der hervormde gemeente te Sittard* in de *Maasgouw* n° 7.

Digitized by Google

N° 6.

1678.

Benoeming van een rector der Latijnsche school. Stukken daarover gewisseld. Protocollen enz.

In loket 19.

N° 7.

1682.

Een aantal bescheiden betrekking hebben op de weigering van het kapittel van Aken om als tiendheffer bij te dragen in de kosten van den wederopbouw der kerk.

In loket 13.

N° 8.

1682 Maart 6.

Advies, gegeven door den clerus van Luik, houdende, dat de heffers der groote tienden te Sittard, verplicht zijn het schip der kerk, hetwelk ten gevolge van den brand in 1677 grootendeels verwoest, en door regen en wind gedeeltelijk ingevallen is, te doen opbouwen en herstellen.

Afschrift op perkament opgemaakt door Corn. Nelissen notaris.
In doos G n° 247.

N° 9.

1684 Juni 14.

Overeenkomst tusschen deken, kapittel en magistraat eenerzijds en Jan Plumère klokkengieter van de andere zijde, waarbij deze aanneemt de vier klokken der groote kerk *à vne accordt suiuante et musical a scauoir vt re mi fa* te hergieten, onder beding dat kapittel en magistraat hem

Digitized by Google

alle materialen zullen leveren en buiten de bedongen 40 pattakons voor kosten en uitgaven zullen betalen 2½ pattakon voor elke honderd *liure* gewicht. Voorts is bedongen dat bijaldien de magistraat het stedelijk klokkenspel mocht laten hergieten, genoemde Plumère gehouden zal wezen hetzelve *en vne bonne et musicale accorde et resonance* te stellen, zelfs al mocht de magistraat de tonen der groote kerkklokken willen volgen (1).

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend door burgemeester, raad, deken, kapittel en aannemer.
In omslag B nº 5.

Nº 10.

1684 Augustus 7.

Vonnis, gewezen door het gerecht te Dusseldorf in zake Johannes Beckers pastoor te Sittard eischer tegen deken en kapittel van het keizerlijk rijksstift der O. L. Vrouwe kerk te Aken, houdende veroordeeling van deze als bezitters van $^5/_8$ der groote tienden te Sittard, om het schip der kerk voor hun aandeel op te bouwen en te herstellen.

Afschrift op perkament.
In doos G nº 248.

Nº 11.

1686 Februari 7.

Contract tusschen burgemeester en raad van Sittard en meester Adam Wijnants, burger te Aken, wegens het opbouwen van den afgebranden kerktoren, onder deze voorwaarden: 1º Meester Adam moet al de in het muurwerk noodige balken leveren en den klokkenstoel daarin ver-

(1) Dit stuk is door ons uitgegeven in de Publ. etc. du Limb. XIV bl. 431.

Digitized by Google

vaardigen; 2° De torenspits moet door hem buiten het muurwerk tot op eene hoogte van minstens honderd voet opgetrokken worden volgens een door burgemeester en raad goedgekeurd plan, hetwelk echter *hin und weder in dem baw zierlichst zu verbessern ihm recommendirt wirdt.* 3° De zolders boven en beneden de klokken zal hij goed moeten leggen. 4° Het geheele werk zal in eiken hout moeten geleverd worden. De in den toren liggende hout en balken zijn voor meester Adam, ingeval hij het houtwerk klaar aflevere *an den drey Vögeln* (1); mochte hij hetzelve echter vervaardigen te Aken en dit dus aldaar van wege burgemeester en raad afgehaald moeten worden, dan blijft het bedoelde hout eigendom der stad. 6° Tijdens den duur van het werk zal aan meester Adam en zijne knechts een *freijess blöses logement* verschaft en hem eenige werklieden tot hulp ter beschikking gesteld worden. 7° Voor het geheele werk zal hij ontvangen negen honderd rijksdaalder en wel *dreij hundert species gelt*, *drei hundert Cölnische schillingen und dreij hundert in laufender müntze oder Blafferten* en wel in 3 termijnen de eerste bij den aanvang van het werk, de tweede bij het oprichten van de spits *(so verhoffentlich umb St. Joannis negstkunftig)* en de laatste bij de aflevering van het geheel (2).

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend.
In omslag B n° 7.

N° 12.

1686 October 6.

Magistraat en pastoor te Sittard wenden zich aan den hertog om door diens tusschenkomst schadeloosstelling te

(1) Eene ten huidige dage nog bestaande herberg te Locht bij Heerlen.

(2) Het oorspronkelijk plan is in het archief van Sittard aanwezig. Den woordelijken inhoud van dit contract vindt men in n° 47 van *de Maasgouw*.

Digitized by Google

erlangen van zekeren Levi van Weiswilre, die goederen, in de kerk te Sittard gestolen, had verheeld, waarvan de dief te Puffendorf *hingerichtet* geworden is.

Origineelen op papier.
In loket 13.

N° 13.

1686 November 30.

Contract tusschen burgemeester en raad van *Sittardt* eenerzijds en de gebroeders Johannes en Claas Meijers meesters leiendekkers te Merckstein bij Hertzogenrath, anderzijds waarbij deze aannemen voor 140 rijksdaalders in loopende *Sittarder wehrung* te weten de rijksdaalder gerekend tegen 80 albus Keulsch, en elf tonnen bier; met leien te dekken den toren der parochiekerk onder de volgende voorwaarden: 1° Burgemeester en raad leveren alle noodige leien, lood, nagels en hout voor de stellaadjen. 2° De meesters behooren den toren van boven tot onder waar noodig *mit blei nach recht Meister prob* te voorzien, en in goeden staat te stellen, zoodat mochten andere deskundigen daaraan eenige fout ontdekken, deze op kosten der meesters hersteld moet worden. 3° De kleine torentjes zijn niet alleen in het werk begrepen maar deze zullen ook door de aannemers voorzien moeten worden van appels en kruizen, waarvoor zij en de knechts een drinkgeld zullen bekomen. 4° De vensters, die hun afgewerkt zullen geleverd worden, zullen door hen ingehaakt en bevestigd moeten worden. 5° Dadelijk na aankomst der steigerhouten, zullen zij met het vastnagelen der planken moeten aanvangen en daarmede voortgaan, totdat de geheele toren zal bedekt zijn; met Maart 1687 zullen zij moeten beginnen met het dekken der leien en daaraan

Digitized by Google

onophoudelijk werkzaam blijven. 6° Zij zullen met de planken, leien, nagels, lood en dergelijken zoo *sparsam und profitlich* moeten omgaan, alsof het zaken waren van hen zelven.

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend.
Als bijlagen zijn bij dit stuk gevoegd een concept contract en 2 andere ter zake betrekkelijke bescheiden.
In omslag B n° 8.

N° 14.

1687 Juni 23.

Bij de opname van de torenspits door Karel Christiaans van Maastricht en Andries Geilkens van Gulpen beiden timmerlieden neemt Adam Wijnandts op zich den klokkenstoel in den toren te stellen, vier ankerbalken aan te brengen en den zolder voor den torenwachter te leggen.

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend.
In omslag B n° 7.

N° 15.

1689.

Deken en kapittel te Sittard weigeren betaling van het aandeel, waarvoor zij zijn aangeslagen in de Fransche contributie. Bescheiden daaromtrent. Correspondentie tusschen magistraat en kapittel.

In loket 13.

N° 16.

1691.

Wederopbouw der in 1677 bij den inval der Franschen afgebrande school. Benoemingen van rectors en onder-

Digitized by Google

schoolmeesters. Stukken op de school betrekking hebbende. Geschillen over de rechten van magistraat, kapittel, rector enz.

In loket 19.

N° 17.

1697 Juli 15.

Bevestiging door het keizerlijk hof te Weenen van het vonnis door het gerecht te Dusseldorf gewezen tusschen den pastoor van Sittard en deken en kapittel van O. L. V. te Aken.

Origineel op papier. — Opgeplakt groot zegel van het gerecht gaaf zijnde: de dubbele arend beladen met een door eene kroon gedekt en gevierendeeld hartschild. 1. Drie dwarsbalken, 2. een klimmende tweestaartige gekroonde leeuw, 3. getweedeeld, rechts een balk, links drie banden, 4. gekwarteleerd 1—4 eene burcht, 2—3 een klimmende leeuw. Het schild omringd door de keten van het gulden vlies en boven de adelaarskoppen de keizerskroon.

In doos G n° 252[b].

N° 18.

1704 Maart.

Stukken betreffende de herstelling der kerk.

In loket 13.

N° 19.

1705—1711.

Testamenten, waarbij goederen aan de kerk zijn vermaakt.

In loket 13.

Digitized by Google

N° 20.

1705 Juli 3.

De hertog stelt in handen van den ambtman te Sittard eene klacht door burgemeester, schepenen en burgerij van Sittard aan den geestelijken raad te Dusseldorf tegen de paters Predikheeren omtrent het houden der school ingediend, en beveelt den ambtman de paters daarover te hooren en toe te zien dat de jeugd degelijk onderricht geniete.

Origineel op papier.

In omslag C n° 6.

N° 21.

1729 September 23.

Deken en kapittel bepalen, dat het parochiealtaar, dat tusschen het koor en het schip der kerk stond, afgebroken zal worden, en dat het St.-Gregorius altaar, waaraan geen beneficie verbonden is tot parochiealtaar zal ingericht worden. Zulks is noodig wijl ten gevolge van het daarstellen van een nieuw zingkoor, een ijzeren staketsel tusschen het koor en het overige gedeelte der kerk geplaatst zal worden.

Origineel op papier. — Opgeplakt zegel van het kapittel gaaf.

In loket 13.

N° 22.

1732 Juni 21.

Deken en kapittel van de collegiale kerk te Sittard en burgemeester en raad aldaar stellen een nieuw reglement voor de school vast, waarbij o. a. wordt bepaald, dat de rector in de toekomst priester moet zijn of binnen het jaar na zijne aanstelling worden.

Minuut op papier, geteekend M. Horsmans scholasticus namens deken en kapittel en P. Helgers stadsschrijver voor den magistraat.

Opgeplakt klein zegel, zijnde een cachet met acht slangenkoppen zonder omschrift, gaaf. Middellijn 25 m.

In loket 19.

Digitized by Google

C. Gildewezen.

N° 1.

1623 Juni 20.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf, beschikkende op een daartoe strekkend verzoekschrift van de *Messerschmiedt* te Sittard, waarbij deze zich beklagen, dat zij door de concurrentie der smeden van Solingen veel schade lijden, erkent hen als gilde. Zijn ambtman Adam Quirinarius stelt den 29 Augustus 1623 de statuten dier vereeniging vast (1).

Afschrift op papier.
In omslag C n° 4.

N° 2.

1683 October 23.

Johan Wilhelm paltsgraaf bericht aan den voogd te Sittard, dat door burgemeester en raad aldaar de peperkoekbakkers ten onrechte in de accijnsen zijn aangeslagen. Hij gelast dien ambtman toe te zien, dat van de door deze uitgeoefende bedrijven geene belastingen geheven worden.

Afschrift op papier met daarop betrekking hebbende stukken.
In omslag C n° 2.

---

(1) Men zie daarover *de Maasgouw* n° 79, waar men den woordelijken inhoud dezer stukken door ons vindt uitgegeven.

Digitized by Google

N° 3.

1712 Januari 28.

Johan Wilhelm paltsgraaf stelt de reglementen vast voor het gild der smeden, der timmerlieden en der schrijnwerkers.

Origineel op papier, gecollationneerd door den notaris Nelissen.
In omslag C n° 4b.

N° 4.

1712 Februari 22.

De te Sittard wonende slotenmakers, smeden, metselaars, leiendekkers en glazenmakers wenden zich tot den hertog, met verzoek maatregelen te nemen tegen de uit den vreemde komende handwerkslieden, die hun het brood onttrekken.

Concept op papier.
In omslag B n° 23.

N° 5.

Verschillende bescheiden omtrent de twee burgercompagniën te Sittard met *rottzettels* over de jaren 1655, 1707, 1720, 1721, 1722, 1724, 1725, 1726, 1728, 1729, 1730, 1733, 1734, 1742, 1744, 1746, 1751 en 1752.

In loket 6.

Digitized by Google

D. Belastingen en Accijnsen.

N° 1.

Accijnsrekeningen en stukken daarop betrekkelijk, omslagen, pensioenregisters en dergelijken uit de jaren 1568, 1635, 1637, 1643, 1644, 1668, 1675, 1676, 1677, 1680, 1681, 1682, 1692, 1696, 1701, 1705, 1706, 1712, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747 en 1748.

In kas B loket 3.

N° 2.

Bieraccijnsen en een aantal stukken op de brouwerijen betrekking hebbende, voornamelijk over 1753 en 1754.

Origineelen en afschriften.
In loket 16.

N° 3.

Allerhande bescheiden, hoofdzakelijk uit de achttiende eeuw, over door de stad geheven verbruiksbelastingen.

Minuten en concepten.
In loket 16.

N° 4.

Bezwaarschriften tegen uitgeschreven belastingen. Rapporten daaromtrent. Correspondiën met den voogd, den ambtman en de regeering. Beschikkingen daarop genomen.

Origineelen, concepten en afschriften.
In loket 16.

Digitized by Google

N° 5.

1668.

De bierbrouwers van Sittard verzetten zich tegen de betaling der door burgemeester en raad uitgeschreven bieraccijnsen:

Origineelen en afschriften.
In omslag C n° 8.

N° 6.

1670 October 2.

Filip Wilhelm paltsgraaf stelt eene verordening vast betrekkelijk het uitschrijven en innen der belastingen.

Afschrift op papier.
In omslag B n° 15.

Digitized by Google

E. Garnizoen. Militairen. Inkwartieringen.

N° 1.

1623 October 21. — Ut fort van Res.

Brandbrief door *Le squadron eletto e codusilio* gericht aan burgemeester en magistraat der stad Sittard, waarbij geeischt wordt, dat deze alle maanden aan de bezetting van de vesting Rees zullen opbrengen 800 rijksdaalder, bij gebreke waarvan »*salt men u comen aefbraenden*" alle omliggende dorpen. Voorts wordt de magistraat aangemaand, dat het land van Gulik ook contribueere om zich niet aan executie bloot te stellen. De brief zal hun tot *sauve coundute* dienen om te komen en weder te keeren.

Origineel op papier. — Droog zegel evenals paraphe van den commandant onleesbaar.
Adres: *Aen de Magistrat der stat van Sittart sito, sito, sito.*
In omslag C n° 17.

N° 2.

1633 Juni 14.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf zendt aan den magistraat der stad de origineele verklaring van de Infante Gouvernante, hem te Brussel gegeven, waarbij deze zich verplicht in het vervolg in de stad Sittard geen Spaansch krijgsvolk meer te leggen, als de Staten-Generaal zulks van hunne zijde ook niet doen.

Origineel op papier, geteekend *Wolffgang Wilhelm.*
De verklaring in dezen brief bedoeld ligt niet erbij.
In omslag C n° 24.

Digitized by Google

N° 3.

1636 Augustus 18.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf schrijft den magistraat van Sittard aan, om hem binnen de acht dagen in te zenden een staat van alle leveringen, verplegingskosten, uitgaven en schaden veroorzaakt door het keizerlijk krijgsvolk.

Origineel op papier, geteekend *Wolffgang Wilhelm.*
In loket 7.

N° 4.

1642 October 3.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf stelt in handen van den magistraat te Sittard eene verantwoording door den bevelhebber luitenant Johan van Bosschenhoven aan hem gedaan ter zake, dat hij de keizerlijke troepen binnen Sittard heeft laten inrukken; met last om hem omstandig te berichten of dat rapport overeenkomstig de waarheid is opgemaakt.

Origineel op papier, eigenhandig geteekend.
In omslag B n° 33.

N° 5.

1639 Mei 7.

Maarschalk Piccolomini verordent, dat de stad Sittard welke in vorige jaren reeds veel overlast van de soldaten heeft gehad, niet verder door krijgslasten worde bezwaard (1).

Origineel op papier eigenhandig geteekend.
In omslag B n° 31.

(1) Zie *de Maasgouw* n° 20.

Digitized by Google

N° 6.

1647 Juni 21.

Burgemeester en raad van Sittard machtigen den licentiaat in de rechten Petrus Leopoldus Hack, griffier te Sittard, om namens de stad een accoord te treffen met de keizerlijken te Heinsberg, die van haar eene schatting vorderen en die aangelegenheid tot een goed einde te brengen.

Origineel op papier, geteekend Frans Kuper, *syndicus*. — Opgeplakt geheim zegel gaaf.
In doos G n° 235.

N° 7.

1651 December 29.

Voor burgemeester, schepenen en raad der stad Gangelt constateeren Lambert Frentzen en Dirk Würstgens, schepenen van het kerspel Braunsrade en van Waldfeucht namens het ambt Millen; dat in 1636 eene afdeeling van het krijgsvolk van Generaal Breida, onder bevel van den obrist-wachtmeester Tannenzoll onverwachts te Gangelt is binnengevallen en dáár twee dagen en twee nachten is verbleven, dat zij bij haar vertrek geld gevorderd en zelfs eenige huizen geplunderd heeft; dat het paardenvolk naar Sittard — waar de overste Lafosse kwartier had — en het voetvolk naar Heinsberg is getrokken; dat bedoelde troepen zich te Gangelt *in massis vivres*, fourage en geld hebben doen verschaffen; dat verschillende burgers die naar Heinsberg en Sittard waren gegaan om zaken te doen, aldaar door de soldaten zijn beleedigd en wederrechtelijk in hechtenis genomen en eerst tegen betaling van losgeld

Digitized by Google

zijn ontslagen en dat verder Gangelt door soldaten van Sittard is overvallen en geplunderd geworden (1).

Afschrift op papier, geteekend Johan Montz, gerechtsschrijver.
In loket 7.

N° 8.

1653 Juli 23.

De hertog bericht aan burgemeester en raad van Sittard dat hij de compagnie van den *hauptmann* van Hulhoven (2) gaat verminderen en daarentegen een luitenant of vaandrig met 60 man van de compagnie van den obrist-luitenant von Boecop te Sittard zal leggen. Hij maant den magistraat aan voor een goed onderkomen van deze te zorgen.

Afschrift op papier.
In omslag B n° 18.

N° 9.

1663—1705.

Stukken betreffende bijdragen in geld en diensten door Sittard en het ambt Born ten behoeve van den opbouw der vesting Gulik gedaan.

In loket 7.

N° 10.

1676 Februari 5.

Filip Wilhelm paltsgraaf beveelt, dat de aanpachter van den watermolen te Sittard Frans Lemmens niet met inkwartiering zal belast noch met buitengewone contributie bezwaard worden.

(1) Zie daarover *de Maasgouw* n° 13.

(2) Gijsbert van Hulhoven was gerumen tijd bevelhebber te Sittard; hij was gehuwd met Maria Stein.

Digitized by Google

Afschrift op papier, met het origineel gecollationneerd door den notaris Henricus Wundtartz.
In omslag B nº 27.

Nº 11.

1678 October. — *Der ontfang van het fransoson golt dat naar mastrigt bi goldo Wid is gedragen.*

Lijst van in 1678 aan de Franschen gedane betalingen door de stad Sittard, de voorstad, en de gehuchten Ophoven, Overhoven, Leienbroek en Stadbroek, en zulks ter voorkoming van de verdere verwoesting der stad (1).
Origineel op papier.
In omslag A nº 18.

Nº 12.

1680 Februari 5.

Daar de Franschen voornemens zijn op te breken en hunnen tocht door het hertogdom Gulik te nemen, zijn eenige onvermijdelijke uitgaven tot *conservation* van het vaderland noodig, waartoe de hertog aan den ambtman van Born bevel geeft, om dadelijk uit de voorradige Fransche contributie aan den licentiaat Schram te betalen 72½ rijksdaalder, welke som de vorst eerlang over het land zal omslaan.
Afschrift op papier, geteekend J. H. Steingens.
In omslag A nº 15.

Nº 13.

1697?

Burgemeester en raad van Sittard verstrekken den hertog eene specificatie der leveringen door de stad in 1692

(1) Zie ons opstel »*De verwoesting van Sittard*" in Jaarboekje voor het kanton Sittard 1877 bl. 57.

Digitized by Google

1694, 1695, 1696 en 1697 ten behoeve der troepen gedaan voor eene waarde van 1029 rijksdaalder 5 stuiver 3 heller, welk bedrag zij vragen dat hun op de een of andere wijze te goed gedaan worde.

In omslag B nº 17.

Nº 14.

1711 October 5.

Verordering van den voogd Maes betreffende den doormarsch van de keizerlijke en andere troepen.

Origineel op papier, met een aantal bijlagen.
In loket 9.

Nº 15.

1712 November 6.

De ingezetenen van Broeksittard worden opgevorderd om een zestigtal palissaden op het Stadbroek uit te houwen, ten einde de majoor Bernstein, die met twee compagniën te Sittard is binnengerukt eenige punten in staat van verdediging kunne stellen.

Origineel op papier.
In omslag C nº 5.

Nº 16.

1713—1715.

Stukken betrekking hebbende op de betaling der kosten veroorzaakt door den doormarsch der Wurtembergsche troepen in 1713, op gehevene belastingen enz.

In omslag C nº 4.

Digitized by Google

N° 17.

1763 October 5.

Keurvorst Karel Theodoor stelt een reglement vast op de inkwartieringen.

Afschrift op papier.
In loket 9.

N° 18.

Stukken betrekking hebbende op inkwartieringen, leverantiën ten behoeve van militairen enz., hoofdzakelijk loopende over de jaren:

1615. Voeding en verpleging der soldaten.

1630, 1631, 1634, 1635, 1637, 1639, 1640. Keizerlijke troepen.

1636. Inval der Staatschen.

1644—1659. Bezetting en doormarsch van troepen, inkwartieringen en uitgaven voor het garnizoen.

1645. Oostenrijksche en Hongaarsche troepen.

1647. Keizerlijke en Hessensche troepen.

1677—1678. Vestingwerken, inkwartieringen der Franschen, leverantiën door het ambt Born, gepraesteerde diensten.

1680. Leveringen in geld en in natura.

1681. Inkwartiering der karabiniers.

1681—1682. Levering van palissaden voor de vesting Gulik, Fransche contributiën.

1683. Generale staf.

1690. Jonghemische jagers.

1695—1698 Fransche contributiën.

1696, 1697, 1702, 1703, 1710. Requisitiën van fourage. Leveringen ten behoeve der troepen.

Digitized by Google

1696, 1697. Inkwartieringen.

1702—1761. Requisitiën. Lijsten van inkwartieringen der Silezische, Deensche, Keizerlijke, Hollandsche, Fransche, Wurtembergsche, Engelsche en andere vreemde troepen.

1711, 1713, 1715. Keizerlijke en Wurtembergsche troepen.

1729—1741. Keizerlijk krijgsvolk.

1736. Oostenrijksche armee, Blessische karabiniers, leverantiën voor generaal Morners en prins von Birckenfelt.

1741. Engelsche troepen.

1741, 1743, 1758, 1762. Fransche en Oostenrijksche troepen, leverantiën voor het kampement op het Broek.

1745. Hongaarsche en Oostenrijksche armee.

1758. Fransch krijgsvolk.

In loketten 8, 9, 10, 11.

Digitized by Google

F. Varia.

N° 1.

1606—1665.

Stukken betreffende het gasthuis.

In loket 3.

N° 2.

Omstreeks **1610** ? Zonder dagteekening.

Staat van wegen en voetpaden in de gemeente Sittard. De heerstraat heeft eene breedte van 2 roeden, een gemeene weg 1 roede, een buurtweg 8 voet, een voetpad 4 voet, de oude beek *gleich wassers* 8 voet, een gemeene watergang 4 voet.

2 origineelen op papier.
In omslag B n° 11.

N° 3.

1623 April 23.

De voogd stelt eene verordening vast op het reinigen der beeken en waterlossingen hunne breedte enz., alsmede op het schoonhouden der straten.

Origineel op papier.
In loket 17.

N° 4.

1635 September 24.

Wolfgang Wilhelm paltsgraaf beveelt, naar aanleiding van een bezwaarschrift door Johan Lemmens pachter der

Digitized by Google

molens te Sittard en Born, die beboet was wegens het ten onrechte innemen eener plaats bij de molensluis te Ophoven, dat een staat worde opgemaakt van al die *eingesogene* gemeentegoederen, welke in de laatste 40 of 50 jaren met of zonder toestemming van den landsheer en de gemeente verkocht of wel door anderen ingenomen zijn, met opgave van den daarvoor betaalden prijs.

Afschrift op papier.

Uit eene figuratieve kaart, die bij dit stuk is gevoegd, blijkt o. a. dat nabij de zoogenaamde Steenensluis te Ophoven aan de Oostzijde een wachtershuis was geplaatst en dat de door Sittard loopende beek vroeger even onder die sluis in rechte lijn naar het fort Steenenmuurtje stroomde.

In omslag A nº 11.

Nº 5.

1641 December 27.

Lijst van kapitalen en renten ten behoeve van de armen.

In omslag C nº 7.

Nº 6.

1645.

Opgave van den schepen Bex houdende den speciekoers der verschillende gangbare munten.

Vaststelling van den wettelijken koers dier munten door Wolfgang Wilhelm paltsgraaf, dd. 26 Augustus 1645 (1).

In omslag B nº 26.

---

(1) Zie daarover ons artikel: *Evaluation des monnaies dans le pays de Juliers au XVIIme siècle* in de Publ. etc. du Limbourg XIII bl. 497.

Digitized by Google

N° 7.

1647 Maart 27.

Opgave volgens welke de stad en kerspel Sittard eene oppervlakte hebben van 770½ bunder 97½ roeden land en 166 bunder 116 roeden weide.

Afschrift geauthenticeerd door den notaris Wundtartz.
In loket 23.

N° 8.

1653.

Stukken betrekking hebbende op eene vordering, ingesteld door Leonard Lörs burger te Sittard tegen de stad aldaar.

In loket 5.

N° 9.

1654 Maart 4.

Contract tusschen burgemeester en raad eenerzijds en Johan von Neell, uurwerker te Linnich anderzijds, houdende dat deze het uurwerk met de slaanklokken en het klokkenspel op het raadhuis hangende zal herstellen en vernieuwen in dier voege, dat al hetgeen aan de klokken en het uurwerk faalt door hem in orde gesteld worde, en dat de klokken van het klokkenspel van 11 op 17 gebracht worden. Hij zal daarvoor genieten 450 rijksdaalder benevens voor godsheller eenen *rohrnobel* voor zich en voor zijne huisvrouw *zur liebnuss* eenen *schiffnobel* en daarenboven eene *ehrliche* belooning, waarvoor hij *wol begnüg* wezen en zich bedanken zal (1).

(1) Zie ons opstel *Het oud stadhuis van Sittard* in Jaarboekje voor het kanton Sittard 1878, bl. 97.

Digitized by Google

Origineel op papier. — Opgeplakt geheim zegel der stad gaaf.
Met daarop betrekking hebbende stukken.
In omslag B nº 4.

Nº 10.

1654 November 23.

Filip Wilhelm paltsgraaf beveelt zijnen voogd en scholtis te Born, om, daar burgemeester en raad van Sittard vóór geruimen tijd bij hem hebben aangedrongen op de herstelling van het torentje aan het raadhuis, in overleg met den magistraat en deskundigen een onderzoek naar de bouwvalligheid van hetzelve in te stellen en hem daarvan verslag met de begrooting der kosten te doen toekomen (1).

Afschrift op papier.
In omslag A nº 13.

Nº 11.

1655 Mei 15.

Burgemeester, schepenen en raad van Sittard verklaren aan Peter Ulner voogd te Sittard (2) wegens der stad bewezene en nog verwachte gunsten en diensten, uit erkentelijkheid en dankbaarheid geschonken te hebben een moestuin, met inbegrip van sloten en heggen metende 99 roeden 12 voet, buiten de Putpoort tusschen het Schuttenstraatje en de buitenste vijvers der stad gelegen, naast den tuin van den burgemeester Johan Grewels en den

(1) Ibid. bl. 95.

(2) Peter Ulner gehuwd met Agnes van Huckelhoven, was secretaris des hertogen van Gulik—Berg en verkreeg den 1 Januari 1654 de voogdij van Sittard door den afstand ten zijnen behoeve gedaan door Johannes Ritz.

Digitized by Google

gasthuisbeemd en wel vrij van alle belastingen, heffingen of andere *beschwernussen* (1).

Origineel op perkament, geteekend P. B. L. Hackh. — Zegel verloren.

In doos F nº 219.

Nº 12.

1655 October 21.

Filip Wilhelm paltsgraaf enz. bericht aan den voogd van het ambt Born, te Sittard, dat hem de begrooting der herstellingen te doen aan het torentje van het raadhuis en der verplaatsing van het uurwerk aldaar te hoog voorkomt en hij, daar zulks mede tot *ornat* der stad zal strekken en het onderhoud van het uurwerk ten haren laste is, voor de voorgenomen reparatie alleen zal verstrekken het noodige hout, 300 pond ijzer en 60 rijksdaalder in geld.

Afschrift op papier.

Hierbij bevinden zich *a.* een concept rapport dd. 25 Mei 1655 door burgemeester en de deskundigen Mathijs Dossing metselaar en Jan Francken molenmeester aan den hertog gericht en *b.* de begrootingen door deze opgemaakt. Uit die stukken blijkt, dat benoodigd waren 70000 tichelsteenen, 25 à 30 mergelblokken tot versterking der fondamenten, 16 mud kalk, 300 pond ijzer, 7 tonnen bier en aan arbeidsloon 75 rijksdaalder, zonder het ijzer te zamen geschat 200 rijksdaalder; voorts eene groote partij hout, dat aan arbeidsloon zou kosten 32 rijksdaalder, 4 vat rogge en eene aam bier.

Het bedoelde torentje had aan buitenwerk in kwadraat 16 voet, het was 40 voet hoog en 2½ voet dik. Ten gevolge der verplaatsing van het uurwerk naar het torentje moest er een *ansatz* gemaakt worden (waardoor het gewicht kon op en af gaan), die met inbegrip der dikte van den muur 6 voet breed

(1) Verg. daarover onze aanteekening in het jaarboekje voor het kanton Sittard 1877 bl. 64.

Digitized by Google

en gelijk met het torentje zelve *proportionaliter* 16 voet lang moest vallen. Het muurwerk met den *ansatz* van het torentje moest 36 voet hoog gelijk met den nok van het dak opgetrokken worden, zoodat het torentje, om de proportie te behouden, buitenwerks moest hoog worden 12 voet, breed 16 voet en dik zooals bovengezegd derdenhalven voet (1).

In omslag A nº 13.

Nº 13.

1658 September 7.

Op last van den paltsgraaf wordt Sittard vrijgesteld van de betaling van *Schützengelder*.

Origineelen en afschriften op papier.

In omslag C Nº 3.

Nº 14.

1660, 1671—1712—1720.

Voordrachten door schepenen en raad aan den ambtman ter benoeming van schepenen. Eedsformulier der raadsverwandten en andere stukken op het schepenwezen betrekking hebbende (2).

In omslag B nº 2.

Nº 15.

1660 December 31.

Dading gesloten tusschen burgemeester en raad met Johan von Neel te Linnich, waarbij eerstgenoemden zich verplichten aan hem buiten het bij contract toegezegde te betalen zestig rijksdaalder, waartegen deze afziet van zijne vordering tot meerdere betaling, op grond dat hij in plaats van het uurwerk vernieuwd er een geheel nieuw gemaakt heeft en zich verbindt voor de deugdelijkheid van het

(1) Verg. Jaarboekje 1878 bl. 95.
(2) Verg. *de Maasgouw* nº 3.

Digitized by Google

geleverde in te staan, waartoe dit door onpartijdige deskundigen zal gekeurd worden (1).

Origineel op papier. — Opgeplakt zegel der stad gaaf.
In omslag B nº 4.

Nº 16.

1663 Juli 23.

Accoord getroffen tusschen burgemeester, schepenen en raad van Sittard eenerzijds en Johan Wolfgang Wilhelm von Bentinck te Wolfrath ambman van Born anderzijds; waarbij de stad dezen ontheft van de betaling van belastingen voor de vier bunder land, die hij onder het gebied van Sittard heeft, en waartegen hij zich verbindt geene vacatiën noch diëten ten laste der stad te heffen, zoolang hij ambtman geweest is — van 1644 — en zijn zal.

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend door beide partijen. — Opgeplakt zegel der stad en zegel van von Bentinck in lak ongeschonden. Deze voert een ankerkruis in het schild gedekt door eene kroon van negen paarlen.
In omslag B nº 12.

Nº 17.

1664 Januari 8.

Opgave van het bundertal van het dorp Wehr.

Nº 18.

1664 Maart 11.

Wilhelm von Bentinck te Millen bekent dat hem door Alexander Simonis en Godfried Beckers, respectief burgemeester en schepen van Sittard afgelost is een kapitaal van 400 rijksdaalder herkomstig van den obrist-wachtmeister Weiss.

(1) Verg. Jaarboekje 1878 bl. 97.

Digitized by Google

Origineel op papier. Eigenhandig geteekend. — Zegel in lak gaaf.

In omslag B nº 16.

Nº 19.

1665 Juli 18.

Omslag der belastingen te Wehr.

In loket 20.

Nº 20.

1665.

Stukken handelende over de weigering der dorpen van den *Gerichtszwang* Sittard, namelijk Wehr, Susterseel, Tuddern, Hillensberg, Broeksittard en Munstergeleen, om de wegen te Sittard te helpen maken.

In loket 18.

Nº 21.

1667 Juli 2.

Quitantie van Steven Malders en zusters te Maeseyck van 1000 rijksdaalder ter aflossing van 2 kapitalen het eene van 700 het andere 300 door de stad verschuld.

Origineel op papier.

In omslag B nº 16.

Nº 22.

1668 Maart 24.

Procesverbaal van commodo en incommodo naar aanleiling eener door burgemeester en raad van Sittard tegen de tot den gerechtsdwang Sittard behoorende dorpen Susterseel, Wehr, Tuddern, Munstergeleen, Broeksittard en

Digitized by Google

Hillensberg bij den hertog ingediende klacht ter zake dat de ingezetenen dezer dorpen weigeren *die erforderte iuramenta malitia et calumnia* te doen en in gebreke blijven de steenkolen te helpen aannemen voor de *corps de guarde*, de wegen te helpen onderhouden en hetgeen verder door de noodzakelijkheid gevorderd wordt.

Afschrift (mede van de betrekkelijke stukken) op papier, opgemaakt door den notaris Henricus Löhrs.

In omslag A nº 27.

Nº 23.

1670—1671, 1721.

Opgaven van belastbare eigendommen te Sittard.

In loket 20.

Nº 24.

1670 Maart 6.

De ingezetenen van Tuddern en Susterseel verzetten zich tegen de betaling der accijnsen door Sittard geheven krachtens het aan die stad daartoe gegeven privilegie door Vincentius van Meurs. Uit de daarop betrekking hebbende stukken blijkt, dat in 1488 de voormelde dorpen nog niet met het hoofdgerecht Sittard vereenigd waren en afzonderlijke gerechten hadden (1).

In loket 18.

Nº 25.

1671 Juli 9.

Vordering van voogd en magistraat te Sittard, waarbij op straffe eener boete van 2 goudgulden verboden wordt korenaren op het veld te lezen, vóórdat de *sömmersche*

(1) Verg. *Inventaris* I bl. 101.

Digitized by Google

klock geluid heeft en niet dan tusschen des morgens 8 en des middags 12 en des namiddags tusschen 2 en 4 uren (1).

Origineel op papier.

In omslag A nº 21.

Nº 26.

1672.

Overeenkomst tusschen Sittard en Tuddern betrekkelijk het broek met een aantal bijlagen, ook op het Broeksittarderbroek betrekking hebbende.

In loket 19.

Nº 27.

Omstreeks **1680**.

Burgemeester en raad van Sittard wenden zich tot den hertog met de bede om van poortrechten vrij te stellen die huizen, welke na de herhaalde verwoesting en brandstichting op onbebouwde plaatsen te Sittard worden opgetrokken (2).

Minuut in omslag B nº 20.

Nº 28.

1680 October 15.

Dading tusschen burgemeester en raad van Sittard eenerzijds en den schepen en raadsverwant Johannes Hamers anderzijds, betreffende de vordering die deze ten laste der der stad heeft ten bedrage van 4034 rijksdaalder 11½ stuiver, wegens gedane verschotten in 1676, 1677, 1678 en 1679, waarbij bepaald wordt, dat de teruggave daarvan zal geschieden in vier jaarlijksche termijnen, waarvan

(1) Zie Publ. etc. du Limbourg XV bl. 388.

(2) Verg. *de Maasgouw* nº 25.

Digitized by Google

de laatste verstrijkt in 1684, zullende door de stad tot aan de afbetaling toe een buitengewone omslag geheven worden.

Origineel op papier. — Opgeplakt geheim zegel der stad, en afdruk van zegel van Hamers in lak gaaf. Hamers voert een hamer met den steel benedenwaarts.

In omslag D nº 29.

Nº 29.

1681.

Staat van de *reallasten* der stad Sittard, die ten gevolge van de door de Franschen aangerichte verwoesting niet betaald hebben kunnen worden en in 1681 met een bedrag van 4553 $^{7}/_{16}$ rijksdaalder onder den burgemeester Joseph Helgers *repartirt* zijn.

Origineel op papier.

In omslag A nº 7.

Nº 30.

1684 September 7 e. a.
1685 Maart 18 en April 25.

Ontheffingen van de stad van betaling der belastingen, uit hoofde zij door brand, plundering en inkwartieringen groote verliezen heeft geleden.

Afschrift op papier. (Met bijlagen).

In omslag A nº 28.

Nº 31.

1686 (?)

De magistraat geeft aan den hertog te kennen, dat wijl bij het hergieten der klokken nog zooveel *Frijss* overbleef, dat daaruit twee andere klokken voor het slaan der heele en halve uren konden gegoten worden, met den klokken-

Digitized by Google

gieter overeengekomen was te dien einde het metaal naar Hoei op te zenden; dat toen ze dáár klaar waren de vijandelijke inval der Franschen dreigde en de klokken door de goede zorg van den deken te Sittard bij eene zijner geestelijke nichten op het Batte te Luik in veiligheid werden gebracht; dat de deken later uit eigen beurs de kosten van het gieten betaalde, en aldaar met eenen schipper eene overeenkomst is gemaakt om de klokken over te brengen (1).

Origineel op papier.

In omslag A nº 32.

Nº 32.

1686—1687.

Processtukken omtrent een geding gevoerd door de armenprovisoren te Sittard tegen de erfgenamen van burgemeester Soutzen.

In loket 5.

Nº 33.

1688—1689.

Stukken betreffende een geschil tusschen de stad Sittard en de ingezetenen van Broeksittard over het heffen van belastingen van goederen onder Broeksittard gelegen.

In loket 18.

Nº 34.

1694—1786.

Een aantal stukken betreffende de aanstellingen, eeden enz. van schepenen, raadsverwanten en gerechtsschrijvers (2).

In loket 17.

(1) Verg. Publ. etc. du Limbourg XV bl. 407.

(2) Verg. *de Maasgouw* nº 3.

Digitized by Google

N° 35.

1696 April – Juni.

Stukken betreffende het onderhoud en de verbetering der wegen.

Origineelen op papier.
In omslag B n° 11.

N° 36.

1699 Januari 2.

Burgemeester en raad der stad geven aan Dirk Paumen burger en koopman te Sittard uit erkentelijkheid voor aan de stad in tijd van nood en wel in den Franschen krijg voorgeschoten gelden, de vergunning een aanbouw te maken aan den schors- en slijpmolen op het stadbroek.

Origineel op papier. — Zegel der stad gaaf.
In omslag B n° 10.

N° 37.

Omstreeks **1700**.

Minuut van een door den magistraat aan den hertog gericht verzoekschrift tot afschaffing der slechte munten, zooals halve blaffers en dergelijken, die voortdurend in het rijk cours hebben. Het onderwerp van het verzoek steunt hoofdzakelijk hierop, dat de Sittardsche kooplieden te Maastricht, Luik, Maeseyck enz. met hun slecht geld niet te recht kunnen.

Origineel op papier.
In omslag A n° 22.

Digitized by Google

N° 38.

1705 Maart 10.

Burgemeester en raad der stad Sittard en het geheele ambt Born wenden zich tot de landsstenden met de bede, om een gedeelte der ten gevolge der vijandelijke invallen, plunderingen, verwoestingen, brandschattingen enz. door de in dat ambt gelegene plaatsen gemaakte schulden tot last van het rijk te nemen, opdat het gansch gerulneerde ambt weder in goeden toestand gebracht worde en de ingezetenen eenigzins *soulagirt* en tot *respiration* geraken mogen (1).

Minuut op papier.

De *Gravamina* bij dit stuk behoorende, bevatten eene uitvoerige uiteenzetting van omstandigheden en belangrijke opgaven omtrent de verwoesting van Sittard in 1677 en de uitplunderingen dezer streken in het laatst der zeventiende eeuw.

In omslag A n° 14.

N° 39.

1706 Mei 7.

Verpachting van een gedeelte van het Stadbroek en van goederen achter het Steenenmuurtje gelegen.

Origineel op papier.

In omslag B n° 37.

N° 40.

1713.

Burgemeester en raad wenden zich tot den hertog met verzoek dat deze het voor 36 jaren in asch gelegde raadhuis weder late opbouwen.

(1) Zie Jaarboekje 1878 bl. 57 e. v.

Digitized by Google

Van hunne zijde hebben zij den toren van het raadhuis in 1712 reeds hernieuwd en een uurwerk daarin geplaatst.

In omslag B nº 3.

Nº 41.

1715 ?

De regeeringen van Sittard, Wehr, Munstergeleen, Susterseel en Hillensberg wenden zich aan den hertog om kwijtschelding der belastingen, wijl in het vorige jaar een groote miswas is geweest en het overgeblevene door onweer en hagelslag zoodanig is bedorven dat vele onderdanen zoo *miserabel* gesteld zijn dat zij geen brood hebben.

Concept op papier.
In omslag B nº 35.

Nº 42.

1714 Februari 17.

Johan Wilhelm hertog verordent dat door den magistraat worde opgemaakt een richtige staat van het akkerland, de tuinen, boomgaarden, weiden, beemden, bosschen, en vijvers met opgave van de vrije adellijke riddergoederen, zulks ter regeling van den aanslag der contributiën.

In omslag B nº 28.

Nº 43.

1714 April 30.

Verordening van den voogd te Sittard ter opname van de schade door den miswas der veldvruchten veroorzaakt.

Origineel op papier, geteekend Joes. Maes.
In omslag B nº 32.

(1) Verg. Jaarboekje 1878 bl. 98.

Digitized by Google

N° 44.

1716 November 23.

Bewijs afgegeven door Peter M. Penris volgens hetwelk Francis Dolmans, wijl hij met eene dochter uit deze stad gehuwd is, voor de halve burgerschapsrechten betaald heeft eenen rijksdaalder tot aankoop van eenen lederen emmer (1).

Origineel op papier.

N° 45.

1720 Januari 4.

De raad benoemt tot portier aan de Broekpoort Jan Severens en staat aan den burgemeester Grein eene plaats af achter den *standts bandt* aan de Winckelbruggen tegen eenen erfpacht van 2 albus per roede, aflosbaar met 30 rijksdaalder.

Origineel op papier.
In omslag A n° 9.

N° 46.

1720 Februari 17. **1739**, **1780** en **1770**.

Benoeming van stadsschrijvers. Instructie voor hen en eedsformulier als zoodanig (2).

In omslag A n° 39.

N° 47.

1720—1721.

Lijsten van het *morgen*getal der landerijen en weilanden te Sittard.

In loket 20.

(1) Verg. *de Maasgouw* n° 21.
(2) Verg. Ibid. n° 3.

Digitized by Google

N° 48.

Omstreeks **1722**.

Opgave van door de stad af te lossen kapitalen aan:

a. Graaf von Leerodt te Born: 84 dubbele albertiner gulden, gecreëerd den 21 Juni 1618; 300 goudgulden, 400 rijksdaalder en 600 koningsdaalder dd. 29 Januari 1613; 100 albertiner rijksdaalder dd. 13 Februari 1636; 100 Hongaarsche ducaten, 200 albertiner rijksdaalder dd. 5 October 1671, 600 albertiner rijksdaalder dd. 22 Mei 1676; 75 derzelfde daalder dd. 16 December 1681.

b. Juffrouw Salden te Maastricht: 2000 rijksdaalder dd. 12 Januari 1689.

c. Dierna te Maeseyck: 400 rijksdaalder dd. 12 Januari 1680.

d. St. Agnetenklooster te Maeseyck: 400 Bovenrijnsche goudguldens dd. 1 Februari 1646.

e. Vrijheer von Horion: 732 rijksdaalder dd. 1 Maart 1636 (1).

(1) Blijkens bij het stuk liggende bescheiden heeft de voogd van Sittard J. M. Maes, den 30 December 1708 dit kapitaal aan G. A. von Horion op korting gegeven van den koopprijs van het Cortembachsche goed, die hetzelve luidens eene verklaring van den 19 September 1722 op zijne beurt gecedeerd heeft aan de *Vreulinne von Kerckhem*. Volgens akten van den 3 Juni 1721 en 3 Juni 1722 geven Claude François Sebastien Baron de Wootte de Tinlot echtgenoot van Justine Helène Baronne de Kerckem en M. O. Baronne de Kerckhem volmacht aan Theodoor Vlodrop, priester en beneficiant te Sittard om van de stad te ontvangen de aflossing van eene rente van 146 florijnen tegen den penning twintig, door hen verkregen van hunnen oom den Baron de Horion. Afdrukken der wapens dezer drie familiën in lak vindt men op de stukken.

Von Horion voert in een rond schild een band, het schild gehouden door twee leeuwen en gedekt met eene kroon van vijf fleurons. *De Wootte de Tinlot* heeft in een rond schild een klimmenden gekroonden leeuw, houdende in den rechter voorpoot een halven cirkel (hoefijzer?); het schild gedekt door eene kroon bezet met tien paarlen, boven de twee middelste en op elk der uiterste eene tweede parel. *De Kerckhem* voert een rond schild, met twee

Digitized by Google

f. Advocaat Garritte te Luik: 1000 rth. dd. 20 Mei 1667.

Origineel op papier.
In omslag A nº 30.

Nº 49.

1725 Maart 20.

Naamlijst der inwoners van de Voorstad, Ophoven, Overhoven, Leienbroek en Stadbroek.

In loket 21.

Nº 50.

1726 Januari 3.

Specificatie van het vee binnen de gemeente Sittard aanwezig.

Origineel op papier.
In omslag B nº 38.

Nº 51.

1728 Juni 5.

Procesverbaal van verhoor van Johannes Custers pachter van den Ophovener leenhof, gehouden ten overstaan van den rentmeester Lamberts en de schepenen Helgers en Beckers, betreffende leendiensten door den pachter van bedoelden hof te praesteeren.

Origineel op papier.
In omslag A nº 23.

---

omziende griffoenen als tenanten, beladen met veertien leliën (4, 3, 4, 3) en gedekt door eene kroon van vijf fleurons.

Digitized by Google

N° 52.

1730 Juni 2.

Reglement op de stadswaag, waarbij was bepaald dat alle op de markt te venten waren op de waag moesten gebracht en dat daarvoor betaald moest worden als volgt:

Voor 1 boterpot van 20 tot 25 pond . . .	1	albus.
30 tot 35 » . . .	1½	»
40 tot 50 » . . .	2	»
50 tot 75 » . . .	3	»
100	4	»
voor 100 pond hop, spek, stokvisch, wol enz.	4	»
voor eene ton *abberdan* (labberdaan)	4	»
voor een varken grof of klein	4	»
voor wollen goederen door kooplieden gevent per 100 pond . . . . . , .	2	»
voor eene kar ijzer of van iedere 100 pond .	2	»
voor 100 pond tabak	2	»

Origineel op papier, geteekend P. Helgers, stadsschrijver.
In omslag A n° 33.

N° 53.

1754 Juni.

Opgave van de tiendhefters te Sittard, Tuddern, Munstergeleen en Wehr.
In loket 13.

N° 54.

1754 Juni 2.

Extract uit het *mühlenbuch* aangevende de hoeveelheid mout door de brouwers van den molen ontvangen.
In loket 10.

Digitized by Google

N° 55.

1776 Augustus 21.

Opgave van de oppervlakte der belastbare en onbelastbare eigendommen van de tot de ambten Born en Sittard behoorende kerspels, die recht hebben op de zoogenaamde *Graetheide* te weten van Sittard, Munstergeleen, Grevenbicht, Born, Urmond, Buchten, Berg en Guttekoven (1).

In omslag B n° 20.

N° 56.

1784 Juli 15.

Schepenen van Sittard vragen verlof aan de hertogelijke regeering om de brug over de beek tusschen Ophoven en Leienbroek andermaal te kunnen leggen, ten einde de ingezetenen van Leienbroek de grondstukken der in erfpacht afgestane Graetheide kunnen bebouwen. Eerst in 1779 was eene brug gelegd die echter gedeeltelijk door kwaadwilligen van Ophoven vernield en gedeeltelijk door den ijsgang in 1784 onbruikbaar geworden was.

In omslag A n° 38.

N° 57.

Processtukken betrekkelijk geschillen tusschen de gemeente eenerzijds en derden anderzijds ofwel tusschen ingezetenen onderling of met vreemden gevoerd en behandeld voor het hoofdgerecht te Sittard of den hertogelijken raad te Dusseldorf. Arbitrale uitspraken en oneenigheden over zaken van administratieven aard, loopende van af het einde der zestiende eeuw tot aan de Fransche overheersching.

In loketten 1, 2, 4 en 5.

(1) Zie *de Maasgouw* n° 32.

Digitized by Google

REKENINGEN.

Stadsrekeningen van de jaren 1577, 1588, 1590, 1599, 1600, 1602, 1607, 1608, 1609, 1610, 1612, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1620, 1621, 1622, 1625, 1628, 1629, 1632, 1636, 1637, 1638, 1639, 1641, 1646, 1658, 1659, 1660, 1666, 1670, 1682, 1684, 1688, 1689, 1691, 1692, 1695, 1696, 1698, 1700, 1703, 1706, 1707, 1709, 1712, 1720, 1721, 1725, 1726, 1728, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1737, 1739, 1740, 1741, 1743, 1744, 1746, 1748, 1750, 1751, 1752, 1757 en 1794.

Gasthuis- en armenrekeningen van de jaren 1577, 1619—1620, 1621, 1625, 1627, 1628—1629, 1636—1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646—1647, 1649, 1650, 1651, 1656, 1657, 1658, 1660—1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1676, 1677, 1678, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1688, 1689, 1690, 1691, 1693, 1694, 1695—1697, 1698, 1699, 1701, 1702, 1703, 1708, 1709—1711, 1712, 1713, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1749, 1750, 1770—1771, 1779—1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793 en 1794 (1).

(1) De stadsrekeningen loopen van 1 October (Sint-Remeys) tot 1 October, de gasthuis- en armenrekeningen van 25 November (Sinte-Catharina) tot 25 November.

Digitized by Google

REGISTERS.

1527.

Hebzettel der armen. Dyt synt alsulke landen ind Renthen ass Dye Huyssarmen te Sittart Joerlix geldende hebben.

In loket 5.

1615.

Register houdende stukken, bescheiden, verhooren en dergelijken over het geschil tusschen Sittard en Tuddern betrekkelijk den weidegang op het broek aldaar.

1619 November 3.

Register van ontvangst van *Burgerschaft und Kirch Broden.*

In loket 13.

1684—1707 en **1715.**

Boenderboek of meetboek der ongebouwde eigendommen onder Sittard gelegen opgemaakt door den landmeter Bollen van Geleen.

Duplicaat of afschrift van voormeld boenderboek.

1715.

Protokollen der stad.

1720 October 9 — **1734** Februari 14.

Register van besluiten genomen door burgemeester en schepenen.

Digitized by Google

Einde 18e eeuw.

Register der door de stad te betalen pensioenen (interesten en lijfrenten).

17e en 18e eeuw.

Een register bevattende processenverbaal van aanbestedingen der stedelijke accijnsen van 1786—1797, afschriften geauthentizeerd door den stadsschrijver J. A. Beckers van verschillende donatiën en privilegiën ten behoeve der stad, aanteekeningen betreffende uitgifte en verpachting van gemeenteeigendommen in 't begin der vorige eeuw; overeenkomst met den landmeter Johannes Bollen tot opmeting der gemeente in 1715 en andere op de gemeente-administratie betrekking hebbende stukken.

Digitized by Google

AANHANGSEL.

Lijst van burgemeesters, schepenen en raadsverwanten.

A.

BURGEMEESTERS.

1487 Johan Spede.
1507 Jan Loer.
1544 Christiaan Pluehmecher.
1547 Johannes Vaetz.
1547 Christiaan Pluchmecher.
1551 Dirk Bruggen.
1553 Dries Schutgens.
1557 Johan Vogts.
1559 Johannes Plugmecher.
1565 Herman Kleinen.
1565 Johan Gleins.
1566 Anselmus Schutgens.
1567 Peter Pluchmecher.
1568 Johan Gleins.
1573 — Pluchmecher.
1577 Hendrik Vogts (*).
1582 Hendrik Vogts.
1585 Thomas Beltgens.
1588 Thomas Schutgens (*).
1589 Willem Busch.
1589 Hendrik Vogts.
1589 Arnold Fischer.
1590 Willem Vogts (*).
1593 — Hückelhoven.
1593 Willem Busch.
1594 Hendrik Vogts.
1594 Mathijs Holtbecker.
1594 Nikolaas Cloets.
1595 Arnold Fischer.
1595 Hendrik Vogts.
1597 Mathijs Holtbecker.
1598 Hendrik Vogts.
1599 Hendrik Heister (*).
1599 Arnold Fischer.
1600 Hendrik Heister (*).
1602 Hendrik Hückelhoven (*).
1602 Willem Busch.
1602 Arnold Fischer.
1603 Hendrik van Eilffen.
1605 Peter Vonckeler.
1607 Thomas Schutgens (*).
1608 — Hückelhoven.
1608 Peter Schutgens (*).
1609 Hendrik Vogts (*).
1610 — Heister.
1610 Willem Vogts.
1610 Thomas Schutgens.
1610 Peter Pluchmecher.
1610 Johan Birgden (*).
1611 Johan Birgden.
1612 Johan Birgden.
1612 Johan Kamps (*).
1613 Nikolaas Cloets.
1613 Hendrik Vogts.
1613 Willem Vogts.
1614 Willem Vogts (*).
1615 Frans Küper (*).
1615 Johan Kamps (*).

(*) Van de met * geteekende burgemeesters zijn rekeningen voorhanden.

Digitized by Google

1616 Peter Vonckeler (Volquinus).
1616 Hendrik Vogts (*).
1617 Hendrik Vogts.
1617 Willem Busch (*).
1618 Johan Salden (*).
1619 Hendrik Heister.
1620 Hendrik Heister.
1620 Renier Douffen (*).
1621 Conrard Hückelhoven (*).
1622 Hendrik Vogts (*).
1624 Anselmus Printhagen.
1625 Gerard Exters (*).
1626 Johan Salden.
1629 Johan Suisters (*).
1631 Johan Hamers.
1632 Anselmus Printhagen (*).
1632 Martinus Otten.
1632 Johan Suisters.
1633 Jakob Salden.
1634 Johan Vogts.
1635 Godfried Everharts.
1635 — Soutzen.
1635 — Suisters.
1636 Godfried Everharts.
1636 — Salden.
1636 — Küper.
1636 Johan Suisters (*).
1637 Godfried Everharts.
1637 Renier Douven (*).
1638 Johan Soutzen (*).
1639 Johan Soutzen (*)
1640 Johan Vogts.
1640 Godfried Everharts.
1640 Jakob Salden.
1640 — Hückelhoven.
1640 Frans Küper.
1641 Frans Küper.
1641 Goswin Bex (*).
1642 Godfried Everharts.
1643 Godfried Everharts.
1643 — Küper.
1645 Goswin Bex.
1646 Renier Soutzen.
1646 Johan Kleinen (*)
1647 Renier Soutzen.
1647 Johan Kleinen.
1647 Godart Beckers.
1648 Petrus Johannes Suisters.
1650 Godfried Everharts.
1650 Arnoldus Kamps.
1650 Johan Kleinen.
1651 Godfried Everharts.
1651 Johan Gruels.
1651 Jakob Salden.
1652 Johan Kleinen.
1652 — Hückelhoven.
1653 Johan Kleinen.
1653 Jakob Salden.
1654 Johan Kleinen.
1654 Jakob Salden.
1654 Conrard Hückelhoven.
1654 Peter Vonckeler.
1655 Gerard Schutgens.
1655 (?) Johan Gruels.
1655 Jakob Salden.
1655 Johan Kleinen.
1656 Renier Soutzen.
1656 Conrard Huckelhoven.
1656 Peter Vonckeler.
1657 Johan Kleinen.
1657 Renier Soutzen.
1657 Johan Gruels.
1658 Renier Soutzen (*).
1659 Johan Kleinen
1659 Johan Gruels.
1659 Florentius Schaep.
1659 Adam Beckers (*).
1660 Adam Suisters (*).
1660 Mathijs Ramechers.
1661 Johan Gruels.
1661 Gerard Schutgens.
1661 Adam Suisters.
1661 Nikolaas Claessen.
1662 Florentius Schaep.
1663 Nikolaas Claessen.
1663 Gerard Schutgens.
1664 Johan Kleinen.
1664 Adam Suisters.

Digitized by Google

1664 Jakob Salden.
1665 Mathijs Ramechers.
1665 Jakob Salden.
1665 — Suisters.
1665 Florentius Schaep.
1665 Gerard Schutgens.
1665 Renier Vonck.
1665 Alexander Simonis.
1666 Johan Kleinen (*).
1666 Mathijs Ramechers.
1666 Jakob Salden.
1667 Renier Soutzen.
1667 Johan Kamps.
1667 — Suisters.
1667 Johan Kleinen.
1668 Adam Suisters.
1669 Adam Suisters.
1669 Johan Kleinen.
1669 Johan Greuls.
1669 Mathijs Ramechers.
1669 Florentius Schaep.
1669 — Salden.
1670 Johan Hamers.
1670 Mathijs Ramechers (*).
1671 Johan Kleinen.
1671 Adam Suisters.
1671 Mathijs Ramechers.
1672 Alexander Simonis.
1673 Mathijs Ramechers.
1673 Johan Gruels.
1673 Adam Suisters.
1673 Alexander Simonis.
1674 Alexander Simonis.
1674 Johan Kleinen.
1674 Adam Suisters.
1674 Johan Kamps.
1675 Johan Gruels.
1675 Johan Hamers.
1675 Alexander Simonis.
1677 Adam Suisters.
1677 Johan Kamps.
1677 Johan Hamers.
1678 Alexander Simonis.
1682 Hendrik Vogts (*).
1683 Johan Hamers.
1683 — Adams.
1684 Dirk Schroten (*).
1684 Johan Hamers.
1688 — Helgers (*).
1689 — Huckelhoven (*).
1690 Petrus Dominicus Köhlen.
1691 Arnold Geusen.
1691 Dirk Schroten (*).
1692 Jakob von Eschweiler (*).
1695 Carsilius Goetgens (*).
1696 Jan Adam Beckers (*).
1697 Peter Kohlen.
1698 Jakob von Eschweiler.
1698 — Meuffels (*).
1699 Johan Hamers.
1700 Theodoor Schroten.
1700 Jan Hendrik Salden (*).
1700 Jan Adam Beckers (*).
1702 — Goetgens.
1703 — In der Sittart.
1703 Johan Bruggen.
1703 Jakob von Eschweiler (*).
1704 — Kohlen.
1704 Theodoor Schroten.
1704 Willem Dijks.
1705 Willem Dijks.
1705 Jan Adam Beckers.
1706 Johan Bruggen.
1706 Franciscus von Hückelhoven (*).
1707 Theodoor Schroten.
1707 — Meuffels (*).
1708 — Grein.
1709 — Grein (*).
1710 — Soutzen.
1711 Carsilius Goetgens.
1712 Carsilius Goetgens.
1712 Petrus Dominicus Köhlen.
1712 Petrus Helgers (*).
1712 Willem Soutzen.
1715 — von Hückelhoven.
1716 Petrus Mathias Penris.
1717 — Penris.
1718 — Grein.

Digitized by Google

1719 — Grein.
1720 — Grein.
1720 Petrus Mathias Penris.
1720 Johan Cornelius Lamberts (*)
1721 Cornelius Nelissen (*).
1723 Cornelius Nelissen.
1724 Johan von Houtem.
1725 Johan von Houtem.
1725 Willem von den Dijk (*).
1726 Johan Leonard Beckers (*).
1728 Johan Mathias Bellen (*).
1730 — In der Sittart (*).
1731 — Grein (*).
1732 Johan von Houtem (*).
1733 Willem von den Dijk (*).
1734 Peter Helgers (*).
1735 Peter Helgers (*).
1737 Peter Helgers.
1737 — Grein (*).
1739 Nikolaas Anton Helgers (*).
1740 Nikolaas Anton Helgers.
1740 Wilhelmus de Leau (*).
1741 Wilhelmus de Leau (*).
1743 Gerard Bex (*).
1744 Jakob Baggen (*).
1746 Jakob Gulichers (*).
1748 Nikolaas Antonius Helgers (*).
1750 Abraham Christiaan Werden (*).
1751 Johan Melchior Lutscher (*).
1752 Johan Melchior Lutscher (*).
1755 Johan Melchior Lutscher.
1757 Johan Gerard Bex (*).
1759 Johan Melchior Lutscher.
1768 Johan Jakob Bakhaus.
1770 Johan Dionisius Arnoldts.
1779 Johan Jakob Bakhaus.
1780 Johan Jakob Bakhaus.
1782 Gerard Martin Dumont.
1783 — Lutscher.
1784 Johan Melchior Schutgens.
1786 — Leurs.
1787 — Heinen.
1787 — Reubsaedt.
1793 Johan Joseph Dolmans.
1794 — Dumont (*).

Digitized by Google

B.

SCHEPENEN EN RAADSVERWANTEN.

1320, 1322 (*) Arnold van Heyden.
1346 Arnold van Tudder.
1379 Arnold Symons.
1379, 1411 Christiaan Flutsenson.
1379 Joannes Knoupe.
1420 Jan Pauwels.
1420 Peter Ovenderser.
1426 Hendrik Andries.
1435 Tilman Benten.
1435 Johan van Heyden.
1436 Leonard Benten.
1443 Johan Cluwen.
1456 Adam Daemen.
1462 Hendrik Crekelman.
1471, 1481 Dirk Beer.
1471 Gelis Pijl.
1485 Hein Dries.
1490 Gijl Leeuven.
1490, 1503 Arnold van Wylroede.
1503, 1524 Dirk Beer.
1503, 1515 Gerard Schuttens.
1504, 1506 Johan Solen.
1506, 1524 Arnold van Tudder.
1507, 1513 Johan Loer.
1507, 1522 Johan Raymans (Reinarts).
1515, 1526 Renier Douffen.
1516 Hein Dries jr.
1518, 1526 Gort Cluwen.
1518, 1553 Dries Schutgens.
1525, 1527 Nijs Severens.
1526, 1527 Renier Beltens.
1526, 1551 Dirk Bruggen.
1527 Mathijs Vaets (Vogts).
1544, 1582 Christiaan Pluchmecher.
1550 Willem Convents.
1557, 1595 Johan Vogts.
1564, 1580 Johan Lupscher.
1564, 1572 Johan Gleins.
1564, 1576 Anselmus Schutgens.
1568 Arnold van Tudder.
1569, 1585 — Dechants.
1573, 1576 Dries Bruggen.
1573, 1582 Laurens Wynrichs.
1576, 1602 Arnold Fischers.
1577, 1613 Hendrik Vogts.
1580, 1585 Thomas Beltens.
1582, 1597 Mathijs Holtbeckers.
1582, 1602 Willem Busch.
1585, 1598 Peter Becks.
1590, 1640 Willem Vogts.
1593, 1608 Hendrik Huckelhoven.
1595 Leonard Pilmans.
1599, 1636 Hendrik Heister.
1602 Johan Beltgen.
1608 Peter Schutgens.
1610 Thomas Schutgens.
1610 Peter Pluchmecher.
1610, 1612 Johan Birgden.
1612 Johan Kamps.
1617, 1636 Johan Salden.
1630 Renier Hamers.
1635, 1653 Godfried Everharts.
1635, 1652 Johan Suisters.
1635, 1652 Frans Kuper.
1640 — Otten.
1640, 1656 Arnold Kamps.
1640, 1661 Conrard Huckelhoven.
1640, 1671 Jakob Salden.
1644, 1661 Nikolaas Claessen.
1644, 1666 Schutgens.

(*) Waar twee jaartallen worden gevonden zijn het eerste en het laatste jaar aangegeven, waarin de schepenen en raadsverwanten voorkomen.

Digitized by Google

1644, 1674, Johan Kleinen.
1645 Johan Schroten.
1645, 1685 Johan Soutzen.
1648, 1678 Johan Greuls.
1648 — Bex.
1649, 1667 Renier Soutzen.
1652, 1656 Petrus Vonckeler.
1654, 1676 Florentius Schaep.
1656, 1659 Mathijs Schutgens.
1659, 1675 Mathijs Ramechers.
1659, 1678 Alexander Simonis.
1659, 1690 Adam Suisters.
1665, 1677 Johan Hamers.
1667, 1694 Johan Kamps.
1671, 1684 Petrus Brictius Leopoldus ab Hackh.
1671 Mathijs Campers.
1671, 1697 Johan Melchior in der Sittart.
1672 Peter Bruggen.
1675, 1685 Johan Greuls.
1677 Peter Helgers.
1682, 1700 Theodoor Schroten.
1683, 1699 Nikolaas Helgers.
1683, 1699 Johan Hamers.
1683, 1703 Johan von Huckelhoven.
1683, 1712 Carsilius Gerardus Simonis.
1683, 1720 Arnold Geusen.
1683 Adam Adams.
1683 — Kremers.
1683, 1710 Godfried Everharts.
1683, 1738 Willem Dijks.
1685 Godfried Beckers.
1689, 1722 Peter Dominicus Köhlen.
1692 — Mühlshohe.
1694 — Beckers.
1694, 1708 Peter Meuffels.
1695, 1705 Carsilius Goetgens.
1697 Nikolaas Cluwen.
1699, 1705 Johan Hendrik Salder.
1701, 1706 Johan Bruggen.
1704, 1712 Willem Soutzen.
1703, 1705 Jakob von Eschweiler.
1705, 1720 Johan Adam Beckers.
1711, 1717 Adam Everard Beckers.
1711, 1740 Peter Helgers.
1712 — Weiler.
1712, 1728 Frans von Huckelhoven.
1712, 1717 Otto Hendrik Grein.
1712, 1720 Peter Mathijs Penris.
1712, 1730 Arnold In der Sittart.
1717 — Lamberts.
1719, 1743 Cornelius Nelissen.
1720, 1756 Jan Leonard Beckers.
1721, 1772 Jakob Baggen.
1723 Petrus Montz.
1725, 1742 Johan von Houtem.
1726, 1751 Johan Andries Bellen.
1736, 1740 J. M Greih.
1742 — de Leau.
1753, 1775 Abraham Christiaan Werden.
1754, 1795 Willem Reubsahm.
1755, 1794 Johan Melchior Lutscher.
1758, 1794 Jakob Gulichers.
1759 Johan Gerard Bex.
1761 Johan Filip Werden.
1765, 1791 Jan Jakob Bakhaus.
1768, 1782 Johan Gerard von den Berg.
1769, 1777 Nikolaas Antoon Helgers.
1770, 1777 W. Klinckers.
1770, 1787 Johan Dionis Arnoldts.
1777, 1785 Laurens Leurs.
1782, 1794 Gerard Martin Dumont.
1784 Johan Melchior Schutgens.
1786, 1796 Johan Joseph Dolmans.
1786 — Geijen.
1786 — Lehaen.
1786, 1787 Jan Renier Leurs.
1786, 1788 Hendrik Heijnen.

Digitized by Google

Plattengrond van Kerk en Klooster.

Pl. 1.

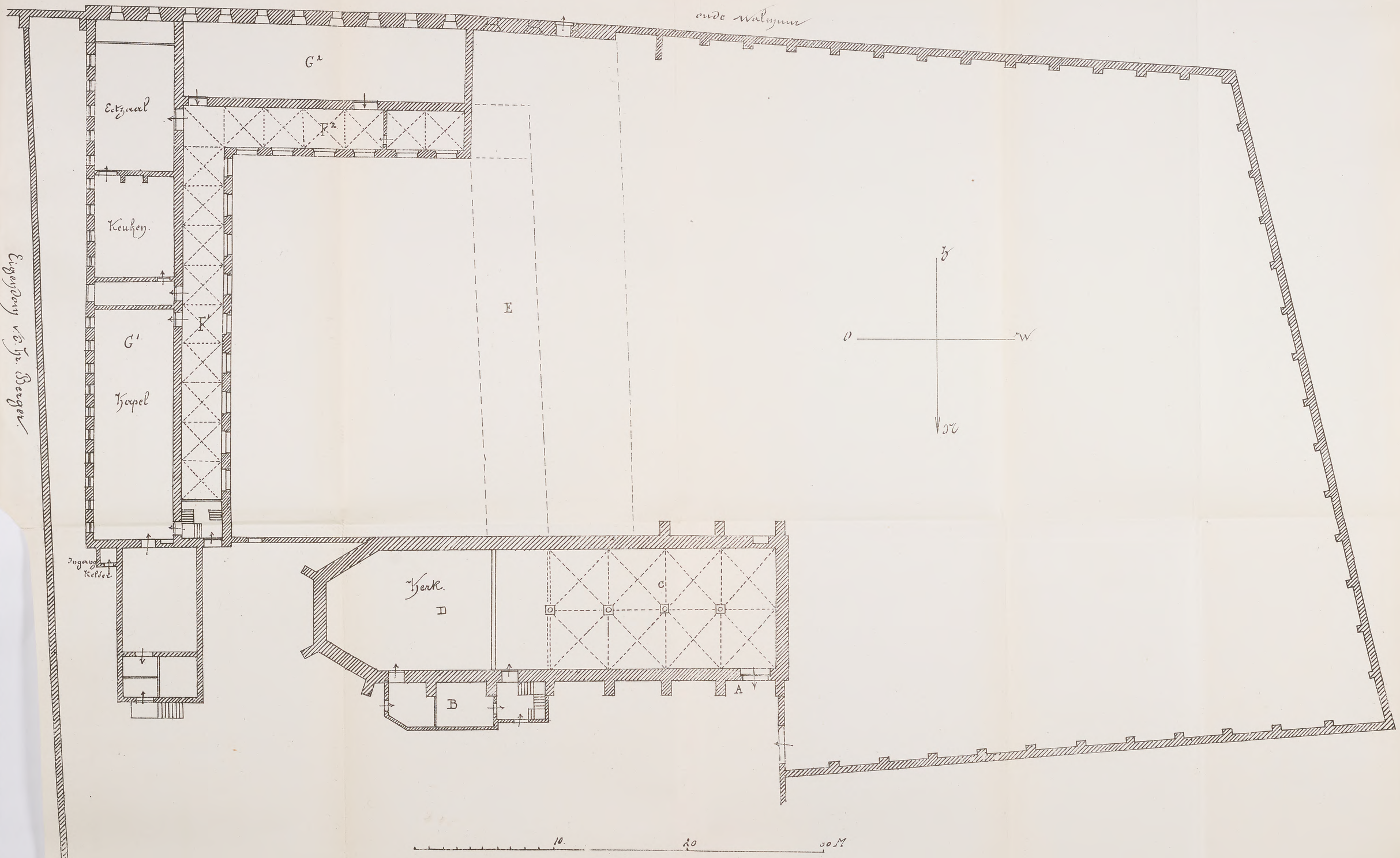

Eigendom v.d. Fr. Berger.

Digitized by Google

Bl II

N. Zijgevel der Kerk.

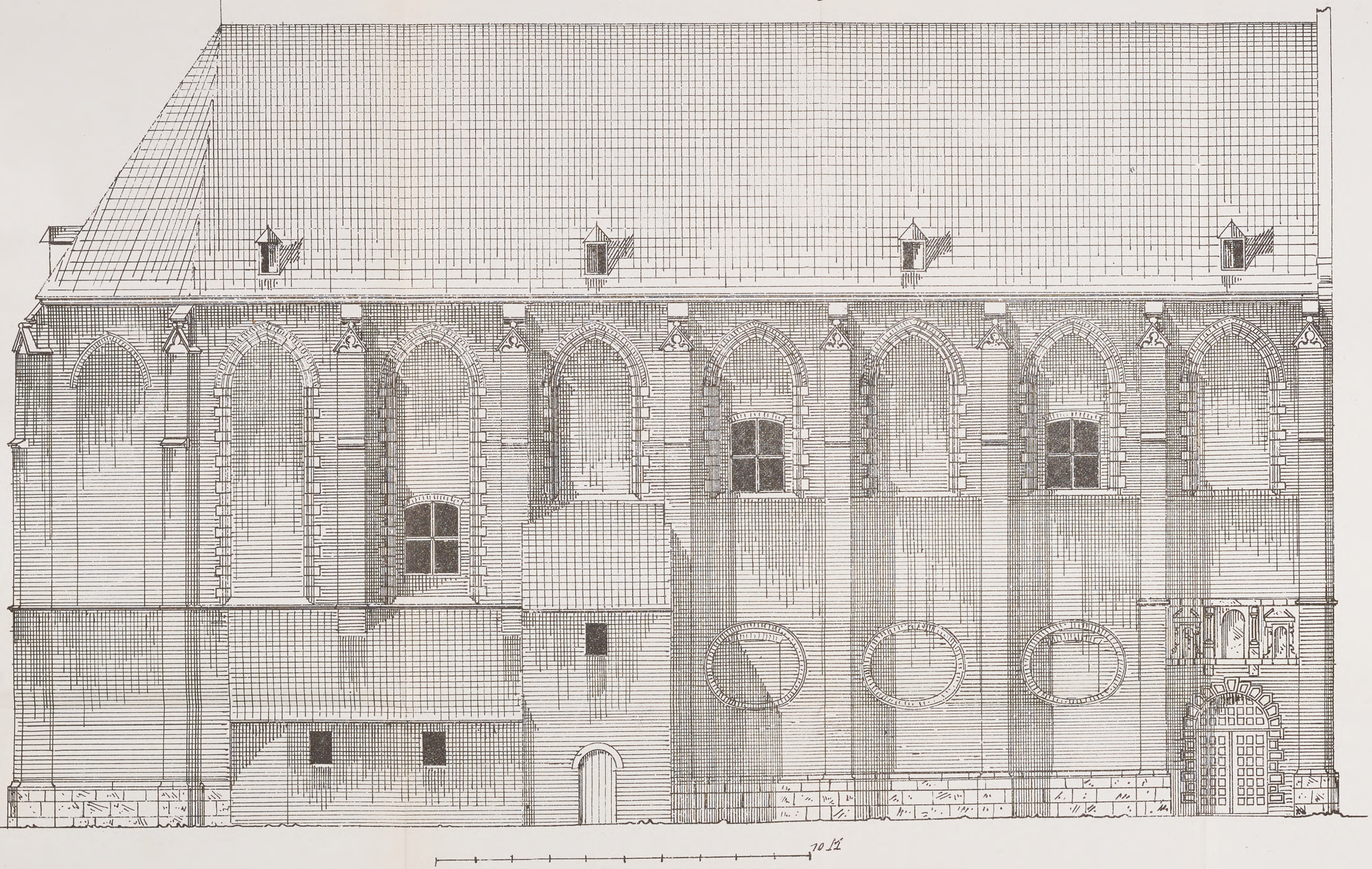

Digitized by Google

Digitized by Google

Lengte Doorsnede der Kerk.

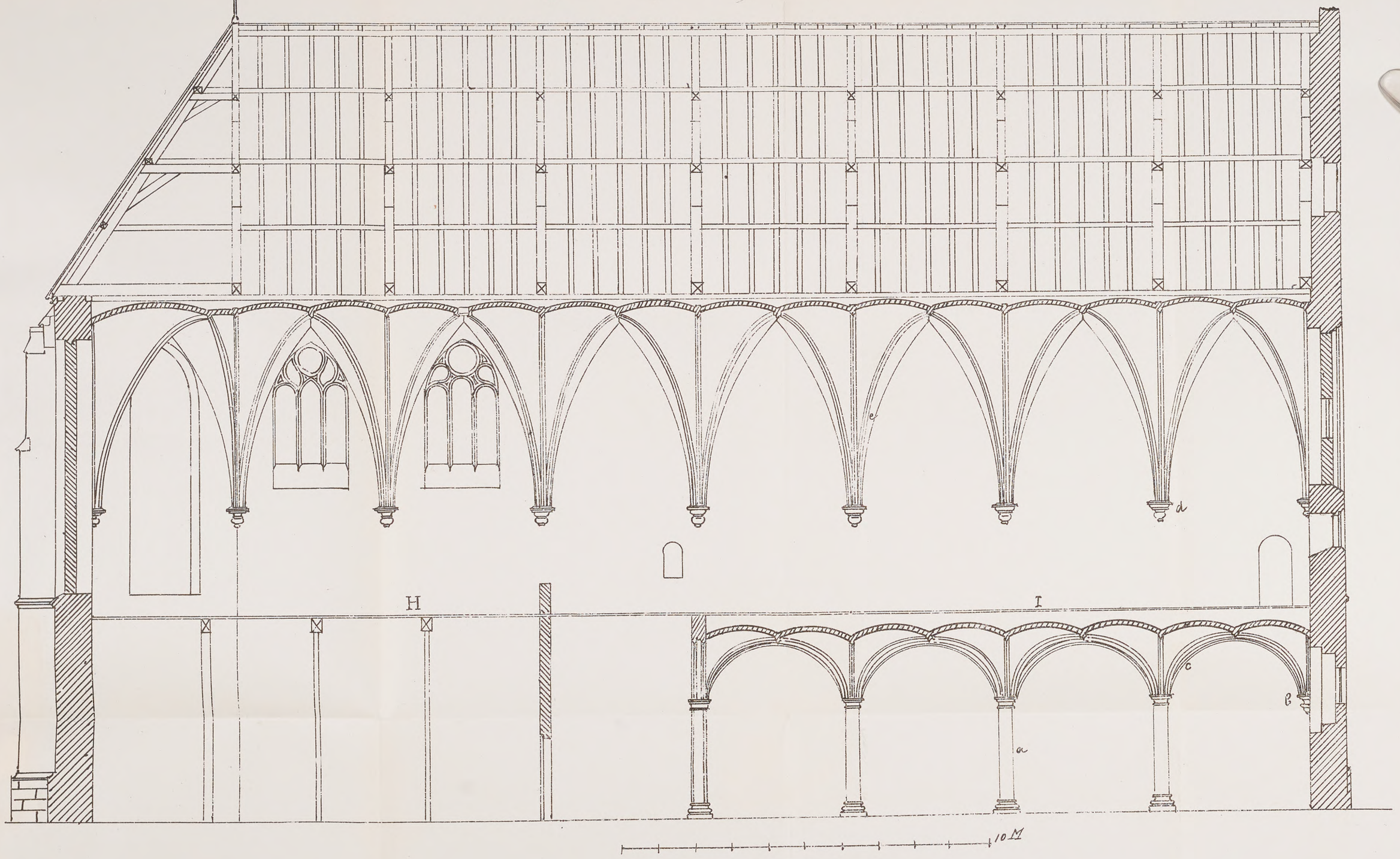

Digitized by Google

Digitized by Google

Fig 3
Profil Kolomn a 1/10

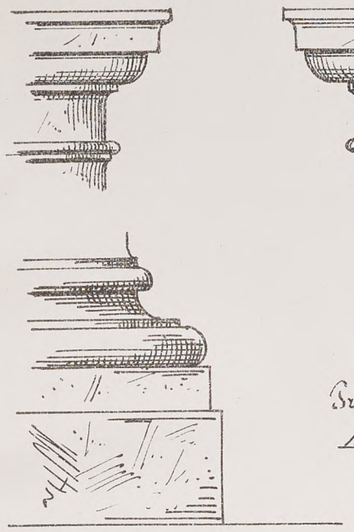

Fig. 4
Kraagsteen b 1/10

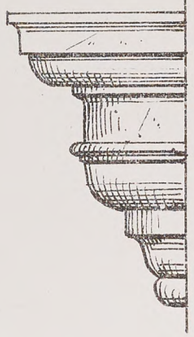

Fig. 8
Profil der ramen 1/10

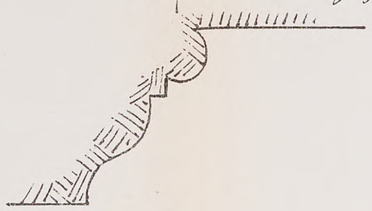

Fig. 9.
Profil ingang Kloester.

Fig 10
Profil ramen Kloester

Fig 5.
Profil der Graadbogen c 1/10

Fig. 6
Kraagsteen d 1/10

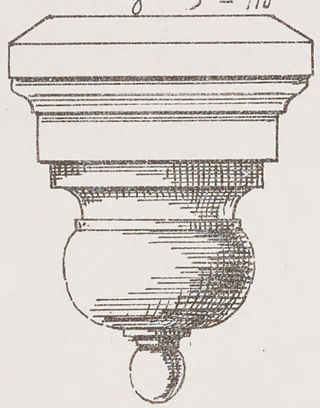

Fig. 7.
Profil der graadbogen e 1/10

Fig 2.
Kap der Kerk.

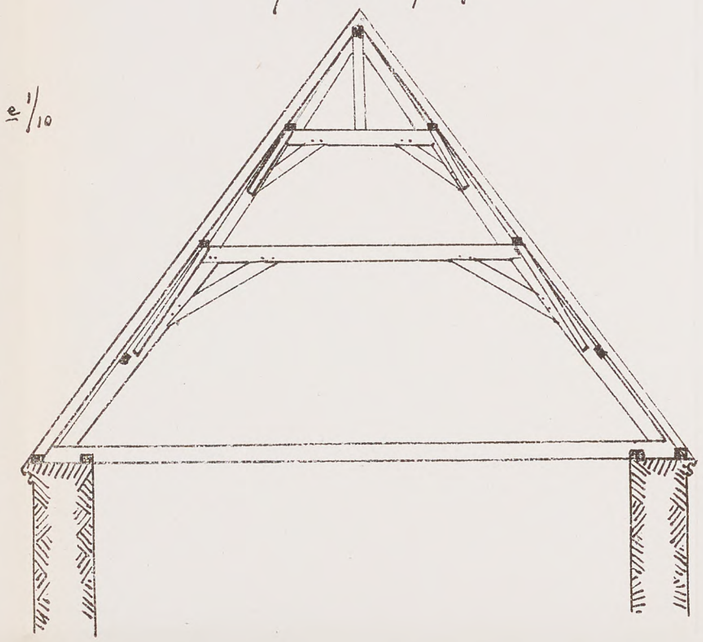

West-Gevel der Kerk

Fig. 1

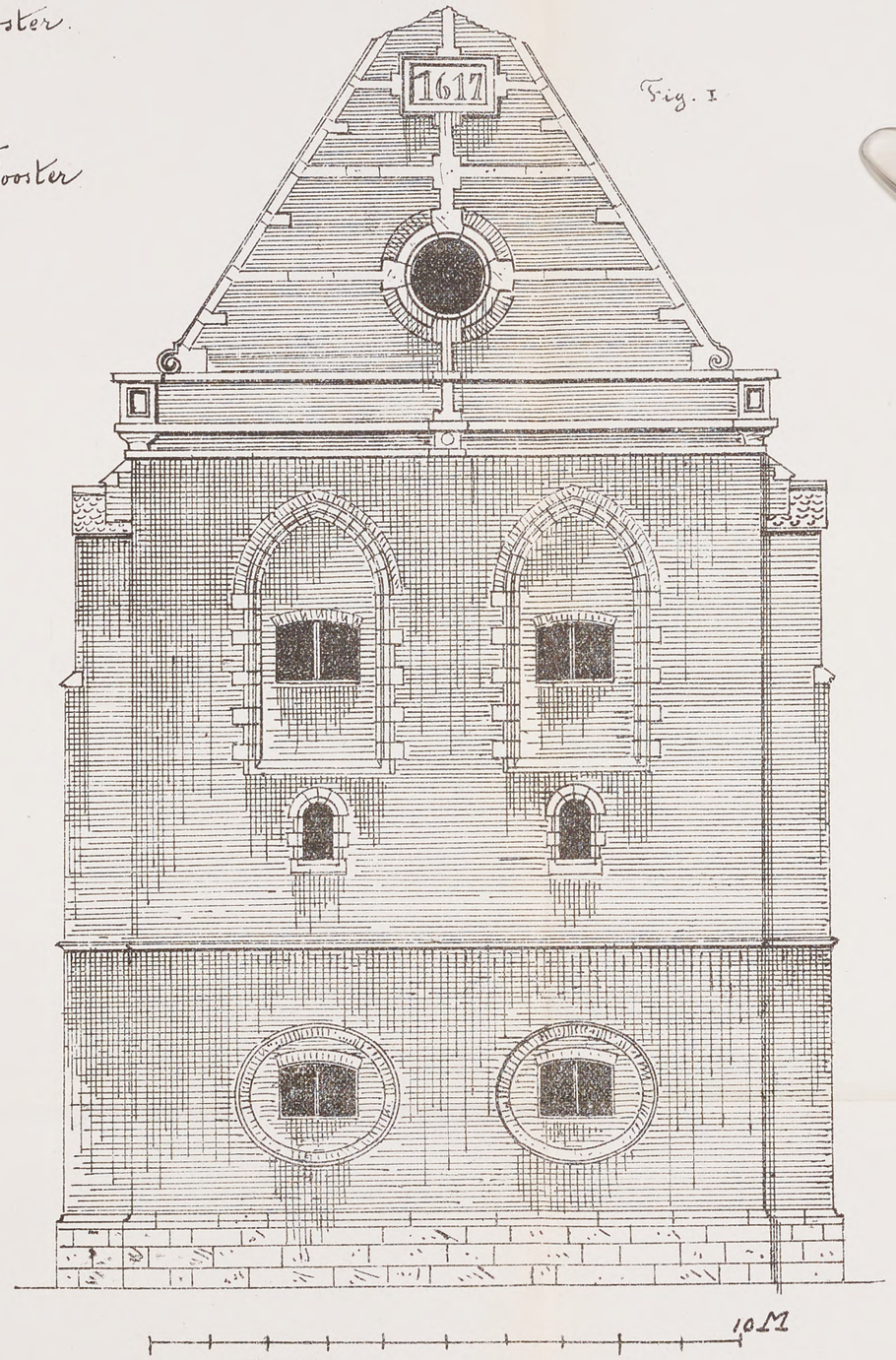

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Westgevel van het Kloostergebouw.

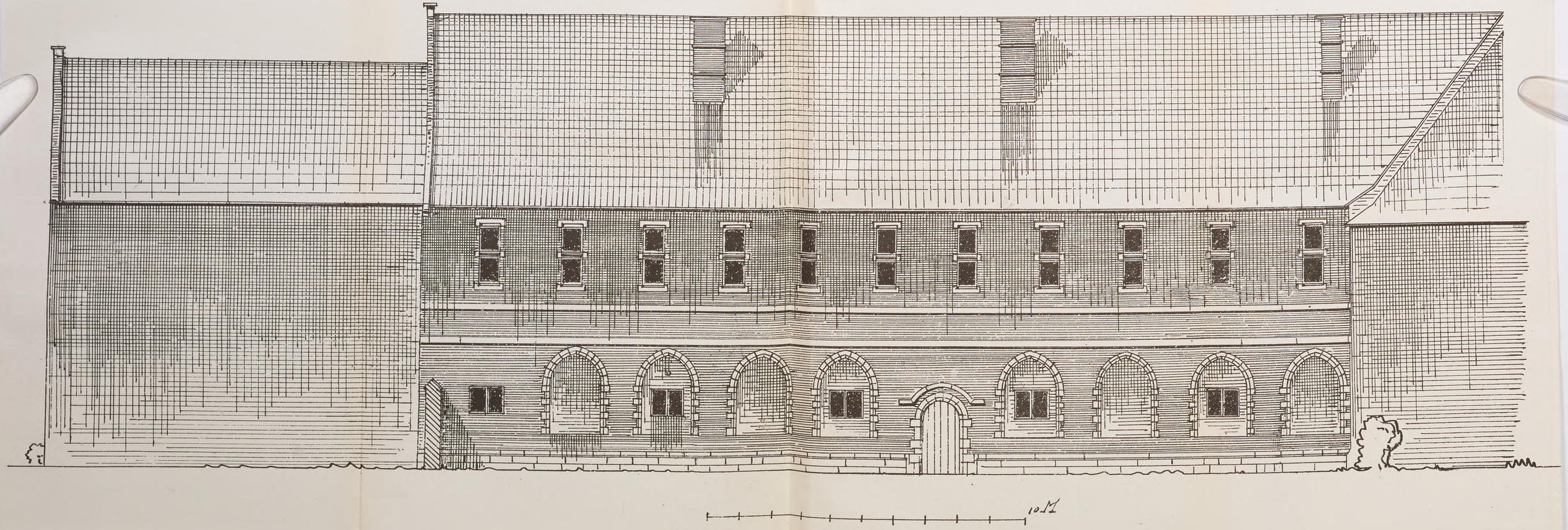

Digitized by Google

West

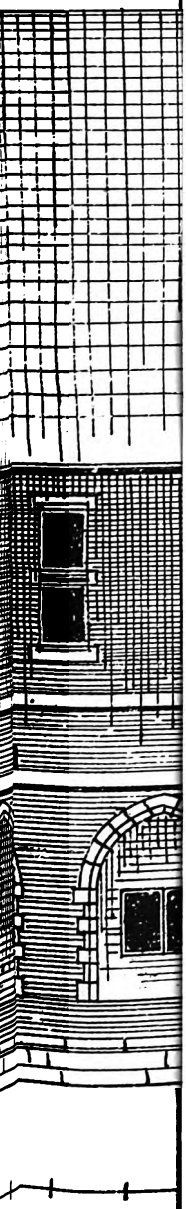

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Noord-Gevel van het Kloostergebouw F².

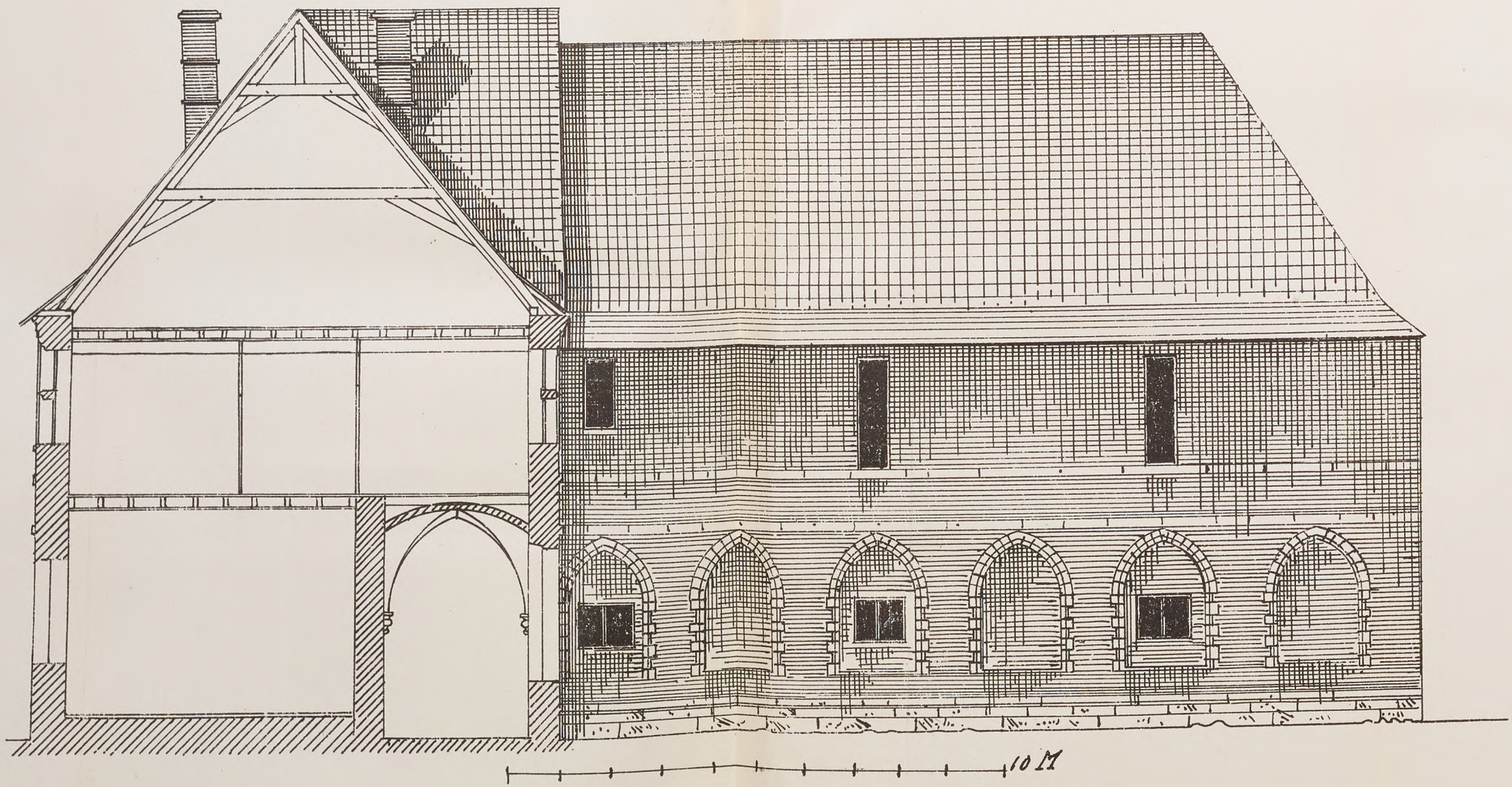

Digitized by Google

Gevel van het Kloostergebouw F[12].

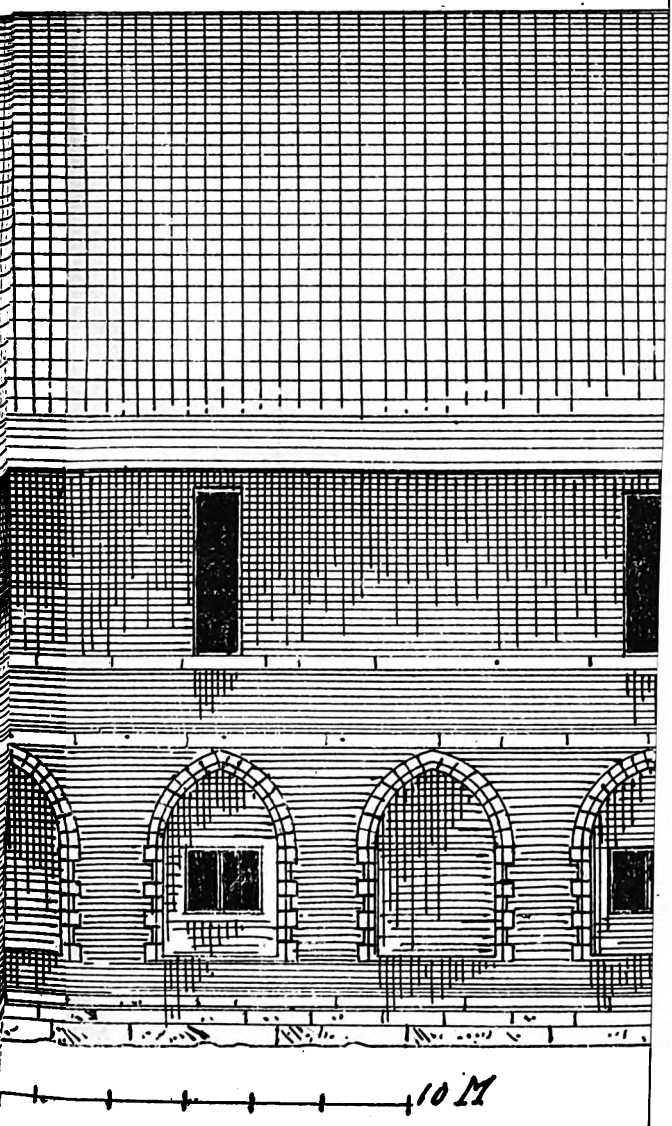

Digitized by Google

Digitized by Google

Het voormalig Klooster der Annunciaten

TRANSCEDRON

TE VENLO.

De geschiedenis van de stichting onzer oude gebouwen is zelden in bijzonderheden bekend. Zelfs voor monumenten van den eersten rang moet men zich dikwijls vergenoegen met een approximatieve dagteekening en vruchteloos wordt gezocht naar den naam van den bouwmeester of naar de wijze waarop het gebouw is tot stand gekomen.

De Chroniek van het Vrouwenklooster in de Oode later Transcedron te Venlo, uitgegeven in den vorigen jaargang van de *Publications*, zal dan ook aan de beoefenaars van de geschiedenis onzer bouwkunst welkom zijn geweest, omdat zij uitvoerig meêdeelt, hoe voor drie eeuwen kerken en kloostergebouwen werden opgetrokken. Zullen die mededeelingen goed begrepen worden, dan is het noodig de gebouwen zelven, waarvan de bouw beschreven wordt, vóór zich te zien. Dit kan hier geschieden. De kerk en het klooster Transcedron bestaan nog. Zij zijn zelfs in den loop van dit jaar aan hun oorspronkelijke godsdienstige bestemming teruggegeven en worden thans door den heer J. Kaijser gerestaureerd.

Ik heb die gebouwen, vóór dat met de herstellingswerken een aanvang werd gemaakt, doen opmeten en in teekening brengen.

Het klooster Transcedron beslaat een gedeelte der terreinen gelegen in den Zuid-Oostelijken hoek der stad Venlo.

Digitized by Google

De door de stad loopende *Sloter Beek* in de *Kleine Beekstraat* begrenst het ten N. Partikuliere eigendommen begrenzen het ten W. Aan de Oostzijde liggen de terreinen van het voormalige klooster *Mariaweide*, thans eigendom van den Heer Berger. Ten O. en ten Z. van deze terreinen, en ten Z. van Transcedron heeft men den Ouden Stads Walmuur, die nog heden ten dage aanwezig is. Deze walmuur wordt aan de stadszijde gesteund door een aaneenschakeling van ogivale bogen, en heeft aan het Zuid-Oostelijk punt van het hier omschreven terrein, een verdedigingstoren, welke blijkens de kaart in Blaeu's Stedeboek *de groote Pulvertoren* heette.

De tegenwoordige Kerk werd van 1616 tot 1618 opgetrokken en op 4 Februarij 1619 gewijd. Blijkens de Chroniek werden namelijk in 1616 de fondamenten, het opgaand muurwerk en de houten kap gesteld; in 1617 werden de dakbeschieting met de leijen geplaatst, het daktorentje getimmerd, en de Westelijke puntgevel opgemetseld; van daar dat een steen in den gevel nog heden het jaartal 1617 te lezen geeft (1). Het gebouw alzoo waterdicht zijnde, kon men den 23 November 1617 met het steenen gewelf der Kerk beginnen, dat op 23 Augustus van het volgend jaar voltooid was. Daarop werd den 28 Augustus een aanvang gemaakt met den bouw en het welven der beneden-kerk, een werk in September daaraanvolgend volmaakt.

Deze kerk nu (zie Plaat I) is georienteerd en zoodanig geplaatst, dat zij door de bewoners der stad kon worden bereikt, zonder dat men door het Convent behoefde te gaan. Zij bestaat uit zeven gewelfsvakken, en eene absis gevormd door een halven zeshoek. De lengte der geheele kerk be-

(1) De teekening is op dit punt onnauwkeurig. Er staat:
ANNO
MDCXVII.

Digitized by Google

draagt 33, de breedte bijna 9 M. De Westelijke helft, bestaande uit vier gewelfsvakken, is in twee verdiepingen verdeeld, waarvan de bovenste bestemd was voor de Zusters van het Klooster, die aldus de kerkelijke diensten konden volgen, zonder zich te mengen met het publiek, dat in de benedenverdieping werd toegelaten (1). Deze bovenverdieping wordt gedragen door 8 zeer gedrukte kruisgewelven met ribben, welke elkaâr zonder uithangende sluitsteenen op de kruispunten snijden. (Zie Plaat III.) Deze 8 gewelven rusten eensdeels op 4 ronde hardsteenen zuilen, welke de benedenkerk in twee gelijke schepen verdeelen, anderdeels op 11 steenen kraagstukken in de muren van het gebouw ingemetseld. De details der voetstukken, kapiteelen, kraagsteenen en ribben (Plaat IV Fig. 3, 4 en 5) toonen aan, dat bij een zeer verstandige aanwending der middeneeuwsche gewelfsconstructie, de Toskaansche profielen van den Renaissance-stijl werden toegepast (2). De benedenkerk werd verlicht door cirkelvormige vensters, die in deze eeuw dichtgemetseld zijn, doch thans weder geopend worden. (Plaat II en IV. Fig. 1.)

In het Westelijk vak van den Noorder muur bevindt zich de ingang voor het publiek bestemd. Hij is gedekt met een rondboog, waarvan de sluitsteenen diamantvormig

(1) Van deze inrichting, bij Vrouwenkloosters gebruikelijk, zijn de voorbeelden in Noord-Nederland uiterst schaarsch geworden. Ik kan er slechts twee noemen: de Bagijnenkerk (thans Waalsche Kerk) te Haarlem, en de Kerk van het Agnietenklooster (thans kazerne) te Utrecht. Beide gebouwen zijn erbarmelijk geschonden. Voorts laat zich die inrichting terugvinden in de Kerk van den Beyaert te Maastricht, thans een bouwval. Om de groote zeldzaamheid dezer constructie ware het te hopen geweest, dat men haar bij de tegenwoordige restauratie van Transcedron in haar geheel hadde behouden: thans is slechts het westelijk gedeelte bewaard gebleven.

(2) Deze opmerkelijke vereeniging van middeneeuwsche constructie met vormen der Renaissance kan men nog elders te Venlo ontmoeten, nl. aan het portaal van het merkwaardig Stadhuis.

Digitized by Google

gekapt zijn, in den stijl der Renaissance, even als drie kleine daarboven geplaatste nissen van zandsteen, waarvan het beeldhouwwerk onvoltooid gebleven is. De houten deuren zijn in laat-gothischen stijl, het regelwerk afgebiljoend volgens cirkelfiguren; zij zijn groen geverfd, doch vrij goed bewaard.

De bovenkerk en de Oostelijke vakken worden verlicht door ogivale vensters met staanders en binders van zandsteen bewerkt. In den loop dezer eeuw zijn al deze vensters nagenoeg geheel dichtgemetseld geworden, (Zie Plaat II, III en IV. Fig. 1 en 8.) ten einde het gebouw te kunnen bezigen als pakhuis waartoe het nog laatstelijk door de eigenares, Mevrouw Schmasen verhuurd was. Met datzelfde doel had men in het Oostelijk gedeelte der kerk een houten vloer gelegd, die zich aan den vloer der bovenkerk aansloot en zoodoende in het gebouw een doorloopende verdieping vormde.

Het kerkgebouw is van baksteen opgetrokken met toepassing van bergsteen, en heeft wat den stijl betreft veel overeenkomst met de oude kloosterkerk in de Capucijnenstraat te Maastricht, welke trouwens van denzelfden tijd (1615) dagteekent.

Langs de onderdorpels der vensters loopt een bergsteenen waterlijst. De beeren zijn beschermd door een afdekking van hetzelfde materiaal, waarin een gothische traceering gebeiteld is.

De hoogst eenvoudige doch niet onsierlijke constructie van den Noordelijken en Westelijken gevel kunnen op Plaat II en IV gezien worden.

Nog was de kerk niet geheel voltooid, of men legde den 9 Junij 1618 den eersten steen der nieuwe kloostergebouwen, welke eerst in 1626 geheel gereed kwamen.

Digitized by Google

Van deze gebouwen is slechts een gedeelte bewaard gebleven. (Plaat I.) Oorspronkelijk bestonden zij uit drie vleugels E, G^1 en G^2, ten Zuiden der kerk gelegen, en met deze een vierkanten hof omgevend. Elk dier vleugels was voorzien van een pant of kloostergang F^1, F^2 en E. Buitendien was er een vierde gang ten Z. van het choor, tot verbinding der gangen E en F^1. Thans bestaat niets meer van dien gang, noch van den vleugel E, die oorspronkelijk in onmiddelijke verbinding stond met de Kerk.

De kloostergangen zijn gesloten en met ogivale vensters verlicht, welke in deze eeuw dichtgemetseld werden. (Plaat V en VI.) Zij zijn gedekt met kruisgewelven zonder ribben, waarop het monogram I H S in stukadoorwerk werd aangebracht. De gebouwen achter deze gangen gelegen bevatten de keukens, het refter enz. De bovenverdiepingen zijn tot talrijke cellen ingedeeld, die met smalle vensters verlicht worden, ook aan de zijde van den stadswalmuur, waartegen de zuidelijke vleugel is aangebouwd en waar de kloostermuur den walmuur gedeeltelijk vervangen heeft. Al deze cellen liggen aan weêrszijde van een langen gang die de gebouwen in de lengte doorsnijdt. Deze inrichting blijkt duidelijk op de doorsnede, welke Plaat VI van een der vleugels geeft.

De veranderingen ontstaan ten gevolge van de branden bij de belegeringen van 1646 en 1702 en van de opheffing van het klooster in het laatst der voorgaande eeuw, maken het moeilijk thans met juistheid aan te wijzen, waar elk lokaal gezocht moet worden. De Kapittelzaal was denkelijk in G^1. Het refter werd in 1702 met schanskorven gevuld, omdat men er van Blerick op schoot; het moet dus ten W. van E gezocht worden. In 1703 herstelde men echter den buitenmuur van het refter aan den kant van Mariaweide (thans het terrein Berger). Wellicht was toen wegens de

Digitized by Google

vernieling van het oude refter, het lokaal thans tot eetzaal bestemd en als zoodanig op het plan aangeduid, tot refter ingericht.

In G^2 moeten vermoedelijk de naaikamer en het werkhuis geplaatst worden.

De steenentrap naar het Vrouwenchoor stond aan den Z.W. hoek der kerk. De sacristy in B; de biechtstoel daarnaast.

Op ons plan is het buitenzusterskwartier met het brouwhuis, het bakhuis, den maltzolder, den turfzolder en de stallingen niet opgeteekend. Deze gebouwen lagen ten N. der kerk en zijn thans verbouwd. Het gebouwtje ten N. van G^1 is een moderne bijbouw, evenals de muur tusschen keuken en eetzaal. De aanduidingen: *keuken*, *eetzaal* en *kapel* op het plan, slaan op de laatstelijk aan die lokalen gegeven bestemming.

VICTOR DE STUERS.

Digitized by Google

MÉLANGES.

I. Sceau en ivoire de St. Servais à Maestricht.

Dans l'intérêt des *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Duché de Limbourg*, j'ai l'honneur de signaler un sceau fort intéressant : Parmi les objets de haute curiosité délaissés par feu le général du génie Meijers, dont la vente a eu lieu 26 Nov. 1877 à Paris, il se trouvait sous le N° 46 du catalogue, un remarquable sceau en ivoire. Il est de forme ovale lancéolée, haut 00,73, large 00.51 mêt. et porte l'inscription suivante: *EPS- SCS- SER- VATIVS;* il provient de l'ancienne Abbaye de Saint Servais de Maestricht, et paraît être une œuvre de la fin du XIIme siècle. Ce sceau présente un double intérêt : d'abord parcequ'il est d'une provenance connue, et puis pour la forme remarquable du costume que porte le Saint Missionnaire Évangélique de nos contrées : il est assis sur un escabeau en style roman, et tient dans la main droite la crosse, et dans la gauche un Évangéliaire ouvert. Il est vêtu d'un habit ecclésiastique que recouvre le pallium, dont la partie supérieure est ornée d'une petite croix pectorale. L'habit en question consiste dans les draperies, qui se rétrécissent en pointe à la hauteur des genoux. Il porte selon l'usage, pratiqué apparemment par nos premiers Missionnaires, des haut de chausses reliées à l'entour des jambes par des bandelettes de peau.

JOS GIELEN *de Maeseyck*.

Digitized by Google

II. Une brique ornée de portraits.

J'ai l'honneur de vous soumettre le dessin d'une brique, cuite en pâte bleue tendre, sans émail, trouvée en 1877 dans les décombes de l'ancien petit *Castel* d'Eyckholdt à Roosteren, duché de Limbourg.

Deux bustes sont représentés en relief sur la brique. Ces figures paraissent appartenir, soit à l'histoire Mythologique, soit à l'histoire romaine? Dans la première hypothèse, l'ùn des deux pourrait être Jupiter et Mercure, le dernier portant un bonnet phrygien en pointe ayant la forme du pétasus. Ces deux personnages sont séparés par un arbre nommé le Hon. Dans la seconde hypothèse, cela pourrait représenter un empereur romain et son épouse; l'empereur porte une couronne. L'exécution de la brique est très bien réussie, mais les figures sont un peu détériorées par l'action du feu, ce qui me fait supposer qu'elles ont servi au révêtement d'un foyer. Elles datent probablement du XVIIme siècle.

JOS. GIELEN *de Maeseyck*.

III. Manuscrits de la bibliothèque des pères franciscains de Reckhem.

Cette bibliothèque possède des manuscrits, que nous nous empressons de signaler à l'attention des savants qui s'occupent de la littérature flamande du moyen-âge. Ils ont été en possession de feu Mr Thomas Hermans, ancien religieux de l'Ordre des Bégards à Maëstricht, et qui est mort curé doyen de Mechelen sur Meuse le 12 Juin 1841. Mr Hermans avait sauvé ces épaves de son couvent, lors de la suppression des Ordres religieux en 1797. En voici la liste :

Digitized by Google

1° Un volume de 135 pages in 8°, sur papier fort, ayant pour titre : »Hier beghint een seer notabel boeck van vele goeder materie, te samen gheset ende heit *blome der doechden*". Le texte commence par ces mots : Die ghenadige God mit den gaven des heiligen geestes verlicht etc. C'est un traité des différentes fleurs de nos jardins, comparées aux vertus morales, qui sont les fleurs du christianisme. L'auteur se fait connaître dans les paroles qui suivent : »Nu en houde ic my doch niet voer eenen geleerden, mer voer eenen leerenden man, die gherne als ic den tyt hebben moechte ut myne dagelykscher hantteringen der cancelaryen van *Hollant*, daer ic die meyste in was, plach te oefenen boecken der heiliger scriften ende oec mede der poëten". Le manuscrit paraît être du XVme siècle. Au commencement du volume une main un peu plus récente a écrit ce qui suit : »Item dit bueck geheiten : dat bueck der bloemen, (is) toebehoerende den broederen van der derden orden Sinte Francisci, binnen der stad Maestricht, wonende in die Wytmakersstraet". Les Bégards s'établirent dans la rue des Blanchisseurs en 1484.

Dans le même volume se trouve une histoire intitulée : »Hierna volcht van Melebeo en van sinre vrouwe prudencia". Il contient 32 pages in 8°, et commence par ces mots : »Int begin ende ten iersten intreden van dese gescriften soe isser geweest een jongelinck gheheiten Mellobeus, die mechtich ende ryc was, hadde een wyff gheheiten prudencia, ende van desen wive hadde hy een dochter enz." Le récit finit par ces mots : Opdat Got ons in die ure ons doots wil vergeven alle onse misdaet. Amen."

2. Le second manuscrit est un petit livre de prières, supérieurement conservé et écrit en flamand. Il contient 14 gravures sur bois, de toute beauté. Le manuscrit et le volume nous semblent devoir être attribués à un artiste, qui vécut dans la seconde moitié du XVme siècle.

3. Le troisième manuscrit, qui semble également dater de la 2de moitié du XVme siècle, contient les légendes suivantes en flamand : »Van St. Jan evangelist, van Sinte Liborius, van St. Servaes, van den coninck Avenir, van Josephat en Balaam, van St.

Digitized by Google

Trudo, van St. Pantaleon, van St. Antonius, van den ghemeynen rade der apostelen, van St. Rombout en syn miraculen, van die deylinge der apostelen, van St. Joest eyn exempel, van der heyliger maget Demetria ende van St. Willem confessore". La légende de St. Servais me paraissait être une traduction flamande de l'ouvrage du Maestrichtois Jucondus presbyter.

4. Le 4me manuscrit, sur papier in 12°, contient 400 pages environ. Il est écrit en latin et a pour titre : »Incipit libellus de disciplina claustralium cum duobus sequentibus libellulis, in quibus consistit disciplina claustralium". Parmi ces petits traités ascétiques j'ai rencontré les deux premiers livres de l'Imitation de Jésus Christ. Le premier livre commence par ces paroles : Incipiunt admonitiones perutiles fratris *Thomæ de Campen*, canonici regularis. Capitulum primum. Qui sequitur me etc. Il finit par ces mots : Expliciunt admoniciones breves, utiles edite a fratre Thoma de Campen ordinis sancti Augustini canonici regularis." Ecriture du XVme siècle.

Le second livre de l'Imitation est écrit par la même main que le premier. Il commence par ces mots : »Incipit devotus tractatus admonicionum ad spiritualem vitam. Et primo de interna consolatione. Caput primum. Regnum Dei inter vos est, dicit Dominus. Converte ex toto corde ad Dominum et relinque etc.

Le temps nous a manqué pour examiner en détail ce manuscrit qui met la rédaction du premier livre de l'Imitation de Jésus Christ positivement sur le compte de Thomas a Kempis, appelé cependant à tort Thomas de Campen.

Le même codex contient des traités de Ruysbroeck et du frère Egyde de l'ordre de St. François.

JOS. HABETS.

Digitized by Google

IV. Armoiries et portrait de Henri van Veldeken, poète Limbourgeois du XIIme siècle.

Tous ceux qui se sont tant soit peu occupés de la littérature du moyen-âge connaissent le père de la littérature allemande et flamande, Henri de Veldeken, le poète de l'Enéide et de la Légende de St. Servais. Ettmüller qui a publié ses poésies allemandes rapporte dans la préface, dont il fait précéder son édition, qu'à Paris il existe dans un vieux manuscrit le portrait et les armoiries du célèbre minnesänger.

M. Alphonse de Stuers, secrétaire de l'ambassade Néerlandaise à Paris, a bien voulu satisfaire notre légitime curiosité à cet égard. Voici ce qu'il a trouvé à la Bibliothèque nationale de France, dans un manuscrit rempli de nombreuses miniatures et portant pour titre : »Recueil d'anciens poètes allemands ALL 32". Ce volume contient une antologie des œuvres des principaux poètes et minnesänger de l'Allemangne du moyen-âge. Chaque poète y est représenté par deux ou trois pages à deux colonnes ; puis suit régulièrement son portrait qui est dessiné d'après la phantaisie du peintre.

Celui de Veldeken (ou, comme le manuscrit le nomme, Veldeg) est accompagné de ses armoiries. Il est peint assis sur un escabeau, et entouré d'une multitude d'oiseaux. A côté de son casque repose son écu, qui est de forme ovale et porte : *d'or et de gueules*. Comme ces armoiries et ce portrait semblent être le produit de l'imagination du peintre-imagier, tout ceci a peu d'intérêt pour nous. Cependant une chose paraît en résulter pour la biographie du poète Limbourgeois ; c'est qu'au moyen-âge, comme de nos jours, on a cru, que Henri de Veldeken a appartenu à la classe des chevaliers et non à celle du clergé. Son portrait, son écusson et son casque le prouvent.

JOS. HABETS.

Digitized by Google

V. Objets d'art provenant du Limbourg Néerlandais.

— Voyez tome VIII p. 435 —

A l'exposition nationale, ouverte à Bruxelles en 1880, à l'occasion du cinquantième anniversaire de l'indépendance de la Belgique, nous avons trouvé différents objets d'art ancien qui pendant les dernières années ont quitté notre province.

Dans le catalogue de cette exposition, section industries d'art en Belgique, antérieures au XIXme siècle, nous lisons, article: *Costumes*, n° 38, ce qui suit: »Chasuble et deux dalmatiques en velours rouge grenat, avec application de broderies en or, représentant des fleurons, des clochettes et des anges portant des banderoles. Les bandes d'orfroi dont tous ces vêtements sont ornés offrent une succession de saints placés sous des arcatures ogivales terminées par des fleurs de lis. Sur la croix de la chasuble, on voit le Christ en croix et le Saint Esprit planant au-dessus de lui. Commencement du XVIme siècle". Provenance, l'église de *Papenhoven*, près de Sittard, qui a vendu ces précieux objets en 1875 pour la somme modique de fr. 500.

Même catalogue, article: *Musique*, n° 180. »Clavecin à double clavier avec une épinette indépendante: fait à Ruremonde en 1735 par Joseph Coenen, prêtre et organiste de la cathédrale. Le couvercle est orné d'une copie de la Sainte Cécile de Rubens". Cet instrument a été acheté à Ruremonde, en 1870, pour le Musée Plantin-Moretus à Anvers.

Dans la même galerie, article *orfèvrerie*, nous croyons avoir remarqué un très beau plat d'offrande ou de baptême, en laiton répoussé, du XVIme siècle, provenant de l'église paroissiale de *Neeritter*, où il fut vendu, il y a une dixaine d'années à peine, par le curé actuel. Malheureusement nous avons négligé de noter le numéro de cet objet.

Comme nous sommes en train de noter des ventes, qu'on pourrait qualifier du nom d'actes de vandalisme, signalons encore:

Digitized by Google

un voile de calice en drap d'argent doré, tissu du XVIme siècle, de toute beauté, que nous avons découvert chez un marchand Israëlite de Maestricht et qui lui fut cédé par un curé des environs de Fauquemont en 1880. L'église paroissiale *d'Oirsbeek*, près de Sittard, possédait de temps immémorial une pyxide émaillée, de forme ronde et pourvue d'un couvercle conique. C'était un travail du XIIIme siècle. Probablement faite dans le pays, elle pouvait ainsi servir aux savants de terme de comparaison pour l'évaluation des reliquaires émaillés de l'église de St. Servais à Maestricht. C'était en outre le seul objet de ce genre qui existât dans notre province, en dehors du chef-lieu. Il se trouvait encore dans le tabernacle, il y a une dixaine d'années. En 1880 il fut acheté pour la modique somme de fl. 24.30 par M. De Maan, antiquaire Israëlite de La Haye.

VI. Simon de Beaumont, auteur de la première carte topographique publiée de la ville de Maestricht.

Simon de Bellomonte, natif de Beaumont en Hainaut, prêtre et notaire, apparaît comme vicaire de l'église collégiale de St. Servais à Maestricht en 1576. Il devint custode des reliques en 1579, fonctions dont-il se démit en 1606; il est mort à Maestricht le 1 Mai 1615, laissant tous ses biens à la mense des pauvres de sa paroisse (1). De Beaumont était un dessinateur exact et un peu archéologue à ses heures Il a laissé :

1° Un catalogue des Réliques de la collégiale de St. Servais à Maestricht, qui est resté manuscrit.

2° Une carte topographique de la ville de Maestricht, publiée par Géorge Braun dans son Atlas, intitulé : *Civitates orbis terrarum in æs incisæ et excusæ.* Six volumes in folio. Cologne 1572—1618. C'est une vue de la ville, prise à vol d'oiseau. Tous les monuments en sont correctement dessinés et numérotés. Le haut de la carte est orné de la vierge de Maestricht, assise dans

(1) Bock et Willemsen, *Antiquités sacrées* et Annexes p. LXXXVI.

Digitized by Google

un jardin fermé, ayant sur son cœur les armes de la ville : (une étoile à cinq raies). Sa main droite repose sur l'écusson de Gérard de Groesbeck, évêque de Liége et sa gauche sur celui de Philippe II, roi d'Espagne.

Au bas de la carte on lit : *Trajectum ad Mosam, urbs, et natura loci munitionibusque et populi frequentia, et edificiis et amplissimis canonicorum collegiis nobilis. Speciem præbet urbium duarum conjungente eas ponte magnifico. Cujus iconem ad typographicum hoc opus exornandum venerandus et egregius vir D. Simon a Bello-Monte, ecclesiæ. S. Servatii Trajecten. sacellanus, sua industria et penicello ad vivum accuratissime expressam, contulit.* Une description de la ville, assez détaillée, précède cette carte ; elle paraît également être l'œuvre de Simon de Beaumont. Il en résulte que cette œuvre a été exécutée quelques temps avant le siége de Maestricht par le prince de Parme. Une carte de la ville, antérieure à celle de De Beaumont, n'a jamais vu le jour.

Il y a dans Braun une seconde carte topographique de Maestricht que nous croyons devoir attribuer à de Beaumont. Elle ne porte pas de nom d'auteur. Ce qui nous engage à la lui attribuer, c'est que les ornements et la touche des deux cartes sont les mêmes. L'une est prise à vol d'oiseau, l'autre est un plan ordinaire. La première se trouve dans le tome premier, la seconde dans le tome troisième. Cette dernière a été reproduite, mais à une échelle réduite, dans l'ouvrage de Guicciardini, intitulé : Description des Pays-Bas, (édition de 1609).

3° C'est De Beaumont qui a copié la fameuse inscription romaine concernant la divinité de la Meuse, trouvée à Flémalle-Grande, inscription qui fut publiée et commentée par MM. Brambach (1) et Schuermans (2) et dont nous parlerons dans nos *Publ. etc. du Limbourg*, année 1881.

JOS. HABETS.

---

(1) *Rheinisches Museum für Philologie* XX p. 64.

(2) *Bulletins des Comm. royales d'art et d'archéologie.*

Digitized by Google

VII. Getuigenverklaring uit 1528 over de familie Verlinden te Helden.

In het archief te Venraij bevindt zich eene openbare acte van 18 April 1528, ten overstaan van den pastoor en notaris Johannes Heldemans in de parochie Helden, over de wettige zonen en afstammelingen van *Johannes Van der Linden* (de tilia) in voornoemd dorp geboren. Dit onderzoek, dat ten behoeve der bloedverwanten Jan van Beijringhen en Willem Cornelissen plaats vond, behelst eenige bijzonderheden aangaande vermelde familie. Zoo vinden wij er o. a. in, dat in de 15de eeuw Johannes van der Linden Jr, hoewel in Vlaanderen geboren en aldaar overleden, het Mariabeeld in de Heldensche kerk begiftigde met een groot struisvogelsei (grande ovum struthionis) dat met een zilveren keten vóór het beeld afhing, en hadde God hem langer in het leven gespaard — zeide men — dan zoude hij nog meer geschonken hebben.

Zulke struisvogelseieren waren destijds zeldzaamheden, hoog gewaardeerd; te Maastricht in de St. Servaas bestaat nog zulk ei, dat met zilver beslagen voor bewaring van reliquiën dient; de doorsnede in de lengte is 0.17 m. (zie: Het heiligdom van St. Servaaskerk te Maastricht door M. A. H. Willemsen pag. 23).

Dit sieraad moet echter te Helden reeds lang verdwenen zijn, want de geschiedschrijver Knippenberg maakt er niet de minste melding van.

Wat nu het doel dezer acte betreft, is zij te beschouwen als een werk, wat gelijk moet staan met de extracten uit de doop-, huwelijks- en sterfregisters van lateren datum; want voor de invoering dezer had men veelal de grootste moeiten om zich van de identiteit van deze of gene persoon te vergewissen, tot welke familie hij behoorde, in hoeverre hij met dezelve vermaagschapt was, hetgeen bij erfenissen dikwijls aanleiding tot oneenigheden gaf.

Digitized by Google

Om alles naar eisch te doen, werden getuigen opgeroepen, welke met den betrokken persoon zelven of zijne nabestaanden goed bekend waren, en dan ook onder eede hunne verklaring aflegden, (zie Vaderl. Museum Gent deel 7). Zulk een getuigenverhoor nu is de onderstaande acte:

In nomine Domini. Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat manifeste quod anno a nativitate ejusdem Dmi millesimo quingentesimo vigesimo octavo, indictione prima, die vero decima octava mensis Aprilis, hora decima ante meridiem vel circiter, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et dni nostri dni Clementis pape septimi, anno ejus quinto, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constituti, providi ac discreti viri, utpote Johannes van Beijringhen (1), meus quondam parrochianus in Helden genitus, et Gwilhelmus filius Cornelii Lenartz in Flandria natus ex geneologia, progenie, stirpe et sangwine Johannis de tilia (2) senioris cognomento in vernacula lingua van der Lijnden in parochia Heldensi nati: ad verificandum de ipso Johanne seniore ejusque filiis heredibus successoribusque legitimis rectâ stipite vel ramis lateralibus descendentibus, super qua certificatione coram me notario publico, et testibus infrascriptis comparaverunt viri honesti in statu matrimoniali viventes, videlicet Leonardus filius Thome van Dokenshorst (3) necnon Gwilhelmus Jans, viri ambo grandevi et Lucia Thome vidua ferme nonagenaria vite laudabilis ad perhibendum testimonium veritati requisiti. Quiquidem medio suo juramento sub firma fide et fidelitate approbata affirmant et affirmarunt, dicunt verifice se novisse Johannem de tilia minorem, et testificati sunt et quilibet eorum per se testificatus est quod Mathias de tilia,

---

(1) Johannes van Beijringhen: Beeringe, een uithoek van Helden, hiervan waarschijnlijk de naam.

(2) De tilia: linde, lindeboom is de latijnsche naam der familie Verlinden of van der Lijnden welke, evenals Verscharen, nog bestaat.

(3) Tegenwoordig nog eene plaats genoemd op Dekenshorst. De hof Deekenshorst werd den 14 Juni 1735 door Gerlac Anselmus Ruijs tot leen verheven bij het Hof te Gelder.

Digitized by Google

Theodricus de tilia, et Johannes de tilia minor, fuerunt legitimi fratres ex utroque parente ex legitimo thoro geniti. Et pro majore certitudine inquiunt ipsis constare prefatum Johannem de tilia minorem dedisse imagini beate Marie virginis in Helden grande ovum struthionis dependens ante statuam Christifere Marie cathena argentea, et dixit se plura donaturum si vixisset, quiquidem Johannes minor in flandria natus et ibidem mortem obiit. De Johanne van der Lijnden seniore ejusque uxore in pago Heldensi noto nulla extat hominum memoria. Non est homo in terra nostra qui hos novit ex quo ultra annos centum in terra aliena defuncti sunt. Et Mathias et Theodricus supranominati veri fratres Johannes minoris in parochia Heldensi geniti et mortui sunt. Insuper asserunt quod Mathias de Tilia fuit primogenitus qui post se reliquit heredes veros et legitimos videlicet Beatricem suam filiam legitimam : quequidem Beatrix tres habuit proles, unum filium nomine Christianum et duas filias, una fuit vocitata beatrix, altera Gertrudis. Theodricus Verlijnden genuit filium et filias, filius vocatus Henricus, una filiarum fuit vocata Aleydis, altera Beatrix. Novem proles genuit Beatrix, et Aleydis Verlinden genuit tres filios et tres filias que adhuc in humanis sunt. Theodricus Verlinden avus fuit filierum et filiorum Beatricis Verlinden ex quibus quattuor adhuc vivunt, reliqui mortui sunt. Superest Theodricus senior in Flandria commorans, superstites sunt adhuc tres filie in Helden habitantes, una vocatur Margareta Cornelii, alia Aleijdis Beerkens, tertia Katharina Verscharen. Super quibus omnibus et singulis prelibati videlicet Johannes van Beijrunghen et Gwillielmus Cornelii sibi a me notario publico infrascripto unum vel plura publicum seu publica sibi fieri atque confici petierunt instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt hec in pago Heldensi in domo Leonardi Thome. Sub anno, indictione, die, mense, hora et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem honestis viris Johanne Naelen et Symone Leonardi testibus ad permissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannes Heldemans, Leodiensis diocesis clericus, publicus sacra imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis dum, sicut permittitur, fierent et agerentur, una cum preno-

Digitized by Google

minatis testibus persens fui et interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi. Ideo hoc persens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, me occupato aliis negotiis, exinde confeci, subscripsi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signavi. In fidem, robur et testimonium omnium et singulorum premissorum rogatus et requisitus etc.

Origineele latijnsche acte op perkament, voorzien van het notarieel merk, bestaande in twee saamgeschoven harten, waarin zich een jachthoren bevindt. Ze staan op een voetstuk waarop men leest: *Joannes*.

Volgens deze verklaring zoude de stamlijst der familie voornoemd aldus zijn:

Johannes van der Lijnden (de tilia) senior.

✠

N. N.

beide geboren te Helden, ✠ ruim 100 jaar geleden buitenslands.

Mathias, geb. en ✠ te Helden	Theodricus, geb. en ✠ te Helden	Johannes junior geb. en ✠ in Vlaanderen donator ovi struthionis.
Beatrix	Henricus, Aleijdis,	Beatrix
Christianus	3 zonen en	Theodricus Sr vertoefde in Vlaanderen
Beatrix	3 dochters	Margareta Cornelii.
Gertrudis,	in 1528 nog in leven.	Aleijdis Beerkens.
		Cathar. Verscharen,
		de 5 overigen in 1528 overleden.

M. J. JANSSEN.

SWOLGEN, December 1879.

Digitized by Google

VIII. Een liedje op de abdij Binderen bij Helmond 1658.

De adellijke maagdenabdij Binderen, der orde van Citeaux, is gelegen buiten de stad Helmond, aan den regteroever der Zuid-Willemsvaart. Zij werd gesticht in 1231 door Maria, dochter van Hendrik I, hertog van Brabant, en weduwe van keizer Otto IV.

In weerwil der verwoestingen door de beeldstormers te Binderen in 1566 gepleegd en van een overval der staatschen in 1588, die de gebouwen in brand staken, bleef deze abdij kommerlijk voortleven tot den vrede van Munster in 1648; toen werd ze door de staten der vereenigde Nederlanden in beslag genomen. Den 11 Januari 1658 gaven de Staten last om Binderen met al zijne pachthoeven en eigendommen te verkoopen. Dit geschiedde den 23 October daaropvolgende. De aankoopers waren Johan Gans van Bommenede en de gebroeders Pieter en Arnold Lus, die de gebouwen sloopten en de pachthoeven op hunne beurt ten deele verkochten. De nog levende nonnen genoten uit hare vroegere bezittingen eene lijfrente. De laatste abdis, Eva Bernarda Moninx, overleed omtrent het jaar 1680 (1). In 1767 werd Binderen aangekocht door jonker Dirk Huygens, die in 1786 vrijheer van Zeelhem werd (2).

Onderstaand liedje, dat nog heden in den omtrek van Helmond gehoord wordt, ligt voor mij in een handschrift uit de vorige eeuw, hetwelk onder de nagelaten papieren van Herman Joseph Beugels, in 1851 als pastoor en deken te Helmond overleden, werd terug gevonden. Het heeft betrekking op de lotgevallen der gesupprimeerde abdij, onmiddellijk na den verkoop van 1658. Of het ooit in druk is verschenen weten wij niet.

JOS. HABETS.

---

(1) Zie SCHUTJES, *Geschiedenis van het bisdom 's Bosch*, IV p. 138.

(2) H. J. ALLARD, *Een onbekende familietak der Huygensen. (Dietsche Warande).*

Digitized by Google

Van het klooster van Helmond genaamt Binderen.

Hoort heeren van het land, hoort borgers van de steden,
Aanhoort mijn rouwbeklag, hoort mijne droevigheden.
Ik ben geschendt, veragt en zoo ver in de nood,
Dat ik hier aan het graf verwacht de vreede doot.

In Peellant was ik eens de peerel der gebouwen,
Versterkt met muur en vest, omringt met schoon landsdouwen.
Mijn luister roem en lof, mijn schoonheid zonder end,
Was door heel Nederlant aan iedereen bekend.

Ik voedde in mijn schoot een tal van vrome maagden
Waar ik den goeden God des Hemels met behaagden;
Men sprak van mijn veel lof, een ieder gaf mij prijs,
Vermits hier ieder dogt te zijn int Paradijs.

Mijn doel is in dit lied mijn lijden te verhaalen,
Hoe ik in oudertijt met luister stont te pralen.
'T is om u altemaal te toonen metter daat,
Hoe dat ik was in fleur, maar nu in droeven staat.

Het is nu twalef jaar, of wel iet wat daar boven,
Ik stont in pragt gebouwd in velt en wei en hoven.
Mijn muuren waren sterk, zeer hoog en digt en schoon;
Zij stelden mij van ver aan iedereen ten toon.

Ik had ten westenwaart een uitzigt wonderschoon
Op weiden ende dreef, beplant met schoon plantsoen.
Het was een breede laan tot aan de waterbeek.
Al hoorde mij toen toe tot Rixel-Aerlebeek.

Ten oosten mijn gezigt was op een schoon warande,
En daar benevens af, op wei en ackerlande.
Ten noorden was het land, een halfuur in het rond:
En aan de zuiderzij lag die stadt Hellemont.

Digitized by Google

Nog had ik in mijn sticht veel soort van schoone bloemen,
Waar dat haar Flora zelf met reden op kon roemen;
Als tulpen, resida en roozen wonderschoon.
Renonkel, leliën, iris en anemoon.

Nog was er op mijn plein een schoon koetshuis geleegen,
Gebouwd seer hoog en sterk, met stallen daar beneeven.
En nog twee poorten schoon, voorwaar een duurzaam werk,
Met ijzer wel gesierd, verligt, seer schoon en sterk.

Men brak die af met haast en leidt die daar op hoopen,
En voor een kleinen prijs, ging men dat schrot verkoopen.
Mijn hagen, bosch en struik, die wel een weinig waard,
Verkogt men om het geld, gegraaven uijt de aard.

Dit alles, soo gezeid, lag tusschen dubbel hagen,
Waar dat nog achter was een breede gragt gegraven
Die was seer lang en diep en daartoe wonder groot.
Zij gaf mij verschen visch, wanneer ik was in nood.

Hier kwam den nachtegaal met zijne zoete keelen,
Met 't andre vooglenheir zijn lenteliedjes kweelen,
Als was ik in mijn rust en in mijn volle fleur.
Maar toen kreeg ik tot spijt een kaalen serviteur.

Ik wierd door hem gestroopt, geplunderd en bedroogen
Ik was den man te groot, ik kost hem niet gedoogen.
Hij brak de helleft af der huizing met geweld,
En al het beste hout verkogt hij om het geld.

Hiermee was 't niet gedaan, ik had nog schoone boomen,
Langs mijne wegen staan, langs mijne waterstroomen,
Die werden ook verkogt, en ik wierd zoo ontbloot,
Dat daar nog niet en bleef, ja schier, niet eenen poot.

Digitized by Google

Dan werd ik nog ontdaan van wei en ackerlanden,
Pachthoeven, vet en groot, nam hij al uit mijn handen.
In 't kort: daar bleef niet meer als stukken hout en steen.
Ik wacht de dood nu af; ik schrei, ik zugt en ween!

Adieu! dan voor het laatst, gij borgers ende heeren.
Wanneer gij met uw kroost, hier nogmaals komt spanseeren,
Zoo doet hun een verhaal, zoo ik u heb gedaan,
En zegt: Hier is de plaats, waar *Binderen* heeft gestaan.

Digitized by Google

NÉCROLOGIE.

Notice sur Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla Zawadzky.

Dans la personne, dont nous venons de transcrire le nom à la tête de cette notice, notre société d'histoire et d'archéologie vient de perdre un de ses membres fondateurs. M. De Bieberstein à été un des premiers inscrits sur la liste des membres en 1863.

Du coté de sa mère, une dame Van der Meeren de Tongres, le défunct appartenait au Limbourg, mais du côté de son père il se rattachait à la haute aristocratie de la Pologne. La famille des comtes et barons de Bieberstein tire son origine de la Suisse, où l'on montre encore de nos jours, non loin d'Arau, le vieux manoir de leurs ancêtres. Dans la première moitié du XIIIme siècle les comtes de Bieberstein s'établirent en Silésie et en Pologne, où ils prirent le titre de Rogalla Zawadzky.

Le defunct était un descendant directe du fameux Jean Zawadsky, burgrave de Dantzich, waywode de Starnow et starost de Swieck, dont la première ambassade en 1633 près des États généraux des Pays-Bas, vient d'être publiée par notre savant ami, H. J. Allard (1). Son père André Luc Ignace de Bieberstein, officier au service de Prusse, né à Raciniewo en Pologne en 1763, s'établit définitivement aux Pays-Bas. Depuis lors la famille de Bieberstein appartient à la noblesse Belge et Neerlandaise.

M. de Bieberstein est mort à Maestricht le 1er Novembre 1880. Voici la notice que lui à consacré le »Courrier de la Meuse, Journal du Limbourg". »Les obsèques solennelles de M. le baron C.

(1) Het eerste gezantschap van Joannes Zawadzki. Utrecht. 1880 in 8°.

Digitized by Google

A. de Bieberstein Rogalla Zawadsky, membre de la Seconde Chambre des États Généraux etc., ont été célébrées ce matin 5 Nov. à l'église primaire de St. Servais, au milieu d'une assistance des plus nombreuses. Cette immense foule de monde, dans laquelle toutes les classes de la société étaient représentées, était la meilleure preuve des sympathies et de l'estime, qui avaient entouré le regretté défunt de son vivant et qu'on avait tenu de lui témoigner encore après sa mort.

Les funérailles ont été imposantes, bien que les honneurs militaires n'aient pas été rendues à la dépouille mortelle, sur le désir exprès manifesté peu de temps avant de mourir, par le défunt. Le concours spontané de la population a suppléé à l'absence de la garnison.

Une courte biographie de la longue et honorable carrière du défunt trouve ici naturellement sa place.

Né à Tongres le 25 Avril 1796, le baron Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadzky, fut désigné le 2 Mai 1813 par le préfet du département de la Meuse Inférieure à faire partie du 2me régiment des Gardes d'Honneur.

Nommé lieutenant au régiment belge n° 3, le 20 Avril 1814, il fut transféré le 30 Novembre de la même année comme 2me lieutenant au bataillon d'infanterie de ligne n° 4, et le 6 Avril 1815 au bataillon d'infanterie de la milice nationale n° 36.

Le 14 Avril de la même année il fut nommé 1er lieutenant-adjudant près du bataillon de ligne, et trois années après, le 15 Août 1818, il reçut le grade de capitaine.

En 1829 il fut transféré dans la division des Grenadiers et nommé major le 8 Octobre 1840; il fut pensionné avec le rang de lieutenant-colonel.

Le 29 Décembre 1846 il fut nommé commissaire de milice.

Le 12 Mai 1874 il fut promu au grade de colonel.

Sa Majesté le Roi lui conféra les insignes de chevalier de l'ordre du Lion néerlandais le 12 Juin 1841, et quelques années après, Sa Sainteté le Pape Pie IX, de sainte mémoire, daigna le nommer chevalier de l'ordre de St. Sylvestre.

Digitized by Google

En outre, le défunt était décoré de la Croix de Métal, de la médaille de St^e Hélène et de la médaille pour 30 années de service comme officier dans l'armée néerlandaise.

Il a pris part aux campagnes contre la France en 1815, et en 1830 il fit partie de l'armée mobile.

Par arrêté royal du 30 Septembre 1841, il fut nommé membre des États-provinciaux pour l'ordre équestre, et lors de l'introduction de la loi provinciale il fut réélu comme représentant du district de Maestricht; il occupa ce poste jusqu'à l'année 1853.

De 1855 jusqu'en 1867 il a été membre du Conseil communal. Il faisait partie encore de la fabrique d'église de St. Servais.

Il a rempli sans interruption le mandat de député à la Seconde Chambre depuis l'année 1858 jusqu'au moment où Dieu l'a rappelé à Lui, pour donner, espérons-le, la récompense d'une vie laborieuse et chrétienne. C'est dans cette dernière qualité qu'il a rendu de grands services au Limbourg. Toujours sur la brêche quand l'intérêt de ses électeurs était en jeu, il avait le don d'attirer l'attention de ses collègues et du pays par des discours, peu élaborés il est vrai, mais empreints d'un cachet de franchise et de bonne foi, tout militaire. Il connaissait l'art de se rendre bienveillants les plus obstinés, mais ne se génait non plus de lancer à ses heures des tirades pleines de causticité à la face de ses adversaires. Dans ces dernières années, c'est M. de Bieberstein qui présidait à l'ouverture de la chambre, comme doyen d'âge.

Digitized by Google

TABLE DES MATIÈRES.

I. Necrologium van het klooster St. Elisabethsdal in het voormalig graafschap Horne, uitgegeven door *Albert Wolters* 3

Geschiedenis van het klooster 3

§ I. Anniversariorum liber canonicorum regularium Vallis sanctæ Elisabethæ prope Ruræmundam 17

Prologus 18

Nota ex ordinario divini officii 19

Necrologium 20

§ II. Resolutio et ordinatio quo ad onera domûs Vallis sanctæ Elisabethæ, facta de scitu et assensu communitatis, anno 1715 47

Præfatio 47

De missa conventuali 49

De missa prima quotidianâ 49

De missa de venerabili Sacramento 50

De missa de Passione Domini 50

De quatuor cellarum fundatoribus 51

§ III. Resolutio et ordinatio circa anniversaria 52

Anniversarium pro fundatore Theodorico de Horne 52

Anniversarium Guilielmi de Horne et Joannæ de Montengis. . 52

Anniversaria Joannæ de Moirsa, Florentii de Meerloe, Joannis Steck et Frederici comitis Moirsensis 53

Anniversaria pro Jacobo I comite de Horne et Jacobo III comite; item pro Joanne de Ghoir milite, Petro Geerlinx famulo et R. D. priore Vincquedes 54

Anniversaria pro Lamberto Scroyen, Aleyda de Bocholt, Lamberto Ruyten et Theodora de Wolf, Mechtilde de Baer, Joanne Horrichman et Jacobo Lycop, presbytero. 55

Forma celebrandi jubileum. 57

II. Nog eenige bescheiden over het klooster St. Elisabethsdal, door *Jos. Habets* 58

III. Het portret der laatste vorstin-abdis van Thorn. Met eene plaat, door *Jos. Habets*. 66

IV. De voormalige heerlijkheid Nuth; eene bijdrage tot de geschiedenis van het land van Valkenburg, door *Jos. Habets* 69

Voorwoord 69

Eerste hoofdstuk. De Heerlijkheid en gemeente Nuth. Omschrij-

Digitized by Google

ving dier plaats. Oudste bescheiden. Oprichting der heerlijkheid. De schepenbank. Pachthoeven en landgoederen. De tiende van Nuth. 70
Het landgoed Neerhoven 81
Het hofken te Grijsegrubben 86
De adellijke familie de Rahier te Grijsegrubben 89
Bergerhof te Nuth 90
Het huis Oelsbroeck of de Dael 94
Het Nieuwenhof en de tiende 106
De pachthoeve Leeuw 111
Tweede hoofdstuk. De parochie, de kerk, de pastorie, de kapelanie, beneficiën der kerk, de kapel van Vaesrade. Het schoolwezen 113
Memorabilia quæ contigerunt tempore pastoratus mei Godefridi Henrici Van der Leyen, 1697—1722. 115
Memorie van pastoor Jan Willem Habets over het bouwen eener nieuwe kerk te Nuth, ... 130
Derde hoofdstuk. Het kasteel Reymersbeek de kapel van O. L. Vrouw ter nood Gods. De Heeren van Reymersbeek, van Eynatten, Lekens en Michiels van Kessenich 139
Bijlagen 163

V. Een achttal bescheiden betrekkelijk het oude bisdom Roermond, uitgegeven door *A. Van Lommel* . . 186

VI. Bescheiden berustende op het stedelijk archief te Sittard, van af 1609, door *M. Jansen* 215
I. Oorkonden en stukken van algemeenen aard . . . 215
II. Godsdienst, kerk, onderwijs en school 300
III. Gildewezen 310
IV. Belasting en accijnsen 312
V. Garnizoen, militairen, inkwartieringen 314
VI. Varia 323
VII. Aanhangsel. Lijst der burgemeesters, schepenen en raadsverwanten 343

VII. Het voormalig klooster der Annunciaten Trans-Cedron, te Venlo. Met zes platen. Door Jhr. *Victor de Stuers* 300

MÉLANGES.

I. Sceau en ivoire de St. Servais à Maestricht, par *Jos. Gielen* 351

Digitized by Google

II. Une brique ornée de portraits, par *Jos. Gielen.* . 351
III. Manuscrits de la bibliothèque des pères franciscains de Reckhem, par *Jos. Habets* 352
IV. Armoiries et portrait de Henri Van Veldeken, poète Limbourgeois du XIIme siècle, par *Jos. Habets* . 359
V. Objets d'art provenant du Limbourg Neerlandais . 360
VI. Simon de Beaumont, auteur de la première carte topographique de Maestricht, par *Jos. Habets*. . 362
VII. Getuigenverklaring uit 1528 over de familie Verlinden te Helden, door *M. J. Janssen* 363
VIII. Een liedje op de abdij Binderen, bij Helmond, uitgegeven door *Jos. Habets* 367

NÉCROLOGIE.

Notice sur Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla Zawadsky 373

Diplômes et autres documents.

1204 Thierry d'Altena donne au couvent des Caulites de St. Elisabeth au comté de Hornes, la dîme de Brec en Campine, des terres à Weert et Heel et la patronat des églises de Waltfucht et de Brunsrade . . . 6
1343 Gertrude de Bongart, veuve d'Otton de Nythuysen, donne à son fils Gosuin, sa part dans la dîme de la paroisse de Nuth 163
1356 Bartholomée de Reymersbeek déclare avoir vendu des terres situées derrière le monastère de St. Pierre à Odiliënberg 164
1367 Le même accepte en bail emphytéotique trois bonniers de terre arable situés à Reymersbeek . . . 165
1377 Richard d'Eysden nomme Werner Buffel tuteur de son neveu Gosuin d'Eysden fils de Jean Baghin d'Eysden . 166
1390 Gosuin de Berge, Godard Van der Hagen et Renard de Millen certifient que Gosuin Baghin d'Eysden leur à restitué une somme d'argent 170

Digitized by Google

1392 Contrat de mariage entre Gosuin Baghin d'Eysden et Jutte Van der Veurt. 167
1396 Rénard de Mechelen déclare avoir été indemnisé par Gosuin Baghin et Jutte sa femme pour des pertes qu'il a subi pendant son séjour à la ferme de Mamelis . 171
1398 Richard d'Eysden, écuyer, déclare qu'il n'est plus tuteur de son neveu Gosuin Baghin 172
1403 Toussaint de Louwenberg, chevalier et seigneur d'Alstorp déclare avoir reçu une somme d'argent de Gosuin Baghin d'Eysden 173
1439 Gosuin de Cortenbach et les hommes de fief de la ferme de Nieuwenhof à Nuth, déclarent que cette ferme a été vendu par Waleram de Printhagen au chapitre de Notre-Dame d'Aix-la-Chapelle. 175
1420 Acte d'accord entre le doyen et le chapitre d'Aix-la-Chapelle concernant leur ferme de Nieuwenhof . . 108
1428 Actes d'échange de terres situées à Nuth entre Henri de Welkenhausen, seigneur de Limbricht et le chapitre d'Aix-la-Chapelle 176
1444 Étienne fils du bâtard de Brempt vend au chapitre d'Aix-la-Chapelle une terre et des cens à Nuth . . 176
1447 Les échevins d'Aix-la-Chapelle déclarent que Catharine de Reymersbeek, veuve de Pierre Van den Bock, est proche parente de Jutta Chorus 177
1480 Le chapitre d'Aix-la Chapelle donne à ferme ses terres de Nieuwenhof et de Cathagen à Nuth . . . 179
1489 Acte par laquelle Jean de Ghoir, chevalier et avoué héréditaire d'Eys, déclare avoir reçu en gage de Herman d'Eynatten la terre et les biens de Reymersbeek. . 180
1559 (?) Projet de dotation des nouveaux évêchés de Leuwarden, Deventer, Groningue et Ruremonde . . 187
1586 Guillaume Lindanus, premier évêque de Ruremonde demande au duc de Parme exemption des charges pour son clergé 197
1592 Grégoire Gherinx, vicaire général, *sede vacante* de

Digitized by Google

l'évêché de Ruremonde, fait connaître la situation de ce diocèse et de la cathédrale 198
1592 Autre document sur la même situation . . . 204
1623 Projet de translation du siége épiscopal de Ruremonde à Maestricht 208
1623—1624 Document sur la situation de l'évêché de Ruremonde 210
1646—1647 Lettre des nobles et des villes du Brabant au Pape solicitant la nomination de Henri Calen comme évêque de Ruremonde 212
1679—1722 Mémoire du doyen Godefroid Van der Loyen, concernant la paroisse de Nuth 115
1684 Le secrétaire du chapitre de St. Servais à Maestricht déclare que la seigneurie de Vaesrade a été de tout temps terre d'Empire 181
1724 Accord entre l'évêque de Ruremonde et les curés du pays de Fauquemont concernant la nomination d'un doyen-rural 182
1763—1767 Mémoire de Jean Guillaume Habets curé à Nuth, concernant la construction d'une nouvelle église. . 124
1821 La commune de Vaesrade perd son autonomie et devient annexe de la commune de Nuth . . . 184

Épitaphes et inscriptions.

1579 Épitaphe d'Arnould Huyn d'Amstenraedt à l'église de Beek 220
1591 Epitaphe de Jean de Schaesberg et d'Agnès d'Eynatten sa femme, à Heerlen 154
1596 Epitaphe d'Anne Marguerite d'Amstenraedt à l'église de Wachtendonck. 219
1710 Epitaphe de la famille noble d'Elmpt à Voerendael . 100
1734 Inscriptions sur les cloches de l'église à Nuth . . 114
1763 Inscription au dessus de la porte de l'église de Nuth. 113

Digitized by Google

TABLE ALPHABÉTIQUE.

Aix-la-Chapelle. Le chapitre de Notre-Dame possède à Nuth la ferme de Nieuwenhof 106—110 — Godefroid de Vlodorp doyen du chapitre 107. — Revenus à Nuth 179.

Altena (de) v. Hornes.

Amstenraedt (Thierry) 169, v. Huyn.

Baer de Rothem (Thierry) 38. — Mathilde 46, 55.

Baexem (Le village de). — Jean Knor curé 40.

Baexem (de) Martin 40. — Tilman chanoine 40.

Baghin van Eysden 166. — Goswin 167, 170, 172, 173. — Baghin de Nieuwstad 169.

Barich (Henri de) 41. — Eva de Bree sa femme 41.

Beaumont (Simon de) éditeur de la première carte topographique de Maestricht 362.

Beer (Thierry) 348.

Beyssel (von) 147. Colyn 177.

Belderbusch (Van der Heyden de). Léonard 253. — Ses repressailles à Sittard 255.

Berg (Herman Frédérique comte van den) 247. — Henri 247.

Berg de Trips (de). Adam possède une ferme à Nuth 91. — Sa famille 92, 158. — Christine 166. — Adam 167. — Henri 170. — Agnès 176.

Beulaert (Jean) 178.

Bieberstein (Charles Antoine baron de). Notice biographique 373—375.

Biessen (L'ordre Theutonique de) 112. — Ses biens à Nuth 112.

Binderen (L'abbaye de) près de Helmont 367—369.

Blitterswijck dit Passart (La famille de) 96.

Bocholt (de). Jean Guillaume drossard de Pelt; marié à Claire de Lannoy 274. — Sophie 19, 31. — Godefroid et sa femme Marguerite de Groesbeeck 31. — Aleidis prieure à Keyserbosch 31, 45, 55. — Guillaume et sa femme Oda de Cortenbach 31. — Jean et François 31.

Bock (La famille von) 147, 149, 150.

Bongart (La famille de) 163.

Borne (Le village de) 219. Graesbroeck 219).

Bree en Campine 6.

Bree (Sibert de) 42. Eva 41.

Bremete 6.

Brempt (Etienne de) 176. v. Lieck.

Broych (von) 147. Gilles 177.

Bronsfeldt (La famille de) 87, 88, 89.

Bruyck (Christine de) 170.

Brunsrade (Le village de) 6.

Buggenum (Le village de) 6.

Calen (Henri) 212. Les États de la Guèldre le désirent comme évêque de Ruremonde 212, 213. — Détails biographiques 213.

Canisius. La famille 82. — Servais conseiller du prince de Liége 82. — Melchior 120.

Caulites (Ordre religieux des Caulites 5. — Établis à Ste Elisabeth près de Roggel 6. — Les frères du couvent 25.

Chatillon (Thérèse de) épouse de Wolter de Schaesberg 87.

Digitized by Google

CHORUS (La famille) 147. — Jutta 177.
CORTENBACH (Gosuin) 107, 173. — Jean lieutenant des fiefs 141.

DAEL (La campagne de) 94—99. — Fief de St. Servais à Maestricht 95. — Les familles : d'Elsrack, Passart, Hartsleben, Elmpt, Joppen et Strens 95.
DAMMERSCHEIDT (La famille de) 101. — Théodore marié à Marie de Relraedt 101.
DEVENTER (L'évêché de) sa dotation 157—197.
DIERMA (Herman), mayeur de Stockhem 276.
DYBOLTZ VAN VEURT 167.
DYCK (Thierry Ten) chanoine de St. Lambert 38.
DORNICK (Jean de) 227.
DRIMBORN A BORNE (Alexandre de) 219. Sa mère et sa femme 219.
DUMER (Aleydis de) doyenne de Thorne 43.

ECHT (Le village de) 168.
EERTWEG Joachim van den) prieur de Ste Elisabeth 9, 38.
EYNATTEN (La famille de) 149—162. — Son origine 150. — Généalogie 150. — Herman 141.
EYS. Pierre Fabri mayer 287.
EYSDEN (Ritsart van) 166. v. Baghijn.
ELISABETH (Le val de Ste) 3—68. — Son histoire 3—16. — Nécrologe du couvent 16—58. — Analyse de documents 58—68. — Couvent de l'ordre des Caulites 4. — Acte de fondation 5. — Agrégé à la congrégation de Windesheim 8. — Projet de donner le couvent aux jésuites 9. — Liste des prieurs 14. — Bienfaiteurs 16. — Suppression 13.
ELMPT (La famille de) 100—103. — Jean Martin général Russe 103. — Jean 151.
ELREBORNE (Jean Melchior) 141. — Sa femme Elisabeth van Eyck, 41, 46. — Thomas 178.
ELSRACK (La famille de) 96. — Wolter drossard de Wittem 96.
ERNST (Simon Pierre) curé d'Affden 84.
EVERARTZ (Godefroid) drossard de Stein 270, 344—350.

FABRITIUS (Hilger) Notaire public 144.
FAUQUEMONT (Le doyenné de). — Jacques Pesch doyen 128. — Henri de Leyen doyen 130. — Accord avec l'évêque 1, 182. — Immunité des curés 197. — Officialat constitué 199, 202, 203. — Difficultés 203.
FAUQUEMONT (Le pays de). Les commissaires 157. — Le pays uni à l'évêché de Ruremonde 196.

GAVERELLE (La famille de) 87. — Guillaume victime d'une méprise judiciaire 88, 89.
GEBROKEN SCHINNEN. v. Schinnen.
GELEEN, village dévasté par les Anglais 117. — Les fermes de Ter Eysden 170 et Kemenade 168. — Gerlach van Antwilre curé 169.
GERWEN VAN HELMONT (Théodore) notaire publique 142.
GESTELE près Roggel 6.
GHOOR (Catharine de) 19. — Jean 20, 45, 54. — Arnold 28. — Mathilde abbesse de Thorne 42. — Gertrude 44. — Jeanne 45. — Jean avoué d'Eys 180.
GRAATHEIDE. Bruyère près de Sittard 341. — Privilèges de l'ammanie de Borne 341.
GROESBEECK (Thierry de) et sa femme Cécile de Roegrave 31. — Anne femme d'Arnold Huyn 220.

Digitized by Google

GRONINGUE (L'évêché de) dotation 187—196.
GULPEN (Herman de) chanoine de St. Servais à Maestricht 165.

HABETS (Guinand) greffier de la cour féodale de Fauquemont 123. — Jean Guillaume curé à Nuth 123, 130, 131.
HAECK (La famille ab) 258.
HAECX (Gérard) de Thorne 19 et sa femme Catherine de Ghoor 36, 62.
HAEN (Guillaume) de Buggenum 19.
HAES VAN DASWYLRE (Gisbert) époux de Catherine de Broeck dame de Spaubeek 151.
HAGELKRUIS 121.
HAGEN (Godart van der) 147, 170.
HALEN (Le village de) 6.
HAREN (Gérard de) 178. — Adam 178.
HARSOLTE (Sweder de) 227. — Jeanne 227.
HASSELHOLTZ (Henri de) mayeur de Vaesrade 152.
HEDELE (Le village de) 6.
HEERLEN. Le personnat de l'église 201, 207. — De Locht 305. — De drie Vogels 305.
HEILIGENBORN (La famille de) 148, 151, 152.
HEYTHUYSEN (Les dîmes de) 61, 63, 64, 66.
HEISTER (La famille de) 344—350.
HELDEN (La famille Verlinden à) 363—366.
HELLENBROECK (Alexander de) 163, 164.
HERTEREN (Jean van) dit Ophem 148.
HELMONT. L'abbaye de Binderen 366. — Vendue et demolie 367.
HESSE (La princesse de), chanoinesse à Thorne 24, 33.
HOEN VAN DEN BROECK 151, 153.
HOEN DE CARTILS (Jean) 181.
HOENSBROECK (Le village de) dévasté par les Anglais 117.
HOLTHOREN (Marguérite de) 181.
HOLTMOLEN (Jean de) époux de Christine Van der Horst 60.
HORION (La famille de) 338.
HORNES (Thierry sire de) 4, 5, 6, 45, 52, 59. — Jacques premier comte 30, devient frère Recollet 30, 46, 54, 60. — Jeanne de Meurs sa femme 30, 53. — Philippine de Wurtenberg comtesse de Hornes 32. — Guillaume et sa femme Jeanne de Montigny 21, 27, 31, 35, 40, 52. — Jacques et Jeanne van den Cruythyns sa femme 63. — Jacques III et sa femme Claudine de Savoye 36. — Jean IV 43. — Marguerite abbesse de Thorne 60. — Mathilde abbesse de Thorne 42.
HORST (Florentius Van der) 6, 61. — Zeger 61. — Conrard 61.
HUCKELHOVEN (La famille de) 344—350. — Bado mayeur de Zevenaer 227, 257. — Sibille mariée à Arnold In den Sittert 247, 258. — Agnès mariée à Pierre Ulner 266.
HUYN D'AMSTENRAEDT (Arnold) 92. — Werner 93. — Leur ferme de Bergerhof à Nuth 94. — Reynart Voes 107. — Jean 148. — Arnold et sa famille 93, 94, 219, 222.
HULHOVEN (Gisbert de) commandant de Sittard 317.

JOPPEN (Hubert) à Nuth 163.
JOOST (Le couvent de St.) près d'Echt 23. — Notice 23.

KEYSERBOSCH (Le couvent de) 9.
KEMPIS (Thomas à). Manuscrit de l'imitation de Jésus Christ 358.
KERCKHEM (La famille de) 338.
KESSEL (La prévôté de) 195.

Digitized by Google

Kessenich (Le village de) 6.
Klimmen (Le banc de) 73. — Les villages de ce banc 74. — Haute moyenne et basse justice 76.
Kritsraedt (Jacques). Jésuite à Sittard 300. — Ses ouvrages 300.

Lamboy (Thierry) de Maestricht et sa femme Jeanne d'Elderen 29.
Lanaken (Le village de). Les Anglais y campent 117.
Leeck de Gritteren (Théobald) fondateur du primissériat de Nuth 120, 132, 156.
Lekens (Paul Lambert) 162.
Lerode (La famille de) 226. — Jean Arnold 274.
Leveroy (Le village de) 26, 60, 61.
Leuwarden (L'éveché de). Dotation 187—197.
Ligne (Le prince Charles de) comte d'Amstenraedt 94. — Vend la ferme de Bergerhof 94.
Limpens (La famille de) 85. — Nicolas 84.

Mac-Mahon (Le capitaine) époux de Sophie de Sussekern à Nuth 98.
Maes (François Michel) avoué de Sittard 282.
Maestricht. Le couvent de St^e Marie Madelaine 60. — L'administrateur de l'évêché de Ruremonde désire incorporer la prévôté de St. Servais 200, 201, 207. — Y ériger un officialat 201, 207, 208. — Y transférer l'évêché 308. — Sceau de l'église de St. Servais 356. — Première carte topographique de la ville 362.
Malle (Guillaume van) chanoine de St. Servais à Maestricht.
Mechelen (Reynart de) 171.
Meer (Gerard de) 95.
Meer (La famille van der) 82—84.
Meerssen (La prévôté de) 195. — Unie à l'évêché de Ruremonde 195. — Martin Monen mayeur et agent de l'évêque 199.
Melenborg v. Mylenborg.
Meyss (Laurent) 95.
Merkelbeeck. La ferme de Duve 107. — Sa cour féodale dont ressortent la dîme et la collation de la cure de Nuth 110, 126, 127, 176.
Merlo v. Mirlaer.
Merode (Pierre de) chanoine 9.
Meurs (Fréderic comte de) 21. 27, 28, 40, 45, 53. — V. Hornes.
Messia (Don Diégo) 232.
Michiels van Kessenich (Alphonse) 162.
Millen (Reynart van) 170.
Mirlaer van der Horst (Florentius 6, 19, 21, 32, 38, 44, 45, 53.
Mylenborch (La propriété de) vendue au couvent de St^e Elisabeth 61, 62.
Montfort (Gisbert de) et son fils naturel Egbert 63.
Montigny (Jeanne de) femme de Guillaume comte de Hornes 21, 27.

Neeritter. Vente d'objets d'art 361.
Nieuwklooster, couvent au duché de Clèves 116.
Nimégue. État de la réligion 210.
Nythuysen. (La terre de) 144. — Les possesseurs 144, 145.
Nythuysen (La famille de) 144, 145, 163.
Nunhem (Le village de) 6.
Nunhem (Geldolphe de) 20. — Elisabeth 61.
Nuth (Jean de) 163, 164. — Adam 165.
Nuth. Notice sur la Seigneurie 69 —185. — Topographie 71. —

Digitized by Google

Antiquités romaines 72. — Engagère et vente de la Seigneurie 74. — L'échevinage 77. — Liste des mayeurs 76. — Sentences criminelles 79. — Les biens nobles de Neerhoven 81, Grysegrubben 86, Bergerhof 90, De Dael 94, Het Nieuwenhof 106 et Leeuw 111, 152. — La famille de Rahier 89. — La paroisse 112. — Liste des curés 127. — La dîme 110. — Liste des vicaires 132. — La chapelle de Vaesrade 133 139. — L'école de Nuth 132, 137, 138. — Le château de Reymersbeeck 139. — La chapelle castrale 140. — La famille de Nythuysen 145. — De Reymersbeek 146. — De Bock 147. — Van Eynatten 148—160. — De Lekens 161. — De Michiels de Kessenich 162. — Fondation d'une bourse d'étude par Jacques Pesch 128. — Les hameaux et biens de: Hellebroeck 70, 112, 163, Hunnecum 70, 112, Terstraten 70, 112, Neerhoven 70, 81, 113, Helle 70, 112, Grysegrubben 70, 86, 89, 112, Vaesrade 71, 112, Begerhof 90, Dael 94, Reuck 112, Het Horen 112, Brand 112, Vorst 112, Hommert 112, Almoeshof 148, Kathagen 151, 179.

Nuwenborg (Jean de) chevalier 171.

Odiliënberg (Le village de) 164. — Undart et Kuckartsbenden 164.

Oelsbroeck v. Dael.

Oeteren (Jacques van) chanoine de Thorne 20.

Oirsbeek 153. — Les hameaux et localités de: Doenrade 146, 153. — Ophoven 150. — Die Gracht 153. — Bruynsberg 153. — Den Schat 153. — Schatsberg 153. — Hoogroot 153. — Vente d'un objet d'art de l'église 361.

Oist (Alfradis van) femme d'Arnold de Ghoir 28.

Onderbanken (de) villages dévastés par les Anglais 127.

Orages extraordinaires 120, 121, 122.

Oudvalkenburg (Le village de) 167. — Sybde 168, 169.

Pallant de Wittem 92. — Leurs biens à Nuth 92. — Thierry 218. — Werner 218.

Papenhoven vente d'objets d'art de l'église 361.

Passart de Blitterswyck v. Blitterswyck.

Pesch (Jacques) curé et doyen à Nuth, fondateur d'une bourse d'étude 128. Sa famille 129. Fondateur du bénéfice de Passione Domini 128.

Piccolomini (Le Veldmaréchal) protége la ville de Sittard 315.

Pisart (Henri) prieur de St° Elisabeth, écrivain théologique 11, 12.

Pollart (Quirin de) échevin de Ruremonde 35. — Jean prévôt d'Arnheim 37. — Arnold secrétaire à Ruremonde 40.

Poppelap (Gosuin) 153.

Pottel (La dame de) 219.

Printhagen (Waleram de) 174.

Quaedmechelen 168.

Rahier (Louis baron de) époux de Marie Anne Hautvast à Nuth 89. — Sa famille 90.

Randenraedt (Guillaume de) chanoine de Ruremonde 144.

Reckhem Manuscrits chez les Recollets 357.

Reymersbeeck (Le château de 139—144. — Bénéfice castral et bénéficiers 143, 144.

Digitized by Google

Reymersbeeck (La famille de) 146, 164, 165. — Bartholomie 165. — Catherine 177.
Ritz (Jean), avoué de Sittard 258, 325.
Rode (Nicolas de) 178.
Roest (Jean) drossard de Wittem 93.
Roggel (Le village) 6. — La dîme 63.
Roosteren. Biens du couvent de Ste Elisabeth 36. — Le château d'Eyckholt 356.
Ruremonde (La ville de) États de la religion catholique 211. — Vente d'objets d'art 361.
Ruremonde (L'évêché de). Dotation 187-197. — La prévoté de Meerssen annexée 194. — La prieuré de St. Walric à Overasselt 194. — Le couvent de St. Jérôme à Ruremonde 193. — La prévôté de Ste Ursule à Kessel 195 et celle d'Altvorst 195. — Immunité du clergé 197. — État de chapitre de la cathédrale et du diocèse 198. — Projet d'incorporation de la prévôté de St. Servais à Maestricht et du personnat de Heerlen, pensions sur les abbayes de Rolduc et de Cornélimunster 201. — Incorporation du chapitre de Kerpen et du couvent de Stralen 201, 206. — L'officialat 200—206. — État de l'évêché 210—212. — Henri Calen nommé évêque 212.

Salden (La famille de) 233, 253, 338.
Salm (Elisabeth princesse de) dame d'Amstenraedt 94.
Schaesberg (La famille noble de) 15, 86—88, 154. — Jules de Schaesberg drossard de Hoensbroeck, Borgharen etc. 86, 89.
Schellart d'Obbendorp (La famille de) 148, 153.
Schepers (Augustin) supérieur général de la Congrégation de Windesheim 42.
Schebre (Michel) 175.
Schinnen 141, 142. — Dévasté par les Anglais 117. — Hameaux et localités : Nagelbeek 121. Bredenrade 139, 142, 155. Papendoop 138. Hegge 142. Tulde 142, 151. Put 143, 151. De Borch 143. Sweyckhuysen 143. Wolfshagen 148. Den Heiligenborne 148, 151. Molrode 151. Raeproede 151. — L'église 143. Les curés : Gilles de Molendino 142 et Nicolas Cordewener 144.
Schlaun (von) 267.
Schuermans (Bertha) 44.
Schroyen (Lambert) 25, 45, 53.
Sélys (de) Arnold, marié à Charlotte Férard 286. — Sa famille 286, 295.
Segrade (Eustache de) 118.
Sittard 256. — Inventaire des archives 215—308. — Joyeuse entrée 215, 271. — Thomas Brewer doyen de la collégiale 222, 223. — L'hospice de la ville 224, 225, 230, 233, 234, 323. — Jean Salden doyen de la collégiale 233. — Fondation pieuse de Herman Kleinen curé-doyen de Benfelden 235. — Henri Laven curé 244. — La tour de l'église 241, 300, 306. — Le carillon de la ville 272, 324, 326, 327. — L'autel de la paroisse 309. — Les jésuites se fixent dans la ville 300. — Les Anabaptistes 301. — Les Réformés 302. — L'école des pères Dominicains 309. Celle de la collégiale 303, 307. — Règlement 309. — La guilde des : couteliers, épiciers, serruriers 310 ; des forgeurs, charpentiers, ardoisiers, vitriers, maçons 311. — La garde urbaine 311. — La garnison

Digitized by Google

314—321. — La maison de ville 272, 326. — Droit de paturage 343. — Le banc de justice se compose des localités de Sittard, Wehr, Susterseel, Tudderen, Hillensberg, Broecksittard et Munstergeleen 329, 330, 336. — Liste des bourgmestres 345, des échevins 348. — Les rues, places, hameaux etc. de: Putstraat 246, Paardenstraat 225, Pullenstraat 263, 302, Limbrichterstraat 225, Schuttestraatje 325. Putpoort 325. Steenemuurtje 323, 335. De Steenweg 280, Heidensteenweg 280. In den Winckel 231. In den Hoeck 231. — Kolleuberg 258. Laer 239. Broecksittard 241. Leyenbroeck 250, 278, 318. Overhoven 277, 280, 318. Watersley 294. Schloun 278. Broecksittarderbroeck 294. Die Laeck 294. Steinlaec 294. Die Zouttromp 295.

SITTARD (van) 247, 349.

SNYDERS (Martin) mayeur d'Amstenraedt 93. — Fonde la chapelle de Vaesrade 134.

SPIERS (Daniël) amman de Millen 225, 226. — Jeanne de Metternich sa femme 231, 242. — Jean Albert 232.

SPAUBEEK (Les fiefs de) 151, 152, 155. — Les dîmes 70. — Les limites de la commune 70.

SPINA (Thierry de) prévôt de Keyserbosch 36.

STECK (Arnold) et Bela Van der Horst sa femme 33, 34, 53. — Conrard 61. — Jean 64.

STEYN (Arnold chevalier de) 91. — Ses biens à Nuth 91.

SUSSEKERN (Sigismond de) 98. — Sa famille 99.

SUSTERSEEL. Le curé Cleven tué par les Anglais 118. — Le village incendié 118. — Le banc de justice aboli 283. — Les localités: De Peilart 118. Hesseltèren 258. Hornsbolt 238.

SUTENDAEL (Thomas de) 96.

SUSTEREN 256. — Joyeuse entrée 217. — Le fief de Heumont 222. — Beekhoven 223.

SWERTSCHEIDE (Godart) 167, 169.

THORNE. Tilman de Baexem chanoine 40. Mathilde de Ghoir abbesse 42. — Mathilde de Hornes abbesse 42. — Marguérite de Hornes abbesse 60. — Jacques van Oeteren chanoine 29. — Une princesse de Hessen chanoinesse 24, 33. — Cunigonde de Saxe dernière abbesse 66. Son portrait 68.

TOLLENAER (Jean) 35.

TRECPOEL (Alexandre) lieutenant des fiefs de Spaubeek 151, 152.

TUDDEREN (Le village de) 168, 244. — Die Kerkhofstraat 253.

TZIEVEL (Arnold de) lieutenant des fiefs de Fauquemont 176.

ULNER (Jean Godefroid) 289. — Sa famille 289, 325.

VAES (Guillaume) 26. — Gérard 28 — Jean 44.

VAESRADE. Seigneurie et terre d'Empire 71, 181. — Les mayeurs 77, 152. — La chapelle et le bénéfice 133. — Fondation de Martin Snyders 134. — L'ermitage et les ermites 135, 136. — Le rectorat 136. — L'école 135, 137. — Drieshof 157. — La commune incorporée à Nuth 184.

VELDECKEN (Henri de) poète Limbourgeois du moyen-âge 359. Son portrait et ses armoiries 360.

Digitized by Google

VENLO, infecté d'hérésie 211. — Le couvent des Annon iades 350. L'église 351—354.
VEURT (Dyboltz van ter) 167. — Jutte 167, 171.
VERLINDEN (La famille de) 364—366.
VIEREN (Gisbert Van der) 177.
VIERSSEN. Etat de la religion 211.
VYLEN (Le village de). Mamelis 170, 171.
VOERENDAEL. Les localités de : Dammerscheidt 101. Peerboom 154, 155, 158. Kunrade 154. Ubaghsberg 154 Terveurt 168—170, 173. — L'église paroissiale 160.
VOGELS (Elisabeth) mariée à Jean Wynans 38. — Jean époux d'Elisabeth Cremers 40.
VRIHE (Reynart der) 165.

WACHTENDONCK (La ville de) 123.
WALDFUCHT (Le village de) 6.
WEERT (van) v. Wis.
WEERT (La ville de). Etat de la religion catholique 211.
WEYER (Jean van den) 107.
WELKENHOUSEN (Henri de) 176.
WERRENBERG (Florent de) et Elisabeth de Wyer sa femme 34. — Robert et sa femme Meina 34.
WESSEM. Etat de la religion 211.
WIS (La famille van) 147—149. — André 177.
WITTEM. Jean Roest drossard 93. — Wolter d'Elsrack drossard 96.
WITTENHORST (Guillemine de) dame de Broeckhuysen 218 — Isabelle mariée à Renard de Pallant 218.
WYLRADE (Arnold van) 348.
WYNANTSRADE (Le village dévasté par les Anglais 117.

CACHETS ET BLASONS.

AIX-LA-CHAPELLE (Notre-Dame de) 114.

BAVIÈRE (L'électeur de) 221.
BEISSEL (von) 149.
BENTINCK (de) 328.
BERGE (Adam de) 167.
BLAVIER (Le suffragant de Liége Jean Antoine) 301.
BOCK (de) 179.
BOCHOLT (de) 274.
BRANDENBOURG (L'électeur de) 221.
BRENRADE (de) 155.
BRONSFELDT (de) 87.

CHORUS (de) 147.
COLYN (de) 179.

DAMEN (Claas) 141.
DAMMERSCHEYDT (de) 101.

EYNATTEN (van) 150.
EYSDEN (van) 167.
ELECTEUR PALATIN 265, 299.
ELMPT (van) 100.
EMPIRE d'Allemagne 308.

FAUQUEMONT (Cour féodale de) 81.

GHOIR (de) 181.

HAECK 233, 249.
HAES VAN DASWILRE 151, 152.
HAREN (de) 179.
HASELHOLTZ (Henri de) 152.
HERTEREN DIT D'OPHEM 149.
HOCHKIRCHEN (de) 179.
HOEN DE BROECK 151, 152.

Digitized by Google

Hoen de Cartils 181.
Horion 338.
Huyn d'Amstenraed 149, 155.
Huckelhoven (von) 227.
Hullebroeck (de) 164

Joppen 103.

Koecks (Henri) 142.
Koecks (Nicolas) 141.

Lerode (de) 226.
Lintsenich (de) 178.

Maes 293.
Malle (de) 148.
Meer (Van der) 82.

Nuth (La seigneurie de) 80, 164.

Ophem v. Herteren.

Quirinarius 229.

Rahier (Les barons de) 89.
Ritz 259.
Roide (de) 179.

Salden 228.
Schaesberg (de) à Nuth 86.
Schreiber 223.
Segrade (de) 179.
Spies (van) 226.
Strens 104.

Trecpoel (Alexandre) 152.

Ulner 268, 275.

Vaes (de) 179.
Vaesrade (Les échevins de) 71.

Woot de Tinloz 338.

FRAGMENTS GÉNÉALOGIQUES.

Bergh-Trips (Van) à Nuth 91—92.
Bronsfeldt (Van) à Nuth 89.

Canisius à Nuth 82.

Eynatten (van) à Nuth 149—162.
Elmpt (van) à Voerendael 100—103.
Elsrack (van) à Nuth 96.

Hartsleben (von) à Nuth 96—99.
Huyn d'Amstenraed 93—94.

Limpens (de) à Nuth 84—86.

Meer (Van der) à Nuth 83—84.

Nythuysen (Van) à Nuth 144—146.

Palant de Wittem (van) 92—93.

Quirinarius à Sittard 223.

Rahier (de) à Nuth 89—90.
Reymersbeeck (de) à Nuth 145.

Schaesberg (de) à Nuth 86—88.
Strens à Nuth 103—106.
Sussekern (van) à Nuth 98—99.

Utewyt (van) à Odilienberg 145—146.

Verlinden à Helden 363.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Le Comité prie MM. les membres de la Société de vouloir lui signaler les objets d'antiquité et d'art, qui pourraient servir au Musée, que la Société s'occupe à former.

Tout ce qui est destiné à la Société doit] être adressé *franc de port* à son local, ancien hôtel de ville à Maestricht.

L'admission dans la Société se fait par le Comité sur la proposition de deux membres. Pour devenir membre honoraire, il faut l'unanimité des voix ; pour devenir membre correspondant ou effectif, la pluralité des voix suffit.

Dans la courant de chaque année une assemblée générale de tous les membres effectifs est convoquée au local ordinaire, afin de contrôler les finances et d'élire des membres du Comité dont le terme expire.

L'auteur d'un Mémoire ou d'une Notice publiés par la Société, a droit à 50 tirés à part. Le comité n'assume pas la responsabilité des opinions émises dans les travaux publiés dans ces recueils: chaque auteur répond de son travail.

Les *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le duché de Limbourg* forment par an un volume d'environ 500 pages in 8°, orné de gravures ou de lithographies. Le prix du volume est de huit francs pour les non sociétaires. *Les membres effectifs de la Société les reçoivent gratis.* La contribution des membres effectifs est de trois florins ou six francs trente-quatre centimes par an. On s'adresse pour les publications à M. le docteur Schols, bibliothécaire de la Société, à Maestricht.

Le catalogue des livres de la Société sera envoyé à ceux des membres qui en feront la demande au bibliothécaire.

MM. les membres de la Société qui habitent le duché et les environs de Maestricht, sont priés d'indiquer une personne en cette ville, à Ruremonde ou à Venlo, chez qui l'on peut déposer les envois de la Société, qui leur sont destinés, afin d'éviter les frais de port qui sont considérables.

Les membres de la Société sont priés de donner exactement leur adresse au Secretrare et quand ils changent d'habitation de le lui faire connaître.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BUCHBINDEREI
VON
AUGUST WERZ
MÜNCHEN

Digitized by Google

Digitized by Google